

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Universitätsbibliothek Paderborn

Cornelii Iansenii Episcopi Iprensis Avgvstinvs

In Qvo Genuina sententia profundissimi Doctoris de Auxilio gratiæ medicinalis Christi Salvatoris, & de prædestinatione hominum & Angelorum proponitur, ac dilucidè ostenditur

Jansenius, Cornelius

Lovanii, 1640

De gratia Christi Salvatoris Liber II. Qui est de vera voluntatis gratia, quantum ad operandi modum.

urn:nbn:de:hbz:466:1-13704

CORNELII IANSENII
EPISCOPI IBERENSIS.
DE
GRATIA CHRISTI
SALVATORIS
LIBER SECVNDVS.

Qui est de vera voluntatis gratia, quantum
ad operandi modum.

CAPVT PRIMVM.

Gratia voluntatis alia sanæ, alia ægrotæ. Cardo disputa-
tionis inter Ecclesiam & Pelagianos. De gratia
medicinali contra vulnera naturæ inflicta.

CVM ergo satis superque declaratum sit, neque naturam, neque ullam gratiam solius intellectus, quocumque nomine appellatur sufficere posse, ut arbitrium voluntatis à concupiscentiæ dominatione liberum fiat, quo rectè vivat & iustitiâ operetur, soli gratiæ voluntatis hoc tantæ molis opus reservatum videtur. Nihil enim superest, cui præterquam illi, cum aliquo colore probabilitatis posset ascribi. Nam in corpus vel in sola sensuum externorum adjuncta rem tantam referre, satis ipsa se rei absurditate & impietate confutat. Quamquam cum ista liberatio non sit corporis sed animi bonum, nihil ad illud externi sensus conferre posse videantur, nisi signa suppeditando, quibus animus discendo moveatur: & sic iterum ad doctrinam jam refutatam rediremus.

Sed gratia voluntatis multiplex est: alia *Habitualis*, sub qua & remissio peccatorum continetur; *Actualis* alia. Quæ rursus à Scholasticis Doctoribus dividi solet in *Sufficientem* & *Efficientem*. De quarum singulis multæ magnæque vigent controversiæ. Potrò istis omnibus divisionibus prior & ad rem præsentem accommodatior est, alia quædam gratiæ partitio, qua dividi potest in gratiam sani hominis, & ægroti. Gratia namque de qua disputamus, est genus quoddam adjutorii voluntatis ad operandum: quæ cum esse possit vel sana integraque, vel ex læsione quâpiam ægra, hinc fit ut utriusque adjutoria necessariò in operandi modo valde diversa sint. Nam

unum eorum adjuvat tanquam adjutorium roboris naturalis, alterum ut remedium agri- tudinis: quæ tantùm inter se discrepant, ut si alterum alterius loco adhibeatur, vel nihil omninò conferat, vel pro adjumento perniciem ferat. Nam quemadmodùm si quis ægrotanti stomacho atque alimenta fastidienti solidos robustorum cibos offerat, non agritudinem pellet, sed forsitan accelerabit interitum: si quis pupillis læsis vel oculis lippientibus, clarissimum lumen accendat, quo sanis nihil est amabilius, & ad utendum accommodatius, non modo non restaurabit id quod in oculis labefactum est, sed acerbissimos dolores inferet, vel etiam excæcabit magis: Ita si quis voluntati bonum honorum fastidienti, adjutorium adhibeat, cujus usus integras illæscere vires ejus possulet, aut supponat, non tantùm nihil proderit, sed morbi deterioris erit seminarium. Nam hujusmodi sanarum virium adjuncta, quisquis naturam rerum attentè circumspexerit, ubiq; læsis esse vel prorsus inutilia, vel etiam noxia deprehendet. Quid enim adjuvat ad cernendum cæcæ aciem, vel valde debilitatam lux? Quid fractas tibi manus? Quid seipso ad ambulandum? Quid adiacentes rerum diversarum species phreneticum ad intelligendum, nisi ut deliret furiosus? Quod perspicaciter advertit Aug. quando C. Resconio dixit: *Com eadem luce & sani oculi perscrutantur & sanis, isti adimentum est, illis tormentum.* Idem *in C. cibus alia valetudines alii, alias lædit.* Itaque hæc vegetarum potentiarum adjutoria, quantumcumque multiplicentur ægrotantibus, vel extinctis augeantur, non modo perditas vires non restaurabunt, sed nec ad usum assumi poterunt,

poterunt, vel certe cum praesentiore pernicie
 allumentur. Supponunt enim integras esse
 vires, quarum vigori ad utendum seruiant:
 cui ubi perijt, frustra de talibus adminiculis
 fatigatur. Pharmacia enim opus est, ut po-
 tentiarum sanitas ante reparetur, quam ullis
 utatorum sanitarum adiutorij. Quae si in rebus
 naturalibus per quam certe atque manifesta
 sunt, ad cubile veritatis quam in voluntate
 quaerimus, nos quasi manu ducent. Nam
 & ibi duplex illud adiutorij genus quam ma-
 xime locum habet. Aliud enim subservit
 sane voluntatis operat onibus bonis, aliud
 agrotantis. Nam & ipsa subinde in eodem
 homine sana, fortis, vegeta est; nonnunquam
 agra, languida, fastidiosa, mortua quantum
 ad opus effectusque bonos. Tali voluntati
 sanitatis adhibere velle adiutorium, ut illo
 iuvante operetur, non minoris fatuitatis
 est, quam cibum offerre mortuo, vel eibum
 solidum fastidienti, lucem caeco, scipionem
 fracto tibijs, species varias deliranti. Re-
 medij agrotorum, potionibus, collyrijs, epi-
 thematis et similibus opus est, ut aegro sani-
 tatis restituatur; non tanquam sano offerendum
 illud adiutorij genus, quo nemo uti potest,
 nisi cui ante reddita fuerit sanitatis integritas.
 Hoc igitur duplex voluntatis adiutorium
 integræ & lapsæ sanæ & agrotantis, frequen-
 ter ab Augustino indicatum est, tantaque sol-
 licitudine inculcatum, ut ab illo discrimine
 totam diffillimam causam grauat cum Pela-
 gianis, victoriamque suspendit. Pro quo
 intelligendo sciendum est Augustinum & Pe-
 lagium, cum essent acerrimi, celesterrimæque
 legentia, cardinemque viderent in quo tota
 causa verteretur, statim in ipso exordio con-
 tentionis, totaque vita postea gravissimum
 conflictu de naturæ humanæ integritate atque
 leione habuisse. Contendebat vnicè Pelagius
 naturam humanam, quantumvis peccati esset
 rea, & remissionis indigeret, non esse peccan-
 do vitiatam, sed possibilitatem, hoc est pote-
 statem voluntatis, qua bene vivere & male po-
 terat, integram perstitisse, qualis ante pecca-
 tum fuerat: eaque de causa nullum iam volun-
 tati tanquam lapsæ adiutorium esse necessa-
 rium. Augustinus radicem gratiæ Christianæ
 jugulumque peti videns, acerrimè tunc, na-
 turam peccato esse violatam; hoc est, liberum
 arbitrium contraxisse quandam bene volendi
 egritudinem, propter quam ei medicus sit ne-
 cessarius, cuius medicinali gratia & adiutorio
 nisi vires pristinae restantur, tam esse impossi-
 bile voluntati ut bene velit, & operetur quam
 homini caeco ut videat, vel surdo ut audiat,
 vel tibijs fracto ut rectè gradiatur, quantum-
 vis eis & lux, & species, & scipiones, & omnia
 cetera sanitatis adjumenta suppetant. Audia-
 mus igitur, quanto conatu isti Antagonistæ
 pro ista capitali & radicali veritate decerent.
 Capitali & radicali dico, eo quod Augustinus
 in preliodio istius conflictus dicit: *Tam in no-*
videte, quod ad rem maxime pertinet, quomodo hu-
manam naturam, tanquam omnino sine ullo vitio sit,

conceit ostendere, & contra apertissimè Scripturas
 Dei *luctetur sapientia verbi, qua evacuatur crux*
 Christi. Et vicissim Pelagius: *Primo, inquit, de*
 eo *disputandum est, quod per peccatum debilitata di-*
 citur *immunita natura. Nempe uterque videt,*
 ab istius exordiendum esse discussione que-
 stionis, qua gratiæ operatrici necessitas quam
 Christus velut naturæ medicus attulisse dici-
 tur, vel radicitus tota excinditur, vel tota
 vindicatur. Stultum est enim accersere vel ad-
 venire medicum, naturamque velut crecientem
 collyrijs, vel velut infirmam pharmacia
 velle roborare, ubi nulla est imbecillitas ope-
 randi, quemadmodum Christus ipse dixit: *Non*
est opus valentibus medicus, sed male habentibus. Itaque;
 Pelagius cum admisisset, divinitus esse ex-
 pianda peccata commissæ, & pro eis Dominum
 exorandum esse, hoc est, naturam peccatricem
 remissione peccatorum indigere, ut quam sibi
 ipsi dare non posset, quemadmodum hoc ab
 initio usque ad finem semper hoc eum doctrinam
 monstravimus, velut immobilem totius con-
 certationis basim collocat, impossibile esse ut
 natura præter reatum culpæ quem admiserat
 peccando, vitium contraheret, quo fieret ad
 opus bonum imbecillior, ut medico indige-
 ret: *Ante omnia quaerendum patet, inquit, quid*
 sit *peccatum, substantia aliqua, atomis, huius-
 modi carens nomen, quo non res, non existens, non*
corpus aliquid, sed perperam facti adhibetur nomen.
 Et adiungit: *Credo ita est; Et si ita est, quomo-*
*do potuit humanam debilitare vel mutare natu-
 ram, quod substantia caret?* Unde cum evidenter
 sequeretur, frustra peccatorem præter peccati
 remissionem, aliam sanitatem viresque bene
 operandi implorare, contra huiusmodi pre-
 ces subijcit: *Quid ergo clamas, sine auxilia-*
meam, quoniam peccavi tibi? Quomodo potuit vi-
tiare animam tuam, quod substantia caret? Et
 hæc doctrinam ad universum humanum ge-
 nus extendens, quod nullo modo primi ho-
 minis iniquitate vitari, hoc est, imbecillius
 ad bene operandum fieri potuerit: *Non debuit,*
inquit, hæc iniquitas contrahi peccati, ne ad hoc esset
illa pena peccati, ut committerentur plura peccata.
 Et mox apertius: *Quid queritis? Sane tunc propter*
quod medicum queritis? Nec ipse primus homo idem
more damnatus est; nam postea non peccavit. Quasi
diceret non contraxit ullam peccandi infirmi-
tatem, quia postea rectè vixit, unde auferit
hinc quoque postea non solum illo non infirmus res,
sed etiam vitæ implevisse præcepta, cum ille vitam
implere non potuit. Quod toto decursu libri sum-
 ma virium oblatione contendit, tanquam
 unde totus dogmatis Pelagiani pederet falus.
 Hujus ergo doctrinæ occurrissimam pesti-
 lantiam eum Augustinus adverteret, eam
 tum illo libro de natura & gratia, tum ca-
 teris ad mortem usque persecutus est, tan-
 quam qua veritas Scripturarum de operatri-
 cis gratiæ necessitate, sanctorum Ecclesiæque
 præces universæ, Christi passio & mors, ip-
 siusque ejus incarnatio & adventus in hunc
 mundum adeoque nomen Iesus, id est, Sal-
 vatoris funditus deleberetur; eo videlicet modo,
 quo

Vide dicta
in l. 5. c. 6.
de heres.
Pelag.
Pelag apud
Aug. lib de
nat. & gra-
tia c. 19.
Ibid.
Ibid. c. 22.
de c. 119

I. 11
 C. 6.
 15.
 in l. 11
 C. 11.
 11.

2bid. r. 19.

quo funditus tollitur medici & adjutorij medicinalis necessitas, si morbus auferatur. Videte quæso, inquit Augustinus, quomodo nesciens nitatur evertere medicinalium eloquiorum voces saluberrimas, Ego dixi miserere mei, sana animam meam quia peccavi tibi. Quid sanatur, si nihil est vulneratum, nihil sauciatum, nihil debilitatum atque vitiatum? Porro si est quod sanetur, unde vitiatum est? Audis confitemem, quid desideras disputantem? Sana, inquit, animam meam. Ecce sublata Ecclesie preces pro viribus ad bene vivendum contra peccati aegritudinem impetrandis. Sed pergit adhuc inferius: Cernitisne quotendat, & quo minus porrigat hæc superius commemorata Pelagij disputatio? Vt omnino frustra dictum putetur, vocabis nomen eius Iesum. Ipse enim saluum faciet populum suum à peccatis eorum. Quomodo enim saluum faciet, ubi nulla est aegritudo? Peccata quippe, à quibus dicit Evangelium saluum faciendum populum Christi substantia non sunt, & secundum istum vitare non possunt? Ecce nomen Iesus extinctum, extincta natura vitiatione, qua vires ejus debilitate sunt. Audi adhuc sequentia: Attendite autem, quomodo adhuc se urgeat verisimilibus rationibus contra Scripturæ sanctæ veritatem. Dominus Iesus dicit qui propterea Iesus vocatur, quia ipse saluum facit populum suum à peccatis eorum, dicit ergo Dominus Iesus, Non est opus sanis medicus, sed egrotantibus. Non veni vocare iustos sed peccatores &c. Et iste contra fidem sermonem & omni acceptatione dignum dicit, non debuisse hanc aegritudinem contrahi peccatis, ne ad hoc esset ista pena peccati (id est ista aegritudo seu infirmitas) ut committerentur plura peccata. Et mox adjungit illa reliqua Pelagij verba, quibus ut jam paulo ante diximus & sanitatem & præcepti implendi potestatem posteris Adæ mansisse profitetur. Ecce deletum etiam Iesu, hoc est, Salvatoris nomen, totumque medicinalis adventus ejus apparatus, sublata videlicet pænali imbecillitate naturæ, cui soli medendæ medicus necessarius est. Non enim hic agi de auxilio Christi ad remittenda præterita peccata, cujus necessitatem Pelagius in eodem loco disertissime docet, & Augustinus agnoscit, sed de auxilio gratiæ contra futura quod sanandæ aegritudini & infirmitati voluntatis ex peccato nascenti Christus attulit, ut præcepta legis seu iustitia mandatorum impleantur (quod Augustini phrasi, iustificari, vocari solet) tum ex jam citatis locis manifestum est, tum alijs plurimis Augustinus expressit: Nemo ei dicit, inquit, sic hominem factum, ut de iustitia quidem posset in peccatum ire, & de peccato ad iustitiam redire non posset: sed ut in peccatum iret, sufficit ei liberum arbitrium, quo se ipse vitavit, hoc est, quo præter peccati culpam sibi vitium infixit. Vt autem redeat ad iustitiam opus habet medico contra istud vitium, quæ sanus non est, opus habet vivificatore, quia mortuus est. Et paulo post, eum tradidisset ærumnas hujus vitæ non posse nisi impetrata divinitus fortitudine superari, adjicit: De qua gratia & adjutorio & misericordia, sine qua bene

F. de nat. & grat. c. 20.

2bid. cap. 21.

2bid. c. 23.

2bid.

non possumus vivere, nescio quare iste omnino nihil dicit, imò etiam velut sibi ad iustitiam, id est ad iustè vivendum, sufficientem, si voluntas sua adferat, defendendo naturam, gratiæ Christi qua iustificamur, hoc est iustè seu iustitiam operamur, apertissime contradicit. Et rursum nonnullis interjectis hoc ipsum apertius adversus illam Pelagianam naturæ defensionem, cum Pelagij redargutione manifestans: Videtisne quemadmodum non dicat (Pelagius) necessariam misericordiam Dei ut non peccemus, dando scilicet adjutorium gratiæ qua futura peccata caveamus, sed quia peccavimus? Et rursum instantius: Sicut ergo vulnere verbi gratia claudicans idè curatur ut sanato malo præterito, futurus dirigatur in sensum: sic mala nostra non ad hoc solum superius medicus sanat, ut illa iam non sint (interveniente peccatorum remissione) sed ut de cætero rectè ambulare possimus.

Quomobrem ut jam dicere ceperam, Pelagianam illam sententiam, qua præter culpæ reatum, nulla infirmitas naturæ infligenda esse dicitur, hoc est, qua bene in posterum vivendi, & non peccandi possibilitas integra illa læsæque permanentis constituitur, tanquam eardinem totius controversiæ de gratiæ adjutorio, quaque totus medici adventus evacuatur, densissimis convellit testimonijs. Nam hoc agit quando capite trigesimo quarto dicit: Porro quod Dei causam sibi agere videtur defendendo naturam, non attendit quod eandem naturam sanam esse dicendo, medicus repellit misericordiam. Ipse est autem Creator eius qui Salvator eius. Non ergo debemus sic laudare Creatorem, ut cogamur dicere, imò vero convincamur dicere superfluum Salvatorem. Hoc agit, quando in eodem capite consequenter dicit: Vitia sanè nostra, qua sanat, non divino operi (hoc est creationi) sed humana voluntati iustæ, illius vindictæ tribuamus. Sed ut in nostra potestate fuisse ne acciderent consuemur; ita ut sanentur in illius magis esse misericordiam, quam in nostra potestate fatemur.

Hanc istè misericordiam & medicinale Salvatoris auxilium tantum in hoc ponit, ut ignoscat commissa præterita, non ut adinvet ad futura vitanda. Sic perniciosissime fallitur; hic est nesciens prohibet nos vigilare, & orare ne intremus in tentationem, cum hoc ne nobis accidat, in nostra tantum potestate esse contendit. Asserendo videlicet naturam esse sine vitijs quæ ex commissa iniquitate consecuta sunt, quibusque superandis adjutorium imploramus, ne intremus in tentationem. Nam ut de istis pænalibus vitijs concupiscentia & ignorantia, undè post lapsus hominis, omnia omnino peccata pullulant, sermonem esse contra Pelagium disceremus, paulo ante præmiserat: Vitium quo committitur (nunc peccatum) nondum omni ex parte sanatum est: quod quidem ut inoleceret, de non rectè usâ sanitate descendit. Ex quo vitio iam male valens, vel infirmatè

vel cecitate plura committit. Pro quo supplicandum est ut sanetur, & deinceps in perpetuum sanitate vivatur; non superbiendum, quasi homo eadem potestate sanetur, qua potestate vitiatum est. Hoc agit quando capite trigesimo nono dicit: O vitium non infirmatè tantum medici gratiam, dum sanetur non

non vult naturam humanam esse vitiatam. Vitijs videlicet illis jam dictis quibus actualia peccata perpetrantur. Hoc agit quando continuo precedentibus atextendo gemebundus repetit: O utinam sicut Christianus legeret, prater Iesum Christum nullum esse nomen sub celo, in quo oporteat saluos fieri nos: & non possibilitatem naturam humanam ita defendere, ut homo per liberum arbitrium etiam sine isto nomine saluus esse posse credatur. Hoc ipso scilicet quo sine vitijs illis illatus, & consequenter gratia Christi ad bene vivendum non indigere perhibetur. Hoc agit, quando aliquo Pelagij quasi nomine respondente, quod gratia adversus unum vitium ignorantiam scilicet, esset necessaria, quasi victoria nonnihil in se inclinante respondet: vel hinc saltem constreatur esse miserabiles tenebras in animo humano, qui scit, quemadmodum debeat leonem domare, & nescit quemadmodum vivere. Hoc agit, quando Pelagio velut concessionem istam retrahente, & naturam a vitijs illasam defendente subiungit: An & hoc ut sciat, sufficit ei liberum arbitrium lexq; naturalis? Hae est sapientia vetis qua evacuatur crux Christi &c. Si enim possibilitas naturalis per liberum arbitrium, & ad agnoscendum quemodo vivere debeat, & ad bene vivendum sufficit sibi (hoc est careat istis duobus jam dictis vitijs, cecitate & infirmitate) ergo Christus gratis mortuus est, ergo evacuatum est scandalum crucis &c. Sicut enim suis legu, ita etiam natura humana vitiosa Salvator Christus, ad iustitiam omni credenti. Hoc agit, quando capite quadragesimo secundo praclarissime clarissimeque dicit: Melius itaque Dei causa agitur, quam se iste agendo dicit defendere naturam, dum asserit eam istius jam dictae vitiationis expertem, eam & Creator & Salvator agnoscitur; quam cum defensa velut sana viribusq; integris creatura, opulatio Salvatoris inamitur. Hoc agit, quando de virum iltarum quibus olim bene vivi poterat, integritate & consecrata vulneratione per vitia ista commemorata subtexit: Qui nescit cum hominem sanum & inculpabilem saluum, & libero arbitrio atque ad bene vivendum potestate libera constitutum? (nulli videlicet vitijs liberam istam potestatem deprimentibus) sed nunc de illo agitur quem semivivum latrones reliquerunt, qui ex viribus saucius confosusq; vulneribus, non ita potest ad iustitia culmen ascendere, sicut potuit inde descendere. Qui etiam si iam est in stabulo adhuc curatur. Nempe quia per baptismum quo stabulum ingreditur, illa vitia non auferuntur. Hoc agit, quando de illo vitio remedioque ibidem subiicit: sed medicina poterit quod vitio non potest. Hoc agit, quando capite quadragesimo octavo dicit: Miror quo corde etiam sine adiutorio medicine Salvatoris nostri nostrum putat esse non peccare; posse verum non peccare, natura esse concedat, quam sic apparere esse vitiatam, ut hoc maioris vitij sit non videre. Hoc agit, quando iterum adversarium suum ad adiutorij divini necessitatem ex naturae vitiatione confitentem, exemplo corporali perspicuo premit: De homine sano pedibus tolerabiliter dici potest, velit nolit habet ambulandi possibi-

litatem: confractis vero si velit non habes. Habes exemplum corporis vitiatum, propter eius sanationem medicina necessaria est; jam accipe antapodolin: Vitiatam est natura de qua loquimur, hoc est, natura liberae voluntatis, per quam, ut audivimus, aderat bene vivendi possibilitas, quid superbis terra & cinis? vitiatam est, medicum implorat: salvum me fac Domine, clamat: sana animam meam, clamat. Quid intercludit has voces, ut defendendo quasi presentem possibilitatem, futuram impediatur sanitatem? Hoc agit, quando Pelagio adhuc mordicus tuente possibilitatem illam bene vivendi non potuisse interim peccando, hoc est, ut ante dixerat, naturam non potuisse peccando vitari atque debilitari, ut propterea opus esset Christi Salvatoris auxilio, rei absurditatem ex inflicta concupiscentiae infirmitate convincit: Unde ergo illa vox: ut non que vultis illa faciat? Vnde etiam illa: non enim quod volo facio bonum, sed quod odi malum hoc ago? ubi est possibilitas, que inseparabiliter insita probatur esse natura? Ecce homines non ea quae volunt faciunt, & de non peccando utique agebat, non de volando, quia homines non alites erant. Ecce homo quod vult bonum, non agit, sed quod non vult malum hoc agit: velle illi adiacet, perficere autem bonum, non adiacet. Vbi est possibilitas que inseparabiliter insita probatur esse natura? Et absurditatis enormitatem aperiens malorumque sequelam, quae post se trahit: Sed huius verbis id agitur, etiam a nesciente qui loquitur, non autem nesciente illo, qui haec loquenda incautus etiam Demum timentibus suggerit, ut evacuatur Christi gratia, humana sibi ad iustitiam suam quasi sufficiente natura. Hoc agit, quando adversus illam bene vivendi possibilitatem, hoc est, naturam vulnerum expertem dicit: Exponat quemadmodum cum sit, etiam in ipsis (non baptizatis quibus caro contraria est) illa ab eo nullum defensionatur, certe vel in eis concedit esse vitiatam, si iam in baptizatis ille saucius, sanus de stabulo egressus est, quocum curandum misericors Samaritanus adduxit. Et rursus instantius: Porro si vel in istis (non baptizatis) concedit carnem esse contrariam dicat, quid contigerit, cum sit utrumque, hoc est, & caro & spiritus creatura unius eiusdemq; Creatoris, quod propriam insitum est voluntate? Et hoc, ut in natura sanetur, eo ipso opus est Salvatore quo insituta est natura creatore. Hoc agit, quando paucis interjectis ad ostendendam gratiae Salvatoris necessitatem, ex carnis contrarietate urget instantius: Ecce & baptizatis caro invenitur esse contraria, & non adesse possibilitas illa quam inseparabiliter insitam dicit esse natura. Et operosius iterum iterumque gratiae indigentiam ex vitio, id est, ex oborta post peccatum carnis contrarietate commendans: Ecce etiam baptizatis caro contraria est: & quomodo contraria? Vt non quod volunt faciant. Ecce adesse voluntas in homine, ubi est possibilitas illa natura? Fateamur gratiam necessariam. Miser ego homo quis me liberabit de corpore mortis huius? Et respondeatur nobis: Gratia Dei per Iesum Christum Dominum nostrum. Hoc agit, quando id ipsum irrefragabili argumento fidelium oratione convincit: Fideles orantes

D 4 dicunt,

Ibid. t. 49.

Cap. 50.

Lib. de natura & gratia cap. 50.

Cap. 52.

Ibid.

Cap. 53.

dicunt, contra tentationes viiij concupiscentia, Ne nos inferas in tentationem, sed libera nos a malo. Si adest peccabilitas, ut quid orant? aut a quo malo se liberari orant, nisi maxime de corpore mortis huius? Unde non liberat nisi gratia Dei per Iesum Christum Dominum nostrum. Et a quo tandem corpore mortis, an a substantia per animam & corporis dissolutionem? Non utique de substantia corporis, quae bona est, sed de vitis carnalibus, unde non liberatur homo nisi gratia Salvatoris, nec quando per mortem corporis discedit a corpore. Et hoc ut dicitur Apostolus, quid supra dixerat? Video aliam legem in membris meis repugnantem legi mentis meae. Hoc agit, quando nervosè, quascunq̄ta haecenus adversus Pelagium jacta concludens: Ecce quaedam visum natura, humana inobediencia voluntatis insluxit. Crare sinatur ut sanetur. Quid tantum de natura possibilitate praesumitur? vulnerata, sauciata, vexata, perditata est, verè a confessione non falsa defensione opus habet. Gratia ergo Dei non qua instituitur, sed qua restituitur, quovis: qua ab isto sola clamat non esse necessaria, dem taetur. Hoc agit, quando brevius paulò inferius dicit: Sed quod contraria est caro spiritui, non ut ea que volumus faciamus, vitium est non natura: gratia medicinalis queratur & controversia finiatur. Hoc agit, quando in eodem loco subiungit: Si vel in illis (non baptizatis) natura vitata esse conceditur (per contrarietatem carnis & spiritus) ut non sine causa clament: Infelix homo, quis me liberabit de corpore mortis huius, eisq̄ subveniat in eo quod sequitur, Gratia Dei per Iesum Christum Dominum nostrum; concedatur iam tandem aliquando humanam in daco indigere naturam. Hoc agit, quando lectoris occurrens cogitationibus, declarat se hanc medicinalis gratie necessitatem non de peccatorum remissione, sed de adiutorijs ad vitium naturae concupiscentiam superandam requisitis, intelligere: An propter commissam praeterita (clamas, quis me liberabit &c.) ut ea tantum ignoscantur, que fieri insecta non possunt? Dimitte hominem, clament, quod clamabat. Non enim tantum desiderat, ut per indulgentiam sit de praeteritis impunitus, sed etiam ut sit de cetero ad non peccandum fortis & validus, Condelectatur enim legi Dei secundum interiorem hominem, videt autem aliam legem in membris suis repugnantem legi mentis suae, Videt esse, non recolis fuisse; praesentibus urgetur, non praeterita remittitur. Nec tantum repugnantem videt, verum an etiam captivum se in lege peccati, que est in membris eius, non quae sunt. Hinc est quod clamat, Infelix homo, quis me liberabit de corpore mortis huius? Sinatur orare, sinatur adiutoriam medici potentissimi flagitare. Hoc ad postremum agit, quando sub finem illius acerrimè concertationis dicit: Agitur de gratia Dei qua sanatur natura per Iesum Christum, quo non indigeret, si sana esset, quae ab illo tanquam sana, vel tanquam sibi sufficiente voluntate arbitrio posse non peccare descenditur. Et paucis adiectis: De gratia Dei agitur qua nobis per mediatorum medicum opitulatur, non de impossibilitate unita. It. mox iterum universum causam statum cum Pelagianis ob oculos

succinctè ponit: Ita & exheretatus sum quantum potui ad bene vivendum; & gratiam Dei non cruciavi: sine qua natura humana iam contenebrata atque vitata illuminari non potest & sanari. De qua re cum ista tota vertitur questio, ne gratiam Dei que est in Christo Iesu Domino nostro per se natura defensione frustra sumus.

Quod si simili diligentia ceteris Augustini operibus lustrandis operam impendere luberet, testimoniorum copia ac tedio lectores obruerem, ut est illud quod in libro de perfectione iustitiae contra Celestium Pelagii discipulum acutissimum dicit: Respondemus vi. lib. 4. pari posse peccatum, si natura vitata sanetur gratia Dei per Iesum Christum Dominum nostrum. Et quis defectus ille sanitatis? an reatus culpa, qui remissione & habitualis gratiae infusione deletur? Audi sequentia: In tantum enim sana non est, in quantum illud quod sanandum est, aut cecitate non videt, aut infirmitate non implet, dum caro concupiscit adversus spiritum & spiritus adversus carnem, ut non ea que vult homo faciat. Ut est illud quod postquam similitudinis adhibenda causa dixerat, hominem inter ambulandum vitare non posse claudicationem, nisi habeat sanatum pedem; explicando subiungit: Respondet eadem similitudine, quae superius iam respondimus. Cum enim videmus claudum qui sanari potest, rectè utique dicimus, debet homo iste esse sine claudicatione; & si debet potest, nec tamen cum vult, continè potest, sed eius fuerit adhibita curatio sanatur, & medicina advenit voluntatem. Hoc fit in interiori homine; quod ad peccatum attinet, tanquam eius claudicationem, per eius gratiam qui venit non vocare iustos, sed peccatores, quia non est opus sanum medicum, sed male habentibus. Ut quod in eodem libro iterum atque iterum dicit: Consilium homini praeci, ut rectis passibus ambulet; ut cum se non posse perspexerit, medicinam requirat, quae interioris hominis ad sanandam peccati claudicationem gratia Dei est per Iesum Christum Dominum nostrum. Et quod paulò post, illud vitium naturae, quo efficitur ista necessitas claudicandi explicando subiungit: Per arduum liberatorem saltem est, ut esset homo cum peccato: sed iam pœnalis vitiositas subsedita ex libertate secum necessitatem. Unde ad Deum fides clamat, De necessitatibus meis educ me. Sub quibus positi vel non positi volumus quod volumus intelligere, vel quod intelleximus volumus, nec valent implere. Nam & ipsa libertas et credentibus a liberatore promittitur, si vos, inquit, Filii liberaverit, tunc verè liberi eritis. Ne quod in libro de peccatorum meritis ipsam radicem necessitatis divini adiutorii & questionis adversus Pelagianos cardinem clarissimis verbis aperiendo dicit: Nolunt homines scire quod iustum est, sive quia latet an iustum sit, sive quia non delectat. Tanto enim quidq̄ vehementius volumus, quanto certius, quam bonum sit, non vimus, cog. delectamur ardentius. Ignorantia igitur & infirmitas vitia sunt, quae impediunt voluntatem, ne moveatur ad faciendum opus bonum, vel ab opere malo abstinendum. Ut autem moveatur quod latebat, & suave fiat, quod non delectabat, gratia Dei est, quae hominum adiuvat voluntatem. Et efficiam

Ibid.
Ibid.
Lib. de natura & gratia cap. 53
Ibid. c. 54.
Ibid. c. 55.
Ibid. c. 56.
Ibid. c. 57.

AVANT
L'ANNEE

causam explicans, quantoperè vitia ista duo voluntatem à bene faciendo remorantur: *Se- catum est, inquit, ex debita iusta pœna tale vitium, ut iam (post lapsum) molestum esset obedire iustitia. Quod vitium nisi adiuvante gratiâ superetur, ad iustitiam operandam nemo convertitur: nisi operante gratiâ sanetur, iniuria pace nemo persequitur. Ve quod in libris de libero arbitrio scripsit, cum pœnaliùm istarum difficultatum vim exaggeraret, fontemque digito ostenderet, propter quem solùm iam Christi adjutorium ad bona opera faciendâ peccataque superanda postulamus: Nec mirandum est, quod vel ignorando non habeat liberum arbitrium voluntatis ad eligendum quod recte faciat: vel resistente carnali consuetudine, hoc est concupiscentiâ, que violentia mortalis*

A successione quodammodo naturali et inolevit, videat quid recte sciendum sit. Et velis, nec possis implere. Illa est enim peccati pœna iustissima, ut amittas quisque, quo bene uti noluisti, cum sine ulla posse difficultate si vellet, id est autem, ut qui sciens recte non facit, amittat scire, quod rectum sit: Et qui recte facere cum posses, noluit, amittat posse cum vellet. Nam sunt revera omni peccanti anime duo ista pœnalia, Ignorantia & Difficultas. Ex Ignorantia debonestat error, ex Difficultate cruciatus affigit &c. Quæ verba in alio libro recolens, apertissimè confitetur, totam, ut supra citavimus, cum Pelagiano verti questionem de ista gratiâ, qua natura ex lib. de nat. jam contenebrata atque vitiosa illuminatur atque & gratiâ e. 67 sanatur.

CAPVT SECVNDVM

Idem ostenditur ex alijs varijs capitibus. Nomina gratiæ inde derivata.

CVM igitur hæc atque huiusmodi testimonia, in universis Augustini laudationibus pœnè innumera, passim obvia sint, & unde quaque sibi semper concinant, indè consequenter nascitur quod simpliciter contra Pelagianos docet, gratiam de qua cum illis controversia est, illam esse, adeoque nec aliâ intelligi posse, quam qua liberamur de corpore mortis huius: *In his verbis, quam dicit Pelagius Dei gratiam, prorsus latet. Et iudices quidem Catholicos nullam aliam intelligere poterant, nisi quam nobis plurimum Apostolica doctrina commendat. Hæc est enim ipsa nos liberari posse speramus, de corpore mortis huius per Iesum Christum Dominum nostrum. Quod autem liberari de corpore mortis sit liberari per gratiam de vitijs illis concupiscentialibus, quibuscumque tota vita dimicamus, iam a superioribus intelleximus: Indè est, quod in eodem loco, eum gratiam istius liberationis illam esse docuisset, quam in certamine cum libidinibus invocamus, iterum repetit: e Hanc gratiam quam in Cæciliæ Ecclesia nostrissimam nominant Episcopi, creditur ut Pelagium consuevit. Et Patres Concilii Carthagenensis: Illam verò gratiam qua, ut dicitur est, Christiani sumus, cuius Apostolus predicat. est. dicitur, Condoletur enim iesus Dei secundum interitum hominum, video autem aliam legem in membris meis, &c. Miser ego homo, qui me liberabis de corpore mortis huius? Gratia Terper Iesum Christum Dominum nostrum, noluit omnino cognoscere.*

A ejusdem Concilii Carthagenensis Antistites viri Pelagianum de adjutorio bene vivendi eruentes: *Consideret ergo, inquit, sanctitas tua, & pastoralibus nobis compatiatur visceribus, quam sic perisferum & exitiale vobis Christi, quod istorum sacrilegas disputationes necessario sequitur, ut nec orare debeamus. ne intremus in tentationem, quod Dominus & discipulus monuit, & posuit in oratione quam docuit. Nempe quia naturam nullo per peccatum vitio labefactam esse statuerebant, pro quo superando gratia peteretur. Quod enim non induci in tentationem nem sit idem, quod nulla concupiscentiæ tentatione (unusquisque enim tentatur à concupiscentiâ sua abstractus & illectus) superari, nullis libidinibus nos proritantibus colnetire, perquam sæpè Augustinus tradit: *Vi non ei concupiscentiæ consentiamus deprecamur adiutorium dicentes, Et ne nos inferas in tentationem: Nempe, ut si forte tentari coeperimus à concupiscentiâ nostrâ, adiutor tuum non deseramus, ut in eo possimus vincere, ne abstrahamur illecti. Sub hac ergo petitione omne adiutorium gratiæ ad bene vivendum necessariæ postulatur, juxta illud Augustini: *Posons est Deus, & à malo in bonum scelerè voluntates, & in lapsum prona convertere ac dirigere in sibi placitum gressum: cui non frustra dicitur, Ne nos inferas in tentationem. Nam quisquis in tentationem non inseritur, profectò nec in tentationem sua mala voluntatis inseritur. Et qui in tentationem sua mala voluntatis non inseritur, in nullam prorsus inseritur. Ex quo fit ut huiusmodi necessariò rectè vivat.***

Indè est, quod gratiam de qua cum Pelagio controversia fuit, illam esse crebro docet, pro qua Ecclesia universa preces à Christo traditas fundit, Et ne nos inducas in tentationem: *Sed pro qua gratia impetranda oramus, ne intremus in tentationem, hæc gratia non est natura, sed qua subvenitur fragili volatili nature; hæc gratia non est legis potentia, &c. Quam fragilitatem & vitium illam vitiosam concupiscentiam esse statim ex Apostolo probat. Et*

Indè est, quod pluribus in locis gratiam de qua cum Pelagio controversia est, illam esse tradit, qua homo ex peccati vulneribus fit salvus per Iesum Christum: *Quando istis, inquit, rectissime dicitur, Quare sine adiutorio gratiæ Dei dicitur hominem esse posse sine peccato? Non tunc de illa gratia quaestio est, qua est homo conditus, sed de illa qua fit salvus per Iesum Christum. Fideles enim orantes dicunt: Ne nos inferas in tentationem, sed*

liberatio à malo. Quod enim saluum fieri
fit idem quod medicinali gratia ignorantia &
concupiscentia vulnus obduci; jam supra ex
libro de natura & gratia demonstravimus.

Hæc igitur summa testimoniorum ac prin-
cipiorum Augustinianæ doctrinæ consonan-
tia cumulatissimè ostendit ac probat, præter
gratiam remissionis peccatorum, de qua cum
Pelagianis nulla quæstio fuit, summam totius
disputationis, quam de gratiæ adjutorio ad
benè vivendum necessario Ecclesia Christi
cum Pelagianis habuit, de illo solo adjutorio
fuisse susceptam, quod Christus velut huma-
na naturæ medicus attulit adversus ignoran-
tiam & concupiscentiam, quibus peccati me-
rito natura vitata est. Nam post lapsum pri-
mi hominis, cum jam natura vitata & ad
peccatum prona est, nullum omnino amplius
peccatum, illa indifferenti & versatili libertate
proicitur, sicut antea fuerat nullo vitio
procuratum: sed quidquid jam ab
Adami posteritate peccatur, totum hoc ex
fontibus illis duobus ignorantia concupiscenti-
æque fluit, quorum nunc servituti, quemad-
modum latissimè ex Augustini principiis de-
claravimus, arbitrium peccatrici voluntatis
obstrictum est. Ut nemini mirum videri de-
beat, omnem Christi gratiam qua rectè ope-
rimur adeoque benè vivimus, circa ista duo
vitia voluntatis superanda, curandaque ver-
sari. Nam inde profluit, quòd, ut aliquo-
ties jam andivimus, si natura non esset istis vi-
tiji sauciata opitulatio Salvatoris maneret, &
crux Christi evanesceret.

Illà quoque genuina veraque ratio est, cur
istud benè vivendi adjutorium, pro quo lar-
gendo Dominus crucifixus est, Augustinus
subinde vocet, a *medicinali Salvatoris auxilium*:
subinde b *medici gratiam*: subinde c *adjutorium*
d *medici salutatoris*: subinde e *gratiam medica-*
f *lem*: subinde g *adjutorium medici potentissimi*: sub-
h *inde f gratiam qua sanatur natura per medicum*:
i *subinde ut supra latius diximus, gratiam libe-*
j *ratoris*, g *gratiam liberatricem à corpore mor-*
k *tali*, ab illis jam dictis vitijis arbitrio dominantibus.
Deniq; sæpius uno verbo genuini sensus præ-
gnatissimo *medicam*. Nempe ut omnes Chri-
stiani intelligerent de nullo gratiæ adjutorio
cum Pelagianis ab Ecclesia disceptatum fuisse
nisi de illo medicinali, quo vitia ignorantia
maximèque concupiscentia superantur. Nam
illud est, quod nobis Christus tanquam me-
dicus tulit; illud est quo natura salvatur, illud
est quo infirmitas roboratur; illud est quod
rogando postulamus, Ne nos inducas in ten-

tationem; illud est denique quo juxta doctri-
nam Apostolicam à Paulo traditam, ab Au-
gustino asertam, liberamur de corpore mor-
tus, hoc est, de vitijis corporis mortis hujus.

Quæ si paulò attentius considerassent, non
ita exorbitassent nonnulli recentiores, ut cum
adjutorium gratiæ Christi quò nos ad benè
vivendum aujvat, negare vel interimere ve-
rentur, gratias nunquam vel per somnium
à Pelagio Augustinoque disceptantibus cogi-
tatas, aserant, quibus sentia & pronuntiata
sua tueantur. Alii namque concursum Dei
generalem naturalemque cum voluntatis arbi-
trio, alii supernaturalem, alii gratiam habi-
tualem, alii gratias concomitantes, alii phy-
sicam prædeterminationem, integris lætisque,
Angelis & hominibus pariter necessariam,
alii aliam proferrunt, de quarum nulla inter
eos unquam quæstio fuit. Sed de illa sola
gratia controversia est, quæ natura quæ pec-
cando vitata est, ita contra tetrenas concu-
piscencias adjuvatur, ut affectus ab ejus servi-
tute eruat, ut in singulis oborientibus ad
momenta singula tentationibus roboretur, ut
cum libidinibus pugnet, ut superet, ut non
in tentatione consentiendo inferatur. Quæ
sane non est gratia habitualis, ut quam nemo
justus in tentatione positus cum gemitu postu-
lat; non concursus generalis, non supernatu-
ralis, non gratia concomitans, quibus nemo
contra fluctus irruentium libidinum roborat-
ur, non prædeterminatio physica, quæ si
illis credimus, & sanis & ægris pariter, nec
minùs ad voluntatem robustissimam, quam
infirmisimam inclinandam necessaria est. Sed
de his infra pluribus ex propriis fundamentis:
hic satis est ipsis crebro iteratis expressisque
testificationibus Augustini commostrarè, de
sola ista *medicinali gratia* qua variarum libidi-
num impetus incessanter nos insectantibus fran-
gitur & sanatur cum Pelagianis fuisse quæstio-
nem. Disertis enim verbis dicit: a *De illo non*
b *agitur homine, qui gravibus est sauciis consensibus*
c *vulneribus: b de illa agitur gratia qua nobis per medici-
d *nam opitulatur: c de illa gratia qua nobis*
e *liberatur, quæ non est de gratia*
f *quæ sit homo saluus per lesam: d de gratia*
g *quæ sit natura humana iam contenebrata atque vi-*
h *tata illuminari non potest & sanari, totam eam ipso*
i *virtuti quæstionem: ideoque dicit, Pelagio fallaci-*
j *ter gratiam confitente, e Catholicos videlicet*
k *posse speramus de corpore mortis hujus, ut pote quam*
l *in Catholica Ecclesia notissimam noverant: atque*
m *ita Pelagium qui eam negabat, f infirmatè*
n *dicit gratiam: g opitulacionem Salvatoris manere.**

AVANCI
LAPSE

a Lib. de natura & gratia cap. 34.
b Ibid. c. 39.
c Ibid. c. 49.
d Ibid. c. 53.
e Ibid. c. 64.
f Ibid. supra cap. 3.
g Ibid. de natura & gratia cap. 43.
h Ibid. de perfect. inst. cap. 3. h

CAPVT TERTIVM.

Discrimen gratiæ sanitatis, & medicinalis à Recentiorum
notitia valdè abstrusum, & quare. Iaciuntur fun-
damenta discriminis. Libertas arbitrij ante
peccatum, & captivitas post peccatum.

CVM ergò ille totius causæ status sit, utrum sine medicinali gratia, sine medicinali Salvatoris auxilio, sine medici opitulatione. natura contenebrata atque vitata bene possit operari, satis unicuique perspicuum est, similem istam esse questionem ac si disputaretur, utrum cæcus oculis, fractisque tibijs, sine medicinis possit cernere aut ambulare. Vbi cum nemo sanâ mente dubitet, quid respondendum sit, ipsâ veritate in omnium cordibus clamante, medicinam ad illas actiones esse necessariam; simulatque ad animam vulneratâ quæstionem venit, velut occurrentibus tenebris, acies mentis hæret. Nam quàmvis naturis rerum perquam consentaneum esse videat, ut etiam in spiritualiù rerum ordine, vulnera potentiarum, vitiaque medicinæ opitulatione reparentur, antequàm rectâ facultatis operatio possit sequi: quia tamen morbi istius natura, quo vires bene vivendi labefactatæ sunt, à vulgari cognitione vehementer abstrusa est, hinc fit, ut ignorata etiam medicinalis adjutorij conditione atque necessitate; cum re ipsa adjutorium ostendendum est, nihil amplius medicinalis auxilij larbali infirmitati à plerisque ingeratur, quam si integerima perstitisset peccantis arbitrij salus: & ab alijs vice versa, sanitati robustissima nihil minus tribuatur, quam si fuisset penalis vitij temerata. Illi voluntatis liberæ creatorem de creaturâ laudibus predicant, si gratiæ largitorem, utriusque studio pietatis ducti Dei partes agere sibi videntur, sed illi imprudentes medicinam Salvatoris evacuant, si decolorant gratiam Creatoris. Inter utrosque sanctus Augustinus ita incedit medijs, ut agnita stantis arbitrij dignitate, vires integræ libertatis longè altius quam recentiorum chorus extollat; & penetratè ruina ipsius profunditate, vires lapsæ voluntatis longè acerbius concussas, quam vulgus putet, fractasque fateatur. Ex quo fit, ut juxta doctrinam ipsius, sicut in arbitrio primæ sanitatis, & consecutæ agritudinis distantia suprâ recentiorum suspiciones est longè maxima: ita quoque adjutorij sanitati, & medicinali sit extrema discrepantia. Quæ quibus in rebus constituta sit, accuratius enarrabit, si modum operandi utriusque, & à se invicem differentiam exploratam habeamus. Nam inde velut à nota perspicua, & obvia, in occultam utriusque naturam Deo juvante pertingemus.

HÆ igitur, ut quantum Deus vires dederit præstemus, memoria repetendum est id quod de primi hominis libertate differentes fusius diximus: cum illa videlicet voluntatis libertate conditum fuisset primum hominem, sicut & Angelos bonos, ut in neutram partem inclinatus solo suæ libertatis nutu alterutrum velle posset & nollet, juxta illam sententiam Augustini: *Quod arbitrium tunc ita liberum erat, ut bene velle posset & male.* Et in Enchiridio ad Laurentium: *Sic oportebat prius hominem fieri, ut & bene velle posset & male.* Quam voluntatis innocentis maximam libertatem & indifferentiam, in qua videlicet flexus in alterutram partem, hoc est, ut bene vellet aut male, à solo voluntatis nutu (non sine gratia) peteretur, fusè libro de statu naturæ innocentis declaravimus.

Ab hac felicissima libertate in alteram electionis partem, hoc est, in peccatum, seu in malum propriâ sponte ita delapsus est, ut non solum malè voluerit, seu peccaverit, sed etiam malè volendi seu peccandi servituti atque necessitati mancipatus sit, nisi per gratiam sublevetur. Nam præter peccati culpam malâ volitione commissam, arbitrium voluntatis profundis tenebris involutum est, viscosoque quodam pondere irretitum atque depressum est. (hoc est tenacissimo quodam amore creaturæ quam dilexit) quod ita voluntati dominatur, ut quocumque se vertat, quicquid arripiat, quicquid desinat, quocumque vultus & formas induat, quantumcumque se viribus sursum tollere, quibuscumque bene vivendi stimulis incitari videatur, non possit ab illa se viscosa catena expedire, nisi prius caliginem ejus lux cœlestis effugaverit, & illas terrenæ cupiditatis compedes fregerit. Quod quamdiu non fit, in tenebris, hoc est, peccatis jacet, tenebras diligit, tenebras in agendo, & cessando sectatur. Quicquid enim dilexerit, creaturæ limites non egreditur, & ita perpetuam terrenæ concupiscentiæ catenam trahit, ejus vinculis & servitute detinetur. Quem esse arbitrij lapsi statum juxta doctrinam sexcentis locis ab Augustino traditam, latissimè toto libro tertio de statu naturæ lapsæ demonstravimus.

Ex quo perspicuum est, vitium voluntatis, quod præter peccati culpam, peccando contraxit, in eo situm esse, quod post desertum Creatoris amorem rei creatæ dilectione cœcata, & undique perversa ac penetrata est, ita
ut

*Lib. de Cora
ap. & grat.
cap. 1.
In Eucharistia
& cap. 105.*

*Vide lib. 3.
principiè c. 3.
4. 5. 6. & c.
item 11. 12.*

ut amissa illa utriusque partis indifferentia jam amplius bene velle non possit, nec eo seipsum flectere aut erigere: gæcitate & concupiscentia quibus oblieta jacet, eam assidue deorsum in creaturas deprimentibus: *illa est enim peccati pena iustissima, ut amittat unusquisque quo bene uti noleat, cum sine ulla possit difficultate si vellet. Id est autem, ut qui sciens recte non facit, amittat scire quid recte sit: & qui velle facere cum possit, noluit, amittat posse cum velit.* Itaque quod jam homo sine gratia Salvatoris, amissa vnius partis libertate, bene velle non possit, supplicium est delinquentis; sicut beneficentis premium, quod amissa alterius partis libertate, male velle non possit. Nam per ista premia & supplicia, voluntatis libera itatus dumtaxat, non natura mutatur, quemadmodum imprudentes putant, qui quando certissimam illam Augustini doctrinam audiunt, nescio ad que tanquam exotica Manichæi spectra formidant. Sicut igitur nemini mirum videtur, quod bene volendo Beati in aeterna beatitudine, male volendi libertate spoliati sunt, ita nemo videtur, si in peccati damnatione peccator positus, bonæ voluntatis libertate privatus, ante adventum gratiæ de peccato in peccatum captivo arbitrio volutetur. Vnde liquet, quamdiu Angeli & primus homo in illa felici arbitrii libertate steterunt, penes ipsorum arbitrium fuisse nutum illum supremum, quod voluntas in hanc vel illam partem sive bene sive male volendo flecteretur. Nutus enim ille liberrimus erat voluntati, quem pro arbitrio suo, vel dando, vel retinendo, omnibus externis internisque actionis adminiculis, habitibus concursibus, gratiæ adiutorijs dominabatur. Hic nutus, hic flexus, seu ista suprema nuendi flectendique potestas, qua sese utrimque in bonum aut malum humana libertate ac dominatione liberabat, supplicio non minus cadenti um, quam stantium remuneratione prorsus amissa est; dum utrobique indifferentis istius loco libertatis, servitus istius supremæ dominationis inducta est. Nam quemadmodum voluntas Beatorum serva facta est iustitiæ, & peccatorum serva iniquitatis, juxta illud Apostoli Petri ab Augustino sæpe repetitum: *A quo quis superatus est, huius & servus est*: ita quoque utrorumque arbitrium illa suprema & indifferenti ac dominativa sui in utramque partem flectendi libertate vel feliciter vel poenali-
 ges, spoliatum est. In peccatoribus enim

lib. 3. de
lib. arbit.
cap. 18.

lib. 2.

ante gratiam & concupiscentia creaturæ omnibus actionibus dominante nutus ille imperialis invasus est: in beatis ab ardentissima charitate, que tantoperè in utriusque voluntatis arbitrio libertatiq; dominatur, ut omni sublata boni maliq; indifferentia, istorum nutum ad amplectendum bonum tantum, illorum ad malum tantum indeclinabiliter & insuperabiliter semper inclinēt. Solus relictus est & his & illis quidam in suo quibusque vinculo indifferentis sese volendi motus, ut pro suo arbitrio hic & nunc singularia quæque bona vel mala appetendo selectur: que in scholis libertas exercitijs, & contradictionis appellari solet.

Quæ cum ita sint, jam differentia sana & ægrota voluntatis, quantum ad bene vivendum incipit sublucescere; nempe voluntas sana ita robusta erat per institutionem primævæ suæ libertatis, qua primus homo creatus est rectus, ut se ipsa nutu suo perinde ad bonum volendum quam ad malum sponte flecteret, non à gratia vel cupiditate imperate flecteretur. Erat enim plenissime sui ipsius in utramque partem domina, cujus nutui quidquid habituum vel gratiarum, vel adiutorij intrinsecus vel extrinsecus adderetur, deberet fasces submittere, & ab illius velut Angeli impulsu expectare aquæ motum, ut vel quiescerent, vel ad influxum operi conferendum ipsa annuente raperentur. Nam quamvis arbitrium innocentis creaturæ inliberum fuisse ab Augustino dicatur, ut bene velle possit & male; non tamen hoc sine gratiæ adiutorio fieri potuisse censendum est. Quod alibi certissimis documentis demonstratum, hic supponimus. Nunc verò posteaquam est illa magna, robustaq; peccati merito amissa libertas, & peccandi servitus constituta, perijt ab ægrota voluntate, ille imperativus bene volendi nutus, ut non magis ipsidem illis gratiæ adiutorijs, quibus ante in sua sanitate juvabatur, uti possit, quam si cæco ad cernendum lumen offerres. Nam ille sese flectendi erigendique nutus, potestati fractæ & ægrotae libertatis extortus est, & à concupiscentia semper seipsam creaturæq; diligente possidetur. Vnde per aliud novæ & medicinalis gratiæ genus, qua vitij istius intemis viceribus voluntatis infixi reprimantur vires & motus, frangendoque illa sanetur, ille nutus ac flexus erucendus, voluntatiq; dandus est, quem sibi ipsa sua potestate dare non potest.

lib. 3.
de pecc.
lib. arbit.
cap. 18.

CAPVT QVARTVM.

Affertur ex Augustino ac declaratur discrimen adiutorij
sanæ voluntatis & ægrotae, hoc est, adiuto-
rij sanitatis & medicinalis, seu adiutorij
sine quo non, & quo.

EX isto liberæ servæque voluntatis dis-
crimine, quod ex Augustini princi-
pijs jam identidem traditis, proposui-
mus, jam utriusque gratiæ, *sanitatis*
& *medicinalis* differentia, seu adiutorij quo vo-
luntas sana in statu innocentia, & quo nunc
post casum suum concupiscentialibus morbis
ægra ad bene vivendum adjuvanda est, inci-
pit sese ostendere. In eo quippe sita est, quod
illius primæ integritatis adiutorium sic adju-
vabat voluntatem, ut cum eo operaretur ipsa
si vellet; nunc autem ipsum adiutorium facit
ut velit. Hoc est, adiutorium ante ruina-
erat tale, ut influxus adiutorij perinde atque
voluntatis in opus, ab ipso liberæ voluntatis
notu penderet, adeoque salva maneret illa
libertatis in utramque partem flexibilis in-
differentia: nunc verò post ruina-
faciat annuere, & influere & velle voluntatem.
Est enim observandum duplicis generis esse
adiutoria voluntatis; nam aliud ejusmodi est,
sine quo voluntas velle non possit, sic tamen ut
velle & nolle, uti vel non uti adiutorio, in
ejus libero relinquatur arbitrio: aliud *quo fit*,
determinatè ut voluntas velit. Est enim illius
naturæ, ut hoc ipso quo voluntati datur, con-
sensus velit. Primi generis est, verbi gratia,
lux respectu oculorum, species respectu intel-
lectus, & hujusmodi. Sic enim adjuvant, ut
sine illis quidem non possit opus fieri, non tam-
en illis presentibus efficiatur ut fiat, sed hoc
à liberæ voluntatis notu pendet, quæ hujusmodi
adiutorij & in usum assumere & negligere po-
test. Secundi generis adiutorij, non est tale, sed
hoc ipso quo datur simul usus ejus & influxus
potestatis datur. Est enim hoc ipsum quod
sua præ efficacia facit influere facultatem, nec
facultatis ipsius libero arbitratui subjacet, sed
invictè facit ut hoc vel istud arbitrium arbi-
tratur & velit. Talis est influxus omnis cau-
sa formalis, hoc ipso quippe quo ad est iusti-
tia, fit iustus animus, & sine illa iustus esse
nunquam potest. Quam duplicis adiutorij na-
turam ac differentiam libro primo fufius expli-
cavimus, undè plenior intelligentia peti debet.

Hoc ergò verum & genuinum discrimen
est inter utriusque status adiutorium, quod
adiutorium sanitatis seu integræ libertatis in-
fluere aut non influere cum voluntate, prout
voluntas velit aut nolle, plenissimeque ip-
sius arbitrio in agendo & quietescendo subde-
retur: medicinale verò ipsum bene velle fa-
sidenti à grætaque voluntati tribuat, ut potè

A quod ipsa concupiscentiæ dominantæ subjugata,
de seipsa suaque libertatis impulsu etiam
cum gratia quantumcumque magna sibi assi-
stente, habere non posset quemadmodum olim
potuit. Quod clarius fortassis ita dici pos-
set, quod gratia sanæ voluntatis, in ejus li-
bero arbitrio relinquere-
desereret, aut si vellet uteretur, gratia verò
lapsæ ægrotaeque voluntatis nullo modo in
ejus relinquatur arbitrio, ut eam deserat aut
arripiat si voluerit, sed ipsa sit potius illa pos-
sirema gratia, quæ invictissime facit ut velit,
& à voluntate non deseratur. Quod discrimen
tam luculentè tradit Augustinus in lucu-
brationibus quas adversus hostes gratiæ exa-
ravavit, ut impossibile sit legenti non advertere,
nisi opinionis alicujus præoccupatæ caligo &
præjudicium cernendi perspicaciam, judican-
di que libertatem impediverit. Hoc enim in
primis probat ille diversus operandi modus,
quem adiutorij cujusque status tribuit; in
quo velut immobili basi, tota doctrina de
gratia & prædestinatione nititur. Quam si
tollas, funditus universa ruere necesse est;
quemadmodum à Semipelagianis, ut infra
pluribus, perspicaciter animadversum est.
Hujus ergò differentia radicem detegens ita
loquitur: *Itemque ipsa adiutoria distinguenda*
sunt. Aliud est adiutorium sine quo ali-
quid non fit, & aliud est adiutorium
quo aliquid fit. Declarat exem-
plis admodum perspicuis: Nam sine alimentis
non possumus vivere, nec tamen cum assuerint ali-
menta, eis fit ut vivat, qui mori voluerit. Ergo
adiutorium alimentorum est sine quo non fit, non
quo fit ut vivamus. At vero beatitudo, quam non
habet homo, cum data fuerit, continuo fit beatus.
Adiutorium est enim non solum sine quo non fit, ve-
rum etiam quo fit, propter quod datur. Quapro-
pter hoc adiutorium & quo fit est, & sine quo non
fit. Quia & si data fuerit homini beatitudo, continuo
fit beatus, & si data nunquam fuerit, nunquam erit.
Alimenta verò non consequenter faciunt, ut homo vi-
vat, sed tamen sine illis non potest vivere. Ecce diffe-
rentiam duplicis adiutorij lucidissimam, non est
ubi hæreat lector, aut caliget auditor, quoties
extra præsentem controversiam disputatio est.
Vnum est enim tale, ut non inferat vel inferat
effectum propter quem datur, sed tantummo-
do sine quo non potest fieri. Effectus enim ab alia
debet causa dominante, ipsumque adiutorij se-
cum rapiente seu applicatè produci. Ex quo fit,
ut quantumcumque magna præsto sint adiutoria,
nisi

Lib. de con-
rept. & grat.
cap. 12.

nisi illa causa dominativa, cujus arbitrio tota machina causarum concurrentium & adjuvantium ad motum impellitur aut retinetur velit, impullumque agendi imprimat, nulla ex adjutoris operatio secutura sit. Cujusmodi adjutoris respectu voluntatis humanae plenus est Orbis universus. Ipsa enim voluntas est, quae quibuscumque corporalibus creaturis utitur ad scopum suum, quam licet adjuvent, non tamen aliter, ad summum, quam ita ut sine illis non possit opus voluntatis effici, non tamen ut per ipsas fiat, si voluntas nolit. Ipsa est quae omnibus corporis sensibus quae scientia & virtutibus intellectus, quae propriis habitibus suis & bonis & malis utitur quando vult: nec ad peragendas actiones ejus ista concurrunt adjutoria, ut per illa fiant renitente voluntate, sed tantummodo ut sine illis non fiant, cum ea ad influendum secum voluntas rapit ut fiant. Alterum adjutorij genus est, quo, simul ac datum fuerit, fit effectus, & si non detur nunquam fiet. Nempè quia tanta necessitatis est, ut sine illo non possit effectus fieri, tantaeque efficaciae, ut hoc ipso quo datur, continuo fiat. Dat enim simul & posse & operari. Exemplum in Augustino manifestum est, quod jam dedimus. Haec igitur cum sint veritate certissima & claritate liquidissima, videamus quid ad sanae aegrotaeque voluntatis adjutorium ex Augustini mente faciant. Nimirum hoc isto adjutoriorum discrimine spectat Augustinus, ut sciamus adjutorium sanae voluntatis non fuisse talis conditionis, quo bonum opus fieret: hoc enim non conveniebat tam robuste liberimaque voluntati, cum ipsa sufficeret, ut adjutorio quod sibi praesto aderat, si tantum velle, uteretur. Ut quid enim dare ipsum velle voluntati, quando illud ex seipsa, non sine concurrente adjutorio obtinere poterat? Erat ergo adjutorium ejus, non quo fieret, sed sine quo non posset opus bonum fieri. Tale quippe erat, inquit, adjutorium, quod desereret cum velle, & in quo permaneret si velle, n. n. quo fieret ut velle. Adjutorium verò infirmae captivaeque voluntatis vult esse tale, quo fiat, ut velit. Hoc est, esse hujusmodi ut simul ac datur, ipsum velle voluntati detur, & si non detur, nunquam velit, quia sine illo nunc propter infirmitatem velle non potest. Hoc est enim quod continuo adjutoria explicando subjungit: Primo itaque homini datum est adjutorium perseverantiae, non quo fieret, ut perseveraret, sed sine quo per liberum arbitrium perseverare non posset. Nunc verò Sanctis in regnum Dei per gratiam Dei praedestinatis, non tantum tale adjutorium perseverantiae datur, sed tale, ut eis perseverantia ipsa, hoc est perseveranter bene velle, donec: non solum ut sine isto dono perseverantes esse non possint, verum etiam ut per hoc donum non nisi perseverantes sint. Hoc est, quod statim tanquam ex Evangelicâ doctrinâ derivatum, ex Scripturis probat: Non solum enim dixit, Sine me nihil potestis facere, quibus verbis adjutorium sine quo non possumus, exprimitur: verum

A etiam dixit, Non vos me elegistis, sed ego elegi vos, & posui vos ut eatis & fructum offeratis, & fructus vestri maneant. Quibus, inquit, verbis, cum non solum iustitiam, verum etiam in illâ perseverantiam se dedisse monstravit. Christo enim sic eos ponente, ut eant & fructum afferant, & fructus eorum maneant, quis audeat dicere, forsitan non manebit? Hoc est, quod cum in praecedentibus iterum iterumque inculcasset, adjutorium primi hominis fuisse tale, ut in eo maneret si velle; ut illud per liberum arbitrium deserere posset, ut in eius libero relinqueretur arbitrio: quod desereret cum velle: in quo permaneret si velle, non quo fieret, ut velle; & hujusmodi, tandem utrumque sibi conferendo subnectit: Haec prima est gratia quae data est primo Adam: sed haec potentior est in secundo Adam. Prima est enim, quia si ut habeat homo iustitiam, si velit: Secunda ergo plus potest, quia etiam si ut velit, & tantum velit, tantumque, arbitrio diligat, ut carnis voluntatem (id est concupiscentiam) contraria concupiscentem, valentare spiritus vincat. Hoc est, quod ut tardissimis quoque satisfacere, iterum repetit & repetendo commendat: Nec illa quidem (gratia sancti hominis) parva erat, quae demonstrata est etiam potentia liberi arbitrii, quoniam sic adhibebatur ut sine hoc adjutorio in bono non maneret, sed hoc adjutorium si velle desereret. Haec autem tanto maior est ut parum sit homini per illam reparare perditam libertatem, parum sit denique non posse sine illâ, vel apprehendere bonum, vel permanere in bono, si velit, nisi etiam efficiatur ut velit. Hoc est quod cum iterum adjutorium sancti hominis tale esse dixisset, ut sine illo quidem bonum tenere non posset, sed tamen non velle, in eius libero relinqueretur arbitrio, opponens ei aegroti hominis longè potentius & altioris rationis adjutorium: Nunc autem, inquit, tanto amplius datur per Iesum Christum Dominum nostrum, in quibus id dari Deo placuit, ut non solum adju sine quo permanere non possumus, etiam volumus, verum etiam tantum ac tale est ut velimus. Hoc est quod rationem afferens ex illius adjutorij naturâ petitam, profundissime subjicit: Est quippe in nobis per hanc Dei gratiam in bono recipiendo, & perseveranter tenendo, non solum posse quod volumus, verum etiam velle quod possumus; quod non fuit in homine primo: nam etiam bonum in illo fuit, alterum non fuit. Et quare non fuit datum homini primo haud secus atque secundo datum fuit? Nempè quia ipse acceperat posse perseverare si velle, quod ut nollet, de libero descendit arbitrio: quod tunc ita liberum erat, ut bene velle posset & male. Quo significatum cepit, nunc homini non sufficere posse perseverare si velle, sed ipsum bene velle ipsi esse tribuendum, eo quod nunc arbitrium non ita liberum sit, ut cum hujusmodi etiam adjutorio bene velle possit & male. Hoc est quod radicem diversitatis illius duplicis adjutorii ex ipsâ sanitate & aegritudine concupiscentialis voluntatis eruendo, praclarissime doctissimeque docet: Ut ergo non acciperet hoc donum Dei, id est, in bono perseverantiam primus homo, sed perseverare non posset, vel non perseverare in eius relictis quibus arbitrio (videlicet

L. de cor.
rept. & grat.
cap. 11.

L. de cor.
rept. & grat.
cap. 11.

L. de cor.
rept. & grat.
cap. 11.

delectat cum adiutorio, sine quo perseverare non poterat) tales vires habebat eius voluntas, que sine illo fuerat insueta piscari, & nihil illi ex se ipsa CONCVPISCENTIALITER resistebat, ut dignè tantæ bonitati, & bene vivendi facilitati perseverandi committeretur arbitrium. Nunc verò postquam est illa magna peccati merito amissa libertas, etiam maioribus donis ad vivandam remansit infirmitas. Nimirum quia nulla interiori rixâ libertas illa sana discerpebatur, nulla lucta lesabatur, nullo doctum pondere premebatur, ut non nisi velle cum adiutorio concurrente à tantâ sanitate peteretur. Nunc verò difficultates gravissimæ superanda sunt, non quibus corporis membra, sed quibus voluntas ipsa à volendo revocatur, dum concupiscentiali visco implexa, etiam tali adiutorio adiuta, aut velle aut satis potenter velle non potest. Tem enim durum est istud concupiscentialis aegritudinis malum, ut non solum volenti homini difficile item afferat, ut languidè velit, quæ non nisi magnis (quibus caret) viribus arbitrii superanda est; sed etiam pestiferâ dulcedine creature animum demulendo voluntatem ipsam velle non sinat. Hoc est quod uberius naturam explicans utilitatemq; tanti adiutorii, quo superbia qua cecidimus, radicibus tollitur, dum humanæ voluntati nihil omnino relinquit sui, magno verborum pondere & perspicuitate subtextit: *Ac per hoc nos de ipsâ perseverantia boni, hoc est: perseverante boni volitione, vult Deus sanctos suos in viribus suis, sed in ipso gloriari: qui eis non solum dat adiutorium quale primo homini dedit SINE QVO NOS POSSIMUS perseverare si velint, sed in eis etiam operatur & velle, ut quoniam non perseverabunt, nisi & possunt & velint perseverant in eis possibilitas & voluntas divine gratia largitate donetur. Tantum quippe per sancto a ceditur voluntas eorum, ut ideo possint quia sic volunt, ideo sic volunt, quia Deus operatur ut velint. Hoc denique est illud, quod rationem necessitatis tanti ac talis adiutorii inculcans sanæ voluntati nos congruentis, egrotæque capitaliter necessarii perspicuè docet, ægram huiusmodi voluntatem neq; velle cum adiutorio Dei, neque permanenter velle posse, si usus adiutorii in ipsius libero relinquatur arbitrio, ita ut ipsum velle non in eâ Deus operaretur. Nam si in tantâ infirmitate*

videtur, in quâ tamen infirmitate, propter elatio-

^A nem reprimendam, perfici virtutis oportebat, ipsi relinquere voluntas sua, ut et adiutorio Dei, sine quo perseverare non possent, viderent si velint, nec Deus in eis operaretur, ut velint, & inter tot ac tantâ tentationes infirmitate sua voluntas ipsa succumberet, & ideo perseverare non possent, quia deficeret infirmitate nec velint, aut non ita velint infirmitate voluntatis, ut possint. Hoc est quod continuo ex istâ adiutorii diversitate rationem petit, cur homo sanæ robusteque voluntatis divino munitus adiutorio tantâ facilitate corrucit; infirmissimus verò in se viventibus tentationum tempestatibus perseveret. Nempe quia quemadmodum oportebat sanus & fortis permittitur adiutorio consentire si velit; ægro & imbecilli, hoc ipsum datur ut velit, & invictissime velit; & ubi ventum est igitur infirmitati voluntatis humane, ut divina gratia indeclinabiliter & insuperabiliter ageretur; & ideo quamvis infirma, non tamen deficeret, neque adversitate aliqua vinceretur. Ita saltem est ut voluntas hominis invalida, & imbecilla in bono adhuc parvo perseveraret per virtutem Dei, cum & voluntas primi hominis fortis & sana, in bono ampliore non perseveraverit. Nempe causa in promptu est, quia voluntas invalida & imbecilla perseverat per virtutem Dei, hoc est per adiutorium quo fit ut velit; fortis & sana habet virtutem liberi arbitrii, quamvis non defuturo adiutorio Dei, SINE QVO NON POSSET perseverare, si vellet, non tamen tali QVO in illo Deus operaretur ut vellet. Hoc ad postremum est illud, quod profundissimam finiens disputationem, tantæ diversitatis utriusque adiutorii rationem assignat præclarissimam, nempe magnam cum naturâ talium voluntatum, ac divinâ misericordiâ, sapientiâq; adiutoriorum congruentiam: Fortissimo quippe dimisit atque permisit facere quod vellet; infirmus servavit, ut ipso donante invictissime quod h. num est vellet, & hoc deserere invictissime nolent. Quid enim congruentius sapientiæ & misericordiæ Dei, quid ipsi naturis rerum magis consentaneum, quam ut robusta voluntas, sufficientissimo Dei adiutorio fulta, sine quo velle & perseverare non potest, optioni suæ relinquatur, adiutorio Dei utendo & perseverando, si velit: infirma verò, potentissimo Dei adiutorio ipsum velle & perseverare, & sui ipsius usum donante, muniretur?

Ibid.

Ibid. c. 12.

CAPVT QVINTVM.

Inferuntur duo corollaria quibus accuratiùs declaratur discrimen duplicis istius adjutorij. Reijciuntur lex, scientia, revelatio, remissio peccatorum, gratia sufficiens, habitualis, congrua, efficax Recentiorum extrà limites adjutorij medicinalis Christi.

EX tot tamque manifestis Augustini testimonijs & inculcata toties doctrina, duo perspicuè colliguntur, quæ ad intelligendam plenè medicinalem Christi gratiam, & ab alia qualibet sanæ voluntatis discernendam plurimum faciunt, & quàmvis nihil præterea adderetur sola sufficiunt.

Primum est, nullum adjutorium gratiæ, cuius usus ita ponitur in arbitrio voluntatis, ut illo utatur aut non utatur, ut illud amplectatur aut deferat, ut illi consentiat aut non consentiat si voluerit, quantumvis sine illo non velit, aut velle non possit, esse adjutorium quo fit ut velit; sed tantum sine quo non: Et proinde ad medicinale adjutorium Christi nullo modo posse pertinere, sed ad adjutorium primi hominis & sanæ voluntatis esse referendum. Nam in eo consistit essentialiter differentia utriusque adjutorij, sine quo non fit actio, & quo fit, & consequenter sanæ voluntatis & infirmæ, Adami & Christi; quod auxilium sine quo non voluntatis, ut influat in volitionem & actionem pendet essentialiter à nutu voluntatis, illud ad influendum applicante: quod nisi consentiendo vel volendo fecerit, nullus in eum influxus in actionem, effectusque secutus est. Nam istam ejus conditionem ram sollicitè, tam perspicuè, tanta verborum, sententiarumque repetitione commendat, quasi summo studio hoc unicum satageret, ne in peruersum sensum cælestis illa doctrina raperetur. Quid enim vel cæcis evidentius dici potuit, quam quod toties dicit primi hominis, sanæque & fortis voluntatis adjutorium hujusmodi fuisse, non quo fieret ut vellet: non quo fieret ut perseveraret, non quo Deum operaretur ut vellet, & hujusmodi; sed tale, per quod posset permanere si vellet, per quod aderet ei posse, quod vellet, non velle quod posset; per quod acceperat posse si vellet: tale rursum, sine quo etiam cum libero arbitrio bonus esse non posset: sine quo in bono non maneret: sine quo non posset in bono permanere si vellet: sine quo non posset perseveranter bonum tenere quod vellet: sine quo omnino permanere non posset, sine quo per liberum arbitrium perseverare non posset. Et ut apertius sine ullo obscuritatis ambiguo nosceremus, quo igitur modo se haberet istud adjutorij genus ad arbitrium voluntatis, utrùm illam secum ad opus raperet, an à voluntate pro libitu raperetur, identidem repetit, & inculcat studiosissimè, fuisse talis conditionis, quale videlicet libertissimæ sanissimæque voluntati congruebat, quæ nulla videlicet laborat imbecillitate, nisi quæ creaturæ naturalis est, ut ad

malum sufficiat, ad bonum verò nihil sit, nisi adin-
vetur ab omnipotenti bono. Hoc est fuisse gratiam
talis naturæ, talis efficaciam, talis influxus, quæ
Deus reliquerit in eius libero arbitrio: quam per li-
berum arbitrium deserere posset. Fuisse adjutorium,
quod desereret cum vellet, & in quo permaneret si vellet,
quo fiebat ut haberet iustitiam, hoc est opus iusti-
tiæ, si vellet, sed si vellet etiam desereret: per quod
posset permanere si vellet: ut cum eo perseverare &
non perseverare in eius relinqueretur arbitrio: ut di-
gnè tanta bonitati & bonè vivendi facilitati perseve-
randi committeretur arbitrium: ut ei relinqueretur vo-
luntas, hoc est electio sua: ut fortissimo dimittere-
ret ac permitteret facere quod vellet. Nullus
Scholasticus quantumcumque subtilitatis in intel-
ligendo, & præcisionis in loquendo, & facun-
diæ in exprimendo, genuinùs & accuratùs, &
clariùs nobis delinquare posset naturam adjuto-
rij, quod vires præbeat quidem voluntati, ut
cum illo posset bonum arripere, aut tenere si
vellet; non tamen ipsum velle operetur, sed
velle & nolle, arripere adjutorium ac deserere,
consentire ac dissentire, in ejus libero relinqua-
tur arbitrio. Si enim hoc in voluntatis arbitrio
non relinqueretur, sed ipsum adjutorium invi-
cissimè donet ut velit, jam hoc ipso non est
adjutorium sine quo non, sed quo fit actio: non
adjutorium sanæ voluntatis, quæ suapte
sponte vegeta libertate suâ cum Dei adjutorio
ad velle confurgit, sed ægrotæ & imbecillius,
quæ ad bonum volendum ex concupiscentiali
rixa erigi debet: non est denique adjutorium
primi hominis, sed secundi, non creatoris, sed
Salvatoris. Quod ne quis nimia fortassis tar-
ditate adhuc non satis penetraret, etiam exem-
plis sensibilibus veritatem istam, de modo quo
adjutorium sanæ voluntatis ejus arbitrio sub-
deretur, planissimè facere voluit. Docet enim
ita se habere sicut alimentum ut vita teneatur,
sicut lux ut oculorum objecta cernantur. Sunt
enim adjutoria vitæ & oculorum, sine quibus
teneri vita, & color cerni nequeat, non tamen
quibus vivatur aut cernatur, si voluntas velit.
Exemplum de alimentis jam supra dedimus.
De luce accipe: Nam & ibi (in sana primi ho-
minis natura) esset adjutorium Dei & tanquam la-
men sanis oculis, quo aduti viderant se præbere volen-
tibus. Hoc est si voluntas oculos ad intuendum
præbere velit. Significat enim sanæ voluntatis
adjutorium esse quantum ad operandi modum
sicut lucem, cuius usus, ut cum ea videat ocu-
lus corporis aut non videat, pendet à voluntatis
arbitrio. Non enim ipsa est quæ facit ut videas,
quàmvis sine ea simul influente non videas, sed
voluntas. Quod declarat alibi, ubi gratiam Sal-
vatoris

vatoris medicinale lucis ejusdem comparatione commendabat: sed in hoc statim annotat esse differentiam, quod Christi gratia facit velle voluntatem, cum lux videre non faciat: Etiam, inquit, ut convertatur ipse (Deus) adiuvet, quod certe oculus corporis lux ista non frangat; nempe quia voluntatis, non lucis hoc officium est, ut oculus adjuvetur actu aut non adjuvetur, utatur aut non utatur luce, si voluntas velit.

Cum igitur ista conditio adjutorij sine quo non, sanæque voluntatis, sit ipsa luce de qua tractamus clarior; nempe ut usus & non usus ejus in voluntatis relinquitur arbitrio; profecto eadem claritate perspicuum est id quod diximus, nullum adjutorium gratiæ, cujus usus in voluntatis arbitrio relinquitur esse adiutorium quo, quàmvis sine illo simul concurrente velle non possit, nec esse adjutorium medicinale, seu gratiam Christi, de qua contra Pelagianos Augustinus & Ecclesia disputavit, sed ad summum esse tantum adjutorium sine quo non, seu adjutorium primi hominis sanæque voluntatis, quocumque tandem nomine appelletur. Ex quo fit ut neque lex, neque revelatio, neque sapientia aut scientia quæcumque aut qualicumque, neque remissio peccatorum, neque gratia habitualis, neque virtutes, infusa, ut quidam nimis aberrantes ab Augustini mente putaverant, neque gratia sufficiens, neque gratia eam congruam vocant, quia sic adaptatur dispositioni voluntatis ut ei consensus videatur, sit illud adjutorium quod quaerimus; sed ut summum tantum modo sine quo non: neque sit adjutorium ægræ infirmæque voluntatis, sed fortis & sanæ, nec adjutorium Christi Salvatoris sed Adami. Est enim non minus manifestum atque certum, omnia hujusmodi adjutoria quantum ad usum & non usum plenissime subjacere voluntatis arbitrio, usque ad id ut auctores qui illas nobis pro gratia Christi venditant, qua voluntas in suis operibus adjuvetur, de nullo sibi contra prementes adversarios gratulentur magis, quam quod illum liberum nutum voluntatis, quocumque vel non utitur gratiæ adjutorio prout voluerit, relinquunt integerrimum. Quod est non fateenter ipsi, per seipsa tamen tam altè clamat, lex, scientia, quæcumque revelatio, remissio peccatorum, gratia tam sufficiens quam habitualis, istam sibi adesse conditionem, ut supervacaneus esset in eo probando vel declarando labor. Nam istis omnibus adjutoris maximeque gratia sufficiens & habitualis utitur voluntas cum voluerit, deficit ea cum voluerit. Tribuunt enim ad extremum (si tamen tantum tribuunt) posse se velle, non velle quod potest. Nam idcirco gratia sufficiens dicitur quia dat non voluntatem, sed sufficientem volendi potestatem.

De gratia illa congrua, quam magnâ verborum pompâ in gratiam Salvatoris Christi efficacem recentior Theologia subvertit, eadem omnino ratio est. Patent enim di-

versis verbis auctores ejus, hanc esse mentem suam, eaque de causa præcipue amplectendam esse gloriantur. Nam ita Molina: Quo fit ut diviso sufficientis auxilij in efficacem & inefficacem, nostra sententia ab effectu qui simul ab arbitrij libertate pendet, sumatur: illudque auxili- leum sufficiens sive minus sive minus in se sit, effi- cax dicatur, cum quo arbitrium pro sua libertate con- vertitur, cum tamen nihil ea auxilio impediente po- tuerit non converti. Et paulò post: In libera nostra potestate esse, vel illa efficacia reddere consen- tiendo & cooperando cum illa, vel inefficacia illa reddere continendo assensum & cooperationem nos- tram, aut etiam elidendo gratiarum assensum. Quod tota illa disputatione ex professo inculcat, & ita verum esse explicat, sicut cursus & influxus habituum virtutum ad nostras operationes pendet à cooperatione nostrarum poten- tiarum. Ita prolixus & Lessius: Externarum libe- rum arbitrium directè esse causam cur hic & nunc grat. c. 11. Deus influat in opus tum per sua dona, tum per seipsum, non autem Deum, aut gratiam, cur liberum arbitrium hic & nunc influat. Et mox repetit, quod liberum arbitrium causa sit, cur hic & nunc Deus influat in opus. Et paulò superius: Dicimus hominem divina gratia pro sua innata liber- tate posse consentire, sed non nisi cum auxilio eiusdem gratiæ; sicut qui habitu alicujus virtutis super- naturalis est præditus, potest pro sua innata libertate uti illa virtute, sed non nisi cum auxilio eadem vir- tutis. Et capite decimo; Respondeo dicit Mol- lina, quod gratia sit efficax vel inefficax pendet à libero arbitrio (videlicet quod tale sit in actu secundo, seu quod influat) ad id ut in potestate liberi arbitrii sit, gratiam quæ secundum se est suffi- cients, reddere efficacem vel inefficacem in actu se- cundo. Quod non video quâ ratione negari possit, nisi quis nodum in seipso quaerat. Eadem est omni- no sententia Suarez, & esse debet, quicquid de Dei voluntate, conversionem vel actum voluntatis decernente, conjungat. Hoc enim efficit quidem ut aliter se ad hominem Deus habeat, non tamen ut aliter gratia cum voluntate operetur. Nam eadem de causa effica- ciam gratiæ in eo collocant inter cetera, quod ita per præscientiam conditionatam adapte- tur voluntati; sicut cum ea consensus prævi- detur. Itaque Suarez ut ceteri aperte profite- tur: Ac male exercitum gratiæ in agendo vel inter- minatio eius ad agendum in tali tempore; vel inter- dum etiam in tali specie aliter, pendet à libero arbitrio, quatenus illa determinatio est actus eius: sicut etiam hoc modo à gratiâ dependet, tamen sub hac vice seu denominatione determinationis peculiari titulus potest attribui libero arbitrio propter proprium & intransi- eum dominium quod habet in actionem suam. Hoc enim dominium voluntatis, ut pro suo arbi- tratu, quàmvis non sine gratiâ, se in alteru- tram libeat partem flectat, velut pupillam oculi, certatim isti tuerentur Auctores. Unde alibi docet Auctor proxime citatus: Illud tamen efficax ut actu operetur consensus liberum in homi- ne, ultra sufficientem, essentiam. Substantiam & actum eius cooperationem cum voluntate, nihil necessario requirere quoad rem ipsam, seu nihil aliud addere e-

E 3

lib. de pecc. p. 1. s. 1.

lib. de pecc. p. 1. s. 1.

In concord. disp. 40. in arbitrij libertate pendet, sumatur: illudque auxil- leum sufficiens sive minus sive minus in se sit, effi- cax dicatur, cum quo arbitrium pro sua libertate con- vertitur, cum tamen nihil ea auxilio impediente po- tuerit non converti.

Ibid.

Ibid.

Lessius lib. de rum arbitrium directè esse causam cur hic & nunc grat. c. 11. Deus influat in opus tum per sua dona, tum per seipsum, non autem Deum, aut gratiam, cur liberum arbitrium hic & nunc influat.

Ibid. c. 102. num. 9.

Suarez lib. 3. de auxilijs dicitur etiam in tali specie aliter, pendet à libero arbitrio, quatenus illa determinatio est actus eius: sicut etiam hoc modo à gratiâ dependet, tamen sub hac vice seu denominatione determinationis peculiari titulus potest attribui libero arbitrio propter proprium & intransi- eum dominium quod habet in actionem suam. Hoc enim dominium voluntatis, ut pro suo arbi- tratu, quàmvis non sine gratiâ, se in alteru- tram libeat partem flectat, velut pupillam oculi, certatim isti tuerentur Auctores. Unde alibi docet Auctor proxime citatus: Illud tamen efficax ut actu operetur consensus liberum in homi- ne, ultra sufficientem, essentiam. Substantiam & actum eius cooperationem cum voluntate, nihil necessario requirere quoad rem ipsam, seu nihil aliud addere e-

In opus. 127. brevia resol. num. 46.

partie Dei prater illud auxilium gratia, quod in actuali concursu proportionali consistit. De quo addit paulo post: Huic cooperanti gratia adiungendam dicimus cooperationem liberam nostrae voluntatis, in cuius potestate est impendere effectum gratiae & illum efficere. Quod non aliter sanè intelligunt, quam quemadmodum voluntatem docent cum auxilio sufficienti posse cooperari, quamvis re ipsa non cooperetur. Vnde omnium istorum est ista notissima sententia, idem adjutorium in uno efficax esse posse & habere effectum, in alio non habere, ex diverso flexu libertatis: nihil in re includere ex parte hominis vocationem efficacem quod non includat aut includere possit vocatio sufficiens, si homo illa uti velit. Ex parte autem Dei, antecedere praescientiam effectus in uno & non in alio: tamen hanc ipsam differentiam non esse ex solo Deo, sed etiam ex libero arbitrio. Nam in hominis esse potestate (de quo Deus praescivit non consenturum vocationi) facere ut Deus praesciverit. Prout ipsi istis verbis, & alijs subinde liberi arbitrii dominium super usum gratiae exaggerantibus dicunt. Denique tam est illa nota & per vulgata sententia, de flexibili ista voluntatis libertate sub gratia, ut Suarez ipse dicat: Non est quod circa libertatem incremetur, quia potius nobis obicitur, quod plus nimio illi tribuimus. Per libertatem autem intelligunt non id quod in scriptis suis omnibus de gratia Augustinus intelligit, sed semper illud jus dominatum voluntatis, quo penes ipsam illa ultima manet, ac decretoria sententia, ut pro sua in utramque partem indifferentia, se determinet, aut non determinet: quamvis determinatio hic & nunc, non fiat sine gratia concurrente.

Ex quibus profectò manifestissimum esse puto, auctores qui congruam illam gratiam pro vera medicinali Christi gratia obtrudere moluntur, nihil omnino proferre nisi adjutorium sanæ voluntatis primi hominis & Angelorum, hoc est, adjutorium non quo fiat ut voluntas velit, sed sine quo non potest se determinare vel velle, quemadmodum idem Suarez illud explicat: Non obstat, inquit, quod homo sua libera determinatione hoc bonum accipiat: quia hanc ipsam liberam determinationem sine Deo inspirante & adiuvante habere non potest. Sufficere enim putat huiusmodi esse adjutorium sine quo non potest voluntas velle. Vnde & ceteri omnes quotiescumque invidiam deprædicatæ nimium libertatis à se depellere conantur, sen per hoc unicum inculcant, quod volitio, determinatio, consensus, actio fiat non sine auxilio, fiat cum auxilio gratiae influente, fiat concurrente & adjuvante simul gratia, & huiusmodi. Vnde & Lessius locum soluturus: Qui enim te discernis, quem sibi vehementer videbat adversum, clarè respondet non hominem se suis viribus discernere, quia qui convertitur & credit, sperat, diligit, pariter, NON ID FACIT SINE ALIQUO AUXILIO PHYSICO trahente. Et alibi: Quod hic & nunc potius fiat conversio, quam alias aut alio modo,

A huius egrua directæ & principalis est liberum arbitrium quamvis NON SINE AUXILIO GRATIAE. Quibus locutionibus ex intimo fundo gratiae congruæ depromptis, & naturam ejus genuinam experimentibus, nihil omnino amplius tribuitur adjutorio gratiae Christi, quam quod sit auxilium sine quo simul concurrente arbitrium se determinare, velle, consentire non potest: cujusmodi adjutorium Adami, cum re ipsa Deum suâ voluntate diligebat, & stantium Angelorum fuit. Vnde etiam locutiones omnes, quibus Augustinus adjutorium sanæ voluntatis ornavit, de sua gratia sufficiente & congrua verissimas esse arbitrantur. Negare enim non possunt esse talem juxta sententiam suam, quam Deus relinquat in libero voluntatis arbitrio: quam per liberum arbitrium deserere possit: esse adjutorium, quod ille cui datur, deserat cum velit. & in eo permaneat si velit: quo sit ut habeat homo iustitiam si velit, sed si velit, etiam deserat: per quod possit permanere si velit: ut cum eo velle & nolle, perseverare & non perseverare in eius libero relinquatur arbitrio: ut ei perseverandi committatur arbitrium: ut ei relinquatur voluntas sua: ut in eo adjutorio maneat si velit: tale denique ut ei dimittat ac permittat facere quod velit. Qui est iustus & propriissimus character, quo sanæ voluntatis adjutorium à medicinali quod Christus attulit, discernitur. Et quid mirum, quod adjutorium suum elogijs adjutorij plenissima sanitate insigniunt, quandoquidem & ipsam lapsam voluntatem non aliter prædicant quam si plenâ sanitate frueretur? Nam in eos sanitas ejus erat constituta, quod, ut Augustinus, arbitrium tunc ita liberum esset, ut bene velle possit & male: quamvis sexcenties inculcet, nec tunc sine Dei adjutorio concurrente bene velle potuisse. Si igitur etiam nunc concurrente simul adjutorio, & bene velle possit & male, quis dubitet etiam nunc robustam & sanam esse voluntatem? Nec enim ulla ullius voluntas creaturæ fuit unquam, aut erit, aut esse potest tantæ sanitate, roboris, aut libertatis, ut sine adjutorio Dei concurrente bonum apprehendere possit, aut in eo perseverare si velit; quemadmodum jam diversis in locis ex Augustino declaravimus; sicut nec oculus tantæ sanitate esse potest, ut sine adjutorio lucis operetur.

Opponet fortassis aliquis in August. doctrinâ minus exercitatus, non esse adjutorium istud congruum adjutorium Adami, & sine quo non, sed potius quo: quia per istud re ipsa voluntas vult & operatur & perseverat. Adami autem adjutorium tale dumtaxat erat, quo posset operari & perseverare si vellet, non quo fieret ut vellet. Ideoque ipse nec voluit, nec perseveravit, cum adjutorio autem congruo quotquot accipiunt, illi & volunt & operantur & perseverant. Sed hoc omnino frustra & impetite dici, ex secundo patebit Corollario.

Secundum itaque Corollarium, ex prædicta sancti Antistitis doctrina fluit, quod auxilium sine quo non, non transeat in auxilium quo, per hoc ipsum quod aliquis illo adjutus velit & ope-

Suarez opus.
de auxili. lib.
2. c. 14. n. 14.

Suarez in
opus ter-
tio brevis
resolutio
num. 52.

Lib. 3. de
auxil. c. 15.

Lib. 4. auxili.
c. 13. n. 10.

Ibid. c. 13.
num. 3.

& operetur: sed siue cum eo operari velit, siue nolit, eiusdem omnino naturæ & conditionis manet. Quod ex eo primo perspicitur, quia illa diuersa adjuutoriorum genera, non ab effectu petita sunt, sed ex diuersa operandi efficacia. Nam ideo semper extollit Augustinus maximam operandi vim adjuutorij quo, quod Christus attulit, in ipsam voluntatem: Sed hac, inquit, gratia potentior est in secundo Adam: secunda plus potest, quæ etiam sic ut velit. Hac autem tanto maius est, ut parum sit homini per illam reparare perditam libertatem &c. Nunc tanto amplius datur per Iesum Christum, ut non solum &c. Tantum ac tale est, ut velimus: Tantum quippe spiritus sancto accenditur voluntas eorum, ut ideo possint quæ sic volunt &c. Et huiusmodi plura quæ perspicue significant adjuutorium quo quod Christus per incarnationem dedit, esse longè maioris efficaciz quam adjuutorium sine quo non.

Secundò istud manifestum est ex causis diuersitatis, utriusque adjuutorij. Nam causa cur Adamo & Angelis adjuutorium dumtaxat sine quo non Deus erogauerit, fuit illa naturis rerum congruentissima; quia nulla concupiscentiali duarum voluntatum contentione vexati, sita secum intus pace fruebantur; ex quo fiebat ut libertas eorum esset robustissima, ita ut utrumlibet vellet & nollet, solo nutu voluntatis arbitrium gratia adjuutum impellente. Hanc enim libertatis fortitudinem fuisse causam diluitoris adjuutorij frequenter Augustinus docet: ut quando dicit: Quia primi hominis gratia demonstrata est etiam potentia libertatis: ut quando dicit: Tales vires habebat eius voluntas, cui nihil ex supra concupiscentialiter resistebat ut digne tantæ bonitati & bonè vivendi facultati perseverandi committeretur arbitrium. Ut quando dicit: Cum voluntas primi hominis fortis & sana in bono ampliore non perseveraverit. Ut quando dicit: Fortissimo quippe dimisit, atque permisit facere quod vellet. E contrario verò causam tam potentis adjuutorij, quod omnes oppositos internos externosque obices perumperet, nullam aliam assignat, nisi instrictæ infirmitatis concupiscentialis magnitudinem, quæ postulabat ut volutas imbecilla adversus cuncta minantia, cuncta invitantia, cuncta cruciantia, potentissimo adjuutorio muniretur, quo cum omnibus amoribus, terroribus, erroribus, vinceretur hic mundus. Nam hoc sibi volunt illa verba præclarissima: Secunda ergo gratia Christi plus potest, quæ etiam sic ut velit, & tantum velit, tantum ardore diligit ut carnis voluntatem contraria concupiscentem, voluntas spiritus sancti vincat. Hoc sibi volunt illa: Non verò potestatem est illa magna peccati merito amissa libertas, etiam maioribus donis adiuuanda remansit infirmitas. Hoc sibi volunt illa: Nam si in tanta infirmitate vita huius ipsis relinqueretur voluntas sua, ut in adjuutorio Dei sine quo perseverare non possent, manerent si vellet; nec in illis Deus operaretur, ut vellet inter tot ac tantas tentationes infirmitate sua voluntas ipsa succumberet, & ideo perseverare non possent, quia desidentes infirmitate nec

vellent, aut non ita vellet infirmitate voluntatis ut possent. Et rorsus illa: Ita factum est ut voluntas hominis invalida & imbecilla in bono adhuc parvo perseveraret per virtutem Dei. Et illa: Infirmis servavit, ut ipso donante invictissime quod bonum est vellet, & hoc deservere invictissime vellet. Quæ manifestissime probant ita fuisse necessarium tantæ efficaciz adjuutorium, ut nullo modo voluntas viribus internis fracta, tot objectas difficultates superare potuisset, nisi tanto ardore sancti Spiritus accenderetur: Maior quippe libertas, inquit, est necessaria adversus tot & tantas tentationes, quæ in paradiso non fuerunt. Quam ob causam subventum est infirmitati humane ut divina gratia indeclinabiliter, & insuperabiliter ageretur, & ideo quantumvis infirma, non tamen desiceret, neque adversitate aliqua vinceretur. Quibus tot iteratis testimoniis quid evidentius dici potest, quid prægnantius, ut intelligamus utriusque adjuutorij diversitatem non ex eo peti, quòd cum uno voluntas pro sua libertate consentit, alteri non consentit, cum uno pro nutu suo cooperatur, cum altero non; vel quòd hoc Deus ita futurum vel non futurum præcognoverit: Sed quòd talis ac tanta esset infirmitas lapsæ voluntatis, ut cum nullo adjuutorio Adami vel velle posset, vel invictè velle: propter internæ enim cupiditatis pondus cum tali auxilio infirmitate sua voluta ipsa succumberet, & ideo perseverare non posset. Hoc enim adjuutorium supponit nihil esse in voluntate superandum: & si quid in ea superandum, hoc alio necesse est, fiat adjuutorio. Ex quo fit impossibile ut propter solam cooperationem adjuutorium sine quo non in adjuutorium quo mutetur.

Hoc tertio inde manifestum est, quod adjuutorium sine quo non Adami & Angelorum, sit adjuutorium sanitatis, adjuutorium autem quo sit medicinale. Illud est autem discrimen adjuutoriorum quibus adjuvantur sanæ facultates, & medicinalium quibus infirmæ, ut quem admodum superius multis exemplis declaravimus, nunquam sanitatis adjuutorio laesa sanitas reparatur, etiam si in immensum cresceret. Quis enim non intelligat oculo cæco nihil omnino prodesse lucis adjuutorium, nihil tibijs fractis baculum? alterius enim rationis & naturæ tanquam medicinali adjuutorio prius ipsæ vires sanandæ restituendæque sunt, quam istis adjuutorijs sanitatis uti queat.

Quarto id manifestum est ex exemplis quibus Augustinus utitur, adjuutorij sine quo non, alimentorum, & lucis, & navis, & pedum. Non enim alimentum, aut lux, aut navis, aut pedes, in aliud genus adjuutorij transeunt, quando in usum imperante voluntate sumuntur, & in aliud, quando in eadem renuente relinquuntur. Usus enim aut non usus non mutat naturam adjuutorij, sed supponit. Imò verò tunc proprie est adjuutorium sine quo non, quando in usum sumitur, tunc enim adjuvat, & secundum naturæ suæ conditionem adjuvat, ut sine illo non possit fieri. Quòd tunc evidentius manifestatur, quando in eadem

Lib. de Corr. & Tit. 12.

Lib. de Corp. rep. & grat. cap. 12. Lib. de natura & gratia cap. 43. Lib. de gestis Pelag. cap. 1.

actionem utrumque concurrat. Nam verbi gratia, lux est adiutorium sine quo non ut videamus, visio vero est adiutorium quo videamus. Ita non ideo fiet lux adiutorium quo quia lucem ad videndum admittimus. Nunquam enim qualiscumque & quantacumque lux oculis affundatur, hoc ipso videbunt oculi quo praesto est lux. Hinc est autem definitio adiutorii quo, ut illo dato continuo fiat propter quod datur. Nunquam igitur lux erit adiutorium quo, sive quis videat, sive non videat. Quod & Augustinus ipse animadvertit, quando differentiam adiutorii medicinalis Christi & lucis notans, ut supra diximus: *Etiam ut cooperetur, ipse adiuvat, quod certe oculis exponit lux ipsa non praestat.* Idem de alimentis, de nave, de pedibus intelligere cuique in promptu est. Semper enim sunt adiutorium sine quo nemo vivat, naviget, gradiatur, Augustino itidem dicente, & ipsa re clamante, *Alimenta non consequenter faciunt ut homo vivat, sed tamen sine illis non possunt vivere.* Id autem quo posito statim vivimus, navigamus, incedimus, id vero est verissimum adiutorium quo.

Quinto hoc inde manifestum est, quia re ipsa Adamus adiutorio sui status usus est, & Angeli, quibus adiutorium eiusdem generis iuxta doctrinam Augustini datum est, multo maxime. Nam utrique sicut sine illo adiutorio

perseverare non poterant, ita nec quicquam omnino boni velle vel operari, quemadmodum hic in libro 1. fuse declaravimus. Iam autem & Adamus aliquandiu stetit in bona voluntate in qua creatus est rectus, Angeli vero boni in perpetuum. Neutrum fieri poterat sine adiutorio Dei, ergo uterque usus est isto adiutorio. Hoc autem non erat adiutorium quo, utpote quod Adamo & Angelis tanquam sanctissimis & fortissimis nunquam datum fuit, nec dari oportebat. Necessè est igitur ut fuerit adiutorium sine quo sive ex parte, sive ex toto permanere non poterant, quod apertius ex sequenti capite patebit. Nam quod quidam ex libris de Civitate Dei obiciunt Angelos bonos amplius adiutos esse, ut inde conficiant eos adiutorio quo & efficaci, & consequenter medicinali adjuutos esse, non solum repugnat sanitati & plenae libertati & statui Angelorum & naturae medicinalis adiutorii, sed etiam quid sibi velit, amplius adjuutos Angelos bonos, nullo pacto intelligunt, imò nec suspitione quidem assequuntur. Quod quia late & perspicue alibi demonstravimus, non est opus hic actum agere. Qui plura de adiutorii istius duplicis distinctione desiderat, eundem librum adeat ubi multa dicta sunt, quae ad pleniorum huius doctrinae intellectum non mediocriter faciunt.

Lib. 2. de pecc. merit. cap. 5.

Lib. de correptione & gratia cap. 12.

Lib. 1. de civitate Dei cap. 11.

Lib. de bono primo cap. 11.

CAPVT SEXTVM.

Idem discrimen probatur secundo ex effectibus qui ex illo duplici adiutorio in Adamo ante & post lapsum; in Angelorum & hominum salvatione consecuti sunt. Proferuntur tres effectus istius diversitatis.

SE in hoc ipsum discrimen adiutorii primi & secundi hominis capite quarto traditum, quod videlicet adiutorium sine quo non, in Adami arbitrio relinqueretur, ut illo pro sua naturali libertate uteretur, vel non uteretur; adiutorium vero Christi quo, invictè donet ipsum sui & voluntatis usum, quem nunc à se habere non potest, multo luculentius ex effectibus eminebit, quos in Angelis & hominibus operatum est. Nihil enim declarat evidentius modum operandi causae, quam modus quo effectus à causa fluit. Quae doctrina ut plenius ex principiis suis percipiatur, memoria repetendum est id quod libro de statu primi hominis declaravimus, *adiutorium quo* primus homo & Angeli in statu primae felicitatis adjuvi sunt, non fuisse vel habituales gratias, vel concursus cooperantis Dei, sed fuisse verum & proprie dictum adiutorium actualis gratiae, quod singularum operibus bonis, vna cum libero voluntatis arbitrio influebat. Quod non solum diversis Augustini testimonio clari-
Pile totum c. 12. & 13. lib. citati.

eorum operationes bonas constituta, facile ex solis effectibus utriusque adiutorii, discrimen quod tradidimus eruetur. Primus itaque effectus illius diversitatis adiutorii est, quod Angelis & Adamo adiutorium illud sine quo non, non donaret meritum voluntati, quod illo licet cooperante nascebatur, sed hoc ipsa sibi voluntas poterat. Nunc vero gratia quantumvis arbitrium, ei simul influendo cooperetur, donat etiam ipsum opus & meritum, quod simul ex utroque proficiscitur. Nam hoc est quod in libro de correptione & gratia perspicue profertur: *Vnde autem non gloriatur nunc post lapsum caro coram ipso nisi de meritis suis? Quae quidem potuit habere, sed perdidit, & per quod habere potuit, per hoc perdidit, hoc est, PER LIBERVM ARBITRIVM: propter quod non restat liberandus nisi gratia liberantis.* Ecce per ipsum liberum arbitrium potuit habere merita status integer, nunc nullo pacto potest, nisi per gratiam liberantis. Et quomobrem obsecro? An tunc meritum sine gratia habere poterat? Absit. Apertissime narque dicitur: *Quamvis sine gratia nec tunc ullum meritum esse potuisset.* Nimirum illa & vera & genuina ratio est,

Lib. de bono primo cap. 11. & 12. & 13.

113
tio est, de qua tradenda in eodem loco sum-
mis viribus satagebat, quod gratia status in-
nocentiae non donaret meritum, sed illud li-
bero voluntatis arbitrio relinqueret, ut illud
sibi ipsa vel daret, unã cum gratia pro sua li-
bertate cooperando, vel abiceret, nutum
suum concurrũque reprimendo. Nunc ve-
rò gratia potentissima & velle voluntati &
consentire gratia, & cooperationem & me-
ritum donat. Quã de re plura vide libro
primo nostro quem citavimus.

Secundus effectus illius diversitatis est, quod
opus ac meritum quod sibi voluntas cum ad-
jutorio sine quo non, parere poterat, futurum
esset humanum; nunc verò divinum, tanquam
donum gratiae Dei. *Humana hic merita conti-*
ceant, quae perierunt per Adam; & regnet, quae
regnat Dei gratia per Iesum Christum Dominum no-
strum. Cur quælo merita nunc humana con-
ticeant? Cur merita in Adam perire, cum
nec ibi sine Dei gratia meritum haberetur?
Nempè, quia ab homine, non à gratiã profi-
cisciebatur, quòd eius adiutorio voluntas ute-
retur. Vt enim fatiatissimè docet Augusti-
nus, Deus illud adiutorium in humane voluntatis
arbitrio relinquebat. Vnde fiebat necessariò,
ut quãvis opus non fieret sine gratiã, non
tamen gratiã sed voluntati tribui deberet, li-
cet operatio & meritum ex utroque seque-
retur. Quemadmodũ hoc Scholastici recen-
tiores satis disertè explicare norunt, quando
in voluntatem referunt neglectũ gratiã suffi-
cientis, & determinationem gratiã congruã,
quae simili modo ut adiutorium primi homi-
nis præsto est voluntati, quemadmodũ supra
ex propriã eorum confessione declaratum est.
Nemini enim dubium esse potest, tam homi-
nis esse, & homini tribuendum esse, & huma-
ni operis esse, quod quis aureo calamo
scribat, quam stanneo vel plumaceo; quod
quis habitum virtutis ad opus applicet, quam
vitii. Vt nihil rectius ab Augustino dici
potuerit, quam humana fuisse futura Adami
merita, taliaque merita, hoc est, talium meri-
torum potestatem in Adamo perisse. Vt sic
intelligeremus illam diversitatem duplicis
adjutorii; illius videlicet quo tunc concur-
rante homo sibi meritum comparare poterat,

& illius quo nunc faciente meritum homini à
Deo dari debet.

Tertius effectus ex secundo fluens, quod
tunc æterna beatitudo non esset consequenter
gratiã specialis donum, sed merces meriti futu-
ra: nunc ipsa quoque beatitudo gratis datur. Sci-
endum etenim mercedem habere quandam
cum gratuita donatione repugnantiam. Nemo
quippè dixerit id tanquam mercedem dari,
quod omnibus modis gratis datur, sicut hoc
Apostolus ad Romanos docet: *Si autem gratia*
iam non ex operibus &c. Merces enim intrin-
secè meritum respicit. Hinc fit, ut ubi meri-
tum est gratuitum gratiã donum, merces
quoque sit gratia; & è contrario, ubi meri-
tum non est speciale gratiã donum, sed ex
humanã voluntate proficiscitur, nec merces
quoque speciale donum esse possit. Iam autem
docuit Augustinus Adami meritum (idemque
de Angelis iudicium est) quãvis non sine
gratiã adjuvante fieret, non tamen gratiã do-
nante comparatum; unde ex consequenti
constanter tradit, gloriam eis mercedem fu-
turam fuisse, quæ nobis est gratia: *Que (con-*
firmitio gloriæ) futura erat homini, sicut facta
est Angelis sanctis merces meriti. Nunc autem per
peccatum perditò bono merito, in his qui liberantur
factum est donum gratiã, quæ merces meriti futura
erat. Quod non aliã ex causã verum est, vel
esse potest, nisi quod gratia primi hominis &
Angelorum non erat adiutorium quo meritum
fieret ac donaretur; sed tantum sine quo non fie-
ret, ipsã voluntatè hoc sibi meritum operan-
te ac donante, in cuius libero arbitrio & usus
adjutorii & meritum relinquebatur. Nunc
autem gratia medicinalis est adiutorium quo fit
meritum, hoc est, quo Deus infirmam vo-
luntatem & velle & operari facit & meritum
donat. Ex quo necesse est, ut consequenter
tali voluntati *vita æterna sit gratia.* Vt enim
rectissimè Augustinus: *Et ipsa (vita æterna*
nunc) gratis datur quia gratis data est illa cui datur,
hoc est, ut explicat, vita bona seu meritum
gloriæ, quod in primi status integritate non
gratis donabatur, sed pro voluntatis arbitrio,
non sine gratiã adiutorio, parabatur. Quã de re
vide plura ex Augustino in eodem libro nostro
de statu primi hominis & Angelorũ disputata.

CAPVT SEPTIMVM

Profertur quartus effectus illius diversitatis.

QVARTVS effectus illius diversita-
tis adjutorii est, quod Angeli boni
rei ipsa per liberum arbitrium in ve-
ritate steterunt, & in ipso gratiã
adjutorio permanserunt: nunc ipsa permansio
in veritate & gratiã, per medicinale adju-
torium libero arbitrio dari debet. Docet hoc
frequenter Augustinus, qui quemadmodum
operari & mereri tribuit viribus integre li-
bertatis Angelorum, ita etiam in veritate

persistere, concurrente scilicet primi generis
adjutorio sine quo permanere non poterant.
Nam cum de Adamo sæpius dixisset Augusti-
nus, quod haberet adiutorium sine quo non
poterat perseverare, si vellet, utriusque partis
optione in eius arbitrio collocata, tãdem adij-
cit: *Sed quia noluit permanere, profecto eius culpa*
est, cuius meritum fuisset, si permanere voluisset:
sicut fecerant Angeli sancti, qui cadentibus alijs
PER LIBERVM ARBITRIVM, PER IDEM

LIBE-

L. de cor-
rep. & grat.
cap. 11.

LIBERVM ARBITRIVM steterunt ipsi. **A**perleuerate non poterant, sed in ipsorum arbitrio ita collocatum, ut cum illo perseverarent in veritate, si velleat. Ex quo sequatur necessarium, ut (quemadmodum hoc etiam ipsemet Augustinus jam supra tradidit) & stare in veritate, perinde ut cadere ex veritate possent per liberum voluntatis arbitrium. Cuius exemplum in seipsis pro utraque parte Angeli prebuerunt. Nunc vero, postquam illa magna potestas & libertas voluntatis per concupiscentiam violata est, ipsum velle bonum, ipsum operari bonum, per adiutorium Christi *medicinale quo* agrotas infirmæque voluntati dari debet, quæ alioqui cum quocumque adiutorio sine quo non, seu adiutorio sufficiente aut congruo talem libertatis vegetam potestatem postulante, nunquam in æternum est volitura, aut velle potest. Et ista vera ratio est, cur indifferentiam talis adiutorii causamque dandi illud innocentibus creaturis, semper in potentiam arbitrii sani referat, utpotè, quod ita liberum esset, ut bene velle posset & male, hoc est, ut seipsum posset non tamen sine adiutorio, in utramvis partem flexere. Nam hinc est illud: *Quæ libertas in illius prima conditionis præstantia quantum valuerit apparuit in Angelis.* Hinc illud: *Quæ demonstrata est etiam potentia liberi arbitrii.* Hinc alia multa, quæ superius de illâ potentia primæ libertatis diximus. Imò vero ipsissima genuina, vera ratio, cur Deus tale genus adiutorii, quod non voluntatem secum raperet ut sibi coinflueret, sed ad coinflendum secum à voluntate raperetur, hæc erat, ut per hoc daretur locus ostendendi quantum esset vigor ac potestas integræ libertatis, quæ sibi ipsi & opus & meritum & perseverantiam dare, adiutorio sibi cooperante, poterat. Vide quanta illud constantia & asseverantia, tanquam Apostolicam fidem Apostolicis verbis traderet, hoc Augustinus affirmet: *Saluberrimè confitemur, quod rectissime credimus, Deum Dominumq; rerum omnium sic ordinasse, ut in ea prius ostenderet, QUID POSSET EORVM LIBERVM ARBITRIVM: Deinde quid POSSET sua gratia beneficium iustitiæq; iudicium.* Et quid tandem potuit eorum liberum arbitrium? Nimirum, cum adiutorio sine quo non in veritate stare, quemadmodum cadere ex veritate. Hoc enim est istud quod subiungit, quod malis cadentibus per liberum arbitrium, *CATERI PER LIBERVM ARBITRIVM in veritate steterunt.* Et quid potest suæ gratiæ beneficium? Nimirum per aliud adiutorium quo ipsum velle voluntati restituere, ut non solum velit, sed adversus omnes propriæ concupiscentiæ tempestates invictè velit: quod ei cum pristino gratiæ adiutorio post miserabilem suum casum per liberum arbitrium impossibile est.

Ibid. c. 10.

Vide lib. cit. cap. 10. 7. 6. 8.

Lib. de dono perf. c. 7.

Ibid.

Ibid.

LIBERVM ARBITRIVM

CAPVT VIII.

Profertur quintus effectus ejus.

QVINTVS effectus diversitatis istius adjutorii, maximi momenti est, atque essentialiter connexus precedentibus; quod ubi adjutorium sine quo non, seu sanitatis datum est, ubi homines meritis, hoc est, per liberum arbitrium discernendi erant; ubi adjutorium quo per gratiam Dei. Audeat hoc Augustinus, & juxta principia sepius tradita, merito audeat: *Non desunt utique consilium, quo certum numerum civium in sua sapientia praeordinatum, etiam ex damnato genere humano sua civitate impiebat; NON IAM MERITIS DISCERNENS, quandoquidem unversa massa tanquam in virtute radice damnata est, seu GRATIA discernens, & liberatis non solum seipsum, verum etiam de non liberatis, quid eis largiatur ostendens.* Vbi quod dicit, *NON IAM MERITIS DISCERNENS,* non seste indicat discretionem illam ante peccatum futuram fuisse per meritum. Quod quamvis non tradiderit Augustinus, ex toties inculcata doctrina fundamentis, consecrationem esse, cuius vel mediocriter perspicaci liquet. Vbi enim gratia adjutorium tale duntaxat est, sine quo non possit aliquis operari si velit, non autem (quale nunc datur) quo fiat ut velit, sed velle & nolle in libero relinquatur arbitrio, ibi liberi arbitrii flexus adjutorium arripientis aut respicientis primam diversitatem facit. Ex quo infallibili nexu sequitur discretionem inde pullulantem, libero arbitrio voluntatis, quamvis non sine gratia, esse tribuendam.

Hac ergo causa est, quam profunda sua perspicacia Augustinus expressit, ut quia scholae recentioris adjutorium sufficiens atque congruum non est aliud, ut supra ostendimus, nisi adjutorium sine quo arbitrium velle non potest, quisquis per illud velit aut operetur, suppositum bonum a malo, salvandum a dam-

nando suis meritis, hoc est, propria arbitrii sui voluntate discernat. Nihil enim hic juvat quod idem idem ingeminant, non esse nudum voluntatis arbitrium, quod discernit, sed intime cum adjutorio gratia conjunctum, sine quo nec opus, neque consensum, neque flexum, neque motum, neque nutum ullum quantumlibet minimum producere voluntas aut moliri potest. Hac enim solia sunt ficulnea sub quibus gratia primi status potestas viget, sed gratia medicinalis Christi interitus latet. Etenim quando ad eandem actionem producendam plura concurrunt, sine quibus perfici nequit (quamvis enim quae so actio creaturae, quae non plerumque ex parte facultatis, mediis, objecti, ceterarumque vel dispositionum vel principiorum complura possit?), omniaque se habent ad illam ex parte princi-

pij in actu primo, quamdiu ab actuali influxu praeceduntur, quis unquam negandum arbitratus est, ex illo principio vel causa, vel causa, vel instrumento vel adjutorio, vel qualitate nasci determinationem ad agendum adeoque discretionem agentis a cessante, quod est causa efficax primi impulsus ad agendum, seu quo causa a non agendo extrahitur, ut actu agat? Oculus ad videndum tam multis indiget preparationibus, organo bene disposito, aere temperato, luce congrua; quis ita ligneus est, ut discretionem videndis a non vidente, non ex organo, non ex medio; non ex lucis adjutorio, non ex concursu Dei proficisci sciat, sed ex voluntatis arbitrio, quantumvis nec absque oculo, nec absque medio, nec absque luce, nec absque Dei concursu hoc fieri queat? Quis nisi contentiosus abnuat, si homo moralis justitiae, temperantiae, castitatis habitibus vel aliis praeditus, nunc temperanter, nunc iuste, nunc caste operetur aut cesset, discrimen operantis a cessante, non ex habitibus, non ex corporis aut animi dispositione, non ex intellectu cogitatione, non ex objectis efficaciter nasci, sed ex solo voluntatis arbitrio; quod cum omnibus istis quando libet operatur, & cessat iterum quando libet?

Hoc de intellectu ratiocinante, de voluntate externa opera moliente, ad quorum actiones phantasmata, species, principia, conclusi habitus, aliave complura necessaria sunt, & in similibus infinitis apertissimum est. Nemo quippe tam ficulneus est, ut non intelligat discretionem attendentis a non attendente, ratiocinantis a non ratiocinante, utentis a non utente, amantis a non amante, non ex phantasmate, non ex intelligibili specie, non ex habitu, non ex ullo praevio vel circumstante adjutorio, sine quo non potest actus fieri, sed ex libero flexu voluntatis effici; esto caetera ita tanta necessitate concurrant, ut nullum actionis initium, vel nullus gradus, nulla formalitas sive illis concurrentibus produci queat. Fatemur itaque cum in eorum sententia liberum arbitrium ad agendum cum adjutorio congruo se determinat, non hoc fieri sine gratia, sed ipsa suadente, invitante, juvante, roborante, concurrente. Nemo peritus invidiam eis de gratia profus repudiata creat, quasi totum nuda potestas voluntatis efficeret. Sed hoc est quod verissimum esse in eorum opinione contendimus, positis jam omnibus istis gratiae congruae adjutoris momentum & motum, & flexum, & nutum primum efficacemque in actionem ab illa dominum sui habente arbitrii potestate proficisci: quemadmodum nutus primus in visionem, in inscriptionem, in intellectus discursum, in temperantiae moralis

aut calliditatis actionem, non à lumine, digitis, arte pingendi, habitibus & ceteris adiutoris cooperatibus, sed ab arbitrio imperante proficiuntur, quod omnia ista recensita adiutoria ad agendum impellit, determinat & rapit. Nam hinc sunt illæ phrasæ eorum vulgarissimæ, quibus vel tardissimis explicant luce clarius meridianam sensum suum. Gratia est veluti instrumentum, quo liberum arbitrium uti vel non uti potest. Totus influxus gratiæ in opus, & tota eius efficacia est in potestate liberi arbitrii, & pendet ab eius applicatione & cooperatione. Habitu usus subest nostra libertati, usque nititur, non utitur, incipimus, desinimus uti longiore aut brevius tempore, prout volumus. Idem dicendum de auxilijs gratiæ preventivis, sive in habitu aliquo consistant, sive in actuali inspiratione intellectus vel affectione voluntatis. Hæc enim omnia non determinant liberum arbitrium, sed solum vires vires tribuunt quibus uti vel non uti potest, perinde ac si ei naturales forent. Nisi influxus & efficacia gratiæ in opus subesset potestati liberi arbitrii, opus non esset liberum. Cuiusmodi sit quod gratia sit efficax in actu secundo, hoc est quod efficiat, id pendet à libertate arbitrii. Ratio cur gratia hic & nunc infusetur in opus, referenda est in liberum arbitrium gratiæ sic utens. Gratia subiecta est libero arbitrio, sicut spiritus prophetiæ prophetis subiectus est, & huiusmodi, quas ita sanas putant, ut eas Catholicæ fidei nomine indigetare non vereantur. Quod si non haberemus aliud quam istam eorum receptissimam communemque confessionem, nobis abundè sufficit ad id quod agimus. Per hæc ipsa namque invictè probant discretionem utentis gratiæ à non utente. positis omnibus adiutoris voluntatis ad actionem concurrentibus, à libero arbitrio proficisci. Sicut prima discretio utentis habitu à non utente, à libertate proficiscitur. Sicut enim usu habitus, non ipso habitu, ita & usu adiutorii, non adiutorio discernimur. Ex quo necesse est irrefragabili consecutionis lege consequi, quod istud adiutorii congrui genus non sit aliud quam adiutorium sine quo non potest actus fieri, non quo fiat: ac proinde esse sanæ, non infirmæ voluntatis, esse primi hominis, non secundi. Alterutrum enim necesse est, ut in utendo vel adiutorium voluntati, vel voluntas adiutorio dominetur. Si voluntas dominetur, ut adiutorium in ipsius libero relinquatur arbitrio, jam ex ipsissimis Augustini descriptentis verbis, est Adami sanæque voluntatis adiutorium. Nempe non illud quo fiebat, ut vellet & perseveraret, sed sine quo velle & perseverare non poterat, ita videlicet ut adiutorium gratiæ, & ipsum perseverare & non perseverare in eius relinquatur arbitrio: quibus verbis & August. indifferenciam adiutorii illius & voluntatis expressit, & ipsimet exprimere solent. Sin autem adiutorium voluntati dominatur, ita videlicet ut usus & non usus eius non in arbitrio voluntatis relinquatur, sed ipsi voluntati, sicut Augustinus loquitur, invictissime donet ut velit; jam erit adiutorium quo, sed eorum congruæ gratiæ capitaliter ad-

Apud Less.
de grad. st.
num. 72.
fol. 363. &
162.

L. de cor.
rept. & gr.
tit. cap. 11.
§ 12.

versarium. Perit enim illa potestas arbitrii dominatrix utendi gratiæ medicinali Christi, & non utendi, quam tantoperè prædicant, & sequitur usus adiutorii per ipsum adiutorium comitante non discente, pedissequa non prævia voluntate.

Quod verò causantur, Deum ineliberatis motibus excitare ac delinire voluntatem, adeoque desiderare, velle, decernere ut cum isto adiutorio operetur; benevolentiam quidem Dei celebrat, sed vim argumenti intantum præterit. Semper enim hoc eis fixum & constans manet; qualescumque adjuvantis gratiæ motus, quibus voluntatis dicitur molliatur, ab ultimo imperiali voluntatis dicitur decreto, ut ipsa influat adiutorium, aut non influat, sequatur effectus aut non sequatur. Hoc est, istorum motuum adiutoria in libero relinquitur voluntatis arbitrio: qui est genuinus & ipsissimus character adiutorii sine quo non, sanæque voluntatis, prout illud nobis Augustinus declaravit. Ex quo efficitur ut impossibile sit discretionem hominis non proficisci radicaliter ex voluntate, concurrente licet adiutorio, sicut hoc multis exemplis declaravimus, & in operibus malis cuius non contentioso ad oculum ostendi potest. Quis enim neget motus blandientes cupiditatis internæ vehementissimos esse, motibusque gratiæ, quales Neoterici statuunt, omnino similes? Nec tamen illis eorum dixerit, dæmonem suadentem, aut mundum, aut carnem, aut ipsos denique qualescumque internos titillantesque concupiscentiæ motus esse, qui discernant amplectentem à respiciente, sed liberum voluntatis arbitrium quod ex eorum sententia omnibus illis motibus suâ potestate dominatur. Quod si similiter motus gratiæ seu adiutorii Christi medicinalis in libero relinquatur voluntatis arbitrio, quod ipsa deserat si velit, & in quo permaneat si velit, atque ita etiam facere & non facere, perseverare & non perseverare in eius relinquatur arbitrio: quemadmodum hoc eadem ad ductum malorum motuum similitudine Molina proficitur, quis ita cæcus est, ut non videat discretionem ab ipsa voluntate, non tamen absque adiutorio, sine quo velle, facere & perseverare non potest, proficisci; atque ita meritis voluntatis homines ut ante lapsum, non adiutorio quo faciente discerni?

Multo verò minus præscientia Dei conditionata vulnere, quod Christi Salvatoris adiutorio infligitur, mederi potest. Illa quippe adhibetur, non ut gratia sibi humanam subiciat voluntatem, prout Prosper postulat, atque ita detur ei medicinale Christi adiutorium quo fiat ut velit; sed ut hoc ipsum quo adiutorium Adami ab adiutorio Christi essentialiter distinguitur, incolume tueantur. Nam illius præscientiæ beneficio hoc assequuntur, ne adiutorium invictè rapiat voluntatem, adimatque potestatem illam indifferentem, qua utitur vel non utitur adiutorio si voluerit: hoc est, ut per hoc adiutorium detur voluntati posse si velit, velle verò & nolle, uti & non uti adiutorio, in

eius libero relinquatur arbitrio. Deus enim explorat libertatem ejus, quo sese, inquit, cum quolibet, sed pro libero nutu suo, conuersura sit: *Praviso Dei*, inquit ille, nullo modo o[mn]ia libera voluntatis, quia cooperationem & ipsam non efficit, sed supponit; & ab eo quodammodo pendet. Quibus conformia etiam passim alii docent. Nam illis explicandi modis nihil efficacius proferri posset ad probandum quod illic ipsum adiutorium sine quo non (quod tanquam sanæ voluntatis adiutorium Augustinus explicuit) tanquam Christi medicinale adiutorium recentiorum schola defendat. Unde quando premuntur ab adversariis, quod nimum libertatem voluntatis cserant, impudentes ipsissimis etiam Augustini phrasibus, quibus in explicanda primi hominis & angelorum gratia usus est, sententiam suam ab eorum telis & seiplos ab impietate defen-

dunt. Nam redarguti quod in ista sententia prædestinato & gratia Dei non sit causa nostra cooperationis sed effectus, negant hoc se qui, quia inquit ille, à Deo habemus vires & auxiliam, sine quo non possumus ad bonum opus cooperari. Et mox addit, quod voluntate determinato & influxu quodammodo sic prior ratione influxu gratie. Et alibi alius ostendere volens Deum esse qui discernat homines: Quia, inquit, hæc liberam determinationem voluntatis, sine Deo inspirante & adiuuante habere non potest. Nimirum ut non tantum explicandi modo, sed & ipsis verbis probent, se adiutorium sine quo non, pro medicinali Christi adiutorio quo disputantibus, obtrudere; ut quemadmodum olim integra libertate futurum erat, ita & nunc homines meritis, non gratia meritum donante discernantur.

CAPVT NONVM.

Idem discrimen eademque natura gratiæ Christi probatur tertio ex differentia adiutorii possibilitatis, quod Pelagiani condiderunt, & voluntatis atque actionis, quod horruerunt.

SED illa natura adiutorii medicinalis, pro quo largiendo Christus crucifixus est, ulterius ex gravissimo conflictu Pelagii & Augustini perspicue declarari & probari potest. Quod ut à fundamentis intelligatur, sciendum est duas fuisse dilutiones Augustino cum Pelagio controversas. Una fuit, quod, aut quale esset adiutorium Christi? hoc enim Pelagius assererat esse legem atque doctrinam, sapientiam, sententiamque revelationes, peccati remissionem, Christi exemplum, atque huiusmodi de quibus ante diximus; Augustinus è contrario, esse occultam submirationem Spiritus sancti. Altera, quis esset adjuvandi modus adiutorii medicinalis, utrum tantummodo possibilitatem, hoc est, potentiam seu potestatem bene vivendi adjuvaret, an verò etiam voluntatem, hoc est, volitionem & actionem. Inter illa verò adiutoria, quantum ad adjuvandi modum, ista est differentia; quod adiutorium possibilitatis asserat plenam operandi potestatem, in qua natura ejus absolvitur: concursus verò iphus ad volendum aut operandum, aut neglectus ejus, à voluntatis nutu pendeat, ita videlicet ut non obstante possibilitatis adiutorio, liberam humani sit, ut Pelagius aiebat, nec voluntatem bene habere nec actionem; quemvis quando illo adjuvante vellet aut faceret, hinc esset hominis simul ac Dei, qui possibilitatem gratia sua semper adjuvaret auxilio. Ipsum tamen velle & nolle ut actu haberentur, ad hominem referendum esse censibat, quia de arbitrio fonte descendunt. Adiutorium verò voluntatis, id est, volitionis & actionis, longè alterius generis est. Non enim tantum adjuvat possibilitatem voluntatis, hoc est, non tantum com-

plet potestatem ejus ut operetur illo adjuvante si velit; sed donat ut re ipsa velit, ut veniat ad Christum, ut diligit, ut operetur: *Vbi, ibid. s. 490* inquit Augustinus, iam & possibilitatis profectus & voluntatis affectus, & actionis effectus est. Et alibi: Neque enim ait, non vos estis qui deditis vobis posse bene loqui; sed ait: Non vos estis qui loquimini. Nec ait, Spiritus patris vestri est, qui vobis dat, vel dedit posse bene loqui, sed ait, Qui loquitur in vobis: non significans possibilitatis profectum, hoc est, quod possibilitas sit facta major & auctior; sed exprimens cooperationis effectum. Et rursum: Quomodo dicit liberi arbitrii elatus assertor, quod possumus bene cogitare, Dei est, quod autem bene cogitamus nostrum est? Cui respondet humilis gratie predicator: Non quia idonei sumus aliquid ex nobis; quasi ex nobismet ipsis, sed quia substantia nostra ex Deo est. Non enim ait posse cogitare, sed cogitare. Sed ad intelligendam plenius mentem Pelagii, naturamque adiutorii possibilitatis & voluntatis atque actionis omnino videnda sunt que fuse diximus in explicandis dogmatibus hæresis Pelagiane.

Cum igitur esset ista utriusque adiutorii differentia, Pelagius fortissimè contendebat, qualecumque esset bene volendi, vivendi que adiutorium, hoc non nisi possibilitatem, hoc est, potestatem faciendi adjuvare, ita videlicet ut in plenissimo voluntatis arbitrio usus vel non usus & possibilitatis & adiutorii remaneret. Decantatissima quippè cantilena hæresiarum fuit, bene velle & nolle, loqui & non loqui, cogitare & non cogitare nostrum esse, quia ex arbitrio fonte descendunt; & hæc omnia verere etiam in malum possumus, prout ibidem libro quinto declaravimus. Non quod negaret qualecumque Dei

lib. 5. de grat. Dei

lib. 5. de grat. Dei

lib. 5. de grat. Dei

lib. 5. de grat. Dei

lib. 5. de grat. Dei

lib. 5. de grat. Dei

lib. 5. de grat. Dei

lib. 5. de grat. Dei

lib. 5. de grat. Dei

Dei adiutorium simul influere cum voluntate, quod falsum esse jam jam demonstravimus, sed quia non minus adiutorium quodcumque possibilitatis voluntati subditum erat, ut in opus influeret aut non influeret, quam ipsa operis possibilitas; quandoquidem ex possibilitate & adiutorio, una possibilitas perfecta completeretur.

Cum igitur hæc essent duo capita doctrinae Pelagianæ capitalia, adiutorium gratiæ non esse nisi legem atque doctrinam: & quaecumque tandem esset adiutorium, hoc non esse nisi possibilitatis; non autem voluntatis & actionis adiutorium; utrumque Augustinus tanquam errorem Apostolicæ proscriptum anathematis adversione damnavit. De primo non laboramus, hoc enim nobiscum omnes recentiores merito damnatum esse profitentur. Desecundo, hoc est, de operandi modo, tota quæstio est. Ipsi quippe cum non aliud invenire queant gratiæ genus, nisi vel habituale, vel sufficientem, vel congruam (nam de autoribus prædeterminationis physicæ nunc non loquor) velint nolint, agnoscere coguntur ista gratiæ Christi adiutoria quantum ad adjuvandi modum, non esse nisi possibilitatis, voluntatis verò & actionis nequaquam. Compleant enim secundum ipsos plenam volendi operandique potestatem; ipsa verò volitio & actio, de liberi arbitrii fonte descendit. Tam enim in arbitrii per adiutorium iam completi potestate est, nolle quam velle, actionem omittere quam suscipere. Ut nihil verius de tali possibilitate divino adiutorio munita dici possit quam id quod Pelagius dixit: *Quod possumus omnia bonum facere, dicere, cogitare, illius est qui hoc posse donavit, qui hoc posse adjuvat: quod verò bene vel agimus, vel loquimur, vel cogitamus nostrum est, quia hoc omnia verere etiam in malum possumus.* Quibus verbis adiutorium possibilitatis explicuit. Vigilantissimè quippe & perspicacissimè vidit, (quod ego sapius supra modum demiratus sum Scholasticos eruditissimos acutissimosque viros non agnoscere) quod sicut usus cujuscumque facultatis, sive oculi externorumque sensuum, sive facultatis progressivæ, sive intellectus, sive voluntatis noster est, hoc est, ad nostræ libertatis indifferentem flexum & nutum referri debet, non ad Deum, quatenus solam facultatem dedit; ita quoque cujuscumque adiutorii concursus, sive naturalis, sive gratuiti, etiamsi esset tantæ præstantiæ adiutorium, quantæ vel angelica cogitatio comminisci posset, imò etiamsi esset vel ipsa essentia Dei per modum speciei ad sui visionem, vel per modum gratiæ ad sui amorem concurrentis, similiter prorsus noster sit; si videlicet sic solam possibilitatem adjuvet, ut usus ejus & non usus in libero relinquatur arbitrio. Hoc si agnoscere dignarentur, quod ipsa clamat veritatis evidentia, nihil omnino laborarent in intelligendis multis capitalibus, certissimisque Doctoris profundissimi principis, quæ nunc tanquam para-

De gratia Christi. c. 4.

doxa mirantur: *Ut quod Angeli quantumcumque per gratiam possibilitatis seu sine qua non adjuti, per liberum arbitrium in veritate steterunt, & primus homo stare potuit, quod nunc non possumus: quod Adamus per liberum arbitrium habere meritum potuit, nos non possumus: quod ipse meritis discernendus erat, nos sola gratia discernamur: quod perseverare & non perseverare in ipsius relinqueretur arbitrio, nobis perseverantia ipsa donetur.* Hæc in Augustini doctrina sunt planissima, si solum appareat, quo in isto te labyrintho regas. Nimirum non ab excellentia facultatis, aut potestatis, aut possibilitatis, aut adiutorii pendet, quod volitio & actio nostra sit, aut alterius hominis facultatem aut adiutorium possidentis, aut Dei largientis; sed ab ejus arbitrio qui potestatem agendi ad agendum actum inflectit, aut rapit. **B** Tam verò quodcumque possibilitatis adiutorium, non subit nisi rationem possibilitatis, seu sufficientis potestatis. Quod tunc manifestè cernebat, si ex adiutorio gratiæ quantumvis maximæ, & ex facultate voluntatis unam numero & essentia completam potestatem, seu completum principium agendi nasci fingeres. Hoc enim ita perfectè à nutu voluntatis in agendo & non agendo penderet, ac si esset quæcumque alia potentia naturalis. Cum igitur cuncta recentiorum adiutoria nihil omnino compleant nisi plenam volendi agendique facultatem, cujus jam adiutorio instructi tanquam naturalis cujuscumque facultatis usus & non usus, actio & cessatio libertati subditur, perfectè vel cæcis manifestum est, impossibile esse, ut aliud sit istud adiutorii genus quam possibilitatis, quale Pelagianus error asseruit, non voluntatis & actionis, quod Augustinus ex Scriptura prædicavit.

C Hoc igitur solius possibilitatis adiutorium, quam luculentè ab Augustino à limitibus adiutorii seu gratiæ Christi Salvatoris excludatur, operæ pretium est porro videamus. Cum ergò sententiam Pelagii fusè explicuisset, Scripturisque refutasset, tandem concludendo subiungit: *Desinat itaque iam Pelagius & alii seipsum & alios fallere, contra Dei gratiam disputando. Non propter illorum trium unum, id est, propter possibilitatem bonæ voluntatis atque operis, sed etiam propter voluntatem (id est volitionem) & operationem bonam, erga nos gratia Dei prædicanda est. Et de possibilitatis illius adiutorio: Non ideo tantum adiutorium divina gratia commendetur, quia possibilitatem adjuvat naturalem. Et iterum, desinat dicere, quod possumus omnia bonum facere, dicere, cogitare, illius est, qui hoc posse donavit, qui hoc posse adjuvat: quod verò bene vel agimus, vel loquimur, vel cogitamus nostrum: propter arbitrium videlicet voluntatis, cui tribuitur, quod possibilitas divinitus adjuva velit & faciat: Desinat inquam ita dicere. Non solum enim Deus posse nostram donavit atque adjuvat, sed etiam velle & operari operatur in nobis. Et paulò post: *Istam Dei gratiam**

volun-

voluntatis videlicet & actionis, qua ipsum agere & velle donatur, & non tantum volendi agendique possibilitas; in divini eloquii manifestum etiam Pelagius manifeste feratur, sed tam diu contra se posse non operari impudentissimo putare, sed dolore saluberrimo aperiat. Et nonnulli interpolatis cum iterum Pelagii sententiam retulisset, quod ab illo manifestissimo suo dogmate non recederet omnino, ubi tria illa constituit, possibilitatem, voluntatem & actionem, & solam possibilitatem en diceret divino semper adjuvari auxilio; voluntatem autem & actionem nullo Dei adiutorio exsultari in aliis; hoc vero auxilium esse legem etque doctrinam, impietatem condemnando subtextit: Hac ergo pro meo capto intelligere potest in Pelagii scriptis, quando nominat gratiam. Videtur autem quod quia ista sententia, ignorantes Dei iustitiam suam volunt constituit, & longe ab illa sunt, que nobis ex Deo est, non ex nobis ex Deo est, non ex nobis, quam in scripturis sanctis maxime Cassianus adversere atque cognoscere debuerunt. Rectissime omnino iustitiam, hoc est, opus iustum, quod tali possibilitatis adiutorio comparatur, esse dicit ex nobis non ex Deo. Cum enim non sit iustitia posse velle vel facere, quocumque tandem & qualicumque gratia adiutorio possibilitas ista voluntatis & actionis adjuvetur, sed ipsum velle & facere sit iustitia. Hoc autem impossibile est ut per quodcumque possibilitatis adiutorium habeatur. Donet enim posse non velle, donat facere posse non facere: ipsum vero velle & facere in quo & Pelagio & Augustino consistente iustitia est ab arbitrii libertate, possibilitatem & adiutorium in opus rapiente donatur. Unde verissime propriissimeque iustitia hominis, iustitia humana, meritum humanum, phrasibus Augustini nuncupari debet. Non quasi non esset excellentioris dignitatis operatio, in quam gratia simul influit, quam si voluntas eam sola produceret, verum quia non adiutorii divini, sed voluntatis humanae est, quod ipsum adiutorium ad influendum applicetur,

A quantumvis & ipsi applicatio non sine possibilitatis adiutorio fieri queat. Hanc ergo gratia confessionem postulat a Pelagio, qua non tantum posse sed etiam velle & agere largiatur, qua tunc tantum quando volumus & agimus, praesto sunt, ipsosque terminos possibilitatis & voluntatis explicans, ut idem quod posse & velle significet. Quapropter quantum, inquit, attinet ad istam de divina gratia & adiutorio questionem, tria ista, qua aperte solum distincte attendunt, posse, velle, esse, id est, possibilitatem, voluntatem, actionem. Si ergo consenserit nobis non solum possibilitatem in homine, etiam nec velit, nec agat bene, sed ipsam quoque voluntatem & actionem, id est ut bene velimus, & bene agamus, que non sunt in homine, nisi quando bene vult & bene agit, si, ut dixi, consenserit, etiam ipsam voluntatem & actionem divinitus adjuvari, ut sine illo adiutorio nihil bene velimus & agamus; eamque esse gratiam Dei per Iesum Christum Dominum nostrum, in qua nos sua, non nostra iustitia iustos facit, ut ea sit vera nostra iustitia, hoc est opus iustitiae qua nobis ab illo est, nihil de adiutorio gratiae Dei quantum arbitror, inter nos controversia remanebit. Quibus verbis nihil compendiosius, libratius, veroque sensu plenius ab Augustino dici potuit. Nam & quid sit possibilitas & voluntas perspicue explicat; & duplicem possibilitatem profundissime insinuat, unam quae adest non solum quando non volumus, sed etiam quando volumus & operamur; alteram quae non nisi quando volumus praesto est, quam infra accurate tradituri sumus; & ipsam voluntatem, hoc est, velle adjuvandum esse, hoc est, ut alibi frequenter dicit, esse donandum ut velit: & sine tali adiutorio nullum omnino opus bonum posse fieri; & hoc esse medicinale illud adiutorium quod nobis Salvator attulit; & opus huius adiutorii esse decantatam illam a Scripturis Apostolicis iustitiam Dei, hoc est, opus iustitiae quod nobis largitur Deus, quibus nihil sublimius, & plenius, & accuratius dici potuit.

CAPVT DECIMVM.

Responso quaedam Neotericorum refellitur.

SCIO, quid responso medicentur Neoterici, Augustinum adversus Pelagianos agere, qui possibilitatem naturalem voluntatis lege doctrinaque juvari statuebant. Unde sequebatur, non juvari voluntatem & actionem, sed tantummodo potestatem. Itaque sibi cum illis nihil negotii esse, qui gratiam voluntatis internam, voluntatis & actionis adiutricem asserant.

Sed ipsi doctrinam Augustini non satis accurate lance ponderarunt. Quod si fecissent, forsitan animadvertissent: primo, distinctos errores esse, pari censura damnandos, fideique sinceritate respuendos, quod adiutorium gratiae medicinalis sit lex atque doctrina, & quod

A quaecumque tandem sit istud Christi adiutorium per illud non nisi voluntatis & actionis possibilitas adjuvetur. Horum primus crassior pluribusque notior est, alter occulta virulentia pessilentior. Quippe Iemi Pelagianam harelum, ut infra dicturi sumus, iste peperit, & per multa saecula vix a fidelium opinionibus depelli potuit. Itaque non quia primum errorem aliquis respuit, ideo statim liber est a secundo. Quapropter recte fortassis dicunt, se aliud adiutorium gratiae quam Pelagianos necessarium constituisse: at vero quaecumque tandem asserunt, hoc aliud esse quam possibilitatis auxilium, nulla vi quantumcumque limatae disputationis offendunt, quamdiu appli-

applicacionem ejus ad influendum in ista in-
 differētis libertatis dominativa potestate con-
 stituunt. Non enim existimandum est solam le-
 gem atq; doctrinam esse possibilitatis adjuto-
 rium. Est etiam exemplum Christi, est remissio
 peccatorum, est cuiuslibet artis, & vitii, & vir-
 tutis habitus possibilitatis adjutorium, non
 minus, imò verò perfectius quam scientia vel
 doctrina; plus enim adjuvant possibilitatem,
 hoc est, perfectius complement solam potestatem
 voluntatis ad operandum, & imbecillius ad
 actiones efficiendas voluntatem rapiunt, &
 magis eorum influxus in voluntatis arbitrio
 relinquitur (qua omnia sunt adjutorij possi-
 bilitatis argumenta) quam rei diligendae fa-
 ciendaeque scientia. Audi hac de re præclare

*Lib. 2. de
 pecc. merit.
 4. 17.*

lib.

Augustinum: *Tanto quidque vehementius volu-
 mus, quanto certius quam bonum sit normamus, eog,
 delectamur ardentius.* Vnde non solum infirmi-
 tatem concupiscentiae, sed & ignorantiam veri-
 tatis vitium esse statuit, quod impedit voluntatem
 ne moveatur ad faciendum opus bonum, vel ab opere
 malo abstinendum. Vbi perspicuum est certam
 scientiam boni vehementer ad agendum bo-
 num impellere. Hinc est enim quod ubi est
 certa scientia veritatis, crebro voluntas ad
 agendum vel abstinendum etiam invita stimu-
 latur, ut in synderesi perspicuum est. Denique
 scientia non minus, aut fortasse magis in actum
 influit, quam illi indeliberati voluntatis motus,
 quos Neoterici divinae gratiae adjutorium
 arbitrantur. Denique Pelagiani non minus
 quam Neoterici tales motus indeliberatos bo-
 nos sub gratia contemplationis universi, do-
 ctrinae, lusionis, exhortationisque complexi
 sunt; quibus autem pulsantibus illi ex corde
 profliciebant. Qua de re multa diximus in
 recensione dogmatum erroris Pelagiani. Vnde
 voluntatem nostram sapientia revelatione præ-
 morumq; sollicitatione succendi, & in Dei deside-
 rium suscitari fatebantur. Nam sive motus
 illos à Deo cordibus inferi præfente sapientiae
 revelatione & promissione decernerent, sive
 auribus & mente per istam gratiam pulsata,
 ulterius naturaliter è corde proficisci, saltem
 eatenus eorum causam Deum adjuvantem esse
 sentiebant. Nec tamen unquam Augustinus
 ab ipsis propterea invidiam negati adjutorij
 voluntatis & actionis removit, nec ipsimet à
 se removendam esse judicaverunt. Nam istos
 motus ita plene sub arbitrii potestate colloca-
 bant, ut Iulianus, renitente licet Augustino,
 etiam de malis, nedum de bonis, motibus
 palam diceret, *sufficit homo ingenitè sibi motibus*

*Vide lib. 2.
 de heresi Pe-
 lag. c. 4. & 5*

*Lib. de grat.
 Christi c. 10.*

*Lib. 5. con-
 tra Iulianum
 cap. ultimum*

*De qua ingenti potestate libertatis in
 Pelagiana opinione loco citato plura diximus.*
 Hanc ergo mentem Pelagianorum cum
 perspectam haberet Augustinus, quod quic-
 quid motuum vel Deus vel diabolus in vo-
 luntate suscitaret, isti dominativae voluntatis
 potestati subderent, usque adeo ut contra ser-
 vilitatem gratiamque potentissimam ab Au-
 gustino prædicatam palam assererent, homi-
 nem non posse vel in peccatum a quoquam impelli,
 vel à peccato abstracti voluntate captiva: quam non

*Lib. 7. oper.
 imperf. fol.
 12.*

*A posse capi, inquit Iulianus, si dedit ipsa noluerit,
 testatur fortitudo: cum inquam hanc sententiam
 eorum esse sciret, non fuit sollicitus, utrum
 gratiam legis atque doctrinae, sive revelatio-
 nem sapientiae, sive exemplum Christi, sive
 remissionem peccatorum, sive habitus bonos,
 sive successiones ac desideria voluntatis affer-
 rent; sed generalissimè prophanum eorum
 dogma, quo solum possibilitatem adjuvari
 gratia censebant, ubicumque vel qualemcum-
 que ponerent gratiam, velut exploratum er-
 rorem Scripturisque contrarium jugular: Possi-
 bile, esse, id est, inquit Augustinus, possibilita-
 tem, voluntatem, actionem tantà subdit, ac cora-
 vit distinguere, ut quandocumque legimus vel audi-
 mus divina gratia adjutorium, ut a malo declinamus,
 bonumque faciamus SINE LEGE ATQUE
 DOCTRINA sive VELLIBET eam
 constituat, sciamus quid loquitur, nec erremus aliter
 eum intelligendo quam sentis, scire quippe debemus,
 quod nec voluntatem nostram, nec actionem divina
 adjuvari credit auxilio, sed solum possibilitatem vo-
 luntatis atque operis. Et multo inferius quod-
 libet adjutorium solius possibilitatis oppug-
 nans: Venire posse, inquit, in natura potest ve-
 lagius, vel etiam ut modo dicere cepit in gratia
 QVALEMLIBET eam sentiat, qua ipsa, ut
 dicitur, possibilitas adjuvatur. Quod mox Evan-
 gelicis Christi verbis repugnare docet. Ecce
 VBILIBET constituat gratiam, QVA-
 LEMLIBET sentiat, si sola possibilitas vo-
 luntatis & actionis adjuvetur, Pelagianus
 error est, à sana videlicet, ut ante dixit, do-
 ctrina alienus, ab Apostolica doctrina dissen-
 taneus.*

Et verò si status disputationis istius exactè
 trutinaretur, necesse prolixum erat, ut errorem
 istum tunc temporis generalissimè, quam-
 cumque Pelagius tueretur possibilitatis gra-
 tiam, jugulareret. Quamvis enim ingratiam
 legis pierumque magis propendere videretur,
 non satis tamen certum erat Augustino quam
 gratiam tam vario magnificorum verborum
 strepitu Pelagius tunc defenderet, cum nunc
 legem, nunc doctrinam, nunc sapientiae reve-
 lationem, nunc exemplum Christi, nunc
 peccati remissionem, nunc voluntatum suc-
 censionem, nunc desideria à Deo suscitata
 celebraret. Fatetur hanc suam incertitudi-
 nem passim toto libro Augustinus, illisque
 in primis locis, ubi QVALEMLIBET ejus
 gratiam & VBILIBET constitutam op-
 pugnavat. Hinc autem naturalem possibilitatem
 quod adjuvari Dei gratia proficetur, non est hinc
 apertum vel quam dicat gratiam, vel quatenus ea
 naturam sentiat adjuvari. Quamquam verissi-
 milius concludat esse legem atque doctrinam.
 Hinc similiter alio ejusdem libri loco, cum
 ostendere veller gratiam ex Pelagii dogmate

*D secundum merita dari, propter eandem in-
 certitudinem errorem istum QVALEMLIBET
 & QVALEMLIBET istam gratiam
 sentiret esse, condemnat. Nempe, in-
 quit, manifestum est, cum dicere gratiam se-
 cundum merita dari, QVALEMLIBET eam,
 vel*

*AVANCI
 LA BOUTE*

*Lib. de gra
 Christi c. 10*

lib. c. 10

*Lib. de gra
 Christi c. 10*

*lib. de gra
 Christi c. 10*

vel qualem libet significet, quam tamen aperte non exprimit. Quod ante dixerat, videlicet adhuc incertum esse, quo Christi auxilio minuetur. Itaque ut omnis erroribus istis latebra clauderetur, sub qualibet & qualibet & ubi cumque constituta gratia, sua in eos tela dirigit. Sicut igitur si quis recentiorum convinceretur gratiam quam tuetur, secundum merita dari voluntatis, non satis idonee se defenderet asserendo Pelagium defendisse gratiam legis atq;

A doctrina, se veram genitricemque gratiam voluntatis; ita non satis à se Pelagiani erroris labem removeret, qui dicit, se aliam gratiam quam legis doctrinam defendere. Nimirum quia utrobique Augustinus quamlibet, qualem libet, ubilibet constitutam gratiam quisque tuetur, si detur ex meritis; vel si solum possibilitatem voluntatis & actionis adjuvet, cum sane & Apostolica & Evangelica doctrina violatorem facit.

CAPVT XI.

Probatur quarto ex horrore, quo Pelagiani adiutorium voluntatis & actionis a versari sunt.

QVARTO natura adiutorii voluntatis & actionis quod Augustinus aduersus Pelagianos tuebatur, & eius ab Adiutorio Possibilitatis differentia clarissime dignosci potest, ex illa ingenti aversione, qua Pelagiani illud semper horuerunt. Quod argumentum meo quidem iudicio gravissimum, si Scholastici Doctores, ea qua fas erat attentione, ponderassent, non in eas opiniones se compegissent, unde evadi sine maxima Catholica & Pelagianæ doctrinæ perturbatione non potest. Sed quia tenuiter admodum ipsi Pelagianus error perspectus est, magisque propriis tuendis principis, quam veritati ex Augustino indagandæ intenti sunt, Pelagianis iam sepultis & silentibus facile quodlibet imponitur, & celeberrimorum ingeniorum, veluti crassissimorum intoleranda hebetudo apud imperitos.

Ut igitur vis istius argumenti diluceat, breviter hęc tantum nervos ejus, unde pendeat, indicabimus. Nam aliis locis pleraque fusè declarata sunt, quorum inutili repetitione nolim fatigare lectores. Itaque sciendum est neminem, quod sciam, vel Catholicorum unquam, vel Hæreticorum, vel Philosophorum potentiores viros adversus omnes extrinsecus irruentes, vel intrinsecus insurgentes animo motus arbitrio libertatis tribuisse, quam Pelagianos. Extat hac de re ex professo suscepta Iuliani cum Augustino dissertatio: in qua non solum illos bonos & indeliberatos animi motus, quos Neoterici tanquam veram Christi gratiam prædicant, sed etiam omnes vehementissimas animi perturbationes sola voluntatis libertate frenari, imò exlingui posse præsentent. Dogma enim adamantine veritatis inter ipsos erat, quod subinde diximus, *sufficit homo ingentis sibi* *motibus dare leges: quam animi fortitudinem nullis doloribus domari, nullis blanditiis captivari posse sentiant, nisi ultra tanquam omnibus superior motus se ipsum suâ libertate dederet.* Hæc latius loco suo ex propriis eorum verbis demonstrata sunt. Ex quo fiebat consequenter, ut nullos immixtos motus, nulla adiutoria voluntatis exhorrescerent, dummodò illam imperatricem arbitrii

potestatem illibatam esse sinerent, ne quoquam illa domina tanquam captiva trahi videretur.

Cum igitur hæc esset eorum de voluntatis fortitudine sententia, quibuscumque motibus ageretur, doctrinam Augustini qua non tantum Possibilitatis adiutorium, sed etiam voluntatis & actionis tuebatur, indignissime tolerare expulseruntque velut intolerabilem. Nam octo aut novem absurditates plus quam dici posset exorbitantes asserere sibi videbatur, quarum singula doctrinam Evangelicam Christianamque fidem de moribus funditus subverterent. Nam si ve daretur hominibus istud adiutorium voluntatis & actionis, quod Augustinus prædicabat, si ve negaretur, certissimum putabant introduci libertatis excidium, coactionem afferri, necessitatemque voluntati, fatum condici, ignavâ bene faciendi securitate animos obtorquere, bonas voluntates laedere, præclaras actiones merito frustrari præmiisque criminabantur, quæ singulatim & fusè ex propriis Pelagianorum & Augustini scriptis demonstravimus. Iam verò quem sit ineptum & ridiculum, adeoque delirum ac stultum, homines Augustino teste subtilissimos, qui nullis motibus in arbitrium voluntatis irruentibus terrebantur, tot criminacionibus adiutorium lacerare, quod ab initio usque in finem semper exactissime libere voluntati subditur, ejulq; nutu in influendo secum, vel non influendo regitur & coërcetur, in eodem loco tum verbis nostris qualibuscumque declaravimus, tum per se res ipsa in cunctis que periti vel imperiti corde tam altè clamat, ut non tam volentibus intelligere advertenda sit mens qua veritas videatur, quam nolentibus aures obturandæ ne clamor ejus audiat. Nam propter nimiam facilitatem istud adiutorii genus à Scholasticis illis, tanquam verum adiutorium voluntatis & actionis, arreptum est. Vade ne de trivio aliquid invenisse viderentur, Pelagiana sententia velut monstruosæ stupiditatis inducenda fuit: *Nisi enim nimis accusaverint Cæcus, Ibis 19. de Civitate, 12.* *patrum Hercules laudaretur.*

Sed quamvis Pelagianos tam inertis stupore fuisse fateremur, ut rem oculis omnium vulgicæ iudicio expositam & propriis principis maxime consentaneam non perciperent, quis

Vide 1. 5. de heres. Pelag. cap. 11.

Vide 1. 5. de heres. Pelag. cap. 12. 13. 14. 15. 16.

Ibid. 10. cap. 17.

Ibid. 19. de Civitate, 12.

Id. 1. 5. de heres. Pelag. cap. 12. 13. 14. 15. 16.

Id. 1. 5. de heres. Pelag. cap. 12. 13. 14. 15. 16.

primū Ecclesie ingenium Augustinum, Angelicamque subtilitatem ejus tam obviam ac trivialem gratiæ cum libertate concordiam non penetrasse deliret, aut pietatem ejus Pelagianis eam declarare noluisse? unica namque sententiola quod *adjutorium Christi in libero relinquere voluntatis arbitrio*, totius laboriosissimæ controversiæ filum præcidisset. An forte mysterium istud recentioribus revelatum ignoravit? Quid ergo quando de actuali primi hominis adjutorio satagebat talem ejus cum libera voluntate concordiam & sub ejus nutu subjectionem tanta verborum ubertate, sententiarumque claritate manifestavit, & Neotericis præformavit, ut ipsi phrasēs ejus ad exprimendos propriissimè & efficacissimè conceptus suos, arripere cogantur, ac dominativam arbitrii potestatem super adjutorii concursu sententiis ejus explicare? Quid enim clarius ullus Scholasticus in explicanda voluntatis sub gratiæ concursu libertate dixit unquam, vel à quoquam dici potest, quam quod tunc iterum iterumque dixit & inculcavit Augustinus? Tale videlicet fuisse istud adjutorium ut hoc Deus in hominis primo libero relinqueret arbitrio: ut illud per liberam arbitrium deserere posses: quod desereres cum velles,

A & in quo permaneres, si velles: quo fieret ut haberet institutum si velles, sed si velles etiam desereret: per quod posset permanere si velles: cum quo perseverare & non perseverare in eius arbitrio relinqueretur libero; per quod homini relinqueretur voluntas sua, ut in illo adjutorio maneret si velles, ut ei daretur ac permitteret facere quod vellet. Denique quo adjuti Angeli cadentibus aliis per liberum arbitrium, alii reipla per liberum arbitrium in veritate steterunt. Cujusmodi phrasēs ita efficaces & luculentæ sunt, ut ad clarè, propriè, genuinè exprimendum possibilitatis adjutorium & libertatem voluntatis cum gratiæ influxu, nihil addi posse videatur. Sed simul atque ad ventilandum adjutorium voluntatis & actionis cum Pelagianis ventum est, invidiosissimè libertatis interitum, fatum, coactionem, necessitatem, voluntatis oppressionem, præmii & meriti extinctionem criminantibus, nec hiscere quidem Augustinus de tali adjutorio & libertate ausus est, per quæ tamen difficultas omnis & querimonia radicatus tolleretur. Iudicent Lectores quod voluerint: de me fateor facilius creditu videri Augustinum Dei gratiam perperam prædicasse, quam vel res ita perspicuas enormi stupiditate non vidisse, vel impia causa Catholica prævaricatione aperire noluisse.

CAPUT XII.

Quinto ex errore Massiliensium, qui licet adjutorium possibilitatis, & sine quo non, defenderent, tanquam gratiæ Christi destructores damnati sunt.

QUINTO denique planissimè intelligi potest, quæ fuerit natura adjutorii Christi medicinalis quo & voluntatis & actionis, quod Augustinus & Ecclesia prædicarunt, ex conflictu, quem cum semi-Pelagianis habuit. Quod ut Lectori, deteris omnibus ambiguitatis & obscuritatis nebulis pateat, eademque repetendi fastidium caveatur, memoria recolendum est id quod latissimè alio loco tradidimus, semi-Pelagianos ad illud initium fidei, orationem, desideria, similesque actus bonos, quos homini in potestate remansisse sentiebant, veræ, internæ, actualisque gratiæ adjutorium statuisse necessarium: & hoc ipsum quoque sanctum Augustinum quando cum semi-Pelagianis errabat agnovisse. Admittebat enim libentissimè adjutorium Dei, cum quo possent credere & orare si vellet, ita ut & adjutorium, & ipsum velle & nolle, quemadmodum homini primo in eorum libero relinqueretur arbitrio: horrebant verò illud capitaliter quo secundum Augustinum fiebat ut vellet. Istam verò suam gratiam sentiebant non solam sufficientem semperque otiosam præbere potestatem, quasi aut nunquam ad actum cum voluntate raperetur, aut cum jam agendum esset, vel etiam agente jam voluntate, novum genus efficacis gratiæ succede-

A ret, hoc ipso quo voluntas ageret (cujusmodi novas gratias recentiores fabricant;) sed ita dare credendi facultatem, ut cum homo pro arbitrii sui libertate gratia juvante crederet, illa eadem gratia inuaret volentem, quæ nolentem non juvabat; quemadmodum de omni adjutorio, quod in libero relinquitur voluntatis arbitrio sentiri debet, nec aliter sine perspicua absurditate sentiri potest. Hujusmodi gratiam admisisse semi-Pelagianos & Augustinum cum ante Episcopatum eorum errore teneretur, fuisse ex propriis Augustini, Hilarii, & Massiliensium Presbyterorum verbis demonstravimus, simul etiam ostendimus talem gratiam sustulisse funditus omnes omnino difficultates, propter quas vitandas ad eam comminiscendam, veramque Christi gratiam repudiandam compulsi fuerant.

Quæ quævis essent juxta perspicuè erutam declaratamque semi-Pelagianam sententiam certa & plana, non potuerunt tamen Augustino & Ecclesie tanta divini adjutorii prædicatione satisfacere. Nam disertissimis verbis sanctissimus Præsul, Ecclesia probante docet, errorem esse, quem ipse tradiderat; errare quotquot ista tradunt; eos non recedere ab ea sententia quam Pelagius damnare compulsus est, gratiam Dei secundum merita dari. Nimirum quia fidem homo sibi tribuit, quantumcumque se hujusmodi

modi gratia adiutum esse fateatur. Non enim credere est gratiam accipere cuius influxus in libero relinquatur arbitrio; sed hoc est credere, arbitrium se ad credendum quovis adiutorio assilente, suo nutu re ipsa flectere. Quod tam est propriè & genuinè voluntatis humanæ quam ipsius esset, si nulla actuali gratia concurrente, solius habitus adiutorio pro sua indifferenti libertate crederet. Nam ut jam sæpe diximus, & necessariò sapiùs dicendum est, actiones voluntatis humanæ ad quas diversa, sine quibus fieri nequeunt, instrumenta concurrunt, non magis instrumentis nobilibus quam ignobilibus tribui possunt. Puerilis enim imaginatio est, qua putatur, alteri causam quam ipsi arbitrio voluntatis ascribendum esse, quod homo pingit aut non pingit, currit aut stat, clamat aut silet, appetit aut fugit, Deum diligit aut creaturas, quamvis actiones pingendi, currendi, clamandi, appetendi, diligendique Deum sine penicillo, pedibus, lingua, voluntate, aut fortè donis habitibus fieri nequeant, quæ singula sunt dona Dei ab eius gratuita liberalitate pendentia: nec sane sapientior cogitatio est, tunc non esse voluntatis humanæ quando penicillus aut penna aurea est; pedes corporis glorificati, lingua angelica, voluntas instructa caritate aut nobilissima entitatis adiutorio, si nihilominus omnia huiusmodi adiutoria pari omnino modo ac nudæ potentia liberæ voluntatis arbitrio concitentur & reprimantur. Hoc vigilantissimè præfici gratiæ defensores observant: & ex illa verissima & in communi omnium hominum sensu posita regula de actionibus Deo donanti vel humanæ voluntati facienti tribuendis indicant. Hinc enim illa sancti Doctoris exiomata capitalia, quod Deus in Angelis & hominibus olim ostendere voluit, quid posset eorum liberum arbitrium: quod Adamus per liberum arbitrium manere poterat: quod Angeli per liberi arbitrii vires poterant non discedere a Deo; quod per liberum arbitrium in veritate steterunt. Nimirum quia gratiæ adiutorium sine quo non poterant stare, nec re ipsa steterunt, ut lexcenties repetit, in eorum libera voluntate sic relictum erat, ut eis perseverandi non perseverandi committeretur arbitrium. Hanc bene vivendi possibilitatem in prima hominis conditione datam, quæ talem gratiam non excludebat, sed potiùs essentialiter & intrinsicè postulabat, semi-Pelagiani & Augustinus ante Episcopatum suum exigua ex parte salvam remanisse statuebant, vi cuius, adiutorio talis gratiæ concurrente, per liberum arbitrium hominem saltem credere posse sentiebant. Sed divinà revelatione ab errore revocatus vidit, nihil aliud agi per istum ratiocinandi modum, quam ut eadè omnino ratione, quemadmodum ante lapsum in inchoanda fide præcipuè partes homini, qui voluntatis machinam qua re ipsa creditur, impellit & regit, secundæ verò Deo tribuantur, qui per huiusmodi adiutorium sine quo non potest credi, solam credendi potestatem tribuit: vidit

etiam non esse solam operis supernaturalitatem, quam Neoterici semper ponderant, sed maximè & capitaliter adeoque solam concupiscentiam qua voluntas & libertas vitata est, propter quam Christi medicinale adiutorium necessarium est. Illud vulnus arbitrii, illa plaga voluntatis, illa infirmitas libertatis non magis isto Adami, vel Angelico, vel sufficienti, vel congruo sanatur aut juvatur adiutorio, quam si cæcatis oculis lumen accenderes. Nam ista adiutoria sanitatis tribuunt quidem arbitrio sano posse si velit; sed hæc vulnus ipsi volendi cardinibus inflictum est. Nam propter voluntatis læsæ aut libertatis infirmitatem non potest ipsa trahente, se nimirum deorsum in creaturas propriâ cupiditate, ad ipsum illud velle pertingere, per quod præfente adiutorio isto sanitatis uteretur. Undè medicinalis gratia ei necessaria est, quæ ipsum illud velle largiatur. Quod cum Deus per medicinalem gratiam facit, dando ipsam credendi, orandi, sperandi, diligendique voluntatem, tum demum talis actio est gratiæ divinæ, non voluntatis humanæ; tunc est meritum divinitus datum, non humanâ voluntate præsumptum, tunc est iustitia non nostra sed Dei: non quasi sine nostra voluntate fieret, sed quia Deus concurrente licet voluntate, facit ut fiat: sicut antea, concurrente sanitatis adiutorio (hoc est, Adami, vel angelico & sufficienti & congruo) voluntas humana faciebat ut fieret. Hoc igitur modo quia Massilienses cum gratiæ præfenti adiutorio putabant hominem per naturales primæ integritatis reliquias posse credere, posse orare ac deservire Deum, tanquam gratiæ medicinalis destructores, & liberi arbitrii præsumptores meritâ censura severitate damnati sunt. Ex isto igitur duplici operandi modo voluntatis, duplicique adjuvandi modo gratiæ, quo primæ sanitatis gratia opitulatur arbitrio, si adjuvari velit, & secundæ medicinalis opitulatur ut velit, itemque ex illa Massiliensium damnatione, quatenus primum gratiæ genus saltem ad credendum satis esse sancientes, ipsum credere voluntati tribuebant, apertissimè perspicitur, quæ sit natura medicinalis adiutorii, quod ægrotae voluntati sanguine suo medicus peperit, & Augustinus, Ecclesia, Scripturaque prædicavit. Liqueat etiam quam ei ex diametro quodlibet adiutorium sufficiens & congruum adversetur: utpotè sub quorum speciosis nominibus, prima integritas humanæ naturæ restituitur, fides, gemitus, & oratio cum Massiliensibus, imò verò spes, charitas, & cuiuslibet virtutis operatio, tentationisque superatio, omne meritum & præmium dominatrici hominis libertati, sicut Angelis & Adamo vindicantur, discretio hominum à volendi fonte suspenditur, unoque verbo, re ipsa Christo Salvatore, quamvis à nescientibus ac detestantibus ocllamatur, recede à nobis, non est opus tuo medicinali adiutorio, sani sumus; libertas arbitrii volendi & nolendi inviolata persistit; præfente primæ no-

tra conditionis adiutorio sine quo velle non possumus, si volumus, operamur. Quid te medicum iestas, ut nobis ipsum velle largiaris, quod quicquid tu feceris nostris? potestatis & voluntatis? Hinc porrigit manus ista bonorum virorum de adiutorio congruis, hoc est, sufficientibus disputatio. Nec enim aliud est, aut erit unquam, aut esse potest, nisi sufficiens adiutorium, quod submittit falces humane voluntatis arbitrio, ut eius operatio & cessatio ab libertatis humane auto tota regatur. Quid enim isto modo tribuet, nisi sufficientem volendi operandique potestatem, cui libertatis nutus impulsus afferat? Hoc libertati tribuerunt Massilienses, ut eo ad iura saltem crederet voluntas prostrata, si vellent; hoc tribuunt Neoterici, ut per illud & credat

& speret & diligit, omnesque super tentationes, si similiter velit. Vtri modestius de arbitrii potestate, religiosius de gratie medicinali necessitate disseruerint, non est difficile abstrusumque iudicare. Sed quia res illa ex Massiliensium vera genuinaque opinione pendet, qui plenius ista intelligere desideret, sicut ad naturam gratie Christi penetrandam omnino necessarium est, legat ea quae nonnullis aliis locis diximus, & maxime octavo de heresi Pelagiana, & in primis capite decimo, unde primo ubi declaravimus, quomodo talem gratiam semi-Pelagianam natura contineret, & sub illius patrocinio salutis initium, totaque discretio salvandorum ex voluntatis arbitrio seu ex volentis fonte scaturiret.

Tit. 11
de heresi
Pelagiana
7. 8. 9

CAPUT XIII.

Ex praecedentibus inferitur genuina declaratio multarum phrasium, ac doctrinalium decisionum Augustini, Prosperi, Fulgentij, Conciliorum Ecclesiae, & Pontificum.

Handwritten marginal note in Latin script, partially obscured and difficult to decipher.

EX istis omnibus quae hactenus hoc toto libro de diversis istis adiutoriis primi hominis & secundi, Adami & Christi, sine quo non possumus velle, & quo jam volumus, possibilitatis, & voluntatis atque actionis, disseruimus, non est difficile verum eorum praesertimque discrimen, quod iam saepe tetigimus, intelligere. Haec ex eis consequenter sincerus planusque sensus plurimarum locutionum & functionum, quibus Augustinus, Prosper, Fulgentius & Ecclesiastica Concilia vel Catholicam asserere veritatem, vel Pelagianorum ac Massiliensium sententias jugularunt. Quae quamvis aliis diversis locis laetius dicta sint, non erit inutile quasi compendio breviter hic perstringere.

A num hominem prestare potuisse, & Angelos bonos re ipsa praestitisse doceatur.

Hinc secundo constat, quid sibi velint illa, quae solum praecedentium locutionum multo perplexiorem durioriisque reddere videntur, nos jam a liberum arbitrium ad diligendum Deum prim peccati granditate perdidisse: Deum b de se b quidem ab initio hanc homini facultatem, ut scilicet ea quae sunt pietatis habere, cogitare, dicere, agere posset; sed omnes eam in illo primo homine amisisse. Primum hominem e illa cogitandi quae ad Deum pertinent, amisisse primis facultatem: d gratia dono virtutem credendi naturam recipere, quam amisit: gratiam datam e per quam cogitationis sanctae amissa iam pridem in homine primo recipere facultas: e Solum protoplastum pri sibi, id est per liberum arbitrium sufficere potuisse. Et sapienter cum g. amisisse illud possibilitatis bonum, quo valebat implere quod velle. Haec & huiusmodi quae frequenter dicunt, non illam spiritum impietatis, quod Adamus & Angeli tanta libertatis potestate praecelluerint, ut sola & nuda libera sua voluntate, nullo Dei actuali proprietate dicto adiutorio munita, poterint Deo credere, Deum diligere, & recte vivere, vitam aeternam mereri, & in iustitia perseverare, si vellent. Hanc enim suspicionem & Concilium Arausicanum & Augustinum, ut late demonstravimus, tanquam doctrinam a Catholica fide abhorrentem summam virium contentione proscribit. Sed hoc per istas locutiones volunt, Adamum & Angelos habuisse arbitrium voluntatis tantopere ab omni peccati cupiditate seu concupiscentia concreta liberum, ut in utramvis partem se pro libito posset flectere: ex qua tam felici libertate nascebatur, ut concurrente illo solo Dei adiutorio actuali, sine quo creata quilibet natura bonum omnino velle non possent

a Lib. 3. de lib. arb. c. 16
b Lib. de nat. & grat. c. 43.
c Lib. de cor. c. 11
d in Ep. chir. c. 105.
e Lib. 3. de lib. arb. c. 5.
f Lib. 11. de gen. ad lit. c. 4.
g Fulgent. lib. de incar. & grat. c. 22.
h Ibid. c. 27.
i Aug. lib. de corrupt. & grat. cap. 11 & 12.
k Ibid. c. 17.
l de dono pers. c. 7.
m Lib. de do. no pers. c. 7.

Hinc enim in primis constat, quid sibi velint quando dicunt primum hominem in sua conditione a. accepisse voluntatem liberam & sufficientissimam bene vivendi potestatem: b. talem esse & grat. c. 11 factum, qui peccato malo carere sufficeret si voluisset; idque, quia libero arbitrio atque ad iuste vivendum potestate libera constitutus fuerat: arbitrii eius & ita liberum fuisse ut bene velle posset & male: seu habuisse a potestatem utrum velle: c. In natura posse, & in potestate, habuisse velle, mentis valentis r. quae, qua praecipuum Dei facile posset custodire, si vellent: Et facultatem cognitionis Dei, ac dilectionis inferam: e naturaliter ei datam posse credere: f. Eum h per liberum arbitrium stare potuisse: g. Angelos re ipsa per liberum arbitrium, & per libertatem voluntatis in veritate herisse: h. In liberi arbitrii viribus fuisse non discedere a Deo: Et huiusmodi plura, quibus illius libertatis valentia praestantiaque tantopere extollitur, ut quicquid fidei, dilectionis Dei, vitae bonae, & in omnibus istis perseverantiae a rationali creatura postuletur, hoc per arbitrii libertatem pri-

Lib. 11
de heresi
Pelagiana
11. 12.

possent & bona cogitare, & Deo credere, & Deum diligere, & bonum facere, & mala vitare, & in iustitia perseverare si vellent; usque adeo ut res ipsa quoque Angeli boni per illud liberum arbitrium sic adiutum in iustitia seu veritate permanerent, per quod Adam & Angeli mali eodem isto adiutorio neglecto, ceciderunt. Hanc tantam tamque tranquillam arbitrii libertatem bonique cuiuslibet faciendi possibilitatem peccato primi hominis perijisse profitentur; non quia perijt illud pristina libertatis adiutorium, vel quia opera sunt supernaturalia, sed quia concupiscentia visceribus voluntatis, & per hoc libertatis, inperfa est, qua liberum arbitrium in creaturas tanquam gravissimo quodam pondere deprimitur, ut quamvis adesset illud idē pristina possibilitatis adiutorium lexcentuplo amplius quam olim fuit, propter fractas eo quo dictum est modo, voluntatis vires, sese sursum cum eo ad diligendum Deum non possit erigere. Nempē quia illud adiutorium non dicitur vulnere inflicto sanitate sed supponit; non reddit amissam illā possibilitatem sed reddi postulat, ut cum volente voluntate possit influere: non inserit vo-

luntati velle concurrere, quæ per carnalem concupiscentiæ voluntatem in ipso velle vulnerata est, sed illius nature est, ut ipsum velle ab impulsu arbitrii praestoletur. Ad hanc ergo debilitatem reparandam nihil omnino iuvat istud prioris generis sanaque voluntatis adiutorium, sed aliud medicinale prorsus necessarium est, per quod vulnerato arbitrio ipsum posse simul & velle reddatur.

Hinc tertio constat, quid sibi velit Augustinus & Prosper alique patris gratia defensores; quando Pelagio naturalem seu in creatione acceptam arbitrii libertatem predicante, ut ita sine Christi gratia bene vivere, Deiq; legem custodire posse censeatur, responderit subinde, quod si de sana hominis natura loquatur, necumque acceptaretur hoc dictum, hoc est posset tolerari; nam & ipse et hoc scriptis docuit, subinde, naturam hominis iam meo dico indigere, quia sana non est: subinde quod cum per Pelagium defenditur velut sana, vixi sapim. bush, integrum creatura opitulatio Creatori maneret, subinde si primitivus ille naturæ vigor ille sus maneret, Prosper.

lib. de nat. grat. c. 58
lib. c. 3
c. 43
cap. 10.
Prosper.

In quo insons natura fuit, sua quemque voluntas Conciliare Deo penaque absolvere posset.

Hoc est, ne quidem esset opus ad peccati remissionem actuali Christi medici adiutorio, quia posset propriae voluntatis possibilitate penitere sicut & credere, nulla concupiscentiali infirmitate libertatem remorante. Subinde veram fore Pelagii sententiam, si natura sana persistisset; quod & Augustinus sapius indicat, & author hypognostricon pressus & expressus docet. Non enim significant, vires illas possibilitatis naturalis sine ullo adiutorio recte facere & penitere potuisse, sed primum integræ conditionis auxilium fuisse futurum satis, nec opus fuisse medici vel Salvatoris adiutorio, quod voluntati vel tanti velle perseverare, vel peccanti penitere largiretur: posset enim libertas illa sa illo primo sufficienti adiutorio munita credere, diligere, penitere si vellent.

Hinc quarto constat, quid sibi velint Pontifices & Concilia, quando de fide, dilectione, operibus bonis per liberum arbitrium, per naturam vigorem, per naturam bonum seu possibilitatem arbitrii naturalem faciendis aut non faciendis multa adversus Massiliensium pronuntiatâ decernunt, ut, quando dicunt, Deum a nostram non expectare voluntatem: sed per Spiritus sancti infusionem fieri ut purgari velimus; binitiam filii non inesse nobis naturaliter, sed per inspirationem Spiritus sancti: c per naturam vigorem nihil boni posse cogitari ut expediat, sed per illuminationem & inspirationem Spiritus sancti: d per liberam arbitrii ad gratiam baptismi homines non posse venire re ipsa posse, hoc est post lapsu primi hominis, per liberam arbitrii aut dicitur in eum, sicut oportuit aut credere in Deum, aut operari propter Deum, quod hominum est posse, nisi gratia eam &

miseriordia divina praverit. Praclaræ Sanctorum fidem non per bonum naturæ, sed per gratiam Dei esse collatam, & Latronis Centurionis Zachariam admirabilem fidem non fuisse de natura sed divina largitatis donum. h. Nemo enim de pro, ubi illius rursus per liberum arbitrium posse conjungere, nisi eum gratia Dei miserentis crexerit. Harum & similibus definitionum sensus sincerus, & ex ipsa petitis Massiliensium dogmatum genuina intelligentia, prout à veteribus explicata sunt, non est iste, ut recentiores putant, quod istiusmodi opera sint supernaturalia, sint meritoria, sint nimis perfecte dignitatis & huiusmodi quæ nunquam ab Augustino aut Conciliis in causa de finitionum suarum reddenda cogitata sunt, sed quod liberum arbitrium jam peccando violatum, attenuatum, infirmatum, adeoque, ut Concilium loquitur, amissum sit, vigor naturæ perditus, possibilitas naturalis, qua innocens natura per integras libertatis vires, Deo credere, Deum invocare, Deumque diligere poterat, jam amissa sit; ex quo effectum est, ut omnes huiusmodi voluntates & actiones bonæ non adiutorio istius possibilitatis, quæ jam perditæ est, sed alio adiutorio voluntatis & actionis, hoc est, Spiritus sancti inspiratione velle & facere largiente reddenda sint. Nam & ante lapsum omnes istiusmodi actiones erant meritoria; naturamque superantis excellentiæ, & Spiritus sancti gratiam & adiutorium, juxta sanam doctrinam postulabant, sine quo non poterat eas homo velle vel facere. Sed non opus erat illo medicinali crucifixi Salvatoris auxilio, quod summâ Dei liberalitate iustis & iniustis ad volendi agendique occasiones ipsum

libid.
libid.
libid.
libid.
libid.

ipsum velle donat & facere, non amplius, ut olim, dominam illam expectando, sed pedessequam secum rapiendo voluntatem. Hoc ex ipsa ratione quae subnectitur, & etiam atque etiam inculcatur, satis perspicue vigilantibus suggeritur. Non enim vel unius characteris apice tanti adiutorii necessitatem indicant inde scilicet, quia opus est supernaturale, quia meritorium vel quid simile, sed quia libertas non dicitur illa, quod Synodus ista sequentium sanctionum omnium quae de gratia necessitate tractant, basim collocat: quia arbitrium in omnibus qui de peccatione primi hominis nati sunt, constat esse vitiatum: quia qui contrarium dicit, is non omnium liberum arbitrium per peccatum primi hominis esse infirmatum: quia per peccatum primi hominis ita inclinatum & attenuatum est, ut nullus postea aut diligere Deum sicut oportuit, aut credere in Deum &c. possit nisi gratia eum acriter praeveniat: quia in peccatione Adae homines naturaliter possibilitatem arbitrium, videlicet ad volendum agendumque bonum. Quid aliud clamant ista, nisi ex violatione, infirmatione, inclinatione, attenuatione, amissione libertatis, non ex operis supernaturalitate & meriti dignitate, istam humanam voluntatis impotentiam quam concupiscentialis languor & rixa intulit, contigisse? Quid palam peritis & imperitis insinuant, quando dicunt; ut nullus postea haec possit nisi praeveniat gratia, nisi Adamum, seu hominem, hoc antea sine gratia Christi praevenitione potuisse? Quid item aliud volunt, quando alioquin sequi dicunt, quod non omnium liberum arbitrium esset infirmatum, nisi per arbitrium non infirmatum ista fieri potuisse? Nimirum quia sane libertatis non opus erat adiutorium, ut saepe diximus, quod ei velle donaret, non opus inspiratione Spiritus sancti, qua credendi, diligendi, operandi voluntas aspiraretur, non opus gratia qua libertatis arbitrium in velle surgeret; sed ipsum arbitrium, suae possibilitatis naturalis viribus, non desistente possibilitatis adiutorio, in velle, in credere, in diligere suscitabat.

Hinc constat quomodo vera ratio, cur semper Concilium & Patres quando inculcant divinam gratiae necessitatem, non quolibet modo dicunt, quia homo sine gratiae adiutorio nihil facere potest, vel similia, quae in quolibet statu sunt verissima, sed quod ut purgari velimus, sancti Spiritus infusione & operatione fieri debet: quod per inspirationem corrigatur voluntas ad infidelitatem ad fidem, id est velle à non credendo ad credendum retorquetur: quod ut credamus, ut velimus, per inspirationem Spiritus sancti in nobis sit: quod credulitatis affectus quo credimus sit donum Dei: quod Deus fidem & amorem in se habet: quod donum Dei sit diligere Deum: quod, quae bona agimus Deus in nobis utque nobiscum, et operum, operatur, & huiusmodi infinita, quibus Augustinus, Prosper, Fulgentius, & Ecclesiae Synodi plenae sunt. Nam per istos efficacissimas expressiones semper significatur,

non amplius ista per liberam arbitrium, per possibilitatem naturalem, per naturae vigorem, ut ante solebat, fieri, concurrens videlicet possibilitatis adiutorio, sine quo operari bonum homo, aut velle non poterat, sed istas voluntates & actiones bonas esse iam magna & specialia, & proprie dicta divina largitatis beneficia, ac dona. Nempe quia iam alio medicinali crucifixi Salvatoris auxilio tanquam adiutorio quo ipsius voluntatis & actionis singula pietatis opera & voluntates Spiritus sanctus inspirat ac donat.

Hinc constat sextò quid sibi velit Concilium Arausicanum quando negat, invocatione humana gratiam Dei posse conferri; negat humilitatis aut obedientiae humanae subiungendam gratiae adiutorium, negat sine gratia Dei credentibus, volentibus, desiderantibus, conantibus, laborantibus, vigilantibus, studentibus, petentibus, querentibus, pulsantibus nobis misericordiam, hoc est gratiam, conferri divinitus: quid item Augustinus, quando adversus eosdem semi-Pelagianos uno verbo cunctis complexus exfertissimè docet, gratiam Dei non dari secundum precedentis merita voluntatis, hoc est, secundum meritum vel fidei, vel orationis, vel cuiuscumque conatus boni. Nam invocatio humana, humilitas humana, obedientia humana, meritum voluntatis humanae, fides, voluntas, desiderium, conatus & huiusmodi sine gratia ab homine prosilientes, vocantur non actus aut voluntates ad quas omnino nullum influit adiutorium gratiae Dei; sed quas non donat aut inspirat gratia Dei, dando videlicet ipsam credendi, invocandi, obediendi, conandiue voluntatem. Nam praeterquam quod constat Massilienses gratiam sine qua non ad ipsum initium fidei seu primam credendi orandiue voluntatem necessariam agnovisse, palamque juxta doctrinam Augustini profectos esse, ut latissime tradidimus, Concilium & Augustinus ita semper declarat se doctrinam istam intelligere. Nam gratiae illius naturam explicantes, ex qua deberent opera ista proficisci, ut divina non humana censerentur, ipsam dicunt a gratiam facere, ut invocetur à nobis: b per infusionem & inspirationem Spiritus sancti in nobis fieri, ut credamus, ut velimus; per illam hominem esse volente fieri volentem credere; donari ut credat; modo modo agi in cordibus ut credamus; divinitus cordis, id est voluntatis ausseri, & huiusmodi infinita quibus indicant, se non aliam gratiam intelligere, quam illam Christi Salvatoris medicinale, quae Deus largitur & actionem & voluntatem. Hanc enim ipsam gratiam similiter intelligebant non solum Catholici sed & ipsi Massilienses, quando volentibus, credentibus, petentibus &c. gratiam & misericordiam divinitus conferri posse statuebant. Illam quippe gratiam quae donaret, non quidem initium fidei, sed opera ex fide pullulantia, fidei & orationis humanae meritis tribuebant. Itaque humana erat ista fides, humana invocatio, humana obedientia, quantumcumque non fieret ex eorum mente, sine vero possibi-

Concilium Araus. canone 1.

Ibid. can. 80.

Ibidem.

Canone 251.

Celestis. c. 30.

Canone 14.

Conc. Araus. in diversis canonibus.

Handwritten notes in the left margin, including 'AVARUS' and 'LA...'

Can. 1.

Can. 6.

Can. 11.

Can. 12.

Can. 13.

Can. 14.

Can. 15.

Can. 16.

Can. 17.

Can. 18.

Can. 19.

Can. 20.

Can. 21.

Can. 22.

Can. 23.

Can. 24.

Can. 25.

Can. 26.

Can. 27.

Can. 28.

Can. 29.

Can. 30.

Can. 31.

Can. 32.

Can. 33.

Can. 34.

Can. 35.

Can. 36.

Can. 37.

Can. 38.

Can. 39.

Can. 40.

Can. 41.

Can. 42.

Can. 43.

Can. 44.

Can. 45.

Can. 46.

141

possibilitatis adiutorio, sine quo nihil omnino boni hominem facere posse censebant; quia humani arbitrii erat cum ista gratia actu velle vel nolle, actu credere vel non credere, actu orare vel flere. Ita nimirum ut verè & propriè non tali gratiæ sine qua non poterat eorum quicquam fieri, sed humanæ voluntati tribui deberet, quod (licet non sine illa) actu quisquam vellet, crederet aut oraret. Sic enim & Augustinus meritæ humanæ primi hominis vocat, quæ nobis in Adamo perire, quantumvis ex professo

doceat, ea nullo pacto sine vero actualis gratiæ adiutorio haberi potuisse. Itaque talem gratiam, quamvis esset vera gratia, hoc est, gratuitum donum Dei, tamen quia natura etiam integerrimæ quam maximè consentanea erat (quemadmodum de sufficienti gratia Scholastici philosophari solent) ferè sub ipsa natura veteres comprehendebant. Quia de re quia multa diximus, cum de Massiliensium opinione tractamus, nolimus hic ea iterato refricare.

Vide lib. 8.
titulo 10.

CAPVT XIV.

Adiutorium gratiæ Christi esse revera tale quale hactenus declaratum est, ostenditur diversis aliis modis; & sexto quidem ex eo quod faciat ac donet velle & operari, & omnia merita.

ET ista quidem Augustini divini gratiæ patrocinantis & hæreticorum adversantium principia, quæ hactenus hoc libro explicuimus vel tetigimus, manifestè ostendunt nihil capitalius medicinali Christi adiutorio fingi posse adversum, quam istud gratiæ genus cuius actio vel cessatio, ut vultis vel inutilis homini sit, in libero relinquatur voluntatis arbitrio. Quod si reliquam doctrinam, quam de isto auxilio tradidit, eadem diligentia lustrare vellemus, & ob oculos lectoris ponere, videret profectò & quodammodo manibus palparet, omnia ex istis jam traditis principiis sic intellectis ad amissum fluere, totamque doctrinæ molem in illum tanquam scopum collimare, ut Christiani credant, & qui possunt intelligant, non liberum arbitrium esse, quod reddat auxilium efficax vel inefficax, quod sit causa cur hic & non. Deus insinuat in opus impedit: quod libertas illius causa sit, ut sit illi singulari hic & non frant; quod à sola libertate discrimen illud oriatur, quod hic & non, & ab hoc potius fiat, quam ab alio & ab altero, videret licet gratia prævento. Quod sit denique illius rei causa directa & principalis, & huiusmodi quæ studiosissimè inculcantur; sed gratiam esse causam ut arbitrium hic & non velit & operetur; esse causam, cur hic & non voluntas in opus influat; esse causam ut conversio nunc, potius quam alias, hoc potius quam alio; intento potius quam remisso modo fiat; hoc est non liberum arbitrium esse, quod dominetur gratiæ, sicut habentibus bonis, & virtutibus, & aliis instrumentis operandi potentialibus domipatur, sed gratiam esse quæ dominatur arbitrio; usque adeo ut quemadmodum Augustinus hoc intellexit, per huiusmodi gratiam Deus magis habeat in potestate voluntates hominum, quam ipsi suas; quo nihil discretius, sincerius & potentius ad exprimendum gratiæ divini do-

minatum super arbitrium excogitari potest. Hanc igitur verissimam esse, nulloque verborum meorum furo adulteratam Augustini sententiam de medicinali Christi adiutorio, diversis aliis ex capitibus tam perspicue erumpit, ut neminem nisi occupatæ jam opinionis præiudicio iudicandi libertatem amiserit, arbitror hoc posse disiteri. Hoc enim imprimis postulat solemniter ille loquendi modus quo juxta sacrarum Scripturarum normam Augustinus & Concilia docent, per istud Christi adiutorium Deum facere ut arbitrium velit, ut consentiat, ut operetur; nunquam autem vel leviter insinuat, sed potius expressis verbis negat, in hominis lapsi sicut integri hoc voluntate relinqui, ut illud amplectatur aut deserat. Hinc illud in epistola ad Vitalem: *Gratiæ prævenit hominis voluntatem, id est, volitionem, nec eam cuiusquam invenit in corde sed facit.* Et illud: *Vocatione alia atque secreta sic agit hominis sensum, ut legi atque doctrina accommodaret assensum.* Et illud libro quarto ad Bonifacium: *Ita enim non dum evigilatis & non auditis, faciam ut ambuletis, faciam ut observetis, postremo faciam ut faciatis? Quid adhuc vos inflatis? Nos quidem ambulamus, verum est, nos observamus, nos facimus: sed ille facit ut ambulemus, ut observemus, ut faciatis. Et illud in libro de gratiæ & libero arbitrio: *Certum est nos velle cum volumus, sed ille facit, ut velimus, bonum. Certum est nos facere cum facimus, sed ille facit, ut faciatis, præbendo vires efficacissimas voluntati, qui dicit, Faciam ut in iustificationibus meis ambuletis & iudicia mea observetis & faciatis.* Et iterum: *Ipse ut velimus operatur incipiens, qui volentibus cooperatur perficiens.* Et in libro de Correctione & gratiæ: *Tantum quippe Spiritu sancto accenditur voluntas eorum, ut ideo possint, quia sic volunt, ideo sic velint, quia Deus operatur ut velint. Cuiusmodi locutionibus ac documentis quæ ex Scriptura sacra depromptæ Augusti scripta ipsius ubiq; scætant. Quid verò jurat quod quidam respondendum**

Epist. 107.

Libro 4. ad Bonif. c. 6.

Lib. de grat. & libero arbitrio cap. 16.

Ibid. c. 17.

Lib. de Cor. & grat. c. 12.

dendum esse putaverunt, per istas phrasas, ut velimus, ut operemur, ut ambulemus & similes, Scripturam & Augustinum significatum voluisse hanc, cuius intuitu datur gratia? Hoc enim, inquit, intuetur Deus cum gratiam tribuit, ut homo cum sua libertate operetur, non autem quasi ipsa gratia libero arbitrio velle largiatur. Hoc enim frustra obijci, inde manifestum est, quod sexcentis locis explicat se per phrasim istam nihil aliud intelligere quam quod Deus arbitrio voluntatis per gratiam ipsum velle largiatur. Nam in epistola centesima septima, ubi locutiones istas usurpaverat, Quapropter ut in

Epist. 107. ad Vitalem.

Deum credamus, & pie vivamus, non volentis neque currentis, sed miserentis est Dei, non quia velle non debemus & currere, sed quia ipse in nobis velle operatur & currere. Et libro de gratia & libero

Lib. de grat. & lib. arbit. cap. 15.

arbitrio: Per hanc gratiam fit ut sit homo libera voluntatis, id est ut bene velit, qui prius sui voluntatis malo. Et infra: Sine illo vel operante ut velimus, vel cooperante cum volumus, ad bona pietatis opera nihil valeamus. Et quid est operans ut velimus? Audi: De operante illo ut velimus dictum est, Deus est enim, qui operatur in nobis & velle. Et libro de predestinatione Sancto-

Lib. de predest. Sancti. cap. 8.

rum: Qui non credunt, foris audiunt, intus non audiunt neque discunt: hoc est illis datur, ut credant, illis non datur. Et libro de dono perseverantiae citans illam Scripturam Apostolicam, Deus est enim qui operatur in nobis & velle & operari pro bona voluntate, sic illam suis verbis quasi interpretando consignat: Nos ergo volumus, sed Deus in nobis operatur

Lib. de dono pers. cap. 13.

& velle, nos ergo operamur, sed Deus in nobis operatur & operari pro bona voluntate. Sed quid pluribus? Vix ullus est adversus Pelagianos & Massilienses liber aut epistola, in qua non frequenter huiusmodi doctrina commendatur. Ex quo fit ut sapientissime opus iustitiae, pudicitiae, continentiae, seu iustitiae, pudice, continenter vivere, meritum, perseverantiam, seu perseverantem dilectionem Dei, quae non nisi volendo & operando perficiuntur, munera ac dona Dei vocet, quae Deus quibus voluerit, gratuito largiatur. Nam de ipsa etiam prima voluntate seu volitione bona qua via Dei tenetur & gradimur, dicit quod nemo hoc Dei donum precedente sua voluntate mereatur. Et in eodem loco: A Domino gressus hominis diriguntur, & viam eius volent: ut intelligeremus ipsam voluntatem bonam qua incipimus velle credere, quoniam Dei via quid est nisi fides recta, illius esse donum qui gressu nostros propterea dirigit primum ut velimus. Et de nostra prima ad bonum conversione: Nisi donum Dei esset etiam ipsa ad Deum nostra conversio, non ei diceretur Deus vi intum curvare nos. Et de operatione iustitiae de qua tota cum Pelagianis disputatio fuit in epistola nonagesima quinta: Ergo neque per legem iustitia, neque per naturam possibilitatem, sed ex fide & dono Dei per Jesum Christum Dominum nostrum. Et adversus Iulianum: Si virgo iustitia Deus est, cur homini ab ipso dari iustitiam non faceret, & peius humana voluntatis ar-

Epist. 107. ad Vitalem.

Epist. 107. ad Vitalem.

Lib. de grat. & lib. arbit. cap. 5.

Epist. 95.

Lib. 1. oper. imp. fol. 31.

bitrium quam Dei donum vis esse iustitiam? Et de vita pudica conjugali: Donum Dei esse pudicitiam conjugalem beatissimus Paulus ostendit. Et ibidem, Donanti Christo magna tibi est observantia pudicitiae conjugalis. Hoc autem cum de actionibus & voluntatibus intelligere quibus pudice vivitur, ex toto discursu manifestum est. An forte nec Dei dona putanda sunt quando hoc infideles agunt? Et mox: Cum igitur hoc faciunt be-

atissimi sine fide qua videntur ad pudicitiam conjugalem pertinere &c. Et de continentia, hoc est, de voluntate qua libidines tumultuantes intra cancellos pudicitiae continentur, cum attulisset illud praeceptum Apostolicum, Contine te ipsum, addit, Et tamen non omnes capiunt verbum hoc, sed quibus datum est: quibus enim non est datum, aut nolunt aut non impleant quod volunt. Et de castitate perfecta, de qua tam multa praecipuntur, inquit, ne fornicationes & adulteria committantur, ut ostendatur in his faciendis hominem habere propriam voluntatem, qua divini praecepti obediunt: & tamen Dei id nunc est, ista videlicet voluntas, sine quo servari castitatis praecipit non possunt. Et de qualibet superatione tentationis, qua voluntas adversus eam in victa persistit, Cum voluntas eius convenit & ei dicitur: Noli vinci a malo; quid ei prodest, nisi gratia succurrente facta? Quod ipse Apostolus fecerit ad Rom. Nam & cum dixisset, virtus peccati lex; continuo subiicit: Gratias autem Deo qui dat nobis victoriam per Dominum nostrum Jesum Christum. Ergo & victoria, quae peccatum vincitur nihil aliud est, quam Donum Dei in isto certamine adversantis liberum arbitrium. Et iterum: Nec tamen sufficit liberum arbitrium voluntatis humane, nisi & victoria concedatur orati. Et de submissione animi qua quis in solo Domino gloriatur: Qui: & hoc Dei praeceptum est, & hoc praeceptum obedienter audire, id est, ut quis qui gloriatur in Domino gloriatur, similiter ut caetera, Dei donum est. Et de quacumque obedientia, qua cuiuscumque iustitiae repellit concupiscentia obeditur: Obediendum est iustitiae Spiritus, cui obedire; nec obediendum est concupiscentiae carnis, contra quam certare debemus: ita sane ut ipsam quoque obedientiam piam, donum Dei esse meminerimus. Et de quacumque hominis voluntate, qua bene vivitur, & non peccatur: Quod cum ostendero, profecto manifestis apparebit bene vivere donum esse divinum. Quae de re in eodem libro dicit: Cogitare debemus, quamvis ad hominem id agere pertineat, scilicet quod bene vivat & hoc quoque manus esse divinum, atque idecirco debitare opus esse divinum. Deus est enim qui operatur in nobis, ut Apostolus, & velle & operari. Unde in libris contra Iulianum, ipsum non peccare donum Dei esse profitetur. Et de diversis bonis operibus ab initio fidei usque ad perseverantiam consummationem: Satis docuisse me existimo, vel potius plus quam satis, DONA DEI esse & vivere in Donum credere, & usque in finem in Donum permanere. Caetera vero bona ad vitam piam, quae Deus recte colimus pertinet, etiam ipsi propriis

Lib. 1. de vita pudica conjugali.

Et ibidem.

Hoc autem cum de actionibus & voluntatibus intelligere quibus pudice vivitur, ex toto discursu manifestum est.

An forte nec Dei dona putanda sunt quando hoc infideles agunt?

Et mox: Cum igitur hoc faciunt be-

atissimi sine fide qua videntur ad pudicitiam conjugalem pertinere &c.

Et de continentia, hoc est, de voluntate qua libidines tumultuantes intra cancellos pudicitiae continentur, cum attulisset illud praeceptum Apostolicum, Contine te ipsum, addit, Et tamen non omnes capiunt verbum hoc, sed quibus datum est: quibus enim non est datum, aut nolunt aut non impleant quod volunt.

Et de castitate perfecta, de qua tam multa praecipuntur, inquit, ne fornicationes & adulteria committantur, ut ostendatur in his faciendis hominem habere propriam voluntatem, qua divini praecepti obediunt: & tamen Dei id nunc est, ista videlicet voluntas, sine quo servari castitatis praecipit non possunt.

Et de qualibet superatione tentationis, qua voluntas adversus eam in victa persistit, Cum voluntas eius convenit & ei dicitur: Noli vinci a malo; quid ei prodest, nisi gratia succurrente facta?

Quod ipse Apostolus fecerit ad Rom. Nam & cum dixisset, virtus peccati lex; continuo subiicit: Gratias autem Deo qui dat nobis victoriam per Dominum nostrum Jesum Christum.

Ergo & victoria, quae peccatum vincitur nihil aliud est, quam Donum Dei in isto certamine adversantis liberum arbitrium.

Et iterum: Nec tamen sufficit liberum arbitrium voluntatis humane, nisi & victoria concedatur orati.

Et de submissione animi qua quis in solo Domino gloriatur: Qui: & hoc Dei praeceptum est, & hoc praeceptum obedienter audire, id est, ut quis qui gloriatur in Domino gloriatur, similiter ut caetera, Dei donum est.

Et de quacumque obedientia, qua cuiuscumque iustitiae repellit concupiscentia obeditur: Obediendum est iustitiae Spiritus, cui obedire; nec obediendum est concupiscentiae carnis, contra quam certare debemus: ita sane ut ipsam quoque obedientiam piam, donum Dei esse meminerimus.

Et de quacumque hominis voluntate, qua bene vivitur, & non peccatur: Quod cum ostendero, profecto manifestis apparebit bene vivere donum esse divinum.

Quae de re in eodem libro dicit: Cogitare debemus, quamvis ad hominem id agere pertineat, scilicet quod bene vivat & hoc quoque manus esse divinum, atque idecirco debitare opus esse divinum.

Deus est enim qui operatur in nobis, ut Apostolus, & velle & operari. Unde in libris contra Iulianum, ipsum non peccare donum Dei esse profitetur.

Et de diversis bonis operibus ab initio fidei usque ad perseverantiam consummationem: Satis docuisse me existimo, vel potius plus quam satis, DONA DEI esse & vivere in Donum credere, & usque in finem in Donum permanere.

Caetera vero bona ad vitam piam, quae Deus recte colimus pertinet, etiam ipsi propriis

Handwritten marginal note:
AVAN...
LA...
...

quæ hæc agimus Dei dona esse concedunt. Et de
 singulis vitæ bonæ meritis, quibus æternæ
 viæ retribuitur: Vita æterna etiam ipsa gratia
 non datur, non ob alud nisi quia gratis datur: nec
 ipsa gratia meritis non datur, sed quia data sunt &
 ipsa merita, quibus datur. Et alibi: Quibus com-
 mendatur vera Dei gratia, hoc est quæ non secundum
 merita nostra datur, sed dat merita ipsa cum datur.
 Et rursum eum ex Apostolo gratiam Dei vitam
 æternam esse tradidisse: Intellegendum est
 igitur, inquit, etiam ipsa hominis bona merita esse
 Dei munera, quibus cum vita æterna redditur, quid nisi
 gratia pro gratia redditur? De quo & lib. 13. de
 Trinitate: Etenim quæ dicuntur merita nostra, dona
 sunt eius. Quod probat ex Psalmo: Dedit dona
 hominibus, hæc, inquit, dona sunt merita nostra, quæ
 bus ad summum bonum immortalitatis & beatitudinis
 pervenimus. Et adversus Iulianum: Sicut iudicij
 sunt ut vanitati subijcerentur, ut misericordia est ut
 veritate liberentur, & ipsa bona merita nostra non nisi
 Dei dona esse fateamur. Quæ doctrina apud Aug.
 constantissima est, usque adeo ut generaliter
 dicat, Gratia est illis, hominibus lapsis, omne me-
 ritum. Et hoc Conc. Araus. definitur istis ver-
 bis quæ ex Aug. libris nuper inventis confir-
 mata sunt, & ex illis à Prospero in sententias re-
 dacta: Debetur merces bonis operibus si sint, sed gra-
 tia quæ non debetur præcedit ut sint, non enim intel-
 ligitur, quælibet gratia, sine qua non possint fieri,
 sed gratia quæ donante Deo operatur ut fiant.
 Hoc enim generaliter alio jam canone aserve-
 rat: Divini est munus cum & recte cogitamus, &
 peccata nostra à falsitate & iniquitate tenemus. Quoties
 eam bona agimus, Deus in nobis agit, nobiscum vi-
 operatur, operatur. Et Aug. generalissimè jam
 ante præformaverat: Deus hæc omnia quibus ani-
 mus humanus divina societati adinhabitandam æter-
 nam celestemq; civitatem instruitur & aptatur, non
 solum habet agere credenda, verum etiam donat implenda.

Hanc celeberrimam Scripturarum & Aug. do-
 ctrinam tot testimoniis, quibus decuplo plura
 facile proferri poterant, munimentis esse volui, ut
 intelligeremus, quando de lapsorum operibus
 Deo facienti tribuendis agitur, non ad quam-
 cumque gratiam esse referenda, non enim Ec-
 desialicæ doctrinæ satisfeceris, si dicas Deum
 ad illa per gratiam internam quantumcumque

magnam faciendâ concurrere, tanquam sine
 qua non possint humani arbitrii libertate fieri.
 Talis enim gratia nullo modo donat ut fiant,
 sed tantummodo vires præbet quibus adju-
 tum voluntatis arbitrium, ea sibi ipsam donet
 si placuerit, sin displicerit. gratia sine merito,
 sine opere, sine effectu Deo inutilis & cassa
 maneat. Nam ubi talis potestas ipsi gratiæ ad-
 jutorio & effectibus ejus dominatur, ridiculum
 est, dicere quod gratia donat ut fiant. Nun-
 quam enim nuda potestas largitur opus, sed id
 quod applicat potestatem: cui quemadmodum
 tribui debet quando jam sufficientissimis viri-
 bus instructum pro sua libertate cessat, ita illi
 ipsi tribui debet, quando cum illa gratia sibi
 opus, effectum, meritum, pro eadem libertate
 largitur. Quod si fecerit, quantumcumque non
 sine gratia simul influente fieri prædicetur, non
 est meritum divinum, non meritum gratiæ Dei,
 non meritum divinitus datum, quemadmodum
 Scriptura postulat, sed ut illud rectè vocat Au-
 gustinus, meritum a humanum, meritum b libe-
 ri arbitrij, c meritum voluntatis humana, meri-
 tum d nostrum, meritum ab e homine exortum,
 meritum f hominis ex seipso comparatum.
 Hujusmodi quippè phrasibus nunquam signi-
 ficatur esse nudum arbitrium aut voluntatem
 quod ad ista merita efficiendâ concurrat; sed
 esse voluntatis arbitrium quod ibi præcipuas
 partes agit, ut non potestas habendi meritum,
 sed meritum ipsum re ipsa & actu habeatur.
 Tam verò certum est juxta istam recentiorum
 sententiam esse liberæ voluntatis ut meritum
 de facto & re ipsa habeatur, quam liberæ vo-
 luntatis est, ut non habeatur. Vnde rectissimè
 & propriissimè vocatur & vocari debet, me-
 ritum nostrum, meritum hominis, meritum
 ab homine exortum, meritum voluntatis hu-
 manæ, meritum liberi arbitrij, meritum de-
 nique, & ut omnium sapissimè nunciat Au-
 gustinus, humanum. Cujusmodi meritum
 ubiq; sanctus Doctor tanquam iustitiam suam,
 & liberi arbitrij, & ex natura humana prolata
 non datam, & iustitiam ex lege, & ex se sibi pa-
 ratam, deniq; tanquam iustitiam operum non
 gratiæ, Apostolica damnatam autoritate
 proferbit.

a Epist. 106
 & 107. De
 grat. & lib.
 arbit. cap. 6.
 lib. de præ-
 dest. Sanct.
 c. 15 & 18.
 b Epist. 106
 c Epist. 107
 d Lib. 4. ad
 Bonifacium
 cap. 6. & 7.
 e Ibid. c. 6.
 f Lib. de gra-
 tia & libero
 arbitrio c. 6.

CAPVT X V.

Offenditur tribus argumentis non esse satis quod gratia habitualis
 aut quælibet actualis influat in meritum, ad hoc ut istud meritum
 sit donum Dei, & non meritum liberi arbitrij & humanum ab
 Augustino damnatum: sed quod debeat esse gratia actualis
 dans operationem & meritum.

Falsa quippe & fallax recentiorum
 imaginatio est; ad hujusmodi iustitiam,
 quam tanquam suam homines volunt
 constituere, hoc est, ad opera & meri-
 ta liberi arbitrij, & humana, & nostra, non à Deo
 data, efficiendâ, veram & supernaturalem gra-
 tiam non posse concurrere seu influere. Quæ
 existimatio, quia non minima plurium & gra-
 vium hallucinationum causa est, nonnullis ma-

nifestis indicijis ex Augustino convincendâ,
 argumentisque convellendâ est.
 Primò igitur hoc inde falsum esse demon-
 stratur, quia juxta doctrinam Augustini cer-
 tum est, merita quæ ex gratia habituali pro-
 ficiscuntur, libero arbitrio voluntatem si-
 mul & gratiam pro sua libertate ad operan-
 dum rapiente, esse merita, quæ Augustinus
 contra Pelagianos disputans tanquam meri-

a nostra & humana condemnar. Etenim Pe-
 lagiani maxime postquam fuerant Ecclesia-
 stica damnatione percussi, merita hominis
 velut gratuito data predicabant, eo quod
 sine ulla meritis per peccatorum remissio-
 nem justificatus esset. Hoc autem eos intel-
 lexisse fieri per veram habitualis justitiae do-
 nationem latissime ex propriis Pelagianorum
 verbis, & plurimis habitualis gratiae effecti-
 bus, per sex capita demonstravimus. Sed
 ista gratiae divinae praedicatio ad opus con-
 currentis nullo pacto sancto Doctore sufficit,
 ut meritum gratiae, à Deo quoque donatum & non
 humanum esse censeatur. Hoc disertissimis ver-
 bis ipsemet de meritis à Deo donatis & hu-
 manis disputans, profiteretur: Sed cum dicitur,
 inquit, Pelagiani hanc esse solam non secundam
 merita nostra gratiam, qua homini peccata dimittit-
 untur: illam vero qua datur in fine, id est, vitam
 aeternam meritis nostris praecedentibus reddi: Respon-
 dendum est eis. Jam igitur attende quid res-
 pondeat: Si merita nostra sic intelligerent, ut etiam
 ipsa dona Dei esse cognoscerent, non esset re-
 probanda ista sententia. Quoniam vero merita hu-
 mana sic praedicant, ut ea ex semetipso habere homi-
 nem dicant, prorsus rectissime respondet Apostolus:
 Quis enim te discernit? Quid autem habes quod non
 accepisti? Si autem accepisti, quid gloriaris quasi non
 accepisti? Prorsus talia cogitanti verissime dicitur:
 Dona sua coronat Deus, non merita tua, si tibi à
 teipso, non ab alio sunt merita tua. Nec enim si talia
 sunt, mala sunt; qua mala sunt non coronat Deus:
 si autem bona sunt, Dei dona sunt. Ecce Pelagia-
 ni praedicant homini peccata divinitus dimitti,
 & per hoc, ut fuse declaravimus, cum
 habituali gratia seu justitia gratuito donari;
 eoque non obstante, merita quae jam à justo
 gratis sine meritis justificatio proficiscerantur,
 Augustinus humana merita, & ex ipso
 homine promanantia, non Dei dona esse tes-
 tatur. Nempe quia quamvis ea non opera-
 retur justus sine gratia qua jam habitualiter
 perfusus erat, non tamen ea donabat gratia,
 sed arbitrium voluntatis humanae: quod si-
 cut ea sibi frequentissime non donat, quan-
 do lubet, ita etiam donat quando lubet, hoc
 ipso quo gratiam qua praeditus est, pro sua
 natura & indifferenti libertate, aut cessare
 aut operari facit. Non enim hoc est habere
 meritum, habere gratiam, qua meritum ha-
 beri potest, sed ipsam gratiam ad opus im-
 pellere. Quod tam certum est à sola libertate
 proficisci, concurrente licet gratia sine qua non,
 quam certum est, ab habituali gratia non pro-
 ficisci, utpote quae sicut ceteri habitus modo
 mortuo sese habeat, motumque suum, fatenti-
 bus ac docentibus ex professo Neotericis, ab
 arbitrio voluntatis expectet. Quod latius
 etiam nos in praecedentibus prosecuti sumus,
 & sexcentis exemplis tum habituum, tum lu-
 minis, tum quorumcumque aliorum auxiliorum
 ad opus concurrentium, quibus tamen opus
 non potest tribui, sed soli humanae libertati,
 declaravimus. Hoc in ceteris omnibus ve-
 rissimum esse recentiores vident, cogunturque;

A¹ fieri; in sola gratia quam tuendam non satis
 consideratè susceperunt, tergiverfantur ac
 haerent, quia laetialiter eam vulnereati cernunt.
 Haec est ergo ratio, cur consequenter, ut
 rectissime notavit Augustinus, tale meritum
 profertur verissime Apostolus dicat: Quis
 enim te discernit? Iustus enim à justo, non
 habituali gratia, sed gratiae istius operatione
 discernitur. Quod discrimen certissimum est
 esse non gratiae, sed humanae, quamvis non sine
 gratia, libertatis. Quod ita manifestum est, ut
 ipsimet qui tuentur hujusmodi gratiae genus,
 non possint ulla ratione dissimulare. Agnoscunt
 enim cumulatissime, ut supra vidimus, dis-
 crimen istud, quod hic & nunc gratia in-
 fluat aut non influat, à voluntate profi-
 cisci. Quod quid est aliud quam hominem
 humano merito se discernere? nam hic
 & nunc operari, hic & nunc ad operan-
 dum se applicare, hic & nunc facere ut gra-
 tia influat, hoc est, meritum sibi parere, &
 semetipsum ab alio cum quo haecenus par,
 equalis & indiscretus fuerat, hic & nunc
 non operante, gratiam non applicante, gra-
 tiae influxum cohibente, discernere. Per
 hoc enim quod alteri cum altero commune
 & indiscretum est, nemo discernitur: juxta
 id quod dixit Augustinus: Numquid per hoc dona
 quae omnibus communia sunt hominibus, discerni-
 tur homines ab hominibus? minime gentium.

B
 C
 Secundo falsum hoc esse, demonstratur
 ex meritis Adami & Angelorum. Nam ad illa
 concurrisse gratiam habitualement extra con-
 troversiam est; imò & actuale influxum
 apertissime certissimeque Augustinus docet,
 & tamen illa fuisse merita humana, non da-
 ta, fuisse merita liberi arbitrii, non dona
 Dei; adeoque Angelos reipsa stetit, non
 discessisse à Deo, perseverasse per liberum ar-
 bitrium, non per gratiam, quamvis non sine gra-
 tia, eadem tradit asservandi constantia do-
 ctrinaeque certitudine. Quod quia alii jam
 locis fuisse ostendimus, importunum esset
 hic repetere. Perspicuum est igitur nullo
 modo fieri satis Augustino, Scripturisque &
 Conciliis, si opera & merita lapsi hominis,
 quoquo modo ad gratiam habitualement vel
 actuale referantur, sed ad illam referenda
 sunt, quae justitiam, & opus, & meritum, do-
 nat. Quam nisi dederis, licet aliam quam-
 cumque dederis, tantoperè aberrabis à veritate
 confidenda gratiae, ac si Christum non
 venisse, gratiam non attulisse, infirmitatem
 non adjuvisse, hominem integris viribus
 perstituisse, unoque verbo Christum gratis
 mortuum esse decerneres, quorum nullum
 sine damnato errore asseri potest.

D
 Tertio hoc falsum esse demonstratur, ex
 duplici errore Massiliensium, quorum uterque
 rem istam planissimam facit. Prior erat quod
 initium fidei, orationem, gemitum, ac deside-
 ria, & hujusmodi ex nobis, hoc est, ex libero
 arbitrio proficere censerent. Et tamen gratiam
 etiam actuale in eorum opinione fuisse ad
 istos actus necessariam, cujus influxus in eorum
 libe-

bro 5. de be-
 resi Pelagia-
 na à cap. 22.
 usque ad 28.

Lib. de grat.
 lib. arbit.
 cap. 6.

EVANGELIUM
 LAURENTIUM

libero relinqueretur arbitrio, & hoc eos aper-
tissime docuisse, jam supra late patefecimus.
Posterior erat perseverantiam in fide, non
esse donum gratie Dei, sed humane volun-
tatis officium. Est autem certum eos nun-
quam rejecisse ab illa perseverandi voluntate
gratie permanenter & habitualiter volunta-
ti inherens influxum. Nam praterquam
quod nullum extet in omnibus Augustini &
Prosperi scriptis indicium tam insulse absur-
ditatis, repugnat etiam scopo Massiliensium,
qui quilibet gratias etiam potentissimas post
inirum fidei libentissime concedebant, dum-
modo sub gratia adiutorio sua sibi voluntas re-
linqueretur. Nam & credere & adepta jus-
ticia in credendo perseverare sic in nostra con-
fessionibus potestate Massilienses, ut Dei dona esse
non putarent, neque ad hoc habenda atque resi-
stenda Deum operari nostras cogitationes & vo-
luntates. Cum quo tamen bene consiliter ju-
dicabant, ut quamvis Deus per gratiam non
operaretur in homine illas voluntates & actio-
nes, sub ipso tamen gratia adiutorio, in qua su-
tatis esset voluntate & actione proficeret, quem-
admodum eorum sententia Prosper exprimit.
Hoc est, voluntatem perseverandi in fide nole-
bant ex gratia voluntate ipsam donante & ope-
rante, sed ex ipso hominis arbitrio, sub gratia
tamen adiutorio sese quaquaersum fliciente
proficisci. Non enim erant inimici gratie
ad perseverandum, nisi illius tantum que non
relinqueret ipsis optionem suam, sed ada-
mantina quadam Dei constitutione, quam

mutare non possent, voluntates prevenire,
atque operatione, que non ab eorum arbitrio
suspenderetur, efficeret; sed hoc vel illud de-
terminare velle & arbitrarari faceret. Hinc
nunquam auditum est, eos veram proprieque
dictam iustitiam habitudinem rejecisse, imo cer-
tum est eos iustitiam, castitatem, sapientiam,
continentiam, charitatem, ipsamque fidem
auctiorem tanquam vera divina gratie dona
confessos esse; nunquam audireum eos opera
que ex talibus donis pullulabant ab ipsis do-
nis, adeoque ab ipsa fide qua credebant iam
gratis aucta & perseverante separasse; quasi
fides divinitus aucta in actum fidei non in-
flueret. Quale monstrum nullus Catholi-
cus aut hereticus aut philosophus unquam
finxit: sed hoc tantummodo spectabant, ut
cum quocumque & sub quocumque adju-
torio gratie, quicquid libet donatum esset
predestinatis, possent & amittere & resistere pro-
pria voluntate. Unde disertissimis verbis late-
bantur hominem ad credendum & perseve-
randum in fide invari gratia volentem, sicut &
Adam adiutus fuit. Quod qui falsus ex ra-
dice, & proprijs eorum verbis perspectum
habere cupit, legat ea que de perseverantia,
in opitione Massiliensium, itemque de gra-
tia ad credendum, disserimus. Nam ex illis
certissimum apparebit, non sufficere influxum
cujuslibet gratie supernaturalis sive habitualis,
sive etiam actualis, ut iustitia sit Dei non nostra,
ut opus sit gratia non liberi arbitrii, ut meritum
sit doni Dei non ex humana voluntate profectu.

*Idem. 8.
de heresi Pe-
lagiana, 14
& 15.
Itemque de
grat. ad cre-
dendum c. 6.
7. 8. 9. 10.*

CAPVT XVI

Idem ostenditur quarto ex natura gratie ad singulos actus necessa-
ria, que ex diversis capitibus ostenditur non esse habitualis, sed
actualis inspirans etiam iustis habitualiter velle & operari.

QVARTO convincitur hoc esse fal-
sum ex natura gratie, cujus con-
fessionem à Pelagianis tanquam ad
singulos actus meritaq; singula effi-
cienda donandaque necessariam Augustinus
postulat, sine cujus adiutorij agnitione nec
iplos Christianos esse posse, neq; opera Dei dona,
sed iustitiam tantum nostram & humanam
ex libero arbitrio proficiscentem, proficetur.
Hoc est autem, non cuiuscumque gratie ad-
iutorium sive remissionis peccatorum, sive
habitualis, sive legis, sive doctrine, sive al-
terius cuiuscumque, sed adiutorium gratie
actualis, quod tunc datur quando actu volu-
mus & operamur. Quod innumeris probatio-
nibus tanquam certa & Catholice fidei dog-
ma, ex Augustini Conciliorumque monumen-
tis demonstrari potest. Nos quia res tantillum
versatis evidentissima est, & à nonnullis re-
centioribus agnita, paucis contenti erimus.
Quod ut pratsemus quam brevissime fieri po-
tess, supponimus tanquam Catholice fidei
fundamentum illud adiutorium gratie, de
quo cum Pelagianis agebatur, ad singulos
actus nostros bonos efficiendos esse necessariu,

ita ut sine isto nihil omnino boni operis velle
aut agere valeamus. Nam opposita senten-
tia tanquam certa explorataq; heresis dam-
nationem sepe numero commedat Augustinus.
Hinc iam obijciuntur, inquit, Pelagio alia Celestij
capitula capitalia, & sine dubitatione dammandi, qua
nisi anathematizasset cum his sine dubio damneretur.
In tertio capitulo scripsisse Celestium gratiam Dei &
adiutorium non ad singulos actus dari, sed in libero
arbitrio esse vel in lego atque doctrina. De quo paulo
inferius adijcit: Nunc certe post hoc indicium
quando contra huiusmodi sententias disputamus ad-
versus damnatam heresim disputamus. Et in fine
libri dicit Palastinos Episcopos cum heresim sine
dubitatione damnassee: adeoque istum articulum
inter eos collocat, in quibus potius tota heresis
ista consisteret, exponitq; esse gratiam illam qua
subministratio Spiritus sancti datur, ut ad nostros
actus singulos adjuvemur. Et libro de gratia
Christi, à Pelagio postulat ut confiteatur
gratiam qua voluntas & actus divinitus adiuva-
tur, & sic adiuvetur, ut sine illo adiutorio nihil
bone velimus & agamus, eamque esse gratiam
Dei per Iesum Christum Dominum nostrum, in
qua nos sua non nostra iustitia iustos fecit. Hoc
est

*Lib. de gestis
Pelag. c. 13.

Ibid.

Cap. 35.

Ibid.*

*Lib. de gra-
tia Christi
cap. 17.*

est illam esse gratiam quæ non sunt opera vel merita nostra esse voluntatis humana, esse liberi arbitrij, esse humana, esse nostra, esse ab homine exorta. Qualem iustitiam, hoc est quale opus iustitiæ qui volunt constituere, iustitiæ Dei non sunt subiecti. Talibus enim gratia non donat opus aut meritum, sed ipsi sibi sua voluntate constituunt.

Hoc ergo gratiæ divinæ adiutorium, quo in singulis actibus nos adjuvandos Augustinus confitetur, & à Pelagio, si vult esse Christianus, confitendum tradit, tanquam gratiam de qua tota erat Ecclesia cum isto hæretico disceptatio, tam est perspicuum esse actuale & jugiter suppeditandum à Deo, ut mirum sit à quoquam esse dubium potuisse revocari. Nam hoc probat in primis quod supra latissimè confirmavimus, de illa gratia fuisse controversiam, qua certantes adversus concupiscentiæ tentationes ab ejus dominatione liberamur, ne vincamur in prælio, hoc est, de gratiæ liberationis & salvationis ab infirmitate, qua sub tentationibus fatiscimus laborantes. Hanc autem esse actualis gratiæ adiutorium, ex eo manifestum est, quod sub initium pænæ tota disputatio cum Pelagio de iustorum, hoc est, habituales gratiam jam habentium, adiutorio ferret, utque ad damnationem, ejus. Quod omnes libri indicant qui contra ipsum usque ad Concilium Carthaginense scripti sunt: de natura & gratiæ, secundus de peccatorum meritis, de perfectione iustitiæ, de Spiritu & littera, epistola octogesima nona, de gestis Pelagij, & hujusmodi. In quibus omnibus hoc toto virium conatu agitur, Christianos baptizatos, fideles & iustos qui laborant contrarietate carnis & spiritus, divinæ gratiæ adiutorio ad singulos actus indigere. Non enim ita deliravit Pelagius unquam, ut exilimaret iustitiam habituales, qualiscumque esset illa, ad opera justa suo modo non adjuvare. Deinde de illo agitur adversus concupiscentias etiam iustorum adiutorio, quod nisi Deus legis jussu intonante largiatur, concupiscentia magis exardesceret, certissimaque legis prævaricatio sequeretur, ut etiam pluribus supra demonstratum est. Ergo perspicuum est, esse gratiam illam, quam Deus etiam iustificatis largiri debet. Denique illa est gratia quam Deus & iustis sapè negat, sive ut superbia jam nata comprimatur, sive nascitura caveatur: *Deserit aliquantum Deus, inquit, unde superbis, ut scias non tuum esse, & discas superbus non esse: quam desertionem certum est non esse gratiæ habitualis.*

Lib. de nat. & grat. c. 28

Secundò hoc probat, quia de illa gratia certabatur, qua Deo largiente suavitas oboritur animo non solum impiorum, sed maxime iustorum, ut bonum opus velle & operari libeat. Nam sine tali gratia, ratio nimirum animum certissimo alioquin occupante, nec opus bonum suscipi, nec ipsa voluntas humana iustorum quorumcumque potestate

haberi potest: *Quis animo amplectitur aliquid quod cum non delectat? Aut quis habet in potestate, ut Simplicius, c. 2 vel occurrat, quod eum delectare possit, vel delectet cum occurrerit. Cum ergo nos ea delectant quibus proficiamus ad Deum inspiratur hoc & præbetur gratia Dei, non nisi nostro aut industria, aut operum meritis comparatur. Quia ut sit natus voluntatis, ut sit industria studij, ut sint opera charitate ferventia, ille tribuit, ille largitur. Propterea petere iubemur ut accipiamus &c. Nihil evidentius dici à quoquam potest, ut gratiam actualem etiam ad singulos voluntatis iustificatæ nutus necessariam, & inspiratione Dei conferendam probet. Quod longè apparebit ex alijs locis jam traditæ doctrinæ concinentibus manifestius: Ideo quisque nostrum bonum opus suscipere, agere, implere, nunc scit, nunc nescit, nunc delectatur, nunc non delectatur, ut noverit non sua facultatis sed divini amoris esse, vel quod scit, vel quod delectatur, ac sic ab elationis vanitate sanetur. Et sciat quam verè non de terra ista, sed spiritualiter dictum est, Dominus dabit suavitatem, id est gratiam agendi, & terra nostra dabit fructum suum. Et multò inferius ejusdem doctrinæ orbitam terens dicit: Dominum Deum bonum idem etiam Sanctis suis allicium operis iusti aliquando non tribuere vel certam scientiam, vel vitricem delectationem. ut cognoscant non à seipsis, sed ab illo sibi esse lumen, quo illuminentur tenebra eorum, & suavitatem, qua de fructum terra eorum. Et iterum: Idcirco etiam Sanctos & fideles suos in aliquibus vitijs tardius sanat, ut in his eos minus quam implende omni ex parte infirmitate sufficit delectet bonum, sive cum latet, sive etiam cum manifestum est, ut quantum pertinet ad integerrimam regulam veritatis eius, non infirmitate in conspectu eius omnis caro. Quo significat inde contingere quod etiam Sancti & fideles in peccata venialia prolabantur. Ecce perspicue, solidè, à fundamentis, inculcatèque traditum, gratiam de qua disceptat cum Pelagio Augustinus, etiam iustis quam maxime esse necessariam (nam ut infra dicturum est, illa nullis omnino infidelibus datur, nisi qua fideles fiunt) etiam iustis sapè subtrahi, illam nunc dari nunc negari, prout Deo visum fuerit, ut sanctetur caveaturque superbia. Denique talem esse, sine qua nullum omnino opus bonum quisquam amplecti, aut suscipere aut agere potest. De qua gratia, qua divinitus inspiratur ut delectet bonum, conformiter alibi dicit: *Nam meque liberum arbitrium quicquam nisi ad peccandum valeat, si lateat veritatis via: Et cum id quod agendum est cooperit non latere, nisi etiam delectet & ametur non agitur, non suscipitur, non bene vivitur. Itaque in eodem libro consequenter dicit, Spiritu sancto fieri in nobis ut non peccare delectet, ubi libertas est: sicut præter hunc Spiritum peccare delectat. Hanc autem delectationis gratiam, qua præsentem iustum non peccare delectet, vel absente delectet, actualem esse non habituales, quæ iustis ad peccatum usque mortale, & cum venialibus semper**

Lib. de nat. & grat. c. 28

lib. c. 28

adest, tam est manifestum, ut nimium tardus sit, qui hoc sibi probatum velit. Unde alibi dicit Augustinus, istam dilectionis gratiam esse solum & verum istud adiutorium, quod prater scientiam agendorum à iustis etiam in omnibus precibus imploratur; *Cum autem ab illo illius adiutorium deprecamur ad faciendam perficiendamq; iustitiam, quod aliud deprecamur, quam ut aperiat, quod latebat, & suave faciat quod non delectabat. Quod suavitatis adiutorium ne quis vel ad ipsas preces, quibus ipsum à Deo suppliciter petitur, necessarium non esse suspicetur, continuo adjungit: Quia & hoc ab illo esse deprecandum eius gratia didicimus; dum antea lateret, eius gratia dileximus, dum antea non delectaret; ut qui gloriatur, non in se, sed in Domino gloriatur. Quo fit ut etiam tanquam de peculiari beneficio gratias Deo agendas esse commendat, quoties nos quiescentes seu non agentes ad agendum actu ista suavitate pertraxerit, eumque quoties non pertraxerit, deprecandum: Ad hoc eis ostendi quid agere debeant, ut quando id agunt, sicut agendum est, id est, cum dilectione & delectatione iustitia suavitate quam dedit Dominus, ut terra enim daret fructum suum, accepisse se gaudent, quando autem non agunt, sive omnino non faciundo, sive non ex charitate faciundo, orent ut quod nondum habent, accipiant. Quid enim habebunt, quod non accepturi sunt; aut quid habent quod non acceperunt.*

Tertio hoc probat, quod illud gratiæ adiutorium de quo disceptatio erat, utrum & iustus esset ad bene vivendum necessarium, vocet gratiam qua charitas, hoc est, dilectio boni operis inspiratur, quod etiam certissimum est, esse gratiæ actualis adiutorium. Nam siue nolentibus velle, siue volentibus plenius velle, siue non agentibus boni operis dilectio inspiratur, semper motio sancti Spiritus actualis exprimitur. Ex quo fit ut nullum omnino operis vel effectus boni generis excogitari possit, ad quod non talem inspirationem Augustinus exigit. Hanc postulat pro prima bona voluntate seu boni cupiditate, cum dicit quod invito & reluctanti *Deus inspiret boni cupiditatem, ut iam non sit reluctans, non sit invitatus, sed consentiens bono & volens bonum. Et in libro de correptione, & gratia: Ut strepitu correptionis forissecus insonante atque flagellante, Deus in illo occulta inspiratione inmiscetur operetur & velle. Hæc enim operatio non est aliud nisi voluntatis inspiratio. Nam in eodem libro inspirationem voluntatis à Deo per Apostolum peti docet. Hanc postulat pro fide qua Deo credimus: Noverit eum sibi præstisse ut crederet, qui miseretur inspirando fidem, cuius miseratus est ut adhuc infidelis invocationem imperiret. Hanc postulat ad quamlibet orationem fundendam Deo: Deus interpellandi & gemendi inspirat effectum. Et in ultimo penè libro quem jam moriturus exaravit: Vtrum dum hoc ago ut efficiam, dum peto, dum quero, dum pūso, sim fortassis acceperurus ignoto: Scio me ta-*

men nec petiturum, nec quaesiturum, nec pulsaturum quantum sat est, nisi & hunc affectum movere divina inspirationis accepero. Hanc postulat pro studio virtutis: Studium hominis quod dicitur bonum, non incipit sine gratia, sed ab illo inspiratur, de quo dicit Apostolus: Gratias autem Deo qui dedit idem studium pro vobis in corde Titii. Quod alibi apertius dicit: Reluctanti prius aditus divina vocationis ipsa Dei gratia procuratur ac deinde in illo iam non reluctanti spiritus virtutis accenditur. Hanc postulat ad desiderium regenerationis: Oramus pro Catechumenis, ut eis desiderium regenerationis inspiret. Hanc pro victoria tentationis: Per fidem confugiat ad misericordiam Dei, ut det quod inberatque inspirata gratia suavitate per spiritum sanctum faciat plus delectare quod precipit, quam delectat quod impedit. Quam inspirationem ita, cum lex iubet, putat esse necessariam ut nisi à Spiritu sancto fiat, graviore lapsu sine dubitatione prolatur: Sed ubi sanctus non adiuvat Spiritus inspirans pro concupiscentia mala concupiscentiam bonam, hoc est, charitatem, (seu actum diligendi, prout ipse semper intelligit istum locum) diffundens in cordibus nostris, profecta lex illa quantumvis bona auget prohibendo desiderium malum. Hanc postulat, ut habeatur quodlibet desiderium bonum: In Domino latuitur anima eius, qui satiavit in bonis desiderium eius: quia & hoc desiderium ipse inspiravit, ne virgo eius sic in aliquo bono gloriatur quasi non acceperit. Hanc postulat ad quamlibet dilectionem faciendi id quod novimus esse faciendum, quando reprehendit Pelagium quod negaret Deum adjuvare cooperando & dilectionem inspirando, ut id quod faciendum esse cognoverit faciat. Quæ dilectionis inspiratio apud Augustinum quodlibet opus bonum respicit, sine qua non modo non fieri, sed ut latè demonstravimus, nec bonum quidem opus esse potest. Unde ad omnia iustorum opera bona talem inspirationem requirit: Hanc inspirationem bonæ voluntatis atque operis posebat Apostolus eis quibus dicebat: Oramus ad Deum ne quid faciatis mali &c. Quæ dilectionis cuiuslibet boni operis inspiratio, quia generalissima est, hinc fit ut eam propriè gratiæ contra Pelagianos vocet: Legem in omnibus dispensationibus suis volumi intelligi gratiam &c. ut scilicet à Domino Deo adiutorium cognitionis habeamus, quo ea qua facienda sunt noverimus, non inspirationem dilectionis ut cognita sancto amore faciamus, qua propriè gratia est. Et alibi se testatur à Pelagianis petere inspirationem charitatis, ut quod discendo cognovimus etiam diligendo faciamus. Hanc itaque ad omnem omnino profectum postulat quo in bene agendo delectamur: Cum ergo, inquit, nos ea delectant, quibus proficiamus ad Deum, inspiratur hoc & prabetur gratia Dei, non nutu nostro aut industria, aut operum meritis comparatur, quia ut sit nutus voluntatis &c. ille largitur. Hanc ad quamlibet etiam cogitationem bonam postulat: Quam cogitationem bonam quando habuisset nisi & ipsam illi in occulto pa-

Lib. 2. ad Bonif. c. 10.

Lib. 4. c. 6.

Epist. 107.

Lib. de Spir. & lit. c. 29.

Ibid. cap. 40.

In Epist. 143.

Lib. de Cor. & grat. c. 3.

Lib. 4. ad Bonifacium cap. 5.

Epist. 143.

Lib. 1. q. 2 ad Simpli.

Epist. 106.

ser misericordissimus inspirasset? Quæ omnia tam perspicue gratiam actualem eamque potentissimam spirant, ut non videam quomodo possint ad remissionem peccatorum, vel gratias habituales vel sufficientes, nisi pervicaciam quidlibet pervertente, detorqueri. Quam ob causam Zozymus Papa cum hæresim Pelagianam Apostolicâ autoritate damnaret, gratiarum necessitatem & operationis efficaciam totius orbis Episcopis explicando, singulos bonos animi motus ad eam referendos esse sanciret, luculentissimis verbis & summo perè Afrorum Antislitum Concilio commendatis declaravit, actualem esse gratiam inspirationem, quæ de prostrato Pelagianorum errore triumphabat. Nes, inquit Pontifex,

Zozim. Papa in epistola ad totius Orbis Episcopos.

Celestinus in epistola ad Episc. gallos.

instructu Dei (omnia enim bona ad auctorem suum referenda sunt unde nascuntur) ad fratrum & Coepiscoporum nostrorum sententiam retulimus. Quem sermonem, ut Celestinus Papa loquitur, sincerissimæ veritatis luce radiantem Afris Episcopis tanto honore venerati sunt, ut ad eundem scriberent, quod Pelagianos districto gladio veritatis velut cursum transiens amputasset: Quæ enim, inquirunt, tam libero fecisti arbitrio, quam quod universa in nostris humilitatis conscientiam retulisti? Et tamen INSTINCTU DEI factum esse fideliter, sapienterque vidisti, veraciter sidenterque dixisti. Ideo utique quia preparatur voluntas à Domino, & ut boni aliquid agant, paternis

INSPIRATIONIBUS suorum ipse tangit corda fidelium. Quotquot enim Spiritu Dei aguntur, si filii Dei sunt; ut nec nostrum desse sentiant arbitrium, & in bonis quibusque voluntatis humanæ singulis motibus magis illius valere non dubitemus auxilium. Ecce loco adjuvantis gratiæ quam tantoperè celebravit Augustinus, audis hic instinctum Dei, audis inspirationem Dei, audis tactum quo corda filiorum Dei tanguntur & aguntur, in singulis voluntatis humanæ motibus bonis, ut nemini dubium esse possit, quin actualis gratiæ necessitas in omnibus bonis moribus pontificali & synodali autoritate asseratur. Et quia per talem tactum, instinctum, inspirationem, suavitatem Dei, voluntas infirma liberatur, vegetatur, reparatur, sanatur, à creatoris ad Deum retorquetur, rectificatur, justificatur, hinc est, quod eadem illa actualis gratia sextentis Augustini locis vocatur sanans & justificans, non quod formaliter & habitualiter talem voluntatem hominis facit, sed quia illam ad talem justitiæ & sanitatis rectitudinem efficiendo perducit; non enim de habitualiter sanante & justificante gratia contra Pelagium vires humane voluntatis prædicantem agebatur, sed de illo principio quo levi arbitrii infirmitas juvabatur. Quod facillimum esset innumeris testimoniis demonstrare, nisi hoc ipsum etiam non pauci recentiores agnoscerent.

CAPUT XVII.

Idem ostenditur invictè juxta doctrinam sancti Augustini ex precibus Ecclesiæ quæ actualem motionem datricem voluntatis & operationis implorant.

DEINDE hoc invictè probat oratio totius Ecclesiæ, quam Lydium lapidem esse ad dignoscendam gratiam adjuvantem, de qua tota controversia est, sæpenumero testatur Augustinus: ipsa igitur oratio, clarissima est, inquit, gratia testificatio. Et alibi nullo modo facilius & apertius Pelagianis responderi posse putat, quam si id quod de orando Deo egerat, sic amplectamur, ut hoc menti nostræ nulla subtrahat oblivio irrepro, nulla fallidus argumentationis extorqueat. Quam ob causam securissimè quoddam in loco dicit: Si ergo alia documenta non essent, hæc Dominica oratio nobis ad causam gratiæ, quam defendimus, sola sufficeret. Hoc igitur argumentum, quia sanctissimus Doctor adversus omnes omnium cavillationes peremptorium esse judicavit ac docuit, frequentissimè adversus hostes gratiæ adhibuit, omniaque argutissima eorum subterfugia interclusit, quibus nunc legem, nunc remissionem peccati, sub qua habitualis gratia comprehenditur, nunc exemplum Caselli, nunc gratiam Angelis & Adamo datam jure quæ operari aut velle non poterant,

Epist. 95.

Epist. 107.

Lib. de dono gratiæ. Cap. 7.

pro vera Christi gratia opus & meritum largiente supponebāt. Cujusmodi testimoniorum Augustini, quia infinita multitudo est, de tædium lectores obruat, nos ea in pauca comarcabimus: quibus ostendemus, gratiam illam quæ singulis tentationibus superandis, singulis præceptis faciendis, singulis motibus bonis contra Pelagianos ex fidei Catholicæ doctrinæ, & Augustini explicantis suffragio necessaria est, non aliam esse nisi actualem, quæ in singulis actibus nostra infirmitas adjuvetur. Hoc autem vel ex illo solo irrefragabiliter convincitur, quod adjuvatorium habituales gratiæ jam est in omnium jultorum potestate (hoc enim juxta recentiorum etiam doctrinam habitualiter nobis adest) & utimur quæ do volumus. Est autem supervacaneum & stultum, & irrisorium, à Deo vel homine petere quod ipse non donat, sed jam ipse ut facis habes in tua potestate; non est igitur habituales gratiæ adjuvatorium sed actualis, quod in omnibus orationibus julti postulant, & ratione cupis singulas bonas voluntates & operationes sibi à Deo donandas esse protestantur. Vim istam

manere non liceat. Docet enim ut singula ^A precepta impleantur dicendum esse. *Da quod nobis; docet ad victoriam tentationum obtinendam non sufficere liberum arbitrium, nisi in oratione concedatur oranti: docet quid quid iubetur, etiam esse ut impleatur: docet, nihil in scripturis sanctis iuberi, quod non inveniatur a Dei bonitate dari vel posse ad adiutorium gratia demonstrandum: docet nullum prorsus sine cogitando, sive videndo & amando, sive agendo nos facere bonum, nisi inspiratione bona voluntatis ac operis, quæ orando petitur, concedatur: Docet nihil iurare quod monemus, docemus, hortamur; increpamus, nisi Deus iras nos exaudivit: Docet, orandum ut quando non agimus, accipiamus agere eo quod nihil habituri sumus quod non accipiamus: docet omnia que ad bonos mores pertinent esse possenda; totum esse dandum Deo, ut humiliter petentibus ipsius pietate prestetur: docet & ipsum non discedere a Deo, ad idem esse a Deo: Et per hoc dicitur esse eis qui Catholici esse volunt, ut si quid mali non faciunt, & si quid boni faciunt, non in seipsis, sed in Domino gloriantur. Hanc denique gratiam, quæ contra tentationes concupiscentiæ, incontinentiæ, insipientiæ, inobedienciæ, iracundiæ, omniaque quæ vel vetantur, vel iubentur implenda, postulat, esse illam, quam Catholici constantur & Pelagius fallaciter in iudicio Palastino confessus est singulis actibus necessariam. Quæ si paulo diligentius attenderent recentiores aliqui, non ita exorbitarent a tramite veritatis, ut solis philosophiæ principis in re tanta nixi, gratias habituales fingerent ad opera multa bona posse sufficere. Et egregie se munitos adversus Pelagianam heresim putant, quod non sine influxu habitus gratiæ tales operationes voluntari tribuant. Quasi verò vel ullum indicium sit in omnibus Augustini vel Pelagii scriptis, quod de habituum adiutorii disputatum sit,*

vel habituales gratias Pelagiani ac Massilienses abiecerint, vel ita delitaverint ut negarent habitus voluntatis in opus voluntatis influere: vel denique quasi iusti, baptismoque sanctificati (de quorum orationibus pro se factis tum oratio Dominica, tum Augustini & Cypriani producta testimonia pene universa procedunt) gratiam habituales qua donati sunt, tot precibus & gemitibus precant. Commenta sunt ista hominum suas opiniones quoquo modo defendentium; qui divina gratiæ sinceritatem potius humani ingenii subtilitate, quam Ecclesiasticæ, ut oportebat, traditione discere ac docere voluerunt. Est enim apertissimum, gratiam istam tum suavitatis, tum inspirationis quæ orando petitur, esse actualem, quam Deus iustus tunc quando agendum præceptumque implendum est, iuxta profundissimi sui consilii arcanum donat orantibus aut negat, sicut placet, cui nihil iniuste placet. Nam ut Augustinus adversus omnino similem Pelagianorum tergiversationem, naturam, peccati remissionem, & legis scientiam, tanquam Dei gratiam proferentium notat, iustus orans Da quod iubes; Fiat voluntas tua; Ne nos inducas in tentationem; non ut, que id orat, inquit, ut homo sit quod est natura; neque id orat ut habeat liberum arbitrium; quod iam accipit, cum creatur ipsa natura: neque orat remissionem peccatorum aut habituales gratiam, quia hoc superius dicitur. Dimite nobis debita nostra: neque orat ut accipiat mandatum, si enim in tentatione desecrit hoc facit, quod est contra mandatum. Orat ergo ut non peccet, hoc est ut quid faciat mali, quod vetatur, vel bonum faciat quod iubetur. Ut proinde rectissime firmissimæque pro actuali & nondum data gratia cum Augustino concludatur: Ipsa igitur oratio clarissima est gratiæ testificatio.

Epist. 95. ad Innocent. Vide omnino similes locum lib. de gest. Pelag. cap. 9. & epist. 107. ad Valerium.

CAPVT XVIII.

Eandem doctrinam Romani Pontifices tradunt, & Ecclesia tota profitetur.

Nec Augustini duntaxat, sed & Pontificum Romanorum & Conciliorum Ecclesiæ veritatem suo calculo comprobantium, mens eadem omnino eademque doctrina est. Vnus Pontificum erit inquit omnia, sanctus Innocentius qui tempore conflictus istius cum inimicis gratiæ & vixit & scripsit, & Ecclesiasticis Conciliis Carthaginensi atque Milevitano respondens scripsit. Tota enim epistola utraque Synodalis adiutorium Dei actuale ad nostros singulos actus necessarium esse tantâ inculcat acrimoniâ & evidentia, ut vel tardissimos de somno excitare, clausisque oculis lumen istius veritatis inferre posse videatur. Nam in primis, quid

spirat aliud quod iterum iterumque incolcat, illam gratiam, adiutorium, remedium esse quotidianum, quod Pelagius & Celestius oppugnabant? Nec illum considerant cuius quotidie gratiam consequuntur. Et, Quid tam iniquum potest esse, tam barbarum, tam totius religionis ignarum, tam Christianis mentibus inimicum, quam huic te negare debere, quicquid in quotidiana gratia consequeris? Et, Cui putes debere quod vivis, quomodo te non putas illi debere quod taliter vivis? Et, Adiutorio quotidiano nos egere negare non possumus. Et: Quotidiana præstat ille remedia. Et: Quis rogo tantis illorum peccatorum error obcecatur, ut si nullam gratiam sentiunt, quia nec digni sunt, nec merentur, nec de alijs considerant, quid quotidie singulis gratia divina largitur. Quid aliud spirat quod plus

Epist. Innocent. ad Concil. Carthag. est apud August. 91.

plus quam decies commendat, non quamlibet esse gratiam istam quotidianam, sed quamquam iusti pariter & iniusti quotidianis precibus à divina misericordia poscimus? Hoc adiutorium, seu bene vivimus (hoc est iusti sumus) precamur, ut melius sanctiusque vivamus, seu prava sentientes &c. Et iterum: Nescientes quod nisi magnis precibus gratia in nos impetrata descendat &c. Et, Cum enim hoc totum (gratiam istius postulationem) in nostra professione consistat, quotidianisque precibus nihil agamus, nisi quemadmodum Dei misericordiam consequamur, quem ad modum ferre possumus ista iactantes? Quid aliud spirat, quod istam adiutorii quotidiani necessitatem ex instantissimis & assiduis Davidis viri sanctissimi & Prophetæ maximi, & habituali gratia robustissimi precibus probat? Cùm vir beatus etiam electus à Domino, nihil egeret, tamen ita Deum deprecatur postulans: *Adiutor meus esto, ne derelinquas me.* Et; *Nos nobis liberum arbitrium, ille Deum postulat adiutorem.* Et; *Adiutorem sibi Deum & assiduum adiutorem invocat, nec illi sufficit assiduum, sed ne aliquando eum despiciat, orationibus pronus excipiat, & per omne corpus psalterii hoc & predicat & clamat.* Et, *Si hoc illi tam magnum est ut assidue diceret, ita necessarium est confessus ut doceret.* Quid aliud spirat, quod ut explicaret naturam adiutorii, quod tam assiduis orationibus deprecatur, exemplum hominis primi profert, quem libertas ipsa decipit, qui que liberum arbitrium permissus est; hoc est, vires ejus expertus est, dum suis inconsultius utitur bonis. Nempe, quia ut Concilium Arausicanum Augustini verbis exponit: *nullo modo potuit seipsam Creatore suo non adjuvante servare; nec sine gratia Dei salutem custodire quam accepit.* Quis enim eo usque deliret, ut putet Pontificem aut Concilium definire voluisse, quod Adam sine gratia habituali, gratiam habitualement servare non potuerit? Aut ut hoc possit sola libertate contenderit? Somnia sunt ista hominum pro suis suspicionibus quomodolibet depugnantium, qui doctrinam Augustini non satis perspectam habent, in qua multipliciter docetur; Adamum actualis gratiæ adiutorio, quamvis alterius rationis quam posteritatem ejus, ad opera singula eguisse. Quid spirat aliud, quod etiam illis quibus gratia habitualis & pristina Adami libertas restituta est, adiutorium istud quarendum esse disertis verbis profertur? Ergo, inquit, Dei gratiam conantur auferre; quam necesse est etiam restituta nobis status pristini libertate queramus. Quid aliud denique spirat, quod sine isto quotidiano adiutorio, quod sancti, hoc est, habitualiter iusti & grati Deo precando postulant, nihil omnino boni nos agere posse, multiplici attestacione confirmat? Hoc enim seu bene vivimus precamur, ut melius sanctiusque vivamus, seu prava sentientes à bonis avertimur, ut ad rectam redeamus viam, eius auxilio plus egemus. Et rursus: *Nisi magnis precibus gratia in nos impetrata descendat, nequaquam terrena labis & mundani corporis vincere conamur errores.* Ratio tantæ necessitatis est: *Cum pares nos ad resistendum non liberum, sed Dei solum facere possit au-*

xilium. Et adhuc instantius: *Omnes sancti vivunt se, sine hoc adiutorio, quod Psalmorum precibus queritur agere posse cessantur.* Et ne quis doctrinam istam, quæ ad sinceram infirmitatis humanæ & gratiæ divinæ confessionem, & ad gloriam crucifixi prædicandam maxime necessaria est, propter inveteratas humanæ philosophiæ suspiciones, aut obiter dictam quasi surdis auribus præteriret, iterum commendat instantissime: *Qua gratia divina privatus, necesse est diaboli laqueis irretitus occumbat.* Et præmissis sancti Davidis precibus pro impetrando Dei adiutorio subiicit: *In omnibus divinis paginis legi, voluntati liberæ non nisi adiutorio Dei esse necesse, eamque nihil posse celestibus auxiliis destitutam.* Et rursus: *Quotidianam præstat remedia; quibus nisi freti confisimur, nihil valeamus vincere humanos errores.* Causa quæ omnis exceptio de naturæ viribus, de libertate voluntatis, de habitu gratiæ, de nonnullis exiguis actibus, radicitus excidit ista est: *NECESSE EST ENIM UT QUO AVXILIANTE VINCIMUS, EO ITERUM NON AVXILIANTE VINCAMUR.* Quid apertius & sanctius & præcisius à sancto Præsule, ad omnes philosophiæ Aristotelicæ de habitibus & voluntatis libertate, subtilitates suffocandas dici possit ignoro: in illis præsertim circumstantiis, ubi Concilium respondet Africanis, eorumque doctrinam comprobat, quæ inter cætera Pelagianæ erroris capita, etiam istud amputaverant, quod ad recte vivendum illam prædicabat naturæ possibilitatem. *QUAM NUNC NON ACCIPIMUS, quando adiutorium Dei precibus imploramus.* Nam quamvis habeamus quandam possibilitatem in voluntatis arbitrio, illa tamen nec ad bene vivendum sufficit, nec est illa, quæ TUNC ACCIPITUR cùm oratur. Hanc ergo sancti prædecessoris sui radiantissimam veritatis luce sententiam Celestinus Pontifex tanti fecit, ut eam litteris ad Antistites Gallos destinatis; tanquam immobilem Catholicæ fidei regulam inferuerit. Et ne cui fortè verbum veritatis in ore vnius tellis fluctuare videretur, addit & Zozymi Papæ testimonium, ac denique suum, ut tribus irrefragabilibus testibus res tanta niteretur. Dicit enim ac testatur ipse Celestinus: *Quod ita Deus in cordibus hominum, atque in ipso libero operetur arbitrio, ut sancta cognitio, pium consilium, commisque motus bona voluntatis ex Deo sit, quia per illum aliquid possumus, sine quo nihil possumus.* De quo verò tandem Dei adiutorio hoc intelligit, an de peccati remissione, an de gratiæ perpetuè & sufficienter iustis assilente, an de adiutorio habituali? Ipse dicat Zozymi Pontificis verbis universam Ecclesiam instruentis: *Ad hanc enim nos professionem idem Doctor (Zozymus) instituit: qui cùm ad totius orbis Episcopos de divina gratiæ opitulatione loqueretur, Quod ergo, aut, tempus intervenit, quo eius non egeamus auxilio? IN OMNIBUS igitur ACTIBUS, causisque, cogitationibus, motibus adiutor & protector orandus est.* Et quid orandus, nisi ut quæ à iustis iniustisque petitur, ac nondum deicit ad-

Conc. Araus.
senone 19.

Epist. 93.

ad iudiciū largiatur. *superbum est enim ut quisquam sibi in maiora natura presumat.* Nempe quia post lapsum suum quantumcumque iusta & sancta, nihil omnino in operibus bonis, sine iūto Dei adiutorio, quod simpliciter oratur, potest: ut nec esset superbum sit, si quicquam sine illo se posse presumat.

Quapropter cum veritatem istam capitalem Catholicæ fidei basim esse sciret Celestinus, non contentus huiusmodi Sedis Apostolicæ sanctionibus, eam ex unanimi universali Ecclesiæ professione confirmat. Nam hoc ipso quo nihil omnino boni in operibus nostris inveniri potest, quod non à Deo supplicibus votis adipiscendum postulat, & adeptum per sinceram gratiarum actionem, ad gratuitam eius liberalitatem refert, apertissime protesta- tur, omnia omnino ab eius misericordia per- tinent ad adiutorium, quod negat aut donat, quibus, quando & quoties visum fuerit, ab initio inchoationis usque ad finem consumma- tionis per opera singula, quibus in iustitia incipimus esse vel crescimus, debere proficisci: *Prater, inquit, beatissima & Apostolica Sedis in- vinctæ sanctiones, quibus nos ipsissimi Patres pestifera novitatis elatione delecta, & bona voluntatis exor- dia, & incrementa probabilium studiorum, & in eis usque in finem perseverantiam ad Christi gratiam referre docuerunt; obsecrationem quoque sacrosanctorum sacramenta respiciamus, quæ ab Aposto- lo tradita toto mundo, atque in omni Catholica Eccle- sia uniformiter celebrantur, ut LEGEM CREDEN- DI LEX STATVAT SUPPLICANDI.* Cum enim sanctorum plebani præsertim mandata sibi sine legatio- ne funguntur apud divinam clementiam, humani ge- neris agunt causam, & tota secum Ecclesiæ congruens- que precantur, ut infidelibus donetur si- des, ut idololatæ ab impietatis suæ liberentur erroribus, ut Iudeis ablato cordis velamine lux veritatis apparet, ut heretici Catholice fidei perceptione respiciant, ut schismatici spiritum redviva et ad vitam accipiant, ut lapsi paenitentia remedia conscribantur, ut denique Catechumeni ad regenerationis sacramenta pudentis celestis misericordiae aula referantur. Nec autem non perfunctorie neque inaniter à Domino veri- tatem ipsarum monstrat effectus; quandoquidem ex eorum genere plurimos Deus dignatur attrahere, quas erutos de potestate tenebrarum transferat in regnum Filij charitatis suæ, & ex vasis in a faciat

vasa misericordiae. Quod adeo certum dicitur operis esse sentitur, ut hæc efficienti Deo gratiarum semper ad iudiciū confessio pro illuminatione saluum vel correctione referatur. Unde concludens univer- sam de adiutorii divinæ gratiæ doctrinam, nihil omnino bonæ voluntatis aut operis ab ista gratia subtrahit, quam Ecclesiastici præci- bus tanta diligentia commendaverat: *Uti ergo Ecclesiastici regulæ, & ex divina sumptis auctoritate documentis, ita adiuvente Domino confirmati sumus, ut omnium bonorum affectuum atque operum, & om- nium studiorum omniumque virtutum, quibus ab initio fidei ad Deum tenditur, Deum prostamus adorare; & non dubitemus ab ipsius gratia, omnia hominum merita proveniri, per quem sit ut aliquid boni & velle incipiamus, & facere.* Quibus sanctorum Pon- tificum documentis conformiter definiit Concilium Arausicanum de sanctorum & iu- storum singulis operibus, quæ Scholasticorum quorundam subtilitas ab actualis gratiæ adju- torio separavit: *Adiutorium Dei etiam rogatum ad Conc. Araus. sancti semper est implorandum, ut ad finem bonum canon 10. pervenire, vel in bono possim opere perdurare.* Per- spicuum enim est, opera singula sequentia præcedentibus attextendo, in bono opere per- durari. Quod si à renatis & sanctis solo re- generationis jam acceptæ beneficio ac robore aliquo usque fieri potest, perfunctorie hoc po- tius quam verè precibus poseunt: perfuncto- rie potius quam verè gratias agunt: ut sit irri- foria gratiarum actio atque petitio. O homo, in- quit Augustinus, non verborum taciturni can- tum, verum etiam cogitationum testis est Deus, si aliquid à tanto divite veraciter ac fideliter posesis, ab illo à quo posesis te accipere crede, quod posesis. Noli enim labijs honorare, & super eum corde te extolleas, credens à teipso tibi esse, quod ab illo te fingis orare. Quare idem Concilium Arausicanum huiusmodi cavillationes jugulans quibus vna pars bonorum operum Deo, altera jam acce- ptis in sanctificatione viribus tribuitur, Di- *Con. Araus. canon 9.* vini est, inquit, muneris, cum (hoc est quan- documque) & velle cogitamus, & pedes nostros à falsitate & iniquitate tenemus. Quomodo enim bona agimus, Deus in nobis atque nobiscum ut operemur operatur. Quibus verbis continuo canonem istum supradictum de adiutorio semper sanctorum præci- bus implorando subtextit.

CAPVT XIX.

Eadem actualis gratiæ seu motionis necessitas ad singulos actus, ostenditur ex diversis alijs locis Augustini.

ET quamvis actualis gratiæ adju- torium ad singulos actus necessarium tanta evidentia ex quotidianis Eccle- siæ precibus asseratur, non desunt ta- men & alia ex Augustino argumenta quibus id ipsum tam perspicue demonstrari potest, ut Augustinus de distinctione adiutorii, quod actualis gratia & quod habitualis tribuit, sol-

licitus fuisse videatur. Quod ut plenius perci- piatur sciendum aut memoria recolendum est, id quod alijs in locis aliquoties diximus, gra- tiam, hoc est, charitatem habituales esse bo- nam voluntatem, esse illam sanctam per quam animus à cupiditate sanatur: esse libertatem qua à concupiscentia consensui dominante liberatur, esse potestatem seu virtutem, qua

H dicitur

dicitur iuste sancteque vivere posse si velit. Vnde & virtus, tanquam animi fortitudo & potestas dicitur, de qua habituali potestate sine praedicio gratiae actualis, innumera sunt Augustini testimonia: Nec eorum virtus fuerat revelanda, quia virtute hoc eos facillime posse, Deus in eorum cordibus noverat. Et libro de natura

2 p. 39.

Lib. de nat. & gratia: 1. 32.

Lib. de Spir. & lit.

In Psal. 7.

a Lib. de bono conjugali: 13. & 14. b Ibid. 6. 21.

Cap. 22.

In Ps. 104.

Epist. 106. ad Paulin.

Lib. de nat. & gratia: 26.

Et libro de Spiritu & littera: Ut cui iubetur, si nondum potest, sciat quid petat, si autem continuo potest, & obedienter facit &c. Et in Psalmum secundum: Et nunc Reges intelligite. Et nunc, id est iam innovati, iam valentes regere quicquid in vobis servile atque bestiale est, & iam valentes pugnare. Et ex professo in libro de bono conjugali: quosdam docet habentes virtutem continentiae (quae iuxta principia ipsius sine charitate prorlus nulla est) posse, alios non posse continere: b Hunc, inquit, habitum circa continentiam, qua sit a concubitu, non habent illi quibus dicitur, si se non continent, nubant: hunc vero habent quibus dicitur: Qui potest capere capiat. Per istum habitum continentiae poterant non uti temporalibus, si opus non esset. Et inferius: Ex hoc habitu & Paulus dicebat: scio, hoc est, possum, & abundare, & penuriam pati. Et paulo post inducit hominem Christianum continentiae virtute praeditum ita loquentem: Melior sum illis qui per animi incontinentiam non possunt quod ego. Et in Psalmis tribuit charitati grandes vires quarendi faciem Dei. Et in epistola ad Paulinum tradit posse liberum arbitrium forte ac firmum dici, quantum sine Dei gratia actuali id efficere atque implere non possit, sicut sanos oculos firmos dicimus ad videndum, quod tamen nullo modo facere non possunt, si desit lucis auxilium. Hac igitur doctrina supposita tanquam in Augustini scriptis perspicua.

Quinto, potest necessitas actualis adiutorii ad singulos actus necessarii ex plurimis ostendi locis, quibus illud expressis verbis ab habituali ista sanitate & libertate, & potestate seu virtute distinguit. Cuiusmodi est illud ex libro de natura & gratia manifestum de sanitate: Mala nostra non ad hoc solum superius medicus sanat, ut illa iam non sint, per infusionem scilicet charitatis cum peccata delentur, sed ut de caetero recte ambulare possimus: quod quidem etiam sani non nisi Deo adjuvante poterimus. Sed quomodo adjuvante: an per istud collatae sanitatis adiutorium quod in caelo erit perfectissimum? Audi quomodo: Deus cum iustificat impium, & eum ad perfectam sanitatem, hoc est, ad perfectam vitam iustitiamque, perduxerit, non deserit, si non deseratur, ut pie semper iusteq. vivatur. Sicut enim oculus corporis etiam plenissime sanus, nisi candore lucis adiutus non potest cernere; sic homo etiam perfectissime iustificatus, nisi aeterna luce iustitia (hoc est Deo) divinitus adiuvetur, recte non potest vivere. Sanat ergo Deus, non solum ut deleat quod peccavimus, sed ut praestet etiam ne peccemus. Ecce distinctum ab impertita animi sanitate adiutorium, sicut lucis ab oculo sano, sine quo sicut oculus nequaquam potest ullo actu cernere,

ita nec animus recte vivere. Hanc sanitatis & adiutorii distinctionem & alibi in eodem libro indicat: Beati omnes qui confidunt in eis, utique ut ipse det salutem (id est sanitatem) ut ambulare possimus: cui dicitur & salutar eorum da nobis ipse in eadem via deducat: Deduc me Domine in via tua. Et inferius: Neque de ipsa possibilitate contendo, cum a sanata & aduta hominis voluntate, possibilitas ipsa simul cum effectu in sancto proveniat. Et sic distincta vides sanitatem & adiutorium, dum sanata dicitur, & aduta voluntas hominis: & sanitati possibilitas, adiutorio effectus possibilitatis ascribitur, hoc est, illi posse velle & facere. Quae quomodo de sanitate & adiutorio sanitatis manifesta sunt, ita de arbitrii liberatione & adiutorio liberati apertissima. In bono faciendo liber esse nullus potest nisi fuerit liberatus ab eo qui dixit, Si vos Filii liberaverit tunc vere liberi eritis. Nec ita ut cum quisque fuerit a peccati damnatione liberatus, iam non indigeat sui liberatoris auxilio: sed ita potius ut ab illo audiat, sine me nihil potestis facere, dicat ei & ipse, Adhuc meus esto, ne derelinquas me. Hoc est, orat ut nunquam in illo actu isto auxilio, quo etiam liberatus indiget, deseratur. Sic enim eiusdem istius precatonis reddit sensum in libro de gratia & libero arbitrio ubi acerrime pro gratia iustos adjuvante decernat: Si se illa subtraxerit, inquit, cadit homo, non erectus sed precipitatus libero arbitrio. Quapropter nec quando caperit homo habere merita bona, debet sibi tribuere: haec sed Deo, cui dicitur in Psalmo: Adiuutor meus esto, ne derelinquas me: dicendo, ne derelinquas me, ostendit quia si derelictus fuerit nihil boni valet ipse per se. Quod ejus exemplo probat qui in Psalmis dixerat, non movebor in aeternum. Nam paululum gratia deserente admonitus dicit: Domine in voluntate tua praestitisti decori meo virtutem. Vnde subjungit Augustinus: Ideo necessarium est homini ut gratia Dei non solum iustificet impius, id est, ex impio fiat iustus, cum redduntur ei bona pro malis, sed etiam cum fuerit iam iustificatus ex se ambulet cum illo gratia, & incumbat super ipsam ne cadat, nempe non semel aut bis incumbat, sed perseveranter & consequenter in omnibus actibus bonis. Sic enim semetipsum Augustinus explicat: Quando ergo dealbata, hoc est, iustificata est Ecclesia, nihil boni merebatur: iam vero alba facta, bene ambulat: sed si super eam a quo dealbata est, perseveranter incumbat, propter quod & ipse Iesus super quem incumbit dealbata, dixit Discipulis, sine me nihil potestis facere. Sed ad adiutorium hominis iam liberati, hoc est, iam sanctificati redeamus. Hoc inculcat etiam ad singulos actus esse necessarium, quando ad Bonifacium scribit: Libertum arbitrium captivatum, non nisi ad peccatum valet: ad iustitiam vero nisi divinitus LIBERATUM ADIVTMQUE NON VALET. Hoc est, ad nullum omnino actum valet. Vnde libro ad eundem Bonifacium secundo, sensum suum exactius explicans respondet Pelagianis: Liberum arbitrium ad bene pieque vivendum non valere, nisi ipsa voluntas hominis Dei gratia fuerit LIBERATA, & ad omne bonum

LA...
173

lib. 1. cap. 31

cap. 41

lib. 4. cap. 1

lib. 4. cap. 1

lib. 1. cap. 1

lib. 1. cap. 1

lib. 1. cap. 1

lib. 1. cap. 1

bonis actionis, sermonis, cogitationis ADIV-
 T A. Et libro de correptione & gratia: Quia
 sine gratia homines liberantur à malo, & sine
 qua nullum profectur sine cogitando, sine volendo &
 amando, sine agendo faciunt bonum. Quam
 gratiam statim explicat esse inspirationem boni
 voluntatis atque operis, quam orando pro Co-
 rinthiis poscebat Apostolus.

Porro quia istud iam liberatè voluntatis
 adiutorium voluntatem in actus bonos diri-
 git, regit, atque agit, hinc aliquando ab Au-
 gustino vocatur adiutorium quo voluntas li-
 beratur ac regitur, ut illud sic evidentissimè
 ab habitualiter inharrente ac liberante quali-
 tate seceret. Nihil enim perspicuum est,
 non esse iustitiam inharrentem, quã voluntas

à Deo regitur: Defendens, inquit, gratiam
 qua natura liberatur ac regitur. Quod libro
 de gratia & libero arbitrio aliis verbis dicit:
 Bonas voluntates Deus per gratiam facit ex malis,
 & à se facias bonas in actus bonos & in eternam
 digne vitam: Et illis, gratia, qua voluntas ex
 mala mutatur in bonam, & cum bona fuerit adre-
 yatur. Hanc autem restrictionem in singulis acti-
 bus enim regere & adjuvare locis aliis per-
 spicue docet. Cum enim Pelagius dixisset
 omnes propria voluntate regi, vehementer adver-
 sus eum Aug. stinus inurgit: Procul dubio plus
 est agere quam regi. Qui enim regitur aliquid agit,
 & a Deo regitur ut recte agat. Qui autem agitur,
 agere aliquid ipse vix intelligitur. Et tamen tan-
 tam prestat voluntatibus nostris gratia Salvatoris,
 non dubitet Apostolus dicere. Quicquid spiritu
 Dei aguntur, hi filij Dei sunt. Nec aliquid in nobis
 libera voluntas melius agere potest, quam ut illi se
 agenda commendet, qui male agere non potest: &
 hoc cum fecerit ab illo se ut faceret adiutam non
 dubitet, cui dicitur in Psalmo: Deus meus mise-
 ricordia eius preveniet me. Et continuo ostendit

ex Salomone eum non ausum fuisse se re-
 gendum sibi committere, sed optari, id est,
 orari & datus est mihi sensus, & invocavi, & venit
 in me spiritus sapientie. Hoc, inquit, spiritum
 non vitiis propria voluntatis reguntur & aguntur,
 qui sunt filij Dei. Et ut intelligas in singulis
 actibus bonis hoc regimen, per actualem &
 extrinsecus illabentem gratiam, Deum arbi-
 trio voluntatis impendere, de proposita ho-
 mini electione mali ac boni, ut eligat quod

placuerit, ita loquitur: si ad ignem matrem
 nitre, & malum acmoris ei placet, ut voluntas
 hominis operatur: si autem bonum ac vitam diligit,
 non solum voluntas id agit, sed divinæ adire
 tur. Sufficit enim sibi occidit ad non videndum, hoc
 est ad tendendum: ad videndum vero lumine suo, non
 sibi sufficit, nisi illi extrinsecus adiutorium claritatis
 minister prebeat. Et inferius ipse Pelagius
 damnationis timore confitetur, quod arbi-
 trio eligenti bona Deus esse adiutor, peccans vero
 esse in culpa, ad hoc sibi sufficiente propria volun-
 tate. Cui statim subiungit Augustinus: Ad
 per hoc Deus regit, quibus adiutor est, eligentibus
 bona. Et ideo bene regunt, que quid regunt, quo-
 niam ipsi reguntur à bono. Nihil profectio ma-
 nifestius dici posset ut actualis gratiæ necessi-
 tatem ad singulos actus bonos commendaret.
 Nam & ipsa restrictio voluntatis quã à Deo re-
 gitur & agitur, actualem Dei motionem im-
 pulsamque sonat, ac talem sonat, ut vix age-
 re voluntas aliquid intelligatur: & lamini extrin-
 secus oculis illabenti comparatur. & ita sine
 illo nihil voluntas agere posse, ut nec oculus
 sine lumine videre posse decernitur. Et ideo
 bene homines regere, que quid regunt eligendo
 bonum, quoniam reguntur à bono.

Aliquando sic adiutorium istud à gratia
 liberationis seu justificationis distinguitur, ut
 vocetur gratia, qua à nostris malis meritis libera-
 mur, & per quam bona merita comparamus. Vbi
 quidem gratia tam qua liberamur, quam qua
 merita comparamus, utraque est actualis,
 tanquam principium quo tum libertas seu
 gratia formalis & habitualis liberationis, tum
 merita conferuntur. Sed tamen ipsa gratia
 liberationis formalis, multum à gratia merita
 conferente discrepat. Illa quippe habi-
 tualis est charitas, ista actualis inspiratio boni
 volitionis atque operis meritorii; quæ tunc
 datur quando aliquod meritum datur. Iuxta
 illud Augustini brevissimum sed præcisum:
 Quibus Scripturis commendatur vera Dei gratia,
 hoc est, que non secundum merita datur, sed
 DAT MERITA IPSA CUM DATUR,
 quia prevenit hominis voluntatem bonam, nec eam in
 cuiuspiam invenit corde, sed facit. Ex qua radice
 nascitur, quod superius tot ejus documentis
 assecuimus, singula hominis merita esse dona
 Dei; quia gratia dat merita ipsa cum datur.

Epist. 107.
ad Vitalium.

CAPVT XX.

Idem ostenditur ex illis Augustini & Hieronymi locis, ubi ex præ-
 fesso de gratia ad singulos actus necessaria disputatur cum
 Pelagio: & ex ipsa professione.

EX hac doctrina sibi undique conso-
 nante manifestè constare puto, & Au-
 gustinum, & Pontifices, & Concilia,
 & ipsam totam Ecclesiam, non aliter
 intellexisse fidem suam, qua gratiam Dei, & ad-

adiutoriam ad singulos actus dari sanxerant, ut supra
 vidimus, quam quod vera & actualis Dei mo-
 tio & suavitas cordis, quæ magno gemitu
 à sanctis & iustis assidue invocatur, à Spi-
 ritu sancto infundi debeat, quæ paternâ in-
 spiratione

H 2

spiratione juxta Patres Africanos, suorum ipse tangat corda fidelium, ut boni aliquid agant: atque ita in bonis quibusque voluntatis humana singulis moribus, illius auxilium actuale credamus. Quod quamvis in superioribus satis egimus: opera pretium est tamen sigillatim, & Augustini & Hieronymi, & ipsius denique Pelagii attestationse firmare ex illis ipsis locis, ubi ista propositio suis propriis terminis concepta tractatur. Itaque cum Pelagius in Synodo Palästina damnasset eos tanquam hereticos, qui dicerent gratiam Dei & adiutorium non ad singulos actus dari, sed in libero arbitrio esse, vel in lege atque doctrina, Augustinus istam heresis damnationem explicans ostendit fuisse, non aliam gratiam & adiutorium à Pelagio intelligi potuisse, quam quod per singulos actus à Spiritu actualiter hominem regente confertur. Dicit enim satis evidenter apparere quod illam gratiam dixerit qua in Christi Ecclesia predicatur. Et quanam ista deprædicata gratia? qua subministratio sancti Spiritus datur, ut ad nostros actus singulos adiuvemur. Et quanam adhuc ista? Unde & oramus semper adiutorium opportunum, ne inferantur in tentationem. Dic adhuc clarius Augustine: Quid ergo restat nisi ut eam intelligat Pelagius gratiam, quam dicit apostolus subministratio Spiritus sancti dari? de qua dicit Dominus, Nolite cogitare quomodo aut quid loquamini; dabitur enim vobis in illa hora quod loquamini: non enim vos estis qui loquamini, sed Spiritus Patris qui loquitur in vobis. Dic adhuc evidenter, ne homines pro suis suspicionibus decertantes, habituales gratiam, quam omnes iusti habent, somnient: Profectò Dei gratia vel adiutorium ad singulos actus datur, excepto libero arbitrio, vel lege atque doctrina; ac per hoc per singulos actus à Deo regimur, quando rectè agimus: nec frustra orantes dicimus: itinera mea dirige secundum verbum tuum, ne dominetur mihi omnis iniquitas. Quis hic jam audeat, gratias iustorum habituales, pro Dei gratia qua iuvamur obtrudere, nisi qui fidem Ecclesie adulteratam velit. Non enim gratia habitualis est illa qua in Christi Ecclesia tanquam actuam singulorum adiutorium predicatur, sed ab auctoribus quibusdam nimis Aristotelè diligentibus, sine ullo Augustini vel Pontificis, vel Concilij, vel Ecclesie attestationse prolata est. Non est illa qua jam sanctificationis & iustis subministratio, hoc est, inspiratione Spiritus sancti datur: non est illa qua sanctificationis & iustis coram Iudicium tribunali positus dabitur, & in illa hora dabitur, non est illa qua per singulos actus regimur: non est illa denique quam sanctificati & iusti tanquam adiutorium opportunum semper, implorant, ne inferantur in tentationem: non est illa quam petunt, ut itinera sua dirigantur, ne sibi dominetur omnis iniquitas, id est, concupiscentia, prout hoc solet exponere Augustinus. Quod si illam sibi iam datam peterent, & ejus usus juxta Scholasticos in sua potestate est, profectò frustra orantes dicerent:

A Itinera mea dirige &c. Nam quid stultius, quam illud implorare quod habes in tua potestate? Quapropter cum Augustino postea non sufficeret ad veram gratie confessionem, quod Pelagius post istud iudicium adhuc remissionem peccatorum, hoc est iustitiam habituales, & legem atque doctrinam pro vera Christi Ecclesia obtruderet, non eum refutat, quia ista non influunt in singulos actus bonos: istud enim & falsum est, & non sufficit: sed refutat quia hoc dicendo non confitetur, quòd adiuvemur aliquà subministratio virtutis; quam statim exponit inspirationem dilectionis, qua Deus nos adiuvat ut velimus atque faciamus. Itemque cum ostendere vellet etiam Pelagium dicere posse, quòd peccatorum remissione lege atque doctrina, per actus singulos adiuvemur, non ea sic interpretatur, quòd remissio peccati, adeptaque scientia in singulis concurrat actibus: sed exponit per aliquid actuale, quod tunc cum singulis actus sunt, sese exerit: Potest huic sensui ista verba, inquit, coaptare, dicens; ideo gratiam per singulas horas, per singula momenta, & per actus singulos necessariam, ut semper in memoria retinentes & reminiscentes, amissa nobis esse peccata, non peccemus ulterius: Et infra: Per singulos actus necessariam nobis esse huiusmodi gratiam, id est ut in omni conversatione nostra intueamur (actu) dominica conversationis exemplum. Et multò post: Si enim quæras cur dixerit SEMPER adjuvari liberum arbitrium: poterit respondere quia dictum est: Et in lege eius meditabitur die ac nocte. Ex quibus vides Augustinum, quæcumque tandem gratia obtrudatur, tanquam ad singulos actus necessaria, non esse contentum, ut semel data postea quoquo modo simul in actus cum voluntate influat; sed aliquid actuale adiutorium postulare; quod ipse subministratio virtutis: hoc est, roboris & inspirationem dilectionis, ad singulos actus à Spiritu sancto suppeditandam nuncupat, & actuale esse & potentissimum tantà ac toties iteratà manifestatione declarat, ut quomodo habitualis gratie adiutorium, alicui in mentem venire possit, nisi qui nihil in antiquis legerit, prorsus ignorem. Dicit enim quod Deus per hoc adiutorium à dilectionem inspirat, ut id quod faciendum esse cognoverit, faciat: quod b donat atque adiuvat ut agamus: quod c ineffabilis cum suavitate doctrinam infundit: quod d internâ atque occultâ mirabilis ac ineffabilis potestate operatur in cordibus hominum bonas voluntates: quod e velle & operari operatur in nobis: quod f inspirationem flagrantissimâ & luminosissimâ charitatis impertit. Et quòd sine tali adiutorio g nihil omnino boni quod ad pietatem pertinet fieri posse, nemini qui veraciter gratiam confiteri cupit, dubitandum est. Nonne ridiculè est tam perspicuas gratie efficacissime confessiones, ad habitus modo mortuo, ut ipsi tradunt, sese habentes, & voluntatis nutui ad amissum subditos detorquere, ut quoquo modo Aristotelica speculatio de habitibus adversus Apostolum,

Lib. de gestis Pelag. c. 14.

Lib. de gestis Pelag. c. 14.

Lib. de gestis Pelag. c. 14.

Cap. 30.

Lib. de gestis Pelag. c. 14.

Cap. 30.

Cap. 30.

Cap. 30.

Cap. 30.

179
 solum, Patres, & Concilia preualeat? Nam quod ipsi ex habitu virtutis opus citra actualis gratiæ motum fieri posse statuunt, non ex Scripturis, non ex Patribus, non ex Conciliis, sed ex sola philosophia, Scripturis, Patribus, & Conciliis reclamantibus proficiscitur, quæ non aliud agnoscunt adiutorium, quam quod iustissimi & quibuscumque habitibus ornati, supplicibus votis assidue postulant; ut videlicet bonum, quod noverunt faciant, & ne quid faciant mali, neve in tentationem inducantur. Nesciunt enim istud divinæ gratiæ adiutorium, non ad supplendos habitus dari, sed sive presentibus live absentibus habitibus perinde esse necessarium. Datur enim ut adversus actuales concupiscentiæ motus, quæ per habitus non compescitur, animus caelesti suavitate roboretur, ne voluntas tentationi cedat atque consentiat: *Caro enim concupiscit adversus spiritum, & spiritus adversus carnem, ut non quacumque volumus illa faciamus.* Unde & Apostolus in illa lucta cum gemitu miserabili exclamabat: *In felix ego homo qui me liberabit de corpore mortis huius? Gratia Dei per Iesum Christum Dominum nostrum.*

Hanc gratiam si quis adhuc dubitet, utrum ad singulos actus nostros, ex Ecclesiæ Catholice sensu detur, audiat ille sanctum Hieronymum cum Pelagio disputantem, ut videat ab eo omnes penitus tergiversationis anfas amputari. Quid enim cum aliquo colore contradicere potest, quo minus Dei auxilium ad singulos actus novum ab illo Sancto asseratur, quando ad Ctesiphontem dicit: *Quam libertatē arbitrij nos libenter amplectimur, ita donatam ut agamus semper gratias largitori, sciamusque nos nihil esse, nisi quod donavit, in nobis ipse servaverit, dicente Apostolo: Non est volentis neque currentis sed miserentis Dei. Velle & currere meum est: sed ipsū sine Dei semper auxilio non erit meum. Dicit enim idem Apostolus: Deus est qui operatur in nobis & velle & perficere. Et Saluator in Evangelio: Pater meus usque modo operatur, & ego operor: semper largitor, semperque donator est. Non mihi sufficit quod semel donavit, nisi semper donaverit. Peto ut accipiam, & cum accipero rursus peto. Avarus sum ad accipienda beneficia Dei: nec ille deficit in dando, nec ego salvor in accipiendo. Quanto plus bibero, tanto plus sitio. Quid cum aliquo colore & illis ejus verbis contradicere potest? Fraudulenter pretendis ut Dei gratiam ad conditionem hominis referas, & non in singulis operibus Dei requiras; ne scilicet liberum arbitrium videaris amittere, & cum Dei contemptus admitticulum, hominum queras auxilia. Quid item illis? Audite quaeso, audite sacrilegum. Si, inquit, volvero curvare digitum, movere manum, sedere, stare, ambulare, discurrere, sputa tacere, duobus digitis narium purgantia decutere, velovere alvum, urinam digerere, SEMPER mihi auxilium Dei necessarium erit? Audi ingratus sacrilege Apostolum predicantem: sive manducatum, sive bibitis, sive aliud quid agitis, omnia in nomine Domini agite, tanquam videlicet qui auxi-*

lio suo adest ut ista agatis quemadmodum oportet. Non enim Hieronymus ibi concursum generalem ad ista naturalia probat opera, sed gratuitum ad illa tanquam opera bona. Nam istam ob causam etiam Augustinus non solum ad ista, sed ad quælibet opera externa, gratiam postulat, ut possint opera esse bona. Quid & illis verbis ejus statim subiunctis opponi potest: *Inimicis tibi fieri putas, & destrui arbitrij libertatem, si ad Deum semper auctorem recurras, si ex illius pendente voluntate, & dicas: Oculi mei SEMPER ad Dominum: quoniam ipse evellet de laqueo pedes meos. Unde & audes lingua proferre temeraria, Vnumquemque arbitrio suo regi. Quis enim ita sit fatuus, ut per adiutorium habitus, quos sicut & consuetudines admittebant libenter, tradebantque Pelagiani, libertatem destrui somniet? Sed hoc est quod vehementer abhorrebant, quod concessa semel homini liberā volendi quilibet agendi que potestate, hoc ipsum exequi non posset, nisi per singulos actus & momenta divino auxilio juvaretur. Sic enim & Hieronymus & Pelagius & Augustinus disertis verbis frequenter exponunt. Nam in eadem epistola sanctus Hieronymus: *Ipsū liberum ut diximus arbitrium Dei mittit auxilio, illiusque per singula ope indiget: quod vos non vultis: sed id vultis, ut qui semel habet liberum arbitrium Deo adiutore non egeat.**

Et libro primo dialogorum sic Hieronymus ex hæretico querit: *Sed quare hoc ipsum, quod Dei asseris gratiam, utrum ad conditionem referas beneficium; an in singulis rebus putes esse, quas gerimus, ut scilicet illius in omnibus utamur auxilio; an semel ab eo liberi arbitrij conditi, nostrā voluntate vel viribus agamus quod volumus? Non videntur plerisque vestrum, ita ad Dei cuncta referre gratiam, ut non in partibus, sed in genere, hoc est nequaquam in singulis rebus, sed in conditione arbitrij intelligant potestatem. Et paulo post ita inducitur Pelagius loquens: Si in singulis rebus quas gerimus, Dei utendum est adiutorio, ergo & casum temperate ad scribendum, & temperatum pumice terere, manūque aptare literis, tacere, loqui, sedere, stare, flere, videre, & cetera huiusmodi nisi Deus iuvenit, non poterimus. Quod item, ut ante diximus, intelligitur de istis tanquam operibus bonis. Nam statim inferius additur: Si enim absque Deo, & nisi per singula ille me iuvenit, nihil possum agere, nec pro bonis me iuste operibus coronabit, nec assiget pro malis; sed in utroque suum vel recipiet, vel damnabit auxilium. Nempe quia si dederit, facio, si non dederit, prætermitto. Et rursus inferius: Si in omnibus ille cooperatur, non est meum, sed eius qui adiuvat, imo qui in me cooperatur, præsertim cum absque eo facere nihil possum. Et paucis interjectis iterum: *Mihi autem nullus auferre poterit, disputando, liberi arbitrij potestatem, ne si in operibus meis Deus adiutor extiterit, non mihi debeatur merces, sed ei qui in me operatus est. Simili modo ratiocinatur Celestius apud Augustinum: Cū enim negasset gratiam Dei ad singula**

los actus dari, sic argumentando subjungit: *Propterca & ipsa gratia in mea voluntate posita est, sive dignus ferem sive indignus. Si enim per gratiam omnia facimus, quando vincimur à peccato, non nos vincimur, sed Dei gratia, quæ voluit nos adiu- vate omnimodo, & non potuit. Et iterum ait: Si gratia Dei est, quando vincimur peccata, ergo ipse est in culpa, quando à peccato vincimur, quia omni- no custodire nos aut non potuit aut noluit. Et ali- quot capitibus interpositis, sic Celestius ead- dem de re argumentatur: Non esse liberum ar- bitrium si Dei indigeat auxilio: quoniam in propria voluntate habet unusquisque aut facere aliquid aut non facere. Et iterum: Victoriā nostram non ex Dei esse adiutorio, sed ex libero arbitrio. Quod inferre dicitur est his verbis: Nostra est victoriā, quoniam propria voluntate arma suscepimus: sicut e contrario nostrum est, quando vincimur, quoniam armari pro- pria voluntate contempsimus. Adversus istas & istiusmodi ratiocinationes Pelagianas, ita concludit sanctus Hieronymus in eo quem su- pra citavimus loco: Ergo ut dixi, non debeo à Deo per singula auxilium deprecari, quod semel meo datum est iudicio. Et non multo post: scilicet nunc mihi Scripturarum testimonia replicanda sunt, quomodo per singula, Dei à Sanctis flagitetur auxi- lium, & in singulis operibus suis illo adiutore & pro- tectore uti desiderent. Lege totum Psalterium, omnes Sanctorum voces, nihil erit nisi ad Deum in cunctis operibus deprecatio. Non arbitror esse operi- ore dissertatione, sed solum lectione atque atten- tione opus ad intelligendum, quid in huius- modi verbis & Hieronymus, Augustinus at- que Pelagiani velint, vel quomodo in singulis operibus Dei gratiam adiutricem negent aut postulent. Etenim per se res ipsa clamat, non agi de aliquo Dei per habitum semel datos ma- nentisque adiutorio, sed de illo quod per sin- gulos actus novum à Sanctis poscitur, no- vumque datur à Deo.*

Quid enim est manifestius, quam non semel datum sed novum & actuale esse adiutorium cuius Deus semper largior esse debeat semperque donator? Ad quod non sufficit quod semel donavit, nisi semper donaverit? Ratione cuius Christus dicebat, Pater meus usque modo operatur, & ego operor? Ratione cuius Deus non deficit in dando, nec nos satiamur in accipiendo? Quid eviden- tius, quam non esse semel datum habitus vel aliud quodvis adiutorium, sed quod in singu-

lis actibus novum datur: quod nos petimus ut accipiamus, & cum acciperimus rursus petimus: propter quod impetrandum ad Deum semper auctorem recurrimus, & ex illius voluntate pende- mus? Propter quod oculi nostri semper ad Domi- num; quod per singula à Sanctis flagitur, per quod in singulis operibus suis uti Deo adiutore & protectore desiderant: denique propter quod impetrandum omnes Sanctorum voces nihil sunt, nisi ad Deum in cunctis operibus deprecatio? Quid stultius quam ita delirare, ut propter ad- iutorii habitus libertas arbitrii destruat? Nonne Philosophi omnes, imò omnes homines, qui- bus est mens duntaxat sana in corpore sano, intelligunt habitus non minus virtutum quam vitiorum esse plenissime subiectos libertati, ut ijs utantur & non utantur quando volunt? Quid furiosius aliquis phreneli correptus som- niaverit, quam si Deus per habitum aliquem nos adjuverit, non nos sed Dei auxilium pro ope- ribus coronandum aut damnandum sit: non nobis sed Deo merces debeatur: non nos vincit sed gratiam Dei: Deum in culpa esse quando vincimur. Nonne manifestum est, homines habitu vitioso præ- ditos peccare cum volunt, non peccare si no- lunt? Nonne iustus habitu virtutis instructus, dormit ut libet, vigilat ut libet, cessat & ope- ratur ut libet? Imò, nonne ipsimet Pelagiani profitentur nostram esse victoriā, quia pro- pria voluntate arma suscipimus; sicut nostrum esse quando vincimur, quoniam armari propria volun- tate contempsimus? Nimirum ut rudissimus quisque intelligeret, non eos etiam arma di- vinitus ad pugnandum suppeditanda respicere, dummodo illorum, sicut armorum, usus & non usus in eorum potestate & propria volun- tate remaneret. Adjutorium igitur istud actuale respuebant, quod Sanctus Augustinus & Ecclesia prædicat: per quod videlicet Deus non exspectat ut homo velut habitu utendo velit, sed in ipsa humana voluntate operatur ut velit & operetur; quod in singulis operi- bus à Sanctis poscitur; quod si defuerit, nec velle bonum potest aut facere: denique quod Deus velut gratuitum donum suum, donat aut neget quibus vult & quando vult. Hoc enim ex multis capitibus, ut alibi declaravi- mus, videbatur habere magnas cum libertate repugantias.

CAPVT XXI.

Concluditur argumentum capituli decimi quinti inchoatum, atque ostenditur non esse gratiam habitualem, vel aliam quamcumque in operandi modo ei similem, illam Christi gratiam quæ inspirat ac donat velle, agere, opus, meritum &c.

Hæc itaque quæ à capite decimo quinto tractatus huius in hunc locum usque deduximus, perspicuum lectori relinquunt, falsam fallacemque imaginationem esse quorundam recentiorum, dum putant iustitiam, hoc est, opus iustitiæ seu meritum esse gratiæ donum, si gratia quoquo modo in meritum opus influat & opus supernaturale constituat. Nam si non est illa gratia & motio sancti Spiritus actualis, quæ à iustis & iniustis, precibus poscitur, & tot jam testimoniis à nobis declarata est, quantumcumque ad opus bonum excitare, vel ad hoc influere & cooperari dicatur, iustitia seu meritum non erit gratiæ, sed arbitrii, non iustitiæ Dei, sed sua seu nostra, quam homines velint constituere, et iustitiæ Dei non sint subiecti. Quod apertissime declarat Augustinus in libro de gratia Christi circa finem.

Cum enim gratiam istam actualem qua donantur opera & merita tanquam singulis operibus necessariam predicasset, eamque multipliciter talem descripsisset, qualem diximus, ut quod per eam Deus a donet atque adiuuet ut agamus; ac b sapientia non solum reuelaret sed & animaret, nec suaderet solum omnino quod bonum est, verum & persuaderet: quod cum ineffabili suavitate credatur infundere: quod quemcumque illa docet, non tantum cognoscendo videat, verum etiam volendo appetat, agendoq; perficiat; quod per eam Deus interna atque occulta; mirabili atque ineffabili potestate operetur in cordibus hominum, non solum veras reuelationes, sed etiam bonas voluntates, hoc est volitiones; nec solum posse dicit atque adiuuet, sed etiam velle & operari operatur in nobis; idque ut uberius explicat, inus agendo in mente, in voluntate; dum, ut explicat, misericordia Dominus latenter subvenit, cor tangit, memoriam revocat, interiore gratia sua visitat hominem, interioris hominis usque ad exteriores lacrymas movet & producit effectum. Ecce, inquit, quemadmodum Deus adiuuando adest voluntatibus & actionibus nostris. Ecce quemadmodum & velle & operari operatur in nobis. Cum, inquam, eloquiis declarasset naturam gratiæ Christi singulis operibus necessariam, ne quis gratias habituales, vel nescio quas actuales non voluntatem agendi homini dantes, sed expectantes somniaret, tandem in compendium disputationem totam contrahens, sic adiungit: Si ergo consenserit vobis non solum possibilitatem in homine etiam si nec velit, nec agat bene, sed ipsam quoque voluntatem & actionem, id est ut bene velimus &

A bene agamus, quæ non sunt in homine nisi quando bene vult & bene agit. si ut dixi consenserit etiam voluntatem & actionem, hoc est, non solum posse, velle, & agere, sed ipsum actualiter velle & agere, diuinitus adiuuari, & sic adiuuari, ut sine illo adiutorio nihil bene velimus & agamus. Ecce gratiam illam actualem descriptam, qua donatur à Deo, non solum volendi agendique facultas, sed ipsum velle & agere, seu, ut ipse latinus loqui solet, ipsa voluntas & actio; & sic donatur, ut sine tali adiutorio nihil bene velimus & agamus, hoc est, ut hoc adiutorium sit singulis omnino operibus necessarium, illud videlicet quod in singulis operibus, ut fuisse probatum est, precibus invocatur. Iam igitur audi quid de cæteris quibuscumque, siue habitualibus, siue potentialibus adiutoriis, siue actualibus voluntati assistentibus, quibus non donatur ut velit atque agat, juxta doctrinam istam sentiendum sit: Si ergo, inquit, consenserit, eam (jam ante dictam) esse gratiam Dei per Iesum Christum Dominum nostrum IN QVA NOS SVA, NON NOSTRA IUSTITIA IUSTOS FACIT, UT EA SIT VERA NOSTRA IUSTITIA, QUÆ NOBIS AB ILLO EST, nihil de adiutorio gratiæ Dei, quantum arbitror, inter nos controversia remanebit. Audis Pelagio contendendum esse, quod illa jam tot modis descripta gratia, sit illa gratia Dei quæ per Iesum Christum hominibus data est, sit illa, in qua nos sua non nostra iustitia iustos facit, hoc est, qua opera iusta donantur homini à Deo, non ea homo sibi ipsi suæ libertatis ope facit. Nam Apostolica phrasi iustitiam pro opere iusto, hic & sexcentis locis Augustinus capit. Omnis igitur alia quæ fingitur gratia, siue iustitia habitualis, siue alia quælibet potentialis, non est illa gratia qua Deus donat homini iustitiam, hoc est, opus iustitiæ, sed siue adsit, siue desit, siue influat, siue non influat, iustitia quæ inde sequitur, non est Dei sed sua, non diuinitus data sed humanitus prolata, est meritum non gratiæ sed liberi arbitrii, non diuinitus sed humanum. Nempe quia cum omnis iustus gratiam habitualement habeat, si illa est gratia in qua Deus in singulis operibus donat iustitiam suam, hoc est, opus iustitiæ, profecto nihil opus est, ut iustus tot lacrymis & gemitibus diuinum imploret auxilium, nihil opus ut ei Deus infundat volendi agendique suauitatem, nihil opus ut inspiret voluntatem & actionem, habet homo posse per gratiam habitualement, habet velle per liberum arbitrium, quid

quid aliter implorat adiutorium? Stultum est enim, ut illud imploret quod habet in sua potestate. Quod si vero omnis doctrina sensusque Christianus hoc impium esse non dubitat, non est gratia habitualis illa gratia, in qua Deus donat nobis velle & operari suamque iustitiam nos iustos facit. Quicquid igitur ex tali gratia (quantumcumque influere & supernaturale efficere statuatur) operis iusti sequitur, iustitia nostra est, non Dei, quam qui volunt constituere, iustitiam Dei non sunt subiecti, meritum est non gratia Dei, sed voluntatis hominis, non divini auxilii sed arbitrii humani. Quam ob causam quæro & quomodo, cum in ipsum meritum talis gratia influere, & cum humana voluntate cooperari dicatur? Qui istud querunt aut dicunt, non intelligunt huiusmodi simultaneos cum humana voluntate influxus atque cooperationes gratiarum habitualium, addo & actualium quarumcumque, nihil omnino ad agnoscendam Christi medicinale gratiam facere. Tales enim tam habituales gratias quam actuales cum voluntate ad opus bonum concurrentes etiam Angeli sancti & Adamus habuerunt, quibus tamen Christi medicinalis gratia nullo modo erat necessaria. Ex quo fiebat ut talis gratia nec iustitiam, hoc est, opus iustum, nec meritum, nec perseverantiam Adamo aut Angelis donaverit, sed velle & nolle, agere & non agere, perseverare & non perseverare, in eorum libero relinqueretur arbitrio, per quod liberum arbitrium quemadmodum Adamus noluit, non operatus est, non stetit, non perseveravit; ita Angeli boni, quamvis non sine gratia, voluerunt, egerunt, steterunt, perseverarunt. Quorum quicumque si homo peccatis lapsus iam etiam potest, nec gratia Christi medicinalis donet ut possit & velit, liberè dico, gratia Christus mortuus est. Hoc est enim quod Pelagiani iam iustificatis hominibus, maximeque Semi-Pelagiani longè mitius tribuerunt, nec tamen hostes gratiæ esse desierunt, ut latius in superioribus declaravimus.

Quapropter quod iusto gratia habitualis non sufficiat ut operetur iustitiam Dei, sed quod opus inde fluens iustitiam hominis, humanamque meritum esse sinat, aliaque gratia precibus iustorum omnium implorata necessaria sit ut operentur ac velint, non illa ratio est, quod habitualis gratia non satis in opus influat, vel non satis opus in ordinem supernaturalem evehat, & huiusmodi quæ à recentioribus excogitata sunt; falsa sunt ista & parerga penitus præsentis instituto. Sed illa sola ratio est, quia talis gratia, & alia quæcumque illi similis, sive actualis, sive potentialis proferatur, sive simul influat sive non influat, non donat homini iustitiam seu opus iustum de quo quæstio est, hoc est, non est illud

adiutorium Dei, quod languentem ex vulnere concupiscentiæ voluntatem facit ex non volente & operante, velle & operari, sed potius è contrario voluntas tanquam robusta & sana talem gratiam habitualem facit influere, quia illam tanquam habitum suum, vel sibi assistentem potentialem gratiam, modo mortuo sese habentem, secum ad opus rapit, quemadmodum hoc in cæteris naturalibus habitibus & adiutoris patet: ubi luce meridiana manifestius est, non esse habitum qui facit facere, sed ipsissimum libera voluntatis arbitrium, quantumvis sine influxu habitus simultaneo nec velit nec operetur. Quod si gratia habitualis non est illa gratia quæ facit velle vel facere, quæque donat voluntatem & actionem (nam alioquin iustus semper vellet & faceret) consequenter valde perpericum est, opus quod inde sequi posse fingitur, non esse iustitiam Dei, hoc est, quam homini donat Deus, sed iustitiam nostram, seu humanam voluntatis: quia liberum arbitrium sicut voluntatem, ita & actionem sibi metipsum donat, (quamvis non sine gratia concurrente;) eodem planè modo quo sibi donat velle & operari, & opus est suum, quando alio habitu concurrente vult & operatur.

Quæ si in habituali gratia vera & clara & certa sunt, sicut iuxta sancti Augustini & Scripturarum principia dubitari nullo pacto potest, facile intelligitur, eandem omnino in alia quacumque actuali gratia esse rationem; si eodem modo, quemadmodum de habituali declaratum est, velle & nolle in libero relinquit voluntatis arbitrio, ut non illud à gratia operante accipiat, sed sibi metipsum, gratia licet concurrente largiatur. Tunc enim quamvis volendi & operandi potestas perspicue sit à largiente Deo, ipsa tamen voluntas & actio non datur à Deo, sed illam homo pro sua libertate sibi metipsum, quamvis non sine gratia, parit ac donat: Quemadmodum in concursu generali, cui ista actualis gratia quantum ad operandi modum est simillima, manifestè constat. Non enim est concursus generalis, sive sit naturalis sive supernaturalis, qui facit velle vel facere, vel qui donat voluntatem & actionem, sed est ipsum liberæ voluntatis arbitrium, quamvis sine concursu non possit velle vel facere. Quia in re, quod tam enormiter quidam recentiores hallucinantur, non alia ratio est, quam quod discrimen illud præclarissimum quod Augustinus inter adiutorium *sane* & *infirmæ* voluntatis, inter adiutorium *possibilitatis* & *voluntatis* atque *actionis* tam diligenter tradidit, non intelligunt, aut fortè quod illud tanquam sibi capitales contrarium nolunt intelligere.

ser misericordissimus inspirasset? Quae omnia tam perspicue gratiam actualem eamque potentissimam spirant, ut non videam quomodo possint ad remissionem peccatorum, vel gratias habituales vel sufficientes, nisi pervicaciam quidlibet pervertente, detorqueri. Quam ob causam Zozymus Papa cum haeresim Pelagianam Apostolicam auctoritate damnaret, gratiaque necessitatem & operationis efficaciam totius orbis Episcopis explicando, singulos bonos animi motus ad eam referendos esse sanciret, luculentissimis verbis & summo opere Afrorum Antislitum Concilio commendatis declaravit, actum esse gratiae inspirationem, quae de prostrato Pelagianorum errore triumphabat. Nes, inquit Pontifex,

instructu Dei (omnia enim bona ad auctorem suum referenda sunt unde nascuntur) ad fratrum & Coepiscoporum nostrorum sententiam retulimus. Quem sermonem, ut Celestinus Papa loquitur, sincerissimae veritatis luce radiantem Africi Episcopi tanto honore venerati sunt, ut ad eundem scriberent, quod Pelagianos districto gladio veritatis velut cursum transiens amputasset: Quid enim, inquit, tam libero fecisti arbitrio, quam quod universa in nostris humilitatis conscientiam retulisti? Et tamen INSTINCTU DEI factum esse fideliter, sapienterque vidisti, veraciter fidenterque dixisti. Ideo utique quia preparatur voluntas a Domino, & ut boni aliquid agant, paternis

*Zozim. Papa in epistola ad totius Orbis Episcopos.
Celestinus in epistola ad Episc. gallos.*

INSPIRATIONIBUS suorum ipse tangit corda fidelium. Quotquot enim Spiritu Dei aguntur, si filij Dei sunt; ut nec nostrum desse sentiamus arbitrium, & in bonis quibusque voluntatibus humana singulis motibus magis illius valere non dubitemus auxilium. Ecce loco adjutricis gratiae quam tantoperè celebravit Augustinus, audis hic instinctum Dei, audis inspirationem Dei, audis tactum quo corda filiorum Dei tanguntur & aguntur, in singulis voluntatis humanae motibus bonis, ut nemini dubium esse possit, quin actualis gratiae necessitas in omnibus bonis moribus pontificali & synodali auctoritate asseratur. Et quia per talem tactum, instinctum, inspirationem, suavitatem Dei, voluntas infirma liberatur, vegetatur, reparatur, sanatur, à creatoris ad Deum retorquetur, rectificatur, justificatur, hinc est, quod eadem illa actualis gratia sextentis Augustini locis vocatur sanans & justificans, non quod formaliter & habitualiter talem voluntatem hominis facit, sed quia illam ad talem justitiae & sanitatis rectitudinem efficiendo perducit; non enim de habitualiter sanante & justificante gratia contra Pelagium vires humane voluntatis predicantem agebatur, sed de illo principio quo lesi arbitrii infirmitas juvabatur. Quod facillimum esset innumeris testimoniis demonstrare, nisi hoc ipsum etiam non pauci recentiores agnoscerent.

CAPUT XVII

Idem ostenditur invictè juxta doctrinam sancti Augustini ex precibus Ecclesiae quae actualem motionem datricem voluntatis & operationis implorant.

DEINDE hoc invictè probat oratio totius Ecclesiae, quam Lydium lapidem esse ad dignoscendam gratiam adjutantem, de qua tota controversia est, saepenumero testatur Augustinus: ipsa igitur oratio, clarissima est, inquit, gratia testificatio. Et alibi nullo modo facilius & apertius Pelagianis responderi posse putat, quam si id quod de orando Deo egerat, sic amplectamur, ut hoc menti nostrae nulla subtrahat oblivio irrepro, nulla fallidus argumentationis extorqueat. Quam ob causam securissimè quodam in loco dicit: Si ergo alia documenta non essent, haec Dominica oratio nobis ad causam gratiae, quam defendimus, sola sufficeret. Hoc igitur argumentum, quia sanctissimus Doctor adversus omnes omnium cavillationes peremptorium esse judicavit ac docuit, frequentissimè adversus hostes gratiae adhibuit, omniaque argutissima eorum subterfugia interclusit, quibus nunc legem, nunc remissionem peccati, sub qua habitualis gratia comprehenditur, nunc exemplum Caselli, nunc gratiam Angelis & Adamo datam jure quae operari aut velle non poterant,

*Epist. 95.
Epist. 107.
Lib. de dono gratiae.*

pro vera Christi gratia opus & meritum largiente supponebāt. Cujusmodi testimoniorum Augustini, quia infinita multitudo est, de totidem lectores obruat, nos ea in pauca comarcabimus: quibus ostendemus, gratiam illam quae singulis tentationibus superandis, singulis praeceptis faciendis, singulis motibus bonis contra Pelagianos ex fidei Catholicae doctrina, & Augustini explicantis suffragio necessaria est, non aliam esse nisi actualem, quae in singulis actibus nostra infirmitas adjuvetur. Hoc autem vel ex illo solo irrefragabiliter convincitur, quod adjutorium habituales gratiae jam est in omnium iustorum potestas (hoc enim juxta recentiorum etiam doctrinam habitualiter nobis adest) & utitur quae do volumus. Est autem supervacaneum & stultum, & irrisorium, à Deo vel homine petere quod ipse non donat, sed jam ipse ut facis habes in tua potestate; non est igitur habituales gratiae adjutorium sed actualis, quod in omnibus orationibus julti postulant, & ratione cupis singulas bonas voluntates & operationes sibi à Deo donandas esse protestantur. Viam istam

*Y. 1. 1. 1.
Epist. 95.
Epist. 107.
Lib. de dono gratiae.*

orationis audi creberrimè inculcantem Augustinum: *Impetrando quidem oratio, quicquid impetrat, evidenter donum Dei esse ostendit, ne homo existimet à seipso sibi esse, quod si in potestate haberetur, non utique posceretur.* Et alibi de sanctissimo Propheta Davide: *Non de se praesumpsit sed optavit, ut faceret, utinam dirigerentur viam meam.* Quis autem optat, quod in potestate sic est, ut ad faciendum nullo indigeat adiutorio? Et in libro de natura & gratia, de superandis peccatorum tentationibus: *Quod licet non fiat, nisi voluntas adsit; jam iustus ne in tentationem inducatur orantibus, tamen ut fiat, voluntas sola non sufficit, ideo pro hac re nec superbia nec imprudens Domino immolatur oratio. Quid enim scilicet, quam orare ut facias, quod in potestate habens? Ex quo consequenter fit, ut quemadmodum id quod à Deo poscimus, non esse in nostra potestate probat oratio: sic è diverso donum Dei esse quicquid orando petimus, & ab eius misericordiam expectandum largitate aperuimus profitemur.* Quid vero evidentiùs, inquit Augustinus, quam Dei ostenditur gratia, ubi quod oratur accipitur? cui paulò post subiungit: *Nisi donum Dei, esset etiam ipsa ad Deum nostra conversio, non ei diceretur, Deus virtutum convertere nos.* Et libro de correptione & gratia: *Rogavi pro te ne deficiat fides tua. Quid ei rogavi, nisi perseverantiam usque in finem? qua profectò si ab homine hominis esset, à Deo poscenda non esset.* Si quidem, ut adiungit: *Nullo dubitante, quisquis à Domino, ut in bono perseveret precatur, donum eius esse talem perseverantiam consequitur.* Et libro de praedestinatione Sanctorum: *Frequentationibus orationum simpliciter apparuit, Dei gratia quid valeat. Non enim poscerentur à Deo qua praecipui fieri, nisi ab illo donarentur si fieret.* Et in eodem libro: *Non enim orando peteretur à Deo, nisi ab ipso tribui crederetur.* Et in libro de dono perseverantiae: *Cur perseverantia ista poscitur à Deo, si non datur à Deo? An & ista irrisoria petitio, cum id ab eo petitur quod seipsum non daret; sed ipso non donante esse in hominis potestate? Si enim irrisoria est etiam illa actio orationum, si hoc praecipui fieri à Deo, quod non donavit ipse nec fecit. Sed quod ibi dixi hoc & hic dico: Nolite errare, inquit Apostolus, Deus non irridet. O homo non verborum tuorum, verum etiam cogitationum testis est Deus. Si aliquid à tanto divite veraciter ac fideliter poscis, ab illo à quo poscis, te accipere crede quod poscis. Noli cum tabulis honorare. Et super eum crede te excellere, credens à seipso tibi esse quod ab illo te singis orare.* Et in epistola centesima quinta: *Impetrando quidem oratio, quicquid impetrat evidenter Dei donum esse ostendit, ne homo existimet à seipso sibi esse, quod si in potestate haberetur non utique posceretur.* Et in epistola ad Vitalium: *Nemo est tam imperius, tam carnalis, tam tardus ingenio, qui non videat Deum facere, quod rogare se praecipit ut facias. Quam doctrinam tanquam quae ex Christi institutione totiusque Ecclesiae unanimi sensu proficitur, instantissimè in omnibus penè contra Pelagianos libris, urget Augustinus, studiosissimèque commendat. Nimirum quia qua cer-*

titudine & evidentia ostendit, non esse in hominis quantumvis Christiani & baptizati & iustissimi potestate quod petitur, sed gratuita Dei gratia donandum esse, eadem profectò probat id quod contra Pelagianos agebatur, singula opera & merita, sive tentatio peccati quaecumque superetur, sive quodlibet praecipuum impleatur, non esse in hominis potestate, sed ab eadem illa gratuita Dei gratia etiam iustissimis esse largiendam. Nam quo quis iustior sanctiorque fuerit, eo magis profunde novit infirmitatem suam, & instantius pro singulis operibus faciendis postulat adiutorium: non illud quod in habituali vel sufficiente gratia iam accepit, quod inaniter stultèque poscitur, si habetur; sed illud quod sibi deesse, & à Dei misericordia adiuve donandum esse, & sine quo nihil se posse orando profiteretur. Docet & hoc Augustinus tantà testimoniorum claritate & multitudinem, ut integri libri impleantur, si cuncta accumularem. Quamquam quid vel rudissimis Christianis qui suae salutis curam gerunt, notius, & commendatius, & profundius insculptum est, quam ut nihil omnino boni sine Dei gratia se facere posse, & propterea sibi singula divinitus misericorditer donanda esse precibus fateantur? Verumtamen ad maiorem istius Christiani sensus evidentiam ex multis Augustini testimoniis pauca accipe: quibus omnia omnino in orationibus à Deo peti à fidelibus docet, ut contra Pelagianos omnia à Dei gratia donanda esse convineat. Nam de singulis omnino operibus nostris bonis praecipitque loquebatur, quando dicebat: *Cum ego vobis inquit dicebam, Convertimini ad me, & ego convertar ad vos, nosque, ut dicimus, Convertere nos Deus adiuturum ostendit, & Deum virtutum convertere nos: quod aliud dicimus, quam, Da quod iubes? Cum iubes accendo, intelligite ergo, qui insipientes estis in populo; & nos illi dicimus, Da mihi intellectum, ut discam mandata tua, quid aliud dicimus, quam, Da quod iubes? Cum iubes dicendo, Post concupiscentias tuas non eas, nosque, dicimus, Scimus quia nemo potest esse continens nisi Deus det: quid aliud dicimus, quam, Da quod iubes? Cum iubes dicendo, Facite iustitiam, nosque, dicimus, Doce me iustificationes tuas, quid aliud dicimus, quam, Da quod iubes? Item cum dicit, Beati qui esuriunt & sitiunt iustitiam, quoniam ipsi saturabuntur: à quo debemus petere cibum, potumque, iustitiam, nisi ab illo qui esurientibus eam & sitiuntibus promittit eius saturationem? De singulis omnino operibus bonis, praecipitque loquebatur, quando dicebat: *In eis certe libris confessionum mearum dixi Deo nostro, & saepe dixi, per. cap. Da quod iubes, & iube quod vis. Qua mea verba Pelagius Roma, cum à quodam fratre. C. episcopo meo fuissent eo praesente commemorata, ferre non potuit, & contradicens aliquanto commotus, penè cum eo qui illa commemoraverat, litigavit. Nempe quia tam perspicue ad singula Dei praecipia gratiam poscunt. Quid vero nobis primitus & maxime Deus iubet, nisi ut credamus in eum? Et hoc ergo ipse dat, si bene illi dictum est, Da quod iubes. Et in eisdem etiam libris, quod de mea conversione narraui, Deo me**

Lib. de pecc. meritis, c. 5.

Lib. de dono

me convertente ad eam fidem quam miserimā & sumissimā loquacitate vastabam: nonne ita narratum esse meministis, ut ostenderem me fidelibus & quotidianis matris meae lacrymis ne periret fuisse concessum? Vbi utique predicavi non solum aversa a recta fide, sed adversas etiam rectae fidei, Deum sua gratia ad eum convertere hominum voluntates: De proficiente vero perseverantia quemadmodum Deum rogaverim, & scitis & potestis recensere cum vultu. Omnia itaque Dei dona qua in eodem opere sive optari sive laudari quis non dicat negare sed dubitare saltem audeat Deum daturum se esse praestitisse, & quibus daturus fuerit nunquam potuisse nescire? Optaverat autem in illo opere id quod praecipit Deus dicendo, Da quod jubes? Laudaverat quicquid hominem Deo propinquo-rem similioremque facit, sub quibus omnia bona opera comprehendere, extra controversiam est. De singulis omnino operibus nostris bonis praecipitque loquebatur, quando dicebat, Ipse qui dixit, Si volueris conservabis man-

lib. de grat. & lib. arbit. cap. 16.

data, in eodem libro Ecclesiastico aliquanto post dicit: Quis dabit in ore meo custodiam, & super labia mea signaculum certum? &c. Iam certe mandata acceperat: Cōhibe linguam tuam à malo, & labia tua ne loquantur dolum. Cum ergo verum sit, quod dixit, si volueris conservabis mandata: quare quaerit in ore suo dari custodiam, similis ei qui dicit in Psalmo: Pone Domine custodiam ori meo: Quare non ei sufficit mandatum Dei & voluntas sua; quandoquidem si voluerit conservabit mandata? Quam multa Dei mandata sunt contra superdiam? Iam novit ea; si voluerit conservabit ea. Quare ergo paulo post dicit, Domine Pater & Deus vita mea, elationem oculorum meorum ne dederis mihi? Iam dixerat ei lex, Non concupisces: velut ergo & faciat, quod iubetur; quoniam si voluerit conservabit mandata. Quare sequitur & dicit, Concupiscentiam averte à me? Contra luxuriam Deus quam multa mandavit? Faciat ea quia si voluerit, conservabit mandata. Quid est quod clamat ad Deum, ventis appetitio & concubitus ne apprehendat me? Si hac ei praesenti diceremus rectissime nobis responderet & diceret: Ex ista oratione mea, quae haec à Deo peto, intelligite quomodo dixerim, si volueris conservabis mandata. Certum est enim nos mandata servare si volumus; sed quia preparatur (id est datur) voluntas à Domino, ab illo petendum est ut tantum velimus quantum sufficit, ut volendo faciamus. Certum est nos velle cum volumus; sed ille facit ut velimus bonum, de quo dictum est, quod paulo ante posui, Preparatur voluntas à Domino: De quo dictum est; A Domino gressus hominis diriguntur & viam eius volens: de quo dictum est; Deus est qui operatur in vobis & velle. Certum est nos facere cum facimus, sed ille facit ut faciamus, praebendo vires efficacissimas voluntati, qui dixit, Faciam ut in iustificacionibus meis ambuletis; & iudicia mea observetis & faciatis. Cum dicit, Faciam ut faciatis, quid aliud dicit, nisi auferam à vobis cor lapideum, unde non faciebatis; & dabo cor carneum, unde faciatis? Et hoc quid est nisi auferam cor durum, unde non faciebatis, & dabo cor obediens unde faciatis? De singulis omnino operibus nostris bonis praecipitque loquebatur, quando fulsissime duobus integris capitibus

lib. de grat. & lib. arbit. cap. 16.

162

hoc ipsum erat sapientia scire cuius esset hoc donum. **A** Vitale simpliciter errante adijcit: Si ergo ista
 Et quid inquit feci? Adij Dominum, & deprecatus **ibid.**
 sum. Quid opus est multa percurrere fratres mei? **ibid.**
 Quid nobis iubeatur orandum est, **ibid.**
 ut impleretur. De singulis omnino operibus **ibid.**
 praeceptisque implendis loquebatur, quando **ibid.**
 dicebat: Distinguenda est lex & gratia. Lex iu- **ibid.**
 bere novit, gratia iurare. Nec lex iuberet nisi esset **ibid.**
 voluntas; nec gratia iuraret, si sat esset voluntas. **ibid.**
 Iubetur ut habeamus intellectum, ubi dicitur; No- **ibid.**
 luit esse equus & mulus, quibus non est intellectus. **ibid.**
 Et tamen oramus ut habeamus intellectum, ubi di- **ibid.**
 citur; Da mihi intellectum, ut discam mandata tua. **ibid.**
 Iubetur ut habeamus sapientiam, ubi dicitur (vi- **ibid.**
 detur hic lacuna esse, & addendum, Et stulti **ibid.**
 aliquando sapite. Et tamen oramus ut ha- **ibid.**
 beamus sapientiam, ubi dicitur) si quis autem **ibid.**
 vestram indiget sapientia, postulet a Deo &c. Iube- **ibid.**
 tur ut habeamus continentiam, ubi dicitur: (& hic **ibid.**
 videtur suppletus: Contine te ipsum. Et **ibid.**
 tamen oramus ut habeamus continentiam ubi **ibid.**
 dicitur) cum sciret quia nemo potest esse contiens **ibid.**
 nisi Deus det, & hoc ipsum erat sapientia, cuius **ibid.**
 esset hoc donum, adij Dominum & deprecatus sum. **ibid.**
 Postremo ne nimium longu sit currit percurrere, iube- **ibid.**
 tur ut non faciamus malum, ubi dicitur: Declina a **ibid.**
 malo. Et tamen oratur ut non faciamus malum, ubi **ibid.**
 dicitur; Oramus ad Dominum, ne quid faciatis mali. **ibid.**
 Iubetur ut faciamus bonum, ubi dicitur; Et fac bonu. **ibid.**
 Et tamen oramus ut faciamus bonum, ubi dicitur; Non **ibid.**
 cessamus pro vobis orantes & postulantes: atque inter **ibid.**
 cetera pro istis oramus dicit; Ut ambuletis dignis Deo **ibid.**
 in omni placitum, & in omni opere & sermone bono. **ibid.**
 Sicut ergo agnosimus voluntatem cum hac prae- **ibid.**
 ceptis, sic & ipse agnoscat gratiam cum petuntur. **ibid.**
 De singulis omnino praeceptis implendis, ope- **ibid.**
 ribusque loquebatur, quando dicebat: Oret **ibid.**
 genitum voluntatis ut impetret donum facultatis. Qui **ibid.**
 enim dicit; Fiat cor meum immaculatum; &; timera **ibid.**
 tua dirige secundum verbum tuum; &; Ne domi- **ibid.**
 natus mihi omnis iniquitas; &; Fiat voluntas tua **ibid.**
 sicut in caelo & in terra: &; Ne nos inferas in ten- **ibid.**
 tationem; & cetera huiusmodi qua commemorare **ibid.**
 longum est, hoc est, in quibus precibus & vo- **ibid.**
 tis, quae pro universis & singulis praeceptis fa- **ibid.**
 ciendis funduntur Deo, hoc utique orat, ut prae- **ibid.**
 cepta Deus faciat: qua ut fierent, nec iuberentur, si **ibid.**
 mihi ubi nostra voluntas ageret; nec oraretur si sola **ibid.**
 sufficeret. Sed quid operam plurimis Augu- **ibid.**
 stini testimoniis coacervandis impendo? opera **ibid.**
 ipsius universa quae contra Pelagianos exara- **ibid.**
 vit, nihil aliud nisi gratiam singulis praeceptis **ibid.**
 operibusque faciendis necessariam spirant. Ex **ibid.**
 quo fit ut frequenter simulatq; praeceptum aut **ibid.**
 opus aliquod singulare implendum occurrerit, **ibid.**
 mox ad gratiam implorandam recurrat, ut **ibid.**
 fiat, & ad agendas gratias postquam factum **ibid.**
 est. Itaque Catholicae fidei regulam proferens: **ibid.**
 Scimus pro eis qui nolunt credere, nos qui tam cre- **ibid.**
 dimus recta fide agere cum Deum oramus ut velint. **ibid.**
 Scimus pro eis qui ex illis crediderunt, tanquam de be- **ibid.**
 neficis recte atque veraciter & debere nos Deo gra- **ibid.**
 tias agere & solere. Quod de omnibus omni- **ibid.**
 no praeceptis implendis verum esse eadem cer- **ibid.**
 titudine Christianus agnoscat. Vnde statim de **ibid.**

duodecim sententias, quas nos dixi scire ad fidem re- **ibid.**
 ctam & Catholicam pertinere, etiam in frater vo- **ibid.**
 biscum tenes, ago Deo gratias: quas profectum non vo- **ibid.**
 raciter agerem nisi Dei gratia fieret, ut teneres. Et **ibid.**
 de superanda iracundia, ne Augustino Pela- **ibid.**
 gius succederet: Si autem mihi iratus fueris, **ibid.**
 quam inique mihi irascatur attendat, & ut vincat **ibid.**
 iram, tandem aliquando postulet gratiam, quam in **ibid.**
 hoc iudicio confessus est singulis suis actibus necessa- **ibid.**
 riam, ut veram corse iustitiae illo adjuvante victoriam. **ibid.**
 Et de quacumque obedientia qua obtempera- **ibid.**
 tur praecipienti ac docenti Deo: Sunde audi **ibid.**
 Apostolum gratias agentem Deo, quod eius doctrina **ibid.**
 ex corde obedierint, quandoquidem non dixit, Gratias **ibid.**
 ago quia praedicata est vobis doctrina eius. sed quis, **ibid.**
 obedistis. Non enim omnes obaudimus Evangelio, **ibid.**
 sed quibus datum est, ait Dominus, illis autem non **ibid.**
 est datum. Non ergo ex corde, hoc est ex voluntate obe- **ibid.**
 dissent, si non prepararetur voluntas a Domino. **ibid.**
 Alioquin mendaciter ei de hac re Apostolus gratias **ibid.**
 agit, si hoc ipse non fecit. Hac ergo ratio est, **ibid.**
 cur postquam toties vim orationis ad gratiam **ibid.**
 voluntatis atque operis impetrandam ac **ibid.**
 manifestandam explicuit, generalissimè nulla **ibid.**
 voluntatis ullius aut operis aut tentationis ex- **ibid.**
 ceptione, concludit, nullum opus fieri, nul- **ibid.**
 lum praeceptum impleri, nullam peccati ten- **ibid.**
 tationem vinci posse sine illa gratia quae preci- **ibid.**
 bus invocatur. Omnem quippe bonam actio- **ibid.**
 nem quantumcumque minimam complecti- **ibid.**
 tur id quod ad Valentinum dicit: Intelligenda **ibid.**
 est enim gratia Dei per Iesum Christum Dominum **ibid.**
 nostrum, qua sola homines liberantur a malo, & **ibid.**
 sine qua nullum prorsus sive cogitando, sive volendo **ibid.**
 & amando, sive agendo faciunt bonum: non solum **ibid.**
 ut monstrante ipsa quid faciendum sit sciant, verum **ibid.**
 etiam ut praestante ipsa faciant cum dilectione quod **ibid.**
 sciunt. An forte per gratiam sufficientem **ibid.**
 aut habitualement? Audi qualem: Hanc quippe in- **ibid.**
 spirationem bonae voluntatis atque operis poscebat **ibid.**
 Apostolus eis quibus dicebat: Oramus autem ad **ibid.**
 Deum, ne quid faciatis mali, non ut nos probati **ibid.**
 appareamus, sed ut vos quod bonum est faciatis. Quis **ibid.**
 hoc audiat & non evigilet, atque fateatur a Domino **ibid.**
 Deo nostro esse, ut declinemus a malo & faciamus **ibid.**
 bonum? Omnem bonam actionem quantum- **ibid.**
 cumque minimam complectitur id quod ibi- **ibid.**
 dem subiicit: Faciebat Apostolus, illa omnia **ibid.**
 quae commemoravi: monebat, docebat, hortabatur, **ibid.**
 increpabat, sed sciebat, haec omnia non valere qua **ibid.**
 plantando & rigando faciebat in aperto, nisi eum pro **ibid.**
 illis exaudiret orantem, qui dat incrementum in **ibid.**
 occulto. Quoniam sicut idem Doctor gentium dicit: **ibid.**
 neque qui plantat, est aliquid, neque qui rigat, sed **ibid.**
 qui incrementum dat Deus. Omnem actionem **ibid.**
 bonam quantumcumque minimam com- **ibid.**
 plectitur, id quod adhuc subiungit: Quan- **ibid.**
 do non agunt, sive omnino non faciendo, sive non ex **ibid.**
 charitate faciendo, orent ut quod nondum habent **ibid.**
 accipiant, hoc est gratiam faciendi. Quae enim **ibid.**
 habebunt, quod non accepturi sunt; aut quae habent **ibid.**
 quod non acceperunt? Omnem actionem bonam **ibid.**
 quantumcumque minimam complectitur id **ibid.**
 quod in Epistolis ad Adrumetinos dicit: **ibid.**

*Epist. 2. ad
Valer. &
fratres eius.*

Legimus eis etiam librum Beatisissimi Cypriani de oratione Dominica, & ostendimus quemadmodum docuerit omnia quae ad mores nostros pertinent, quibus recte vivimus, à patre nostro qui in caelis est, esse poscenda, ne de libero praesumentes arbitrio à divina gratia decidamus. Ad quos dixerat in epistola prima, eadem omnium bonorum operum & motuum amplitudine: Probavi per testimonia Scripturarum quae ibi potestis inspicere, & bona opera nostra, & pias orationes, & rectam fidem, nullo modo in nobis esse potuisse, nisi haec acceperimus ab illo de quo dicit Apostolus Iacobus, Omne datum optimum, & omne donum perfectum defersum est, descendens à Patre luminum. Omnem actionem nostram bonam, quantumcumque minimam complectitur quod in libro de dono perseverantiae dicit: Dicat mihi quisquis audet, utrum Deus dare non possit, quod à se positi imperavit? hoc certe quis sapit, non dico despicit sed insanit. Imperavit autem Deus, ut ei sancti eius dicant orantes, Ne inferas nos in tentationem. Quisquis igitur exauditur hoc poscens, non inferitur in contumacia tentationem, quae possit, vel dignus sit perseverantiam sanctitatis amittere. Et infra: Nam quisquis in tentationem non inferitur, profecto nec in tentationem sua mala voluntatis non inferitur, in nullam praesens inferitur. Et rursum ibidem generalissimè: Turiores igitur vivimus, si totum Deo damus, non autem nos illi ex parte. & nobis ex parte committimus. Quod vidit iste venerabilis martyr Cyprianus, qui à Domino dictum esse tradit: Vigilate & orate ne veniat in tentationem. Ut dum praecedit humilis & submissa confessio, & datur TOTUM DEO, quicquid suppliciter cum timore Dei petitur ipsius pietate praestetur. Et mox perinde generaliter ex Ecclesia totius oratione & Catholica consequenter fide concludit: Si ergo alia documenta non essent, haec Dominica oratio nobis ad causam gratiae quam defendimus, sola sufficeret: quia

*Lib. de dono
pers. cap. 6.*

Nihil nobis reliquit, in quo tanquam in nostro gloriemur. Siquidem ut non DISCEDAMUS A DEO, non ostendit DANDUM nisi à Deo, cum poscendum ostendit à Deo. Qui enim non inferitur in tentationem non descendit à Deo. Et vim orationis ad veram gratiae demonstrationem exponens: Quod poterat, inquit, nobis etiam non orantibus, sed oratione nostra nos voluit admoneri, à quo accipimus haec beneficia. A quo enim nisi ab illo accipimus, à quo iustum est, ut petamus? Prorsus in hac re non operosae disputationes expectet Ecclesia, sed attendat quotidianas orationes suas. Orat ut increduli credant: Deus ergo convertit ad fidem. Orat ut credentes perseverent; ergo Deus donat perseverantiam. Quam Cypriani & Augustini doctrinam saluberrimam, de omnibus omnino bonis operibus pro quibus Ecclesia pie & humiliter & utiliter preces fundit, similiter locum habere confiteri debet, quisquis pro eis regandum Deum antequam dederit, & gratias ei agendas, postquam dederit, confiteretur. Denique omnem actionem nostram bonam quantumcumque minimam complectitur id quod ad

*Lib. de dono
pers. cap. 6.*

Bonifacium dicit: Si studium quisque ut pro alijs habeat, Deus dat, ut pro seipso habeat, quis alius

*Ibid. citatur
ab August.*

Ibid.

Ibid.

*Lib. 2. ad
Bonif. c. 9.*

est daturus? Quae cum ita sint, nihil in scripturis sanctis homini à Domino Deo video inveni propter probandum liberum arbitrium; quod non invenitur vel dari ab eius bonitate, vel posci propter adorationem gratiae demonstrandam. Et statim iterum: Sic itaque Dei gratia cogitur, ut ab initio bona mutationis, usque in finem consummationis qui glorietur, in Domino glorietur. Quia sicut nemo potest inchoare sine Domino, sic nemo perficere sine Domino. Omnem omnino bonam actionem nostram quantumcumque minimam complectitur quod etiam ex Cypriano Dominicam orationem exponente, ac totum quod recte vivimus, quodq; lex dicit à Domino Deo precibus imperandum declarante, docuisset nec praestitum bonum, nec fluidam virtutis, nec mentes bonas sine gratia Dei impere & esse in hominibus, usque adeo nec ad istud quod lex dicit, non adorandum idolum, non machandum, non homicidium perpetrandum atque haesum, Christianorum atque iustorum sufficiens voluntates, qui suam infirmitatem quotidiana oratione humiliter confitentur; tandem etiam de illis qui nondum Christo crediderunt, adiecit, ut per orationem nihil à Dei gratia exceptum esse monstraret: Gratias ergo non solum pro volentibus, verum etiam pro repugnantibus & oppugnantibus. Quid ergo petimus, nisi ut fiant ex volentibus volentes, ex repugnantibus resistentibus, ex oppugnantibus amantes? A quo nisi ab illo, de quo scriptum est; Praeparatur voluntas à Deo? Et doctrinae istius certitudinem & amplitudinem omnibus commendans qui Christiani & Catholici esse cupiunt universalissima generalitate subjungit: DISCANT ERGO ESSE CATHOLICI, QUI DEDIGNANTUR SI QUID MALI NON FACIUNT, ET SI QUID BONI FACIUNT, NON IN SEIPSIS SED IN DOMINO GLORIARI.

Quae quamvis alijs innumeris testimonijs comprobari potuissent, haec tamen cuius Christiano, pioque lectori arbitror, sufficiant, ut intelligat in Catholica doctrina totiusque Ecclesiae professione nihil esse certius quam id quod tanta securitate & firmitate, & asseverandi constantia, in omnibus adversus hostes gratiae scriptis Augustinus docet, nullum propositum bonum, nullum studium virtutis, nullum opus bonum, nullum voluntatis motum bonum in hominibus, sive non credentibus sive credentibus, sive Paganis sive Christianis, sive catechumenis sive baptizatis, sive iniustis sive iustis esse posse, quem non per suam gratiam Deus misericorditer largitur. Nec per quamlibet gratiam, sed illam, quae quotidianis precibus à Christianis, baptizatis, iustisque poscitur & occultae sancti Spiritus inspiratione tribuitur. Quod tanto verborum pondere, sententiarumque claritate ac densitate, tanta fidei Catholicae tenentis sollicitudine per universa sua monumenta praesertim, ac docuit, ut qui necdum hanc doctrinam sinceritatem agnoscere possint aut volunt, sub documento satis ostendant, quantum in moribus humanis valeat, eod quomquam progressum esse, unde redire non liceat, quamvis

*Lib. 2. ad
Bonif. c. 9.*

manere non liceat. Docet enim ut singula ^A precepta impleantur dicendum esse. *Da quod nobis; docet ad victoriam tentationum obtinendam non sufficere liberum arbitrium, nisi in oratione concedatur oranti: docet quid quid iubetur, etiam esse ut impleatur: docet, nihil in scripturis sanctis iuberi, quod non inveniatur a Dei bonitate dari vel posse ad adiutorium gratia demonstrandum: docet nullum prorsus sine cogitando, sive videndo & amando, sive agendo nos facere bonum, nisi inspiratione bona voluntatis ac operis, quæ orando petitur, concedatur: Docet nihil iurare quod monemus, docemus, hortamur; increpamus, nisi Deus iras nos exaudiat: Docet, orandum ut quando non agimus, accipiamus agere eo quod nihil habituri sumus quod non accipiamus: docet omnia que ad bonos mores pertinent esse possenda; totum esse dandum Deo, ut humiliter petentibus ipsius pietate prestetur: docet & ipsum non discedere a Deo, ad idem esse a Deo: Et per hoc dicitur esse eis qui Catholici esse volunt, ut si quid mali non faciunt, & si quid boni faciunt, non in seipsis, sed in Domino gloriantur. Hanc denique gratiam, quæ contra tentationes concupiscentiæ, incontinentiæ, insipientiæ, inobedienciæ, iracundiæ, omniaque quæ vel vetantur, vel iubentur implenda, postulat, esse illam, quam Catholici constantur & Pelagius fallaciter in iudicio Palastino confessus est singulis actibus necessariam. Quæ si paulo diligentius atenderent recentiores aliqui, non ita exorbitarent a tramite veritatis, ut solis philosophiæ principis in re tanta nixi, gratias habituales fingerent ad opera multa bona posse sufficere. Et egregie se munitos adversus Pelagianam heresim putant, quod non sine influxu habitus gratiæ tales operationes voluntari tribuant. Quasi verò vel ullum indicium sit in omnibus Augustini vel Pelagii scriptis, quod de habituum adiutorii disputatum sit,*

vel habituales gratias Pelagiani ac Massilienses abiecerint, vel ita delitaverint ut negarent habitus voluntatis in opus voluntatis influere: vel denique quasi iusti, baptismoque sanctificati (de quorum orationibus pro se factis tum oratio Dominica, tum Augustini & Cypriani producta testimonia poene universa procedunt) gratiam habituales qua donati sunt, tot precibus & gemitibus precant. Commenta sunt ista hominum suas opiniones quoquo modo defendentium; qui divina gratiæ sinceritatem potius humani ingenii subtilitate, quam Ecclesiasticæ, ut oportebat, traditione discere ac docere voluerunt. Est enim apertissimum, gratiam istam tum suavitatis, tum inspirationis quæ orando petitur, esse actualem, quam Deus iustus tunc quando agendum præceptumque implendum est, iuxta profundissimi sui consilii arcanum donat orantibus aut negat, sicut placet, cui nihil iniuste placet. Nam ut Augustinus adversus omnino similem Pelagianorum tergiversationem, naturam, peccati remissionem, & legis scientiam, tanquam Dei gratiam proferentium notat, iustus orans Da quod iubes; Fiat voluntas tua; Ne nos inducas in tentationem; non ut, que id orat, inquit, ut homo sit quod est natura; neque id orat ut habeat liberum arbitrium; quod iam accipit, cum creatur ipsa natura: neque orat remissionem peccatorum aut habituales gratiam, quia hoc superius dicitur. Dimite nobis debita nostra: neque orat ut accipiat mandatum, si enim in tentatione desecrit hoc facit, quod est contra mandatum. Orat ergo ut non peccet, hoc est ut quid faciat mali, quod vetatur, vel bonum faciat quod iubetur. Ut proinde rectissime firmissimæque pro actuali & nondum data gratia cum Augustino concludatur: Ipsa igitur oratio clarissima est gratiæ testificatio.

Epist. 95. ad Innocent. Vide omnino similes locum lib. de gest. Pelag. cap. 9. & epist. 107. ad Valerium.

CAPVT XVIII.

Eandem doctrinam Romani Pontifices tradunt, & Ecclesia tota profitetur.

Nec Augustini duntaxat, sed & Pontificum Romanorum & Conciliorum Ecclesiæ veritatem suo calculo comprobantium, mens eadem omnino eademque doctrina est. Vnus Pontificum erit inquit omnia, sanctus Innocentius qui tempore conflictus istius cum inimicis gratiæ & vixit & scripsit, & Ecclesiasticis Conciliis Carthaginensi atque Milevitano respondens scripsit. Tota enim epistola utraque Synodalis adiutorium Dei actuale ad nostros singulos actus necessarium esse tantâ inculcat acrimoniâ & evidentia, ut vel tardissimos de somno excitare, clausisque oculis lumen istius veritatis inferre posse videatur. Nam in primis, quid

spirat aliud quod iterum iterumque incolcat, illam gratiam, adiutorium, remedium esse quotidianum, quod Pelagius & Celestius oppugnabant? Nec illum considerant cuius quotidie gratiam consequuntur. Et, Quid tam iniquum potest esse, tam barbarum, tam totius religionis ignarum, tam Christianis mentibus inimicum, quam huic te negare debere, quicquid in quotidiana gratia consequeris? Et, Cui potes debere quod vivis, quomodo te non putas illi debere quod taliter vivis? Et, Adiutorio quotidiano nos egere negare non possumus. Et: Quotidiana præstat ille remedia. Et: Quis rogo tantis illorum peccatorum error obcecatur, ut si nullam gratiam sentiunt, quia nec digni sunt, nec merentur, nec de alijs considerant, quid quotidie singulis gratia divina largitur. Quid aliud spirat quod plus

Epist. Innocent. ad Concil. Carthag. est apud August. 91.

CAPVT XXII

Ostenditur eadem natura gratiæ medicinalis Christi septimò ex orationibus Ecclesiæ, quibus ipsa voluntatis determinatio à Deo postcitur.

SEPTIMO genuinam gratiæ medicinalis naturam in eo sitam esse non quod sit gratia sine qua non, sed qua, hoc est, non sine qua non possumus bene operari, vel possumus si velimus, sed qua determinatè volumus & operamur, perspicuè constat ex orationibus quotidianis, quas Ecclesia fundit ad Deum. Nam quemadmodum ex eis colligimus inuictè, gratiam illam non esse habitualem, sed actuaalem Spiritus sancti motionem, ita ex ipsdem rectissime conficimus, esse non quamlibet actuaalem, sed illam tantum qua Deus ipsum velle & operari operatur in nobis, seu, ut expressius dicam, qua Deus ipsam determinationem voluntatis ad volendum & operandum inspirat nobis & operatur in nobis. Quod duobus modis perspicuè ostendi potest. Primò ex eo quod Ecclesia penè in omnibus suis orationibus petit ipsum velle & agere. Inspiciantur enim preces ejus, ubique audies, *Fiat voluntas tua; Da nobis intellectum ut discam mandata tua, & ei conformiter Evangelista, Aperuit eis sensum, ut intelligerent Scripturas. Vitam dirigantur via mea. Averte oculos meos ne videant vanitatem. Gressus meos dirige secundum eloquium tuum. Non dometur mei omnis iniquitas. Et ne nos inducas in tentationem.* Hinc petimus ut infideles credant, ut fideles piè, justè, continentèr vivant, ut superent tentationes, & hujusmodi, in quibus semper hoc petitur, ut velint & faciant bonum, ut non faciant malum, juxta illud Apostoli quod uniuersa complectitur: *Oramus ad Deum ut nihil mali faciat, sed ut vobis quod bonum est faciat.* Cujusmodi orationibus pro omni genere bonorum operum epistola Apostolica referta sunt, & Ecclesia Christi sub inuicti sacrificii oblatione quotidie resonat. Iam autem perspicuum est, neminem posse velle quicquam aut facere, hoc est, neque credere, neque sperare, neque diligere, neque sobriè, justè, piè, continentèr vivere, neque tentationem impugnantem superare, vel aliud quicquam bonum facere, nisi hic & nunc voluntas ejus ad hoc determinetur. Quamdiu enim non determinatur hic & nunc, tamdiu non vult, & consequenter tamdiu non credit, non sperat, non diligit. Quisquis ergo petit à Deo ut aliquis velit, ut credat, ut diligat: ut aliud quicquam boni operetur, hoc ipsum directè petit, ut ad illa voluntas ejus hic & nunc determinetur. Ipsa igitur determinatio voluntatis etiam hic & nunc ad volendum & operandum, est propriè dictum diuinæ gratiæ donum, utpote non solum, sine qua non fiat, sed qua fiat ut

Vide. tit. lxxvii.

Vide. tit. lxxviii.

Vide. tit. lxxviii.

Vide. tit. lxxviii.

Vide. tit. lxxviii.

Vide. tit. lxxviii.

Vide. tit. lxxviii.

Vide. tit. lxxviii.

Vide. tit. lxxviii.

Vide. tit. lxxviii.

Vide. tit. lxxviii.

Vide. tit. lxxviii.

Vide. tit. lxxviii.

Vide. tit. lxxviii.

Vide. tit. lxxviii.

Vide. tit. lxxviii.

Vide. tit. lxxviii.

Vide. tit. lxxviii.

Vide. tit. lxxviii.

Vide. tit. lxxviii.

Vide. tit. lxxviii.

Vide. tit. lxxviii.

Vide. tit. lxxviii.

Vide. tit. lxxviii.

Vide. tit. lxxviii.

Vide. tit. lxxviii.

Vide. tit. lxxviii.

Vide. tit. lxxviii.

Vide. tit. lxxviii.

Vide. tit. lxxviii.

Vide. tit. lxxviii.

Vide. tit. lxxviii.

Vide. tit. lxxviii.

Vide. tit. lxxviii.

Vide. tit. lxxviii.

Vide. tit. lxxviii.

Vide. tit. lxxviii.

Vide. tit. lxxviii.

Vide. tit. lxxviii.

Vide. tit. lxxviii.

Vide. tit. lxxviii.

Vide. tit. lxxviii.

Vide. tit. lxxviii.

A voluntas determinetur. Quod duobus ex capitibus manifestum est. Primò ex eo, quod sola causa sine qua non, nunquam est illa qua fit actio. Nam illa in sua ratione abstractit ab agendo actualiter, & solum necessaria est si agatur. Ex quo fit ut quisquis petit ut velit, seu ut voluntas ejus ad volendum hic & nunc determinetur, amplius petat, quam ut sibi detur gratia, sine qua non potest determinari: sed illam postcitur, qua re ipsa & actu fiat ut ad volendum determinetur. Secundò ex eo, quod Ecclesia & quislibet humilis fidelis ejus, non cessat ab oratione, quantumcumque gratis potentialibus & sine quibus non potest velle vel agere instructus sit, quamdiu se sentit id ipsum nondum velle & agere. Quamdiu enim illud ei deest, institutio Christi & Scripturarum, quibus ipsas voluntates & actiones à Deo postcitur docemur, plenissimè locum habent, neque quisquam nisi superbiæ spiritu seductus eo amentia prorumperet, ut quamdiu non vult atque agit, se sibi ad volendum agendumque sufficere posse sentiret, nec opus esse illa dona precibus à Deo postulare. Quod signum apertissimum est, gratiam Christi quæ fidelium precibus imploratur, esse illam (post omnes habituales & potentiales gratias & sine quibus non possumus agere) postremam gratiam, qua ipse postremus nutus voluntatis, hoc est, determinatio & inclinatio voluntatis ad consentiendum, volendum, agendumque donatur, quæque omnes gratiæ præcedentes qualecumque, siue lex, siue doctrina, siue reuelatio, siue habitualis, siue sufficiens, siue alia qualecumque sine qua non potest agere, ad opus rapiuntur & applicantur, juxta illas à Spiritu sancto inspiratas postulationes: *Inclina cor meum in testimonia tua & non in avaritiam. Inclinet corda nostra ad se ut ambulent in universis vijs eius, & custodiamus mandata eius.* Et juxta illam profundissimam Augustini definitionem: *Opus est gratia, quam qui accipiunt doctrina salutari Scripturarum sanctarum, cessi fuerint inimici, sunt amici: non opus eiusdem doctrine, quam qui audiunt & legunt sine gratia, peiores eius efficiuntur inimici.* Et illam ibidem: *Non ergo gratiam dicamus esse doctrinam, sed agnoscamus gratiam qua facit prodesse doctrinam: qua gratia si desit videmus etiam obesse doctrinam. Nimirum qua per illam solam fit, ut doctrina præceptorum Dei, non audiendo sed obediendo, neque lectione sed dilectione teneatur.* Nam illa gratia quæ facit prodesse doctrinam, est sola illa postrema gratia quæ voluntatis nutus re ipsa & actu ad consentiendum, volendum, agendum, determinatur: quæ si desit, nunquam doctrina audita pro-

Psalms. 138.

3. Reg. 8.

Epist. 107. ad Vitalem.

Ibidem.

Ibidem.

pro.

proderit, sed reum prævaricationis efficiet.

Nam ut alibi profundissime de illa postrema & vera & genuina Christi gratia prægnantissimè: *Hæc gratia qua occultè humanis cordibus divinè largitate tribuitur, à nullo duro corde respuitur. Ideo quippe tribuitur ut cordis duritia primitiis auferatur.* Hoc est, ideo tribuitur, ut hoc ipsum auferat quod impedit ne ex nolente fiat volens, ipsam videlicet indeterminationem ejus ad volendum, quæ quoad non tollitur, tandem cordis duritia non auferatur, nec ad volendum determinabitur, hæc doctrina præcepti proderit, nec voluntas hominis consentiet, aut volet, aut operabitur. Hoc ipsum ergo quod se voluntas hic & nunc determinat, est præcipuum & propriè dictum divinæ gratiæ donum, quod si non detur, nunquam in æternum voluntas bonum volet, quia sine illo dono quod duritia cordis auferatur, velle non potest. Si enim sine illo se ad volendum inclinare & se determinare potest, frustra præcibus poscitur: *Cur enim oratur ut accipiat si ab homine est ut habeatur? Nam quid stultius quam orare ut faciat, quod in potestate habeas?*

Secundo, ipsam determinationem voluntatis hic & nunc ad volendum & operandum, fidelium præcibus posci, ex Dei præceptis patet. Omnia quippe præcepta quæ nobis ad agenda bona præstituta sunt, non aliud à nobis petunt, quam ut voluntatem nostram ad volendum determinemus: & è contrario, omnia quæ malum vetant, hoc vetant ne voluntatem nostram ad malum determinemus. Nam quid est aliud, Crede Deo, dilige Deum, fac bonum, quam determina voluntatem ad credendum, diligendum, & faciendum bonum? Et quid est aliud, Noli vinci à malo, nisi voluntas tua non determinetur ut cedas malo? *Nam cui dicitur Noli vinci, inquit Augustinus, arbirium sine dubio voluntatis eius convenitur. Velle enim & nolle propriè voluntatis est. Nec velle aut nolle potest nisi voluntas ad volendum nolent-*

^A dumque hic & nunc determinetur.

Cum igitur ista perspicua certaque sint, jam æquè certum est, hoc ipsum totum, quod homini à Deo præcipitur in illis, quibus impletur, esse divinæ gratiæ donum. Docet hoc Augustinus locupletissimè multis in locis. Vnus aut alter in re aperta sufficit. Nam hæc istud de omnibus præceptis Dei generale pronuntiatum: *In eis libris confessionum mearum certè dixi Deo nostro & sæpè dixi, Da quod aubes, & iube quod vis. Quid verò nobis primitiis & maxime Deus iubet, nisi ut credamus in Deum? Et hoc ergo ipse dat, si bene illi dictum est, Da quod aubes. Quid verò etiam in ipso credendi actu, & in alio quocumque qui præcipitur, iubetur maxime voluntati, quam ut hic & nunc, cum præceptum obligat, ad volendum aut nolendum se determinet? Et hoc ergo ipse dat, hoc est, ipsam igitur determinationem voluntatis Deus tribuit voluntati, si rectè dicitur, Da quod iubes. Rectè hoc autem dici, fides Catholica nos negare non sinit, juxta quam in Concilio Araucano definitur: *Nulla facit homo bona, qua non Deus præstet ut faciat homo.* Et Augustinus confidenter dicit: *Nihil in Scripturis sanctis homini à Domino dicitur, quod non inveniatur vel dari ab eius bonitate, vel posci propter adiutorium gratiæ demonstrandum.* Si quod iubetur à Deo, poscitur à Deo, ergo datur à Deo. Nam ut alibi Augustinus de perseverantia in bono, quod in omni quod à Deo poscitur locum habet: *Cur perseverantia ista poscitur à Deo, si non datur à Deo? An & ista irrisoria petitio est, cum ab eo poscitur, quod scitur ipsum non dare, sed ipso non donante esse in hominis potestate?* Si ergo in primis & ante omnia in omnibus præceptis poscitur, ut voluntas nostra ad volendum agendumque determinetur, hoc ipso quo poscimus ut velimus & agamus, profectò ipsam voluntatis nostræ determinationem, per gratiam nobis dari, manifestum est.*

C A P V T X X I I I

Ostenditur octavo ex eo quod post lapsum nihil omninò boni in homine, vel ab homine esse potest, nisi donetur à Deo, etiam ipsa suæ voluntatis bonæ determinatio: nec in ullo laudari nisi in solo Deo.

QUOD sine octavo ex alio capite perspicuè constare potest. Docet enim Augustinus frequenter, id quod sine aperta impietate negari nequit, postquam humana natura in peccati infirmitatem præcipitata est, jam nihil omninò in homine boni esse posse, nec nutum quidem voluntatis, aut studium, aut conatum, nisi homini detur; non solum illud facere posse si velit, sed nisi ei hoc ipsum quicquid boni ab ipso vel in ipso sit gratiâ

^A largiente donetur. Ex quo necesse est confiteri, ipsam voluntatis determinationem, qua hic & nunc voluntas ad consentiendum, volendum, conandum, agendumque se determinat, ab ipsa gratia debere conferri. Hoc enim est potissimum quod in omnibus bonis operibus eminet, & sine quo nec opus ipsum in rerum natura existere, nec bonum esse aut vocari potest. Hoc ergo totum nunc à gratia Dei debere donari ac fieri plurimis in locis Augustinus docet. Nam inde illud generale

*Lib. de præ-
dicit. Sancti
cap. 8.*

*Lib. de nat.
et grat. c. 16.
Ibid. cap. 18.*

*Lib. de grat.
et lib. arb.
cap. 3.*

*Lib. de donis
per. cap. 11.*

*Con. Arauc.
c. 20.
Lib. 2. et
Basil. c. 3.*

*Lib. de
per. cap. 11.*

*Lib. de
per. cap. 11.*

generale de Christi Redemptoris donis, ab ipso
 quicquid boni est donatur. Ergo quia hoc bonum est,
 ab ipso atque donatur, ut sciat a quo bonum omne
 donatur, ut omnino de omnibus bonis, qui gloriantur
 in Domino glorietur. Si ergo determinatio volun-
 tatis hic & nunc ad volendum bonum,
 non exiguum est donum, ab ipso igitur hoc
 donatur, a quo bonum omne donatur. Cui
 a quipollet istud contra Pelagianos alibi: Pro-
 inde cupiditas boni, non homini a Domino esset si
 bonum non esset: Si autem bonum est, non nisi ab illo
 nobis est qui summè atque incommutabiliter bonus
 est. Et pressius in aliis locis: Cum ergo nos ea
 desiderant, quibus proficiamus ad Deum, inspiratur
 hoc & praebeatur gratia Dei, non virtus nostra & in-
 dustria aut operum meritis comparatur: quia ut sit
 virtus voluntatis, ut sit industria studij, ut sint opera
 charitate ferventia, ille tribuit, ille largitur. Ecco
 etiam ipse nutus voluntatis, qui non est aliud
 quam ipsa voluntatis ad aliquid determinatio
 hic & nunc, à Deo dari & inspirari debet,
 non ut habeatur nutus seu determinatio ad
 annuendum, si tamen velis, quod non est aliud
 quam potestatem annuendi determinandique
 accipere, sed ut ipse nutus seu determinatio
 habeatur, ubi jam est profectus potestatis ad
 ipsam actum & nutum atque determinationem.
 Nam ut rectè ponderat hujusmodi Scripturas
 Augustinus: Non est consequens ut qui potest veni-
 re & annuere & se determinare, etiam veniat,
 & annuat, & sese hic & nunc determinet, nisi
 id voluerit atque fecerit: sed omnis qui dicitur à
 Patre, non solum potest venire, sed venit: ubi iam
 & possibilitatis profectus, & voluntatis affectus &
 actus effectus est. Si ergo & ipse nutus, &
 consequenter determinatio voluntatis hic &
 nunc à Deo datur, non solum nuendi atque
 determinandi si velis, sed ipse possibilitatis
 istius profectus & voluntatis effectus, & ipse
 nutus seu determinationis effectus datur.

Hinc est ergo consequenter, quod gratia
 tribuit Augustinus quicquid omnino in vo-
 luntate, live consentiente, live annuente,
 live volente, live sese determinante excogitari
 potest. Nam & victoriam tentationis, hoc
 est, illud ipsum quod duabus voluntatibus in-
 ter se contententibus, una superat, & in al-
 teram partem se determinat, gratia donanti
 tribuit: Cum dicitur, Noli vinci à malo, quid ei
 potest nisi gratia succurrentesiat? Ergo & victoria
 quae peccatum vincitur, nihil aliud est, quam donum
 Dei &c. Nec sufficit liberum arbitrium, nisi & vi-
 ctoria concedatur oranti. Quod autem non
 aliter hoc fiat, nisi ipsam voluntatem in alte-
 ram partem determinando, manifestissime
 tradit quando dicit: Ideo petimus, ne inferamur
 in tentationem, ut hoc non fiat, id est, ut volun-
 tate nostrâ non deseramus Deum. Et si exaudi-
 mur, utique non sit, quia Deus non permittit ut
 fiat. Potens ergo est, & à malo in bonum flectere
 voluntates, & in lapsum pronas convertere ac diri-
 gere in placitum gressum. Cui non frustra dicitur:
 Deus tu convertens vivificabis nos. Quid est fle-
 cere voluntatem in bonum, quid est in lap-
 sum pronam convertere, nisi eam vel fluctuan-

tem, vel in alteram partem jam nutantem ad
 propendentem, istâ determinatione revoc-
 care, & in alteram partem determinare? Fle-
 xus enim & conversio voluntatis in hanc vel
 illam partem, nihil est aliud quam ejus in al-
 terutram partem determinatio. Nunquam
 enim Deus hominis voluntatem in bonum
 re ipsa flectet atque convertet, nisi hic & nunc
 determinet. Quod quidem olim ante lapsum
 in illa voluntatis prima fortitudine homo po-
 tuit, nunc non potest dicente discretissimis ver-
 bis Augustino: Non est hoc omnino in virtutibus li-
 beri arbitrij, quales nunc sunt: fuerat in homine
 antequam caderet. Post casum autem hominis, non
 nisi ad gratiam suam Deus voluit pertinere, ut ho-
 mo ACCEDAT ad Deum: neque nisi ad gra-
 tiam suam voluit pertinere, ut homo NON RECE-
 DAT à Deo. Nempe quia nunc post lapsum
 ipsa gratia debet voluntatem, ut accedat ad
 Deum gratuita bonitate convertere, ipsa gra-
 tia debet eam ne recedat retinere, ipsam vi-
 delicet, ut ante dixerat, in hanc partem fle-
 ctendo, dirigendo, inclinando, convertendo,
 quod nihil aliud est quam determinando; ante
 verò proprio suo robore poterat volūtas (gra-
 tia licet juvante, sine qua nihil eorum poterat)
 sese ad Deum flectere, dirigere, inclinare,
 convertere, permanere si vellet. Quam ob
 causam nunc ipse voluntatis nutus & flexus,
 & inclinatio, & directio, & conversio, quae
 sine ipsius determinatione hic & nunc, neque
 neque cogitari possunt, specialia divina gra-
 tiae dona sunt, ut faciatissime audivimus: tunc
 non erant nisi tantum in radice, quatenus gra-
 tia quadam dabatur potentialis, cum qua
 poterat omnia ista si vellet, & sine qua non po-
 terat, quamvis vellet, quemadmodum etiam
 latissime supra demonstravimus.

Hæc est ergo vera ratio, cur Augustinus,
 quando de bonis actionibus & voluntatibus
 lapsi hominis tractat juxta Scripturas sacras,
 nihil omnino boni quantumvis exiguum, quod
 cum Deo partiri velle possemus, à divina gra-
 tia donante subtrahi sinat. Quis autem du-
 bitet, præcipuam partem bonae voluntatis &
 actionis eripi Deo, si ipsa voluntatis determi-
 natio hic & nunc divinae gratiae ita subtraha-
 tur, ut eam cum recentioribus præcipue huma-
 ni arbitrii esse dicamus? Contra hujusmodi
 præsumptionem illae sententiae sanctissimi Do-
 ctoris tortae sunt: Tutiores igitur vivimus, si to-
 tum Deo damus: non autem nos illi ex parte, & no-
 bis ex parte committimus. Quod & sancti Cy-
 priani verbis probat: Ut dum preceat humilis &
 submissa confessio, & datur totum Deo, quicquid
 suppliciter cum timore Dei petitur, ipsius pietate
 praestetur. Quod ex Paronympho Christi Salva-
 toris didicerant, quando dicit: Non potest homo
 accipere quicquam, nisi fuerit ei datum de caelo. Et
 ex Iacobo Apostolo: Omne datum optimum, &
 omne donum perfectum de caelo est. Et Paulo Coa-
 postolo ejus: Praedestinati secundum propositum
 eius, qui operatur omnia secundum consilium volun-
 tatis suae: usque adeo, omnia addit explicando
 Augustinus, ut in nobis operetur & velle. Quis Lib. de pra-
 dest. Sancti. cap. 18.

ibid. r. 7.

Lib. de dona
prof. cap. 6

Ioann. 3.

Iacobi 1.

Ephes. 1.

Lib. de pra-
dest. Sancti.
cap. 18.

autem dubitas, quis totum non detur Deo de caelo nobis danti atque operanti secundum consilium voluntatis suae, sed quod nobis ex parte maxima, & illi ex alia parte exigua committamus, si determinatio voluntatis hic & nunc ad bene volendum & operandum homini non a Deo dante, sed humana voluntate seipsam hic & nunc determinante conferatur? Nam voluntatis determinatio praecipuum illud est, propter quod laudabiles aut vituperabiles sumus, imo propter quod, & per quod vel opus bonum in rerum natura ponitur. Quod si homini est ab homine, falsissimum est, quod totum Deo dantur, ut Augustinus & Cyprianus faciendum docent; falsissimum **NOSTRUM ESSE NIHIL**, ut alibi Cyprianus clamat; falsissimum non posse hominem accipere quicquam, nisi fuerit ei datum de caelo; falsissimum Deum operari omnia, aut omne datum optimum esse de caelo, ut Apostoli docent. Nam dare gratiam sine qua non potest se determinare, si velit, & cum qua potest, se determinare quando lubet, non est ipsam dare determinationem; quemadmodum ex donatione habitualis & cuilibet potentialis gratiae, adeoque ipsius liberi arbitrii perspicue patet.

Ex quo & alia radix detegitur, cur determinatio voluntatis hic & nunc ad operandum potius quam non operandum, non possit sibi voluntati tribui, prout recentiores quidam tribuunt: quia hoc manifeste esset laudem boni operis bonaeque voluntatis partiri cum Deo. Hoc autem impium esse ex eo patet, quod post lapsum hominis tota laus bonae voluntatis atque operis in solam gratiam referenda sit: neque ulla ex re placere possit homo Deo, nisi fluat ex Deo, & homini ipsius gratia largiente tribuatur. Quicquid enim homo sibi ex seipso esse boni putat, in eo necesse est in seipso, non in Domino gloriatur. Si ergo ex seipso habet determinationem suam voluntatis hic & nunc, & non ex Deo determinationem largiente, in quo nisi in seipso, non in Domino contra Apostolum gloriabitur? Quam rationem format Augustinus quando ad ver-

sus cogitationes non dissimiles dixit: *Necesse est ut parum diligat eum, qui non ab illo sed a seipso bonum se arbitratur effectum. Unde autem fieri potest, ut talis non in seipso sed in Domino gloriatur? Qui enim gloriatur, quod sit bonus, quod nemo esse potest, nisi determinatione suae voluntatis ad bonum, in illo debet gloriari a quo factus est bonus. Ac per hoc qui se a seipso factum bonum arbitratur, consequens est ut in seipso non in Domino gloriatur.* Contra huiusmodi praesumptiones, Deo partem unam & sibi alteram tribuentes, deinde subiungit: *Omnia autem intentio gratiae novi Testamenti, qua sursum cor habemus (quia omne datum optimum, & omne donum perfectum, de sursum est) id agit, ne simus ingrati, atque in ipsa gratiarum actione nihil aliud agitur, nisi ut qui gloriatur in Domino gloriatur.* Hinc & in Psalmum sexagesimum quintum: *Totam intentionem nostram in laudem Dei mittit, nihil nobis relinquit*

A unde laudemur. Et in Psalmum sexagesimum nonum: *Semper magnificetur Dominus. Qui hoc dicunt? Qui diligunt salutare tuum. Ecce magnificetur Dominus, nunquam tu, nisi quam tu. In illo aliquid, in me nihil. Si autem in illo quicquam ego, ille, non ego. Tu ergo quid? Ego vero egenus & pauper.* Et in sermonibus ad populum: *Non in te placet Deo, nisi quod habes ex Deo. Quod autem habes ex te displicet Deo.* Ex his liquet quantopere ab Augustino alienum sit, determinationem suae voluntatis ad bonum sibi soli arrogare, ita videlicet, ut quod voluntas hujus nunc agat bonum, quod alius negligit, hoc non gratiae Dei, sed voluntati sese determinanti tribuatur. Sic enim hic & nunc sese determinare bonum est, in quo de isto bono, nisi in seipso a quo habet gloriabitur? Hoc autem Apostolus & Augustinus, & ipsa pietas, & Christi Religio vetat: non ergo ex homine homini est ista suae voluntatis determinatio, sed ex Deo gratia sua hominem determinante, qui alteri negat, ut seipsam sua voluntate determinet. Quae sua determinatio propterea neque bona est, neque laudabilis, neque placet Deo, *Nihil enim placet Deo nisi quod habes ex Deo. Quod autem habes ex te, displicet Deo.* Ex quo nascitur, ut qui gloriatur & laudatur in Domino gloriatur & laudetur, iuxta illud Psalmi: *In Domino laudabitur anima mea.* Nimirum, quia nos ita voluntatem nostram hic & nunc determinamus, ut tamen Deus determinationem illam operetur in nobis: non quia sine ipso nos determinare non possumus, sed quia nos, ipso determinationem operante, determinamus. Hoc enim nos profundissime veracissimeque docuit Augustinus, quando huiusmodi phrasas, quae nobis aliquid tribuunt, explicando dicit: *Certum est, nos velle cum volumus, sed ille facit ut velimus bonum, de quo dictum est, Deus in nobis operatur & velle. Certum est nos facere cum facimus, sed ille facit ut faciamus, praebendo vires efficacissimas voluntati qui dicit: Faciam ut in iustificationibus meis ambuletis, & iudicia mea observetis & faciatis.* Et alio in loco ad Bonifacium: *Non auditis faciam ut ambuletis, faciam ut observetis, postremo, faciam ut faciatis? Quid ad hoc vos inflatis? Nos quidem ambulamus, verum est; nos observamus, nos facimus, nos nos ipsos determinamus; sed ille facit ut ambulemus, ut observemus, ut faciamus, ut nos determinemus. Haec est gratia Dei bonos faciens nos, haec misericordia eius praeparans nos. Quid est enim Deus operatur & velle. Deus facit ut faciamus, ut ambulemus & huiusmodi, nisi Deus operatur ipsam nostram voluntatis determinationem? Hoc est enim velle & facere, animum scilicet seu voluntatem harentem ad volendum faciendumque determinare. Et hoc ipsum & nihil aliud est, auferre unam voluntatem ac dare alteram, seu ut Scriptura loquitur, auferre cor lapideum, ac dare cor carneum, quorum utramque in sola voluntatis determinatione ad bonum aut malum situm est. Vnde consequenter subiungit Augustinus: *Cum dicit faciam ut faciatis quid dicit nisi auferam a vobis cor lapideum, unde non faciatis.**

LAURENTIUS

ide loca varia Lesij supra citata ex libro de gratia effreni c. 13. num. 7. & alijs locis.

Epist. 120. pag. ult.

In Psal. 65.

In Psal. 64.

Serm. 44. de tempore c. 7.

ibid.

Psal. 33.

ibid. c. 14. r. 16.

ibid. d. 1. r. 1. b.

ibid. c. 14. r. 16.

ibid. c. 14. r. 16.

196

ciabit, & dabo cor carneum, unde faciatis? Et hoc quid est, nisi auferam cor durum unde non faciebatur, & dabo cor obediens unde faciatis? Cor autem durum & lapideum quid est, nisi voluntas inobediens, & ut alibi dicit, durissima, &

adversus Deum omnino inflexibilis? Hanc ergo qui auferit nobis, & qui bonam tribuit, determinationem ejus ad bonum operatur: ut ita qui de suae voluntatis determinatione gloriatur, non in seipso, sed in Domino gloriatur.

CAPVT XXIV.

Nono natura gratiae medicinalis generaliter demonstratur ex octo proprietatibus ac notis, quibus ab Augustino passim describi solet.

Quod si quis adhuc luculentius naturam gratiae Christi medicinalis, prout ab Augustino intellecta descripta; fuit, audire expressam, & intelligere desideret, proprietates ejus genuinae, quibus ab eo delineata est, & epitheta quibus depicta, & elogia quibus efficacia ejus celebrata est, attendenda sunt. Videbit enim non talem gratiam ab eo praedicatam esse, qualem recentiores nonnulli tradunt, quae videlicet curiosa exploratione voluntatis ac dispositionum ejus indigeat, ne forte per gratiam pulsata nolit ac dissentiat:

non talem quae instar alicujus habitus, impulsum ad operandum ab ipsa expectet voluntate: non talem quae dominatrici famulando voluntati, vel insluit, vel non insluit, prout imperanti sese determinare vel haerere placet, sed prorsus talem quae simul ac pulsat fores, rumpit ostia, repugnantemque domat voluntatem, tollit omnem ejus resistantiam, rapit eam secum, & ex invita volentem ac se determinantem ineffabili suavitate ac potestate facit. Quod utcumque tetigit Prosper dum ita canit.

*At verò omnipotens hominem cum gratia saluat,
Ipsa suum consummat opus: cui tempus agendi,
Semper adest, quae gesta velit: non moribus illi
Fit mora, non causis anceps suspenditur ullis.*

Hanc ergo medicinalis gratiae naturam non tam servantem quam dominantem nuntibus aegrotae voluntatis, nec talem sine qua non potest agra voluntas velle, sed qua Deus invicem facit ut velint, nobis

Primo commendant illa loca quibus Augustinam summam efficaciam esse docet, in eo persuadendo efficiendoque quod Deus homini persuasum, & in eo effectum cupit. Aliquando enim vocat potestatem ejus efficacissimam. *Ut autem de celo (Paulus) vocaretur, & tam magna & efficacissima vocations convertetur, gratia Dei erat sola.* Et in eundem sensum inferius: *Ille facit ut faciamus, praebeo vires efficacissimas voluntati.* Aliquando occultissimam & potentissimam, ut cum dicit, Deum posse quem velit, ad dolorem salubrem poenitentiae occultissimam & potentissimam medicinam suam (hoc est gratiam medicinalis) potestate perducere. Aliquando ineffabilem: *Legant ergo atque intelligent, intueantur atque fateantur non lege atque doctrina insonante formosus, sed in terra atque occultis, mirabili atque ineffabili potestate operari Deum in cordibus hominum, non solum veras revelationes, sed etiam bonas voluntates.* Aliquando hanc gratiam efficaciam cum perniciaci hominis voluntate collidit, & omni humana aversione & pertinacia superiorem facit. *Aversus quippe a fide quam vastabat, eius, vehementer adversus, repente est ad illam gratiam potentiore conversus.* Et ad Bonifacium Papam: *Cor Regis antequam mulieris sermonem poscentis audisset occultissimam & efficacissimam potestate convertit, & transtulit ad indignationem ad lenitatem; hoc est de voluntate ledendi ad voluntatem sapendi.* In quo comparationis genere potestatem quae per gratiam operatur, etiam omnipotentissimam vocat; ut in lib. de Corr. & grat. *Sine dubio habens humanorum cordium quo placeret inclinandum, omnipotentissimam potestatem.* Et in Epistola ad Vicalem: *Quibus non est credentibus & eius doctrinam voluntate impiam persequentibus misericordiam praerogavit, eosque ad seipsum OMNIPOTENTISSIMA facilitate convertit, ac volentes ex volentibus fecit.* Secundo hanc efficacissimam, potentissimamque hanc ineffabilem & omnipotentissimam potestatem in eo exleri super voluntatem docet, quod ita à Dei Spiritu per gratiam rapiatur & agatur, ut ipsamet voluntas vix agere intelligatur. Quod nisi Aug. ipsemet exserte declarasset, nunquam ausus fuisset voce aut calamo proferre: *Procul dubio, inquit Augustinus, plus est regi quam regi. Qui enim regitur aliquid agit & à Deo regitur ut recte agat. Qui autem agit, agere aliquid ipse vix intelligitur.* Et tamen tantum praestat voluntatibus nostris gratia Salvatoris, ut non dubiter Apostolus dicere, *Quorquos Spiritu Dei aguntur, hi filii sunt Dei.* Nec aliquid in nobis libera voluntas melius agere potest, quam ut illi se agenda commendet qui male agere non potest. Quae sane causa videtur cur isto verbo Apostolico, quo voluntas, vel nos agi à Spiritu Dei dicimur, perlibenter & frequenter utatur Augustinus: *Profecto ut agant quod*

Lib. de corr. & grat. c. 14. Epist. 107. ad Vicalem.

Lib. de gest. Pelag. c. 3.

Lib. de gest. Pelag. c. 3.

Lib. de grat. Christi. c. 5.

Lib. de grat. Christi. c. 5.

Lib. 3. ad Bonif. ca. 2.

quod bonum est, ab illo aguntur qui bonus est. Et ad Bonif. Quis ambulat secundum Spiritum, nisi quisquis agitur Dei Spiritu? Itaque hunc impetum Spiritus quo aguntur filii Dei, talem actum infallibilis efficacit esse tradit, ut quotquot illo aguntur, etiam re ipsa velint & operentur.

Lib. 6. contra Iul. c. 14. Rom. 8.

Quicumque aguntur Dei Spiritu, ipsi facta carnis morificantur Spiritu. Nempe quia Apostolus dicit, Quotquot Spiritu Dei aguntur, hi filii Dei sunt.

Tertio igitur haec ratio est, quod nullum sit locutionis genus apud ipsos Scholasticos Doctores tam efficax praegnantque ad exprimendum, quod ipsa voluntatis determinatio, adeoque praedeterminatio sit a gratia Dei, quin Augustinus illud usurpet, ut Christianis lectoribus indicaret, non esse istius naturae medicinale gratiam, ut eius effectus a voluntate suspendatur, sed illius ut per eam effectum potentissime invehat inseratque voluntati, non operando si voluntas velit, sed operando atque determinando ut velit. Nam ut non repetam illas locutiones, de quibus ante diximus, quod Deus per gratiam a convertit hominum voluntates, hoc est, ut alibi dicit, b volentes ex nolentibus efficit: quod e a malo in bonum flectit voluntates: quod d duritiam cordis, hoc est, resistantiam voluntatis primis auserat: quid efficacius quam quod dicit inclinare Deum corda & voluntates quo voluerit? c Sine dubio habens humanorum cordium quo placeret inclinandum omnipotentissimam potestatem.

Lib. de praedest. Sancti. cap. 20.

Et lib. de praedest. Sancti dicit: Et cum Deus vult fieri quod non nisi volentibus hominibus oportet fieri, inclinari eorum corda, ut hoc velint, eo scilicet INCLINANTE qui in nobis mirabili modo & ineffabili operatur & velle. Quae locutiones apud ipsum per frequentes sunt. Quid est autem cor inclinare, ut in ita ineffabili modo operetur velle, nisi cor ad ipsum velle determinare? Nihil enim mirabile vel ineffabile, si solummodo motu praevientem in cordibus excitet (quod in rebus humanis homines quotidie suadendo faciunt) cui voluntas pro suo beneplacito effectum donet aut neget. Itaque modum operandi in voluntate longe potentiorum significat.

Lib. de corr. & grat. c. 14.

Aug. quando dicit, quod Deus intus agit in hominibus, corda tenet, corda movet, eosque voluntatibus eorum quas ipse in illis operatus est trahit. Et quando dicit de illis in quibus Christus dominatur: Non eris inops in respondendo, non enim tu eris qui loqueris; Manens in te Christus arripit instrumentum tuum, linguam tuam velut gladium suum, utens corde tuo & voce tua tanquam possessor, resistet adversario, securum te faciet. Et quando alibi in eundem sensum dicit: Apprehendis animam meam & debellat inimicos meos. Et quid est anima nostra, quamvis splendida, quamvis producta, quamvis acuta, quamvis uncta, quamvis luce sapientiae & concupiscentiae vibrata? Quid est ipsa anima nostra, aut quid potest, nisi Deus illam teneat & pugnet, de illa? Nam qualibet optima facta framea, si non habeat bellatorem, tacet. Et inferius: Ergo quicquid vult facit de anima nostra. Cum in manu eius est, utatur ea quemadmodum vult. Et quando alio in loco, potentius quam ullus determina-

Lib. de praedest. Sancti. cap. 3.

tionis aut praedeterminationis defensor, dicit: Nos ergo loquimur foris, ille adhaerens intus: quomodo audiat nos advenimus, quid egerit, ille solus novit, qui cogitationes vestras videt, ipse adhaerens, ipse monet, ipse terret, ipse intellectum aperit, ipse ad fidem applicat sensum vestrum. Et quando ad Vitalem scribens dicit, quod Deus vocatione illa adhaeret atque secretam sic hominis ageret sensum, ut legi atque doctrina accommodaret assensum. Quid enim est, applicare sensum ad fidem post monitiones, terrores, intellectus aperitiones, vel sic agere sensum ut accommodet assensum, nisi voluntatem ad assentiendum credendumque determinare? Facultatem enim astrictam ad agendum agere vel applicare, nihil est aliud quam illam ad agendum determinare.

Lib. de praedest. Sancti. cap. 20.

Hinc est quartum, quod omnes operationes hominis bonas, quantumcumque fiant a libera voluntate, tribuere soleat Augustinus ipsi Deo, tanquam qui per voluntatem, ut per instrumentum, quod pro libero suo beneplacito agit, impellit, flectit, vertit, inclinat quolibet, motus ipsius voluntatis operetur: Ipse, inquit, cantat in nobis, cuius gratia cantamus. Et in Psalmum quinquagesimum sextum: Quando loquitur ex personis suis Propheta, ipse Dominus loquitur per eum, qui edicit veritatem quam loquitur. Et in sermonibus de verbis Apostoli: Christus in Zacharia erat & de illo sibi dicebat, quod ex ore eius audiebat. Et de verbis Domini: Quando illi Martyres perhibent testimonium, ipse sibi perhibet testimonium. Ipse enim habitat in martyribus, ut perhibeat testimonium veritati. Quod alibi expressius verbis Christi dicit: Ille testimonium perhibebit de me & vos testimonium perhibebitis: utique quia ille perhibebit, etiam vos perhibebitis. Ille in cordibus vestris, vos in vocibus vestris. Ille inspirando vos sonando. Et in eodem sermone iamjam citato: Virgo amet Deum, habiter in te Deus, & amet se, de te, id est ad amorem suum movet te, accendat te, illuminet te, excitet te. Cujusmodi voluntatis opera, quomodo ab homine fiant, multis in locis ita explicat, ut hominem instrumentum Dei faciat, quod ab illo inspitetur, tangatur, agatur, & quocumque flectatur: Per humilitatem nostram cum aliquid verum dicimus ipse loquitur. Videte itaque loquendo multipliciter, multis modis, per multa verba, per multa organa, ipse tamen sonat ubique tangendo, modificando, inspirando. Has locutiones vim divinae gratiae nobis insinuantes ex Scripturis sacris Augustinus didicit ac deprompsit. In illis enim legimus: An experimentum quaeritis, eius, qui in me loquitur Christus? Et alibi Christus ipse: Non enim vos estis qui loquimini, sed Spiritus Patris vestri qui loquitur in vobis. Nempe dicuntur ista, non ut homini libera voluntas, sed gloriatio de sua voluntate tollatur; ne putet a se sibi esse, quod Deus ei donat facere. Potestatem enim donando atque adiuvando si velis, actio non donatur nisi homo velit & faciat. Deus autem non solum donat homini per gratiam posse loqui, posse testimonium Deo perhibere

Lib. de praedest. Sancti. cap. 20.

Lib. de praedest. Sancti. cap. 20.

Lib. de praedest. Sancti. cap. 20.

Lib. de praedest. Sancti. cap. 20.

Lib. de praedest. Sancti. cap. 20.

Lib. de praedest. Sancti. cap. 20.

Lib. de praedest. Sancti. cap. 20.

Lib. de praedest. Sancti. cap. 20.

Lib. de praedest. Sancti. cap. 20.

Lib. de praedest. Sancti. cap. 20.

Lib. de praedest. Sancti. cap. 20.

Lib. de praedest. Sancti. cap. 20.

Lib. de praedest. Sancti. cap. 20.

Lib. de praedest. Sancti. cap. 20.

Lib. de praedest. Sancti. cap. 20.

Lib. de praedest. Sancti. cap. 20.

Lib. de praedest. Sancti. cap. 20.

Lib. de praedest. Sancti. cap. 20.

Lib. de praedest. Sancti. cap. 20.

Lib. de praedest. Sancti. cap. 20.

Lib. de praedest. Sancti. cap. 20.

Lib. de praedest. Sancti. cap. 20.

Lib. de praedest. Sancti. cap. 20.

Lib. de praedest. Sancti. cap. 20.

Lib. de praedest. Sancti. cap. 20.

Lib. de praedest. Sancti. cap. 20.

Lib. de praedest. Sancti. cap. 20.

Lib. de praedest. Sancti. cap. 20.

Lib. de praedest. Sancti. cap. 20.

Lib. de praedest. Sancti. cap. 20.

Lib. de praedest. Sancti. cap. 20.

Lib. de praedest. Sancti. cap. 20.

Lib. de praedest. Sancti. cap. 20.

Lib. de praedest. Sancti. cap. 20.

Lib. de praedest. Sancti. cap. 20.

Lib. de praedest. Sancti. cap. 20.

Handwritten text in the left margin, possibly a library stamp or note.

here. posse Deum diligere, sed ipsum loqui, testimonium perhibere, diligere. Non enim ait, inquit Augustinus, non vos estis qui dedistis vobis posse bene loqui; sed ait: Non vos estis qui loquimini. Nec ait, Spiritus Patris vestri est, qui vobis dat vel dedit posse bene loqui; sed ait, Qui loquitur in vobis, non signifiens possibilitatem profectum, sed exprimens cooperationis effectum. Nam ut alibi similes sacerum Scripturarum phrasas ponderans ait:

Non est consequens ut qui potest venire ad Christum, citam veniat, nisi ad volentem atque fecerit. Sed omnis qui ducit a Patre, non solum potest venire, sed venit: ubi iam & possibilitatis profectus & voluntatis affectus, & actionis effectus est.

Quod ex illo efficaci operandi modo proficitur, quod Aug. non raro gratiam Christi medicinale vitam vocat, quia omnes oppositos obices voluntati & affectuum invicta potestate perumpit: Donat per Spiritum charitatem, cuius delectatione vincatur delectatio peccati. Et libro istius operis secundum: Donat gratia ut delectatio peccati, iustitia delectatione vincatur. Et lib. 2. de pecc. mer. dicit, Dominum Deum, amam Sanctis suis alicuius operis iusti aliquando non tribuere victicem delectationem, ut cognoscant non a seipsis, sed ab illo sibi esse suavitatem qua de fructum suum terra eorum. Cuiusmodi victrix gratia nisi homini luctanti cum tentatione tribuatur, nunquam victoriam assequeretur ut propterea profunde dixerit Aug. Non sufficit arbitrium voluntati humana nisi a Deo victoria concedatur oranti.

Et alibi dicit sibi pugnandi, vincendi, virtutem per Christi gratiam possunt. Quod detestantes quidam Pelagiani, cum hominem arma suscipere faterentur propria voluntate, victoriam etiam hominis voluntati tribuebant. Et Augustinus e contrario cum Concilio Diospolitano, non nisi gratia Dei

Quamobrem sexto, gratiam Dei Aug. ita victicem statuit supra voluntatis arbitrium, ut non raro dicat hominem operanti Deo per gratiam non posse resistere, sed e contrario Deum, non quicquid voluntatem facturam praevidet, sive absolute sive conditionate, sed quicquid omnino voluerit, in voluntate operari, quam ipse magis habeat in sua omnipotenti potestate, quam ipsa voluntas se: Cui volenti saluum facere, nullum hominum resistit arbitrium. Sic enim velle & nolle in volenti aut nolenti est potestate, ut divinam voluntatem non impediatur nec superet potestatem. De his enim qui faciunt, quae non vult, facit ipse quae vult. Paulus; inferius in eodem libro & loco: Non est itaque dubitandum voluntati Dei qui in caelo & in terra omnia quaecumque voluit fecit, & qui etiam illa quae futura sunt fecit, humanas voluntates non posse resistere, quo minus faciat ipse quod vult, quando quidem etiam de ipsis hominum voluntatibus, quod vult cum vult facit. Et exemplo explicans quod tradiderat: Nisi forte (ut ex multis aliqua commemorem) quando Deus voluit Saul regnum dare, sic et in potestate Israelitarum subdere se memorat viro, sive non subdere, quod utique in eorum erat positum voluntate, ut etiam Deo valerent resistere. Et paucis adhuc interjectis de Amasai: Nunquid ille posset adversari voluntati Dei, & non potius eius facere voluntatem, qui in eius corde

operatus est per Spiritum suum quo induens est, ut hoc vellet, diceret, faceret. Cui mox adiungit: Hoc in eis egit qui in cordibus hominum quod voluerit operatur. Et iterum concludens disputationem illam: Si ergo cum voluerit Reges in terra Deus constituere, magis habet in potestate voluntates hominum quam ipsi suas, quis alius facit, ut salubris sit correptio, & fiat in correpti corde correptio, ut caelesti constituatur in regno? Unde in eodem libro cum Angelos & primum hominem ita per adiutorium status innocentiae adiueros esse docuisset, ut adiutorium istud in eorum libero relinqueretur arbitrio, a quo possent declinare si vellent, ita e contrario de lapsi hominis subijcit adiutorio: Subventum est igitur infirmitati voluntati humanae, ut divina gratia INDECLINABILITER ET INSUPERABILITER AGERETUR.

Ex quibus septimo, non est difficile perspicere quam procul ab Augustini doctrina & sensibus aberraverint, qui nobis talem gratiam procederunt quae semper explorat expectatque voluntatem hominis, ne si forte pervicacior fuerit, cassa & inanis gratia & effectus divinae misericordiae irritus humana potestate reddatur. Nempe ut sit quaedam potentialis gratia, cum qua homo credat, convertatur, operetur si velit, sin vero nolit, nullus sequatur voluntatis aut operationis effectus. Quales de gratia medicinali cogitationes, quibus effectus ab ea ponendus dicitur, si vultis, iam olim convellit Augustinus, cum ad Simplicianum scriberet: Illud autem nescio quomodo dicatur frustra Deum misereri, nisi nos volumus. Si enim Deus miseretur, ergo iam volumus: ad eandem quippe misericordiam pertinet ut velamus. Deus enim est qui operatur in nobis & velle & operari pro bona voluntate. Et in libro de praedestinatione Sanctorum quando jam cum Pelagianis similem potentialem gratiam praedicantibus decertabat: Quare inquirunt non omnes docet, ut ad Christum veniant? Si desit Sancti dixerimus quia nolunt discere quos non docet, responditur nobis: Et ubi est quod ei dicitur, Domine tu convertens vivificabis nos? Aut si non facit volentes ex nolentibus Deus, ut quid orat Ecclesia &c. De quibus ipsis non volentibus ad Christum venire paulo superius dicit: Nam si illos, quibus stultitia est verbum crucis, ut ad Christum veniant, docere voluisset procul dubio venissent & ipsi. Non enim fallit aut fallitur, qui ait: Omnis qui audit a Patre & dicitur, venit ad me. Itaque contra illos qui operationibus divinae gratiae atque misericordiae tales conditiones apponunt, ut effectum suum fortiatur si homo velit, non uno loco illam Scripturam intorquet August. non est volentis atque currentis, sed miserentis est Dei; tanquam quae inverti non possit in hunc modum: non miserentis est Dei, sed volentis atque currentis hominis. Quae tamen Apostolica sententia verissime sic invertetur propriissimeque: si gratiae effectus ita ab humana voluntate penderet, ut dici posset, eum secuturum si tamen homo velit. Sed ipse Aug. audiat: Nam si propterea solum dictum est, non volentis neque currentis, sed miserentis est Dei, quia voluntas hominis sola non sufficit, ut iuste recteque vivamus, nisi adjuvemur misericordia Dei:

ibid. e. 12.

Lib. 1. ad Simplic. q. 2.

Lib. de praec. cap. 8.

Rom. 9.

Lib. 1. ad Simplic. q. 2.

Dei: potest & hoc modo dici; Igitur non misericordis est Dei, sed volentis est hominis, quia misericordia Dei sola non sufficit, nisi consensus nostra voluntatis addatur. At illud manifestum est frustra nos velle, nisi Deus miseretur. Illud autem nescio quomodo dicatur frustra Deum misereri, nisi nos velimus. Si enim Deus miseretur, ergo iam volumus: ad eandem quippe misericordiam pertinet ut velimus: Deus enim operatur in nobis & velle & operari &c. Et

lib. de grat. & lib. arb. cap. 7.

in libro de gratia & libero arbitrio: Que sententia nullo modo potest etiam sic converti ut dicatur, non misericordis Dei, sed volentis & currentis est hominis. Quisquis enim hoc ausus fuerit dicere aperte se ostendit Apostolo contradicere. Cujus rei causa est, quia ut idem dicit ad Simplicianum: Non potest effectus misericordie Dei esse in homine potestate, ut frustra ille miseretur si homo nolit.

Octavo itaque per huiusmodi gratie prae-
dicationem, quae nos operari facit si velimus
nihil aliud agitur, nisi ut Christi gratia me-
dicalis tollatur funditus, & gratia sanae
voluntatis, hoc est, Adami & Angelorum
substituatur in locum eius, atque ita gratis
Christus mortuus sit. Nam proprie dicta

Christi gratia, quam per Passionem suam ad-
versus infirmitatem voluntatis attulit illa est
ut copiosissime demonstravimus, quae non
operatur effectum suum, si velimus, sed quae
operatur in nobis & velle & operari: quae facit ut in
iustificationibus eius ambulemus; quae creatur in ope-
ribus bonis, quae preparavit Deus, ut in illi ambu-
lemus, & huiusmodi innumera. Non enim
gratia effectum propter quem datur, opera-
tur si velimus, expectando voluntates no-
stras, sed ut velimus, prout loquitur Conci-
lium Araucanum. Nam in isto solo, iuxta
profundissimam sanctissimi Augustini doctrina-
nam, sita est praecisa differentia gratiae sanae
voluntatis & aegrotae, stantis & lapsae, hoc
est, primi hominis & secundi, quod cum illa
gratia bene operaretur homo si vellet; haec
vero iam operetur, ut velit, iuxta solidissi-
mam illam Augustini doctrinam ab eo cre-
berrime inculcatam: Prima gratia est quae fit
ut habeat homo iustitiam, si velit. Secunda
ergo plus potest, quae etiam fit ut velit. Qua de
re fuse Augustini testimonia recensuimus
eiusque mentem explicuimus.

C A P V T X X V.

Decimo ejus efficacissima natura declarat, ex eo quod nulla
prorsus effectu caret, sed eum in omnibus quibus datur,
infallibiliter operatur.

Haec itaque est vera ratio & radix, cur nulla omnino medicinalis Christi gratia effectu suo careat, sed omnis efficiat ut voluntas velit, & aliquid operetur. Quod quantumvis gratiae istius congruae auctoribus per mirum videatur, veritas tamen est in Scripturis sacris & Augustini scriptis explorata. Quanquam hoc igitur ex ipso essentiali discrimine jam assignato utriusque gratiae, iuxta quod prima gratia iustitiam dabat homini si vellet, secunda ut vellet, caeterisque poene omnibus quae toto libro diximus, apertissime consequatur, opera tamen pretium est, disertis confirmare testimoniis, ne quasi ad rem à me recenter excogitata trepidet aut perturbetur auditor.

Primo igitur hoc probat quod apud Augustinum gratia & opus bonum ita reciprocantur, ut quemadmodum ex gratia data mox effectum operis consecutum inferre solet, ita vice versa, ex defectu operis, gratiam non esse datam. Quo ratiocinandi modo indicatur gratiam tanquam causam & operationem voluntatis bonam vel effectum, esse, ut Philosophi loquuntur, convertibiles, & à se mutuo inseparabiles. Affirmativus iste arguendi modus apud S. Doctorem frequens est. Sic enim loquitur de pugna contra tentationes: Agis si ageris, & bene agis si à bono ageris. Quod ex Apostolo videtur didicisse, qui ad Romanos dicit: Quicumque spiritu Dei aguntur, hi filii Dei sunt, ut probaret huiusmodi re ipsa operari & facta carnis re ipsa mortificare. Unde & Aug. ibidem adicit, Non sunt filii Dei, si non aguntur spiritu Dei. Si au-

Serm. 43. de verb. Domini Rom. 8.

tem spiritu Dei aguntur, pugnant quia magnum habent adiutorem. Et alio in loco, de illa eadem carnis mortificatione, quam pugnano adipsiscimus, ut scirent se hoc non facere (facta carnis mortificare) nisi gratia Dei, continuo subdit, Apostolus; quotquot enim spiritu Dei aguntur, si filii Dei sunt. Ac per hoc quicumque aguntur Dei spiritu, ipsi facta carnis mortificant spiritu. Et lib. 3. ad Bonif. Quis autem ambulat secundum spiritum, nisi quisquis agitur Dei spiritu? Quotquot enim Dei spiritu aguntur, hi filii Dei sunt. Similiter de victoria quae omnis pugnae cum tentationibus finis est: Salva sit autem à persequentibus anima, si non eis consentitur ad malum. Non enim autem consentitur, cum assylis Dominus à dextris pauperis: ne ipsa paupertate, id est infirmitate succumbat. Et de preparatione cordis: Homo preparat cor, non tamen sine adiutorio Dei: qui si tangit cor, homo preparat cor. Et lib. de corr. & grat. Numquid aliquis dicitur est, non verum fuisse cum Saul quorundam eorum, quorum tetigit corda Deus, ut tentum illo; aut esse aliquem pestilentium, quorum ut hoc sacerdotum corda non tetigit? Nempe quia ipsa Scriptura sacra exfert dicit: Abierunt potentates quorum tetigit Deus corda cum Saul. Vbi notest textus vulgatus legit: Abijt cum eo pars exercitus, quorum tetigit Deus corda. Ut significaret illam exercitus cum eo partem abisse quorum tetigit Deus corda. Et de ipsa prima hominis voluntate bonae, in primo ad Simplicianum libro, ubi & rationem tangit, cur non possit gratia effectu suo sine ablutitate destitui: Illud autem nescio quomodo dicatur, frustra Deum misereri nisi nos velimus. Si enim Deus miseretur, iam volumus. Ad eandem quippe

Conc. Arauc.

lib. 4. de corr. & grat.

lib. 3. ad Bonif.

lib. 3. ad Bonif.

lib. 3. ad Bonif.

lib. 3. ad Bonif.

lib. 3. ad Bonif.

lib. 3. ad Bonif.

lib. 3. ad Bonif.

misererordiam pertinet ut velamus. Quod si iam volumus, quando miseretur Deus, profecto gratia quae est effectus misericordiae & voluntatis effectrix, non potest ab hominis, cuius miseretur Deus, voluntate seu volitione separari. Quamobrem disertè subiicit in eodem loco: Nullius Deus frustra miseretur. Ratio est, quia, ut adjungit, cuius miseretur sic non vocat, quomodo sit ei congruere ut vocantem non respicit. Et de cursu iam volentis hominis. Ideo voluit & curavit Iacob quia miserus est Deus. Et de fructu exterioris correptionis: Tunc est salubris correptio cum supernus medicus respicit, non enim aliquid proficit, nisi cum facit, ut peccati sui quædam puniat. Et in epitola ad Vitalem: Gratia dat merita ipsa cum datur. Et eodem modo sanctus Ambrosius apud Augustinum: Quos respicit Iesus prior ante delictum. Probat enim exemplo Petri: Negavit primo Petrus, & non servit quia non respexerat Dominus, negavit & tertio, respexit Iesus, & amarissime flevit.

Hic igitur & huiusmodi crebris locutionibus affirmativis, sicut significat Augustinus, hoc ipso quo data est homini gratia, mox effectum sequi, sic è contrario negative subinde ratiocinando docet, hoc ipso quo effectum homo destituitur, nullam ei gratiam collatam esse, sed solo Pelagianæ gratiæ adjuvatorio, hoc est, lege doctrinæque ad operationis præceptæ iustitiam niti. Luculentiora sunt istius doctrinæ testimonia, quam ut ullo artificii fuce obscurari queant. Nam in libro de gratia Christi, ubi ex professo cum Pelagianis de adjuvatorio medicinalis gratiæ, hoc est, gratiæ Christianæ, adeoque veræ gratiæ quæ per Crucem Christi humano generi revelata atque donata est, ita definitivè loquitur: Qui novit: quid est quod fieri debeat, & non facit, nondum à Deo didicit secundum gratiam, sed secundum legem; non secundum spiritum, sed secundum litteram, quamvis multi quod imperat lex, facere videantur timore pœnæ, non amore utilitatis, quam dicit Apostolus iustitiam suam, quæ ex lege est, tanquam sit imperata non data. Et paucis in eodem loco interpositis, sic subiungit:

De isto docendi modo (nempe per gratiam) etiam Dominus ait: Omnis qui audit à Patre meo, & didicit, venit ad me: Quæ ergo non venerit, non de illo rectè dicitur, auditum quidem & didicit sibi esse veniendum, sed facere non vult quod didicit. PROPRIVS NON RECTE DICITUR DE ISTO DOCENDI, MODO, QVO PER GRATIAM DOCET DEVS. Si enim, sicut Veritas loquitur, OMNIS qui didicit venit: quisquis non venit, profecto non didicit. Et in libro de prædestinatione Sanctorum: Quid est omnis qui audit à Patre & didicit, venit ad me: nisi nullus est qui audit & discat à Patre, & non veniat ad me? Si enim omnis qui audit à Patre & didicit, venit: profecto omnis qui non venit, non audit à Patre, nec didicit. Nam si audisset & didicisset, veniret. Neque enim ullus audit ac didicit, & non venit: sed omnis, ut ait Veritas, qui audit à Patre & didicit, venit. Et iterum inferius: Si & illos quibus stultitia est verbum crucis, ut ad Christum veniant, docere voluisset, procul dubio veniant & ipsi.

A Non enim fallit qui fallitur qui ait: Omnis qui audit à Patre & didicit, venit ad me. AUSIT ERGO UT QUISQVAM NON VENIAT QUI A PATRE audit & didicit. Et rursum instantius & inculcatus: Qui credunt, prædicatore fornicosus insolvante, minus à Patre audiunt atque discunt, qui autem non credunt FORIS AUDIUNT, INTVS NON AUDIUNT NEQVE DISCVNT. Hoc est illis datur ut credant; illi non datur.

Secundo hoc probat illa laboriosa sancti Doctoris cum Pelagio concertatio, in qua ex professo de natura gratiæ Christianæ disputatur, non cuilibet, sed illius quæ generaliter opponitur legi atque doctrinæ, quam solam à Pelagio prædicatam esse recitationes multum urgent ac docent. Tradit igitur Augustinus iterum atque iterum, studiosissimèque commendat illam gratiam quæ non est gratia aut lex neque sapientiæ scientiæque revelatio, neque futurorum demonstatio, neque præmij promissio, cuiusmodi Pelagius commendabat, opus ipsum afferre voluntati. Sic enim loquitur in illis ipsidem locis iam allegatis, ubi toties repertem audivimus, neminem didicisse secundum gratiam qui non facit: sed nisi eam gratiam volumus esse aliquando faciatorem, quæ futura gloria magnitudo non solum promittitur, verum etiam creditur & speratur: nec solum revelatur sapientia, verum etiam & amatur, nec suadet solum omne quod bonum est, verum & persuadet. Hanc debet Pelagius gratiam conscribere, si vult non solum vocari, verum etiam esse Christianus. Et interiecta nonnulla de Apostolo Paulo disputatione subiungit: Quæ gratia agitur non solum ut facienda noverimus, verum etiam ut cognita faciamus, nec solum ut diligenda credamus, verum etiam ut credita diligamus. Et iterum continuo post: Hæc doctrina si doctrina dicenda est, serie si dicatur, ut alius & iustus eam Deus cum inestabilis suavitatis credatur infundere, non solum per eos qui plantant & rigant extrinsecus, sed etiam per seipsos, qui incrementum suum ministrat occultus, ut ut non ostendat tantummodo veritatem, verum etiam impetret charitatem, hoc est sinceram faciendi voluntatem. Nam ita mox rationem dando subnectit: Sic enim docet Deus eos qui secundum propositum vocati sunt, simul donans & quid agant scire, & quod sciunt agere. Et paulò inferius: Hoc modo quisquis discit, per gratiam scilicet, agit omnino, quequid agendum didicerit. Et rursus disputationem istam sententiamque suam irrefragabili definitione consignans: Ac per hoc, inquit, QUANDO DEVS DOCET, NON PER LEGIS LITTERAM, SED PER SPIRITVS GRATIAM, ita docet, ut quod quisque didicerit, non tantum cognoscendo videat, sed etiam volendo appetat, agendog, perficiat. Et isto divino docendi modo (per gratiam quæ non est lex) etiam ipsa voluntas, id est volitio, & ipsa operatio, non sola volenti & operandi natura à prohibita aduratur. Quam doctrinam tanquam in Catholica Ecclesia indubitam in scriptis ceteris passim magnà asseverandi constantiâ tradit. Nam in libro de prædestinatione Sanctorum, ubi pariter non semel inculcaverat, eos

lib. de grat. c. 10
ibid. c. 12.
ibid. c. 13.
ibidem.

Lib. de praed. sanct. cap. 18.

eos qui non credunt, intus nec audire nec discere, sic illam Christi gratiam depingit. Hæc itaque gratia, quæ occulte humanis cordibus divina largitate tribuitur, à Nullo duro corde respicitur. Idem quippe tribuitur ut

Ibidem.

ac si apertissime diceret; nunquam illa caret effectu suo, idem quippe tribuitur ut duritia cordis seu voluntatis ablata, quæ solâ impeditur operatio non careat effectu suo. Vnde statim adjicit: Quando ergo pater intus auditur et docet, ut veniatur ad Filium, aufert cor lapideum, hoc est voluntatem duram & inflexibilem, & dat cor carneum, sicut Propheta predicante promisit. Et non multo inferius explicans quid sit trahi per gratiam, quid audire, quid discere, prout distinguuntur à tractu, auditu, doctrinâque, quæ per legem afferuntur: Ergo trahi à Patre ad Christum, & audire ac discere à Patre ut veniat ad Christum, nihil aliud est, quam donum accipere à Patre quo creditur in Christum. Et in epistola centesima septima ad Vitalem: gratiam Christianam opponens Pelagianæ, de qua ex professo disputat: Non ergo gratiam dicamus esse doctrinam, sed

Ibidem.

agrotanti generi humano, Christus per mortem suam attulit, jam nemini mirum videbitur, sed potius maxime rerum naturæ confentaneum, quod Augustinus gratiam Christi nomine Incrementi plerumque vocare solet, atque illud ipsum quemadmodum & gratiam omnibus externis adiutoriis opponere. Hinc illud in epistola ad Sixtum: Nec omnium est fides, qui

Epist. 107. ad Vitalem.

audiant verbum, sed quibus Deus partitur mensuram fidei: sicut nec omnia germinant quæ plantantur & rigantur, sed quibus Deus dat incrementum. Et illud quod paulò ante dicentem audi vimus, gratiam cum ineffabili suavitate infundi, non solum per eos qui plantant & rigant extrinsecus, sed etiam per seipsum, qui incrementum suum ministrat occultus, ita ut non ostendat tantummodo veritatem, verum etiam imperiat charitatem. Et illud in opere imperfecto contra Iulianum, ubi docet Deum operari voluntates in mentibus hominum, non ut nolentes credant, quod absurdissime dicitur, sed ut volentes ex nolentibus fiant: non sicut facit Doctor homo, docendo & hortando, minando

Ibidem.

et promittendo in sermone Dei, quod frustra fit, nisi Deus intus operetur & velle per investigabiles vias suas. Cum enim verbis Doctor plantat & rigat, possumus dicere, forte credit auditor: cum vero dat incrementum Deus, sine dubio credit & proficit. Quibus verbis ut ostenderet se dedisse differentiam legis & gratiæ, litteræ & Spiritus statim adjicit: Ecce quod interest inter legem & promissionem, inter litteram & spiritum. Quam gratiæ & incrementi indifferentiam pluribus in locis usurpat Augustinus, & ex Apostolo sumpsit, ubi effectum divini gratiæ à quorumlibet ministro cooperatione fecernit: Ego plantavi Apollo rigavit: sed Deus incrementum dedit. Itaque neque qui plantat est aliquid, neque qui rigat: sed qui incrementum dat Deus. Quo nihil aliud ex Augustini mente dicit, quam qui gratiam dat Deus, vel qui spiritum dat Deus. Cum igitur Incrementum etiam ipso nomine significet effectum adjuvantis gratiæ, nihil mirum si Augustinus universim doceat, medicinale Christi gratiam semper effectum suum inferre voluntati, cui eam Deus suâ benignitate largitur.

Lib. 2. ad Bonif. c. 9.

non multo superius: Opus est hoc gratia, quam qui accipiunt, doctrina salutari scripturarum sanctarum, & si fuerint inimici, sunt amici: non opus eiusdem doctrina, quam qui audiunt & legunt sine gratia Dei, peiores eius efficiuntur inimici. Et in libro ad Bonifacium: Ergo benedictio dulcedinis est gratia Dei, quæ fit in nobis ut nos deleat, & cupiamus, hoc est, amemus quod præcipit nobis: in qua si nos non prævenit Deus, non solum non perficitur, sed nec inchoatur ex nobis. Et in libro quarto explicans, ipsi quæ vocabulis etiam designans propriè dictam illam gratiam, prout contra gratiam externam legis distinguitur atque opponitur: Legem quippe diversis locutionum modis & varietate verborum in omnibus disputationibus suis volumus intelligi gratiam: ut scilicet à Domino Deo adiutorium cogitationis habeamus quo ea quæ faciendâ sunt, noverimus, non inspirationem dilectionis, hoc est sanctæ volitionis, ut cognita sancto amore faciamus quæ proprie gratia est.

Lib. 4. ad Bonif. c. 5.

Tertiò quemadmodum ex ista cum Pelagianis concertatione perspicuum est, illam solam gratiam prædicasse Augustinum, quæ dat simul effectum suum, ut homo velit aut faciat, ita similiter illud ipsum ex disputatione cum Semi-pelagianis apertissimum est. Nam præterquam quod ipsi gratiam quandam potentialem intus cum libero arbitrio concurrentem afferrent, quæ adjuvaret hominem ad credendum si vellet, nec tamen hæresis notam effugere potuerunt (ut supra fufius declaravimus) ipse Augustinus disertis verbis docet illam gratiam esse confitentiam, quæ Deus ipsam credendi voluntatem effectumque boni operis largiatur. Nempe quia ipsa vera & sola Christi gratia est, quam sanandæ naturæ peccatrici infirmitati attulit. Hoc toto libro de præ-

destinatione Sanctorum, maximeque de dono perseverantiæ manifestè liquet. Ex illorum primo, multa jam statim audivimus. In altero Semi-pelagianorum verba tanquam veritati Christianæ contraria reprehendit, quibus dicebant, Nolite nobis istam Dei gratiam predicare, qua Deum dare fatemini, qua ut nos facimus hortamini, hoc est, istam gratiam qua Deus donat homini velle & operari, ad quæ hortationibus provocatur. Et in toto libro nullius alterius gratiæ vestigium reperire licet quàm qua Deus id ipsa operatur ac donat, quod homini præcipit, ipseque se facturum promisit atque prædestinavit, hoc est, ipsum velle, ipsum credere, ipsum operari: denique gratiam, non qua credimus si nos volumus, quàm libentissimè fatebantur laudabantque Massilienses, sed qua, ut alibi de vocatione quæ fit per gratiam dicit, id profusus agit & peragitur ut credamus.

Cum igitur talis sit natura gratiæ, quam ægrotanti generi humano, Christus per mortem suam attulit, jam nemini mirum videbitur, sed potius maxime rerum naturæ confentaneum, quod Augustinus gratiam Christi nomine Incrementi plerumque vocare solet, atque illud ipsum quemadmodum & gratiam omnibus externis adiutoriis opponere. Hinc illud in epistola ad Sixtum: Nec omnium est fides, qui audiant verbum, sed quibus Deus partitur mensuram fidei: sicut nec omnia germinant quæ plantantur & rigantur, sed quibus Deus dat incrementum. Et illud quod paulò ante dicentem audi vimus, gratiam cum ineffabili suavitate infundi, non solum per eos qui plantant & rigant extrinsecus, sed etiam per seipsum, qui incrementum suum ministrat occultus, ita ut non ostendat tantummodo veritatem, verum etiam imperiat charitatem. Et illud in opere imperfecto contra Iulianum, ubi docet Deum operari voluntates in mentibus hominum, non ut nolentes credant, quod absurdissime dicitur, sed ut volentes ex nolentibus fiant: non sicut facit Doctor homo, docendo & hortando, minando et promittendo in sermone Dei, quod frustra fit, nisi Deus intus operetur & velle per investigabiles vias suas. Cum enim verbis Doctor plantat & rigat, possumus dicere, forte credit auditor: cum vero dat incrementum Deus, sine dubio credit & proficit. Quibus verbis ut ostenderet se dedisse differentiam legis & gratiæ, litteræ & Spiritus statim adjicit: Ecce quod interest inter legem & promissionem, inter litteram & spiritum. Quam gratiæ & incrementi indifferentiam pluribus in locis usurpat Augustinus, & ex Apostolo sumpsit, ubi effectum divini gratiæ à quorumlibet ministro cooperatione fecernit: Ego plantavi Apollo rigavit: sed Deus incrementum dedit. Itaque neque qui plantat est aliquid, neque qui rigat: sed qui incrementum dat Deus. Quo nihil aliud ex Augustini mente dicit, quam qui gratiam dat Deus, vel qui spiritum dat Deus. Cum igitur Incrementum etiam ipso nomine significet effectum adjuvantis gratiæ, nihil mirum si Augustinus universim doceat, medicinale Christi gratiam semper effectum suum inferre voluntati, cui eam Deus suâ benignitate largitur.

CAPVT XXVI

Declaratur ratio diversitatis phrasium, quibus utitur Augustinus, opus bonum olim voluntati tribuendo, nunc gratia.

HINC jam igitur germana quoque ratio intelligitur cur Augustinus omnes pene phrasas, quibus de bonis operibus, & meritis, & perseverantia hominum & Angelorum loquitur, immutaverit, ita ut quaecumque ante lapsum naturae & voluntatis arbitrio tribuebat, post lapsum tribuat soli gratiae Dei, etiam exclusa subinde hominis voluntate. Sic enim non semel dicit, Angelos & primum hominem per liberum arbitrium steterisse, per illud perseverasse, & huiusmodi plura, quarum phrasium exempla fuse dedimus, cum de primo homine nobis esset disputatio. Opposita quoque phrasae exempla sunt creberrima. Nam hinc istud epistola ad Hilarium: *Quod hominibus, inquit Christus, impossibile est, Deo facile est: ostendens quando steterit, non fieri potentia hominis, sed Dei gratia.* Et in calce istius epistolae: *Perfectionem de qua Dominus locutus est, vehementer adamavi, non meis viribus, sed gratia ipsius adjuvante feci.* Et in epistola ad Vitalem: *Facereatur quando contra tentationes concupiscentiarum, illicitas dimittimus, quamvis & illic habeamus propriam voluntatem, non tamen ex illa, sed adiutorio Dei nostram prevenire victoriam.* Hinc est illud frequentissimum, quo iustitiam gratiae, hoc est, opus iustum quod ex Christi gratia proficitur, vocat iustitiam a non nostram sed Dei. Hinc alibi negat homines ad vitam aeternam operari voluntates suas: alibi proficitur, hominibus quibus gratia tribuitur, e non relinquunt voluntatem suam, ut in Dei adiutorio maneat si velint. Cuiusmodi phrasae passim obviae sunt. Quem loquendi & sentiendi modum ex Apostolo dicit, qui omnia ad gratiam Dei revocat, tum aliis locis passim quibus dicit, *Deo autem gratias, qui dedit nobis victoriam per Dominum nostrum &c.* Et, *Non ego sed gratia Dei mecum.* Tum imprimis ubi dicit: *Non volentis neque currentis, sed miserentis est Dei.* Nam propter illum potentem dominatum gratiae super voluntatem, quo fit ut ei non jam relinquatur voluntas sua, negat Augustinus, ut supra vidimus istam locutionem Apostolicam ita inverti posse, ut dicatur, non miserentis est Dei, sed volentis & currentis est hominis. Hac itaque loquendi diversitate, non hoc significatum Augustinus voluit, quod olim per solas liberi arbitrii vires Adam recte operari, & in iustitia stare potuisset, vel Angeli steterint: nec e contrario, nunc solam gratiam sine liberae voluntatis ad iunctione iustitiam operari, quorum utrumque Catholica fides destruit: sed hoc voluit, in primava hominis & Angelorum integritate sic liberum arbitrium bene egisse vel steterisse, ut quamvis non sine gratia hoc fieret, sine qua neutrum poterat, utrumque tamen liberae volun-

tati, non gratiae esse tribuendum, utpote cuius actio vel cessatio liberae voluntatis arbitrio relinqueretur. Nunc vice versa, quamvis opus bonum non sine voluntate nostra fiat, ut notanter profundèque Augustinus loquitur, quod tamen re ipsa fiat, non voluntati ascribendum esse, sed gratiae, utpote quae nunc, non olim, voluntati dominatur; non determinationem ad operandum, quemadmodum olim a voluntate praestolando, sed voluntati suaviter potentissimèque tribuendo. Nunc enim infirmam voluntatem gratia ad influendum operandumque rapit, tunc a forti & vegeta voluntate rapiebatur: quia tunc nullo concupiscentiali languore deorsum pressa, flecebat se velut plena sui domina quoqueversum videretur: nunc vero amisso isto indifferenti ad utrumlibet flexu, & in alterius partis dilectionem incurvata, propter inharentem visceribus suis terrenum amorem, quem funditus sibi ipsi extirpare non potest, ad singulos dilectionis caelestis impetus erigi debet, iuxta illud Apostolicum, *Deus operatur in vobis & velle ad Philip. 2. & perficere*, hoc est, & inchoatam & perfectam voluntatem. His ergo loquendi formulis, non voluntatis liberae cessationem vel interitum in operando, sed gratiae dominatum voluit Augustinus indicare, quod explicat, quando dicit: *Aguntur ut agant, non ut ipsi nihil agant.* Et quando dicit: *Gratia Dei sic laborat cum homine, ut quod non peccat, non volens neque currentis, sed miserentis sit Dei.* Et quando dicit: *Certum est nos velle cum volumus, sed ille facit ut velimus binum. de quo dictum est, Deus est qui operatur in vobis velle. Certum est nos facere cum facimus, sed ille facit ut faciamus, prebendo vires efficacissimas voluntati, qui dixit, faciam ut in iustificationibus meis ambuletis &c.* Haec & huiusmodi prorsus falsa sunt, de quacunque gratia potenciali, qua videlicet homini tribuatur operari posse si velit, sive Deus operationem secururam videat, sive non videat, sive Deus hoc velit, sive non velit. Semper enim cum tali gratia, non hoc fecit: r i est, quod gratia voluntate facit facere, sed quod voluntas gratiam facit facere. Nam istud gratiae genus, cum quo Deus voluntatem operaturam praevidet, pro sua naturali ad utrumlibet indifferentia istius naturae est, ut operatio & influxus gratiae ex impulsu voluntatis oriatur, non contra: quam naturam nunquam exuet, etiam si gratia talis ad sexcentos gradus augetur, nec unquam aliud quicquam tribuet voluntati, nisi posse si velit. Aliud longe potentius & alterius naturae adiutorium pollicit Apostolus, quando scribit Philippensibus: *Deus est qui operatur in vobis velle & perficere.* Nam ut optimè notat Augustinus, *Non ait, Deus est enim, qui operatur in vobis posse, tanquam ipsi accepta*

Lib. de Spir. & lit. cap. 9. & 12.

Philip. 2.

Lib. de Cor. & grat. c. 2. Lib de gestu Pelag. c. 15. Lib. de grat. & lib. arb. cap. 16.

Philip. 1.

Lib de grat. Christi. c. 4.

accepta scilicet volendi potestate per gratiam, iam velle & operari per seiplos habeant, nec in his duobus adiutorio eius indigeant: sed ait, Deus est enim qui operatur in vobis velle & perficere. Hoc est, Deus ita in vobis per gratiam operatur, ut non solum operetur in vobis volendi faciendique potestatem si voveritis, sed ut ipsam vobis volitionem operationemque largiatur. Nam ista sola est causa, cur iam & voluntas, & opus bonum, & meritum, & conversio voluntaris, & victoria tentationis sint, & vocentur ab Augustino, & Scripturis dona Dei, ut supra fuse declaravimus.

CAPUT XXVII.

Duobus scrupulis occurritur, quomodo nulla Christi gratia effectum careat: itemque cur Augustinus loquatur de sola gratia efficaci, non sufficiente.

Nec verò moveat quemquam quod A conflet, multos divinitus mente colustrari, imò verò & in ipsa voluntate motibus divinæ gratiæ percelli, qui tamen ab ejus interna suasionē & inclinatione dissentiant, ut propterea falsum puter gratiam in eo cui datur, semper operari effectum, ob quem datur. Considerandum est enim, multiplices esse divinæ gratiæ effectus, quemadmodum & voluntatis. Est enim velle perfectum, quod Augustinus posse vocat, est & imperfectum, quod velleitatem appellare solent: & hoc ipsum diversos gradus habet, donec ad ipsam primam tenuissimamque boni complacentiam veniatur. Hæc ergò primus est cælestis istius rosis effectus, quem ut minimum in omnibus operatur, quibus cum infundit Deus. Nam quemadmodum inundatio divinæ gratiæ, totam hominis voluntatem secum vitæ impetuosi cujusdam torrentis rapit, sic ut omnia humani cordis retinacula, quibus terrenis rebus irretitur, velut violenta quâdam tempestate dirumpat; ita lenis ille velut auræ tenuis afflatus, complacentiam quandam voluntatis tenuissimam, rei tam pulchræ, quæ simul obijcitur contemplanda, contemplatam suaviter imperrat, & celerrimè quasi furtim post se rapit. Hæc igitur gratia, quamvis nullo modo sufficiat, ut homo Dei mandatum operetur, ut Deum super omnia diligat, ut speret, ut oret, ut credat, ad hoc tamen facit aliquid, ut istarum vel alterius cujusdam cælestis rei liberas quasdam non voluntates, sed velleitates vel complacentias excitet, quas, nisi divinitus infundantur, obtinere humanâ potestate nemo potest. Non enim quævis gratia, ad quosvis effectus inferendos sufficit, ut quidam imaginati sunt, sed potestates operationum difficultati atque operandæ sunt. Rectissime igitur profundeque dixit Augustinus: *Qui novit quid est, quod fieri debet, & non facit, nondum à Deo didicit secundam gratiam, sed secundum legem.* Nimirum nondum didicit secundum gratiâ id ipsum quod faciendum jubetur: quamvis aliquid aliud inferioris notæ secundum gratiam didicisse, nihil veret. Qui ergò scit Deum super omnia diligendum, spe ac fide colendum & similia, & nondum ita diligit, sperat & credit ut lex jubet, nondum illa ipsa quidem didicit secundum gratiam, sed tantummodo secundum legem: quamvis interim aliud quippiam quod prævium esse solet, ut verbi gratia, quod in Deo vel charitate ac fide ipsius sibi quoquo modo placeat, illosque actus quadam velleitate desideret, & similia secundum gratiam potuerit didicisse. Sic enim videmus plurimos qui necdum ab immunditiis carnis se continere possunt, vehementer tamen optare continentiam: cujusmodi vota divinæ gratiæ sunt munera, & majoris gratiæ provocativa, quamvis nullo modo veræ perfectæque continentiæ comparanda sint. Itaque optimè subjungit Augustinus: *Hoc modo (per gratiam) quisquis dicit, agit omnino QUICQUID AGENDUM DIDICERIT.* Nempe quia quicquid nondum agit, sed nondum agendum didicit, secundum gratiam, sed tantummodo secundum legem.

Respondebit fortassis aliquis, magis in Scholasticorum scriptis quam Augustini revolvendis exercitatus, hæc omnia quæ produximus, cum de gratia tantum efficaci tradidisse, nihil verò impedire, quin aliæ nonnullæ gratiæ per hominis voluntatem effectum careant.

Respondeo nihil verius dici posse, quam quòd omnia quæ hæcenus protulimus, de gratia efficaci Augustinus dixerit atque intellexerit. Cujus rei causa est, quòd nullam agnovit aliam actualem Christi gratiam, nec agnoscere potuerit, nisi regulas omnes fundaméntales quibus innixus naturâ gratiæ medicinalis tradidit & explicuit, vellet interimere. Nam ex quo primi hominis voluntas concupiscentiali agridine vitata atque debilitata est, non ei sufficit amplius, neque posteritati ejus illud adiutorium, cum quo habeat iustitiam si velit, sed opus est alto potentiore quo fiat ut velit & tantum velit, tantòque ardore diligit ut carnis voluntatem contraria concupiscentem voluntate Spiritus vincat. Nam, ut idem profundissimus Doctor eodem in loco radices veritatis istius detegendo dicit, si in tanta infirmitate vitæ hujus, hominibus relinquere

Lib. de grad. Christi. 13. debeat, & non facit, nondum à Deo didicit secundam gratiam, sed secundum legem. Nimirum nondum didicit secundum gratiâ id ipsum quod faciendum jubetur: quamvis aliquid aliud inferioris notæ secundum gratiam didicisse, nihil veret. Qui ergò scit Deum super omnia diligendum, spe ac fide colendum & similia, & nondum ita diligit, sperat & credit ut lex jubet, nondum illa ipsa quidem didicit secundum gratiam, sed tantummodo secundum legem: quamvis interim aliud quippiam quod prævium esse solet, ut verbi gratia, quod in Deo vel charitate ac fide ipsius sibi quoquo modo placeat, illosque actus quadam velleitate desideret, & similia secundum gratiam potuerit didicisse. Sic enim videmus plurimos qui necdum ab immunditiis carnis se continere possunt, vehementer tamen optare continentiam: cujusmodi vota divinæ gratiæ sunt munera, & majoris gratiæ provocativa, quamvis nullo modo veræ perfectæque continentiæ comparanda sint. Itaque optimè subjungit Augustinus: *Hoc modo (per gratiam) quisquis dicit, agit omnino QUICQUID AGENDUM DIDICERIT.* Nempe quia quicquid nondum agit, sed nondum agendum didicit, secundum gratiam, sed tantummodo secundum legem.

reter voluntas sua, ut in adiutorio Dei, sine
 eo perseverare non possent, quod non pauci
 eccentiores predicant, manerent, si vellent,
 nec Deus in eis operaretur ut vellent, inter tot
 & tantas tentationes infirmitate sua voluntas ipsa
 succumberet, & ideo perseverare non possent, quia
 deficientes infirmitate nec vellent, aut non ita vellent,
 infirmitate voluntatis ut possent. Isti vitio, isti
 languori, isti voluntatis infirmitati, quæ totius
 humani generis viribus conspersa est, reme-
 dio potentiore succurrendum fuit, ne to-
 tum carnalium rerum cupiditate prostratum,
 volendi infirmitate perderetur, quod conse-
 quenter Augustinus adiicit: *Subventum est igi-
 tur infirmitati voluntatis humane, ut divina gratia
 indefectibiliter & insuperabiliter ageretur, & ideo
 quamvis infirma per illam concupiscentialem
 aegritudinem, non tamen desiceret, neque adversi-
 tate aliqua vinceretur. Cuiusmodi doctrina sus-
 sistit alibi explicata est. Quapropter quisquis
 iam alia divina gratiæ adiutoria infirmis ho-
 minibus asserre nititur quæ deserant si velint,
 & in quibus permaneant si velint, cum qui-
 bus tanquam sufficientibus operentur si velint,
 nihil aliud imprudens facit, nisi ut originalis
 peccati virus evacuet, illa sas liberi arbitrii vi-
 res esse, Christum frustra venisse, & gratis
 mortuum esse persuadear. Iam enim per na-
 turam liberamque voluntatem, non minus
 quam primus homo iustitiam operari potest.*

114 Com-
 pta. 117

A Nec enim alio ille indiguit adiutorio, quam
 illo, quod, ut Augustinus loquitur, *in eius li-
 bero voluntate arbitrio, ita ut illud desereret si
 vellet, & in ea permaneret si vellet.* Cuiusmodi
 adiutorium nihil impedit quo minus per libe-
 rum arbitrium ac naturam, ut supra declara-
 vimus, sit iustitia. Hoc ergo si nunc etiam
 fieri potest, quemadmodum olim sine dubita-
 tione potuit, fidenter juxta Augustini doctri-
 nam dico, gratis Christus mortuus est.

Quamobrem quicumque animadvertit omnia
 quæ de adiutorio gratiæ medicinalis ex
 Augustino diximus, de gratiâ quadam poten-
 tissima, quam efficacem recentiores suo sensu
 vocant esse intelligenda, consequenter hoc
 etiam animadvertere debet, non aliam Chri-
 sti gratiam medicinalem in scriptis eius reperti-
 ri. Proinde fatendum sibi esse, quod aliam
 nobis procedendo, novum gratiæ genus Chri-
 stianis asserat, quod nec Augustinus, nec ullus
 Latinorum Patrum, qui de gratiæ adiutorio
 cum Pelagianis ex professo decertarunt, nec
 Ecclesia in Conciliis generalibus vel provin-
 cialibus ab Apostolica Sede probatis agnovit
 unquam, nec agnoscere potuit, nisi principia
 quibus ipsa per antiquos Patres, medicinalem
 Christi gratiam defendit, funditus evertantur.
 De quo genere sufficientis adiutorii non-
 nihil adhuc in sequentibus, Deo dante discer-
 turi sumus.

CAPV T XXVIII

Transitus ad argumentorum solutionem. Solvitur primum, quod
 discrimen gratiæ stantis & lapsæ naturæ directè tollitur,
 quantum ad operandi modum.

HACTENVS gratiam Christi medi-
 cinalē, quantum ad operandi mo-
 dum ex Augustini mente explicui-
 mus, ut inventionis methodo, à proprietati-
 bus notioribus, tanquam notis & signis natu-
 ræ ad notitiam quiddam ipsius paulatim
 progrediendo veniamus. Ostendimus autem
 talem esse quantum ad operandi modum, ut
 directè opponatur illi gratiæ quam natura for-
 tus Angelorum & hominis innocentis habuit:
 hoc est, illi gratiæ potentiali quæ dat homini
 posse si velit: seu quæ, juxta descriptionem
 sæpius iteratam sancti Augustini, relinquitur
 in libero voluntatis arbitrio, utpote siue qua bonus
 esse non potest, sed eam tamen per liberum ar-
 bitrium deserere potest: quam desereret pri-
 mus homo cum vellet, & in quo permaneret
 si vellet, non quo fieret ut vellet. Velle enim
 & nolle, stare & cadere, perseverare & non
 perseverare, propter vires integræ voluntatis,
 in libero relinquebantur arbitrio. Isti inquam
 gratiæ ostendimus directè repugnare gratiam
 Christi: tanquam quæ non relinquit volunta-
 tem in isto æquilibrio, sed illud auferat & effi-
 ciat ut velit. Ideo quippe tribuitur, ut du-
 ricia seu resistentia cordis primitus auferatur.

A Quod utriusque gratiæ discrimen brevissimè
 profundissimeque expressit Augustinus, hanc
 vocado adiutorium quo fit ut velit, illam siue quo
 non fit ut velit. Nunc quia recentiores non pauci
 primum illud adiutorii genus, sub nomine gra-
 tiæ sufficientis vel congruæ, tanquam veram
 Christi medicinalem gratiam supponere vo-
 lunt mordicusque defendunt, duo præstanda
 nobis reliqua sunt; primum est, ut doctrinam
 illam capitalem Augustini, qua supradictum
 duplicis adiutorii discrimen tradidit, ab eo-
 rum argumentis tueamur. Alterum, ut eis lo-
 ca nonnulla ejusdem sancti Doctoris auferamus,
 in quibus opinionem suam certissime
 significatam solidissimeque fundatam esse non
 dubitant.

Auctores igitur qui discrimen istud utrius-
 que gratiæ, prout à nobis explicatum est, mole-
 stè ferunt, doctrinam ejus vel facile obijciunt,
 vel in alienissimum sensum torquere conantur.
 Quidam igitur, cum illa doctrina de gratiâ
 congrua præteritis annis fervere cepit, sic
 apertè argumentati sunt: *In statu innocentie suffi-
 ciebat homini ad salutem gratia qua poterat perseve-
 rare, si vellet, ergo & nunc.* Quod argu-
 mentum directè adversus illam solemnem Augustini
 doctri-

Leonardus
 Lepsius cum
 suis in Præp.
 2. quam sa-
 cultates Theo-
 logica Lovani-
 nensis &
 Duacensis
 censuravit.

doctrinam, quam libro de correptione & gratia capite decimo, undecimo, & duodecimo tradit, intortum est. Docet enim ex professo istis locis Augustinus, illud gratiae genus cum quo potuit Adam perseverare si vellet, nullo modo nunc propter consecutam infirmitatem voluntatis esse satis: eo quod, si nunc hominibus relinqueretur voluntas sua, ut in adiutorio Dei, sine quo perseverare non possent manerent si vellet, nec Deus in eis operaretur ut vellet, inter tot & tantas tentationes infirmitate sua voluntas ipsa succumberet, & ideo perseverare non possent. Ratio est, quia deficientes infirmitate nec velint, aut non ita velint infirmitate voluntatis ut possent. Quae fusc suo loco tradita sunt. Quisquis igitur sic argumentatur, profecto demonstrat Augustini doctrinam sibi displicere, & aliud gratiae genus, quam quod pro lapsis hominibus agnovit necessarium inferre velle; nempe hoc ipsum quod statui innocentiae proprium esse docuit, cum quo videlicet posset homo lapsus perseverare, si vellet. Hoc & à Massiliensibus olim factitatum est, nam & ipsi molestè tulerunt, illam utriusque gratiae differentiam, libentissimeque pro statu lapsorum hominum

illud gratiae genus amplexi sunt, cum quo possent credere si vellet, quemadmodum alibi accuratius demonstravimus. Quamquam illi non ita enormiter exorbitarunt, ut asserere auderent generaliter, nunc etiam, quemadmodum in statu innocentiae sufficere gratiam, cum qua possit homo perseverare si velit. Imo hoc tanquam contrarium Catholicae fidei Massilienses improbabant: sed hoc dumtaxat assererant, quod ad fidem vel ejus initium talis gratia sufficiat: deinceps verò ad operandum, & in operibus bonis perseverandum gratia homines, amissa & perditis viribus non solum erigat prostratos, verum etiam sufficiat ambulantes. Quanta igitur audacia post condemnationem jam à tot seculis Massilienses asserere, quod, quia in statu innocentiae sufficiebat homini ad salutem gratia, qua poterat perseverare si vellet, etiam nunc sufficiat? Itaque non satis penetrant aut perpendunt naturae corruptionem & humanae voluntatis infirmitatem quam peccatum attulit, & in qua discrimen istud fundavit Augustinus, qui talibus ratiunculis doctrinam ejus saluberrimam imprudentes evertunt.

CAPUT XXIX.

Solvitur secundum quo similiter tollitur istud discrimen, substituendo pro adiutorio medicinali gratiam habitualement, excitationes, protectiones, concursum generalem ordinis supernaturalis.

QUATROPTER eisdem auctores, & cum illis etiam alij, ut illam celeberrimam differentiam duplicis adiutorii, ex qua intellectus gratiae pendet quam Augustinus tradidit, quoquo modo salvare viderentur, diversis modis illam ejus doctrinam exponere conati sunt. Aliqui dixerunt, in eo discrimen esse situm, quod Adamus in statu innocentiae per dona habitualia potuerit perseverare, si vellet, nobis illa non sufficiant, sed praeter illa indigemus curâ singulari, protectione & excitatione crebra Dei, cum quibus sit ut de facto velimus atque perseveremus. Alii addunt gratiam Adami necessariam fuisse, cooperationem Dei in actu primo paratam, hoc est, concursum Dei generalem ordinis supernaturalis, quem prioribus illis auctores etiam nullo modo negare voluisse, sed non addidisse, eo quod nihil ad praesens discrimen pertinere animadvertent. Id igitur res illi recit, ut putent adiutorium Adami fuisse gratiam habitualement, lapsorum verò hominum esse gratias excitantes, suasiones, protectiones Dei.

Respondetur primò non hic esse questionem de quidditate utriusque adiutorii, quam videlicet illa fuit, an gratia habitualis, an concursus, an protectio, suasio, excitatio, illustratio & hujusmodi: hoc enim in illa tota

prolixa disputatione sancti Augustini ne semel quidem ullo verbo tangitur: sed quaestio est, cujusmodi sit utriusque status adiutorium quantum ad adjuvandi modum. Augustinus docet adiutorium Angelorum & primi hominis fuisse dumtaxat sine quo non, secundi hominis, quo: quod sexcentis nobis eo modo interpretatur, ut dicat illud primum tale fuisse, ut cum eo possent perseverare si vellet, non quod fieret ut vellet; tale quod in libero arbitrio relinqueretur; tale quod desererent cum vellet, & in quo permanent si vellet. Alterum verò esse tale, quo efficiatur ut velint, quo donante invictissime quod bonum est velint, & hoc invictissime deserere nolent. Cujusmodi descriptiones, discrimen indicant apertissimum in operandi modo, quaecumque tandem fuerit utriusque status gratia, quod illi disputationi prorsus est impertinens. Hanc differentiam in quam totis viribus directè collimat Augustinus, Doctores illi funditus tollunt, imò se toto conatu tollere velle profitentur, dum perspicue docent, cum utriusque status adiutorio quaecumque tandem fuerit, homines stantem & lapsum ita adjuvari, ut sine illo non possint perseverare & cum eo possint perseverare si velint; ut in utriusque libero relinquatur arbitrio, ut utrumque deserant si velint, & in eo permanent si velint. Et in eo putant esse gratiae utriusque similitudinem,

Lib. de corr.
& grat. c. 22

Idem Testim.
itemq; Bel-
larmin. l. 2.
de grat. &
lib. arb. c. 8.
& l. 5. c. ult.

Billam. lib.
de grat. pri-
mi hominis
cap. 4.

linem, usque adeo ut si discrimen aliquod in isto operandi modo statueretur, sine dubitatione liberum destrueretur arbitrium. Hanc utriusque adiutorii confusionem, quantum ad adiuvandi modum, dicimus istâ Augustini auctoritate manifestè jugulari, nec posse sine totius doctrinæ ipsius eversione sustineri.

Jam verò quod secundò additur, adiutorium primi hominis fuisse gratias seu dona habitualia, concursumque generalem seu cooperationem quam supra diximus eum operibus supernaturalibus, non minus perspicue falsum est & ab Augustino refutatam. Quod quia fusè demonstravimus in libro de gratia primi hominis, supervacaneum esset hic repetere.

Quod igitur in secunda istius responsionis parte dicitur, gratiam lapsori, qua fit ut velit & operentur & perseverent, esse gratias excitantes, suasiones & protectiones Dei, multipliciter repugnat Augustino. Primò quidem, quia tales gratiæ prout eas ipsi explicant, velint nolint continentur sub membro primo istius divisionis, sub quo & Adami gratia continetur. Sunt enim adiutoria siue quibus non fit opus, non quibus fit, etiam tunc quando cum ijs re ipsa liberum arbitrium operatur. Nam adiutorium siue quo non, non mutat naturam suam, siue actio sequatur, siue non sequatur, quemadmodum ex exemplis Augustini, alimento, luce, & similibus manifestum est. Nam siue alimentis ad vivendum, luce ad cernendum utaris, siue non utaris, nunquam illa sunt adiutoria quibus, sed siue quibus non. Quod ulterius in explicanda istius divisionis natura declaravimus. Hinc fit secundò, quod istæ gratiæ non aliud proprie tribuant quàm posse, non velle. Docent enim ipsimet cum omnibus istis gratiis perfectissimè consistere posse, ut voluntas ijs excitata & suasa atque protecta nolit: quod certissimum est illi gratiæ medicinali repugnare quàm Augustinus lapsis hominibus dari tradit. Illa enim duritiam cordis, hoc est nolitionem aufert & ex nolente volentem facit. Quod si non facit, non est illa quam quærimus. Et certè quid absurdius, quam excitationes istas, quæ in gravissimis peccatoribus cum obstinata sæpè voluntate consistunt pro gratia Christi medicinali, quæ velle tribuit, obtrudere, cum nec ipsa charitas habitualis, quæ cum mala voluntate stare non potest, sit illa medicinalis gratia quæ tribuat velle voluntati? Seu illa qua fiat, ut voluntas velit, imò nec illa siue qua non fiat, sed indifferenter & valde per accidens se habeat ad actualiter velle & operari? Hoc enim aliunde voluntati quàm ab habitu dari debet; haud secus atque aliunde quàm ab ipsis excitationibus & suasionibus, & protectionibus peti debet, quòd cum ipsis etiam concurrentibus actualiter voluntas velit & operetur.

Denique nec primis hominibus huiusmodi excitationes & protectiones & suasiones decerant, nec tamen erant aliud quàm gratiæ potentiales, quibus daretur posse si vellet, non velle quod possent. Nam totam terrenam cæ-

lestemque machinam in usum istum divina providentia disposuerat, ut loqueretur altissima voce Creatorem suum, & Angelicas humanasque mentes ad eum laudandum exciteret, amandumque succenderet. Nam hinc ista toties repetita in Augustini lucubrationibus doctrina, quod etiam Angeli sancti ex contemplatione conditæ creaturæ, quasi vesper-

tinâ quâdam decoloratâque cognitione laudaverint Dominum. Et illud in confessionibus: *Sed & calum & terram, & omnia que in eis sunt, ecce undique mihi dicunt, ut te amem, nec cessant dicere omnibus, ut sint inexcusabiles.* Quod quid est aliud quàm quædam suasio & excitatio? Nec nudâ externâ quâdam suasionem hoc erga primos homines egisse calum & terram, sed adjunctis etiam internis excitationibus & amandi suasionibus, quas mentibus inspirat Deus, ex illo Augustini loco patet, ubi dicit: *Si voluntas eorum in amore superioris incommutabilis boni à quo illustrabatur ut videret, & accendebatur ut amaret, stabilis permaneret &c.* Nempe tali illustratione & accensione voluntatis accendebatur, ut in ejus amore posset stabilis permanere si vellet. Nam illa accensio non ei dabat velle, ut ex eo patet, quia accendebatur ut amaret, hoc est, eo fine ut amaret, seu ut stabilis in amore per creationem dato permaneret. De protectione verò primorum hominum quid dicam? Quia ista gratia valde externa est, nulla potè magis ab ipsis recentioribus commendatur erga primum hominem quàm protectio Dei, qua eum tradunt adversus omnes diaboli insidias, concupiscentiæ seu appetitus commotiones fuisse protectum à Deo. Putant enim ex eis non pauci dona interna non potuisse talem effectum appetitui conferre, ne præsentibus objectis illecebrosis adversus rationem surgeret. Sed & Augustinus gratiam regiminis & custodia, & similes fuisse hominibus innocentibus impertitam à Deo, perspicue docet, quando dicit: *Regebat eum ipse qui fecerat.* Et rursum de primo homine, *Deus operatur hominem atque custodit, ut bonus beatissq, sit.* De quibus plura diximus, cum de primi hominis gratia tractarem.

Quod verò quidam istis excitationibus, suasionibus atque protectionibus, addunt etiam concursum generalem ad opera supernaturalia, quem ipsi velut magnam gratiam, concursum specialem, & gratiam concomitantem, & huiusmodi appellare solent, ut aliquid magnum protulisse censeantur, multò minùs ad discrimen utriusque gratiæ declarandum faciunt. Quis enim ignorat talem concursum, sicut eum ipsi explicant, non facere ut homo velit, sed viceversa hominem facere ut Deus concurret? Ponunt enim huiusmodi concursum omnibus agere volentibus preparatum, ita ut tunc detur, cum quis agere voluerit: cum noluerit, tunc negetur: nec ullas vires ad agendum tribuat, sed supponat. Si quis enim viribus internis actioni proportionatis caret, non illum concursus ille supplebit aut dabit, quemadmodum in omnibus causis agentibus

Vide lib. de
gen. ad lit. c. 24. usque
ad 30. &c.
Lib. 10. Con-
fess. cap. 6.

Lib. 24. de
Civ. c. 13.

Ser. de verb.
Apost. c. 2.
Lib. 8. de
gen. ad lit.
cap. 10.
Sup. lib. cit.
cap. 10.

hinc

sive naturalibus sive liberis ex ipsa Scholasticorum confessione manifestum est. Non est ergo illa Christi gratia, quam inquirimus, Accedit, concursus illum esse institutioni naturarum consentaneum, utpote sine quo nulla omnino creatura propter defectum naturalem quicquam operari potest. Ex quo fit ut ille non ad gratiam Christi medicinalem, sed ad naturæ institutionem pertinere videatur, prout & supra diximus. Itaque non minus Adamo & Angelis innocentibus quam peccatoribus datus fuit, nec magis ad adiutorium lapsæ naturæ quam stantis referendus est. Denique Christi gratiâ quam per crucem attulit humano generi, vulneribus peccatorum sanandis destinata ac data est, ut supra latissimè demonstravimus. Incidit enim natura peccatrix in horrendam agendi cœcitatem per ignorantiam, & in infirmitatē per concupiscentiam, quæ duo mala, nisi per Christi gratiam dispellantur nunquam in

æternum, liberum arbitrium ad iustitiam diligendam operandamque convertetur aut provocabitur. Hæc autem vulnera non modo non sanat concursus ille generalis ad opera supernaturalia, sed nec attingit quidem, utpote qui relinquit vires operandi, intellectum & voluntatem quales aliundè præparatas invenit. Non est ergo ille, Christi gratia ad operandum homini necessaria, qua fiat ut velit. Denique talem gratiam Christi nec ipse Pelagius detrectavit. Nec enim in Augustino vel vestigium invenies, unde colligatur, quod cum ipso de tali gratia decertaverit, sed merum inventum est recentiorum ut quoquo modo gratias à se excogitatas aliquo colore tueantur. Ut sane mirum sit, homines eruditos relicta regiâ viâ, quæ in Augustini scriptis, ostio tantummodo relecto, valde manifesta est, ad talia diverticula tam nova, tam periculosa divertere.

C A P V T X X X.

Solvuntur duo loca Augustini ex libro de Spiritu & littera, in quorum utroque recentiores objectionem errantium cœperunt pro solutione Augustini.

SE D alia nonnulla ipsius sanctissimi Doctoris proferunt loca, quibus non dubitant ab ipso illam Christi potentialem gratiam tradi, quæ de homini operari posse si velit. Hanc ipsi si affectui vel internæ externæque hominis dispositioni congruat, etiam congruam vocare solent; quâ congruitate fit ut re ipsa velit & operetur; sic tamen ut liberum arbitrium, stante eadem gratiâ, possit, neque velle neque facere. Pro ista gratia asserenda multa ex Augustino loca congerunt, atque in primis ex libri de Spiritu & littera capite trigesimo tertio, ubi disputans, unde voluntas credendi oriatur, dicit: *Liberum arbitrium naturaliter attributum à Creatore animæ rationali, illa media vis est, qua vel intendi ad fidem, vel inclinari ad infidelitatem potest. Et idè nec istam voluntatem qua credis Deo, dici potest homo habere, quam non acceperit; quandoquidem vocante Deo, surgit de libero arbitrio, quod naturaliter cum creatur, accepit.* Profert hunc locum Franciscus Suarez pro illa indifferentia voluntatis, quam ipsi cum gratia sua sufficiente & congruâ remanere volunt, quo videlicet de posse si velit. Alter locus ibidem est, ubi dicit: *Vult autem Deus omnes homines salvos fieri, & in agnitionem veritatis venire: non sic tamen ut eis adimat liberum arbitrium quo vel bene vel male utentes iustissime iudicentur. Quo loco significari volunt, Deum omnibus dare, unde possint velle, credere & salvari, si videlicet velint cooperari gratiæ divinæ prævenienti. Ex quo necesse est talem esse gratiam illam, ut ex libera voluntate oriatur, quod cum ea*

velit aut nolit, prout hunc locum citat et explicat Bellarminus. Et pro eodem sensu citat hunc locum Franciscus Suarez. Et in primis Molina, Leonardus, Lessius & alij. Respondeo rem videri admiratione dignam, & tamen veram, quod cum Augustinus adiutorium quod primus homo habuit, & quod secundus attulit luculentissimè distinxerit, unum appellando adiutorium sine quo non fit id quod agitur, alterum quo fit, tantâque manifestatione declaraverit ut nihil addi posse videatur; Scholastici tamen recentiores, qui columnina sunt illius gratiæ sufficientis & congruæ quibus datur posse si velis, in utroque membro intelligendo tam enormiter aberraverint, ut dire & oppositè ejus quod Augustinus ex professo docuit, ipsi ex professo ex ejus verbis exculpserint. Nam utrumque membrum pervertendo, utrobique Pelagianorum objectionem pro Augustini solutione cœperunt. Ex quo secutum est, ut & Adamo (contra Augustini mentem & verba sæpè repetita) tribuerint adiutorium quo, quod fractis viribus necessarium ac proprium est, & assignaverint hominibus lapsis adiutorium sine quo non, quod libertatem illam esse supponit. Quis non miretur, hoc tam oculatis viris accidere potuisse? Quis verò miretur, postquam accidit, eos in mirabilium hallucinationum seriem, uno errore ex alio consequente præcipitatos totamque Christianæ & medicinalis gratiæ faciem esse perturbatam?

Et quidem eos in primo membro ita aberrasse,

Lib. de Spir.
cap. 33.

Suarez lib. 3
de concursu
cap. 9. n. 6.

Bellarmino l. 2.
de grat. cap. 5.
Suarez l. 4.
de prædest.
cap. 1.

erasse, ut objectionem aduersantium Aug-
 gustino, pro ipsius doctrina ceperint, in pri-
 mo libro declarata est. Nunc quantum ad se-
 cundum membrum istius discriminationis, eos
 non dissimiliter objectiones contra Christi
 gratiam, pro solutione, erroremque pro
 veritate cepisse, atque ita loco Christiani &
 medicinalis adiutorii quo sit opus, adiutorium
 sufficiens & congruum, quale Adamus ha-
 buit procedisse, sine quo videlicet non sit, non
 est difficile demonstrare. Itaque memoria
 repetendum est, sanctum Augustinum, an-
 tequam Episcopatum suscepisset, in illo Pe-
 lagiano errore hæsisse, quem postea Massi-
 liensis amplexus fuit. Quamvis enim de
 Dei gratia, quæ dat opera, commendanda
 satageret, fidem tamen qua primitus Deo
 credimus, existimabat non à Deo per gra-
 tiam dari, sed præcedente præconio verita-
 tis, ex libero arbitrio proficisci. Hoc ipsemet
 de se testatur in libro de prædeterminatione

Sanctorum, ubi se *sim luc errasse & aliter sapuisse*
 profitetur, quam divinæ gratiæ sinceritas
 postulat. Adversus hunc igitur errorem de
 initio fidei, seu de prima credendi volunta-
 te, unde nascatur, utrum ex libero volun-
 tatis arbitrio, an ex gratia Dei, sæpe dispu-
 tat Augustinus, illamque questionem, in
 quam proclivem periculosumque lapsum
 suo malo serferat, non semel solvit, ut ita
 gratiæ Christiæ seu medicinalis, non tan-
 tum ad opera, sed ad ipsam quoque primam
 credendi voluntatem, quam largiri debet,
 necessitas nosceretur. Hanc omnium primò
 excussit & solvit, ante exortum hæresis
 Pelagianæ, in libro primo questione secunda
 ad Simplicianum, quando primum cepit
 ex illo errore respicere; quemadmodum
 ex libro de prædeterminatione iam citato ma-
 nifestum est. Pelagianus verò jam fervente
 contentione, diversis locis eam disputan-
 do ventilavit, & repellendo exortus Pela-
 giani remedium, exortibus verò Massi-
 liensibus antidotum propinavit.

Itaque primum omnium post Pelagianam
 hæresim nata, questionem illam tam lu-
 bricam tængit libro secundo de peccatorum
 meritis & remissione, quem scripsit in pri-
 mis illius erroris exordijs, ut ex libro secun-
 do retractationum liquet. Cum enim vi-
 tam bonam, qua mandata Dei servando bene
 vivimus, ex Dei gratia esse latè docuisset,
 tandem questionem etiam de bona volunta-
 te proponit; utrum & illam accipiamus ex
 Deo secundum illud Apostoli, *Quid enim ha-
 betis quod non accepistis?* Mox igitur ut magis
 difficultas ex adversarij responsione, & veri-
 tas ex difficultatis dissolutione claresceret, Pe-
 lagianos respondentes inducit: *Ideo quicquid*
etiam bona voluntatis habet homo, Deo tribuetur
esse, quia & hoc in illo esse non posset, si homo ipse
non esset: hoc est, si non haberet liberum
voluntatis arbitrium: Cum vero sit aliquid, atque
ut bonum sit, non habeat nisi ex Deo, cur non auctori
Deo tribuatur etiam quicquid in illo est bona volunta-

ti, quod non esset, nisi esset quæ esset? Hanc re-
 sponsonem ita cum eo refellit, quod sum-
 mæ voluntas posset Deo tribui, quia
 & illa non esset, si non esset homo, in quo
 esset. Hoc est, si non haberet à Deo libe-
 rum arbitrium, ex quo surgeret. Unde
 demonstrans non sic posse salvari locum
 Apostolicum, *quid habes quod non accepisti,*
 responsonem illam uberius refutando
 & explicando subterit: *Quapropter nisi ob-
 tinuimus non solum voluntatis arbitrium, quod*
huc atque illuc liberum seltitur, atque in eâ natura-
libus bonis est, quibus & male uti malis potest; sed
etiam voluntatem bonam quæ iam in eis bonis est,
quorum esse usus non potest malus, nisi ex Deo nobis
esse non posse, nescio quemadmodum defendamus,
quod dictum est, Quid enim habes quod non accep-
isti? Vbi consequenter ostendit voluntatem
bonam divinitus nobis à Deo excitante &
adjuvante donari. Quam disputationem
totam clarissimum est aduersus Pelagianum
errorem esse directam.

Simili proflus ratione eandem proponit
 & Pelagianorum allatâ resposione venti-
 lar, solvitque questionem in libro de Spiritu
 & littera, unde objectiones istæ sumptæ sunt.
 Quod ita manifestum est, ut mihi prodigij
 loco sit, quomodo in mentem alicui erudi-
 venire possit, verba quæ ex illa disputatione
 pro sententiâ sua decerpserunt Augustini
 sensum continere; nisi quia excogitata arre-
 praquæ opinio, quoquo modo in sanctissimi
 Doctoris auctoritate fundanda videba-
 tur. Sic enim statim initio citati capitis,
 cum similiter toto libro docuisset, iustitiam
 operum, quibus homines Dei præcepta cu-
 stodiunt, dari per sancti Spiritus donum,
 iam supra dictam proponit questionem: *Sed*
consequens est paululum querere, utrum voluntas illa
quæ credimus, etiam ipsa Dei donum sit, an ex illo
naturaliter insito adhibeatur arbitrio. Quid ma-
nifestius? Quid liquidius, quam queri,
utrum pro accipiendâ bonâ voluntate, sen-
tentiâ Catholica quæ illam gratiæ tribuit,
an Pelagiana quæ libero arbitrio sit tenen-
da? Nam bonam voluntatem, & volunta-
tem quæ credimus, eandem esse novit, qui
novit illud Augustini ad quendam simili er-
rore laborantem: Tu autem initium fidei, ubi
est etiam initium bonæ, hoc est, piæ voluntatis, non
vis donum Dei esse, sed ex nobis nos habere contem-
dis, ut credere incipiamus. Ad huius igitur quæ-
stionis discussionem primò profert, eodem
modo ut supra in loco præcedenti vidimus,
id quod Apostolus dicit, Quid habes quod non
accepisti? Nam, inquit, si dixerimus eam non esse
donum Dei, metuendum est ne existimemus invenisse
nos aliquid, quod Apostolo increpanti & dicenti,
Quid enim habes quod non accepisti? respondere possi-
mus, Ecce habemus bonam voluntatem credendi, quam
non accepimus &c. Ad hanc difficultatem dissi-
pandam, primò solutionem illam profert,
quæ Pelagianis & Augustino quondam proba-
batur, & postea à Massiliensibus arrepta
defensaquæ fuit, quod bona voluntas ratio-

*Lib. de Spi-
 ritu. c. 33.*

*Epist. 107.
 ad Vitalien.*

Epist. 107,
ad Vitalium.

ne accepti à Deo liberi arbitrij referretur ad Deum: Prius igitur, inquit, illud dicamus & videamus, utrum huic satisfaciatur quaestioni, quod liberum arbitrium naturaliter attributum à Creatore animae rationali, illi media vis est, qua vel intendi ad fidem, vel inclinari ad infidelitatem potest. Et ideo nec istam voluntatem, qua credit Deo, dici potest homo habere, quam non acceperit; quandoquidem vocante Deo, surgit de libero arbitrio, quod naturaliter cum crearetur accepit. Quid etiam hic evidentius, quam Augustinum in isto loco nihil asserere, sed aliorum tanquam dubiam proferre responsum & examini subijcere? Quid item est manifestius, quam secundum illam, Deo tribui voluntatem bonam, quia dedit homini liberum arbitrium ex cuius libertate confurgat? Hoc autem esse sensum Pelagianum sive Semi-pelagianum jam perspicuum est, ut nimis rudis sit, qui hoc sibi probatū velit. Nam statim in ejusdem libri exordio, eandem istam

Lib. de Spir.
& lit. c. 2.

responsum Pelagianis disertè tribuit: sed cum virgeri coeperint, quomodo id praesumant asserere fieri sine ope divina, reprinunt se, nec hanc vocem audent emittere, quoniam vident quam sit impropria, & non serenda. Sed aiunt, ideo ista sine ope divina non fieri, quia & hominem creavit cum libero

Lib. de nat.

voluntatis arbitrio &c. Et similiter libro de natura & gratia, libro de gratia Christi,

Lib. de gratia Christi

cap. 4. & 16.

vide & epist.

85.

alijsque plurimis locis. Erat enim solemnis responsio Pelagiani erroris, quod bona opera, vel certè fides, voluntasque credendi, inter divinae gratiae beneficia esset numeranda, quia Deus hominem cum libero voluntatis arbitrio condidisset, ex quo huc vel illuc se flectente surgeret. Naturam quippe humanam liberumque arbitrium, illam gratiam esse sentiebant qua bene viveretur, & sine qua bene vivere nemo posset, prout fuisse in libris de dogmatibus Pelagianis demonstravimus.

Vide lib. 5.

de heresi Pelagiana cap.

8. 2. 3.

Cum verò celebris esset quaestio, si voluntas bona qua creditur, est donum Dei, cur non omnibus detur, cum Deus velit omnes salvos fieri, & ad agnitionem veritatis venire, quemadmodum in eodem loco de Spiritu & littera proponitur, Semi-pelagianam illam responsum jam datam prosequendo subiungit: Vult autem Deus omnes homines salvos fieri, & in agnitionem veritatis venire: non sic tamen ut eis adimat liberum arbitrium, quo vel bene vel male utentes iustissime iudicentur, hoc est, vult omnes homines salvos fieri, si tamen ipsi per suum liberum arbitrium velint: quam fuisse usitatam Pelagianorum & Semi-pelagianorum interpretationem, adeoque omnium qui gratias quasdam univer-

Lib. de Spir.

& lit. c. 33.

sales & sufficientes introducebant, quarum effectus à voluntatis nutu assentiente vel dissentiente penderet, nos abhi fuisse declaravimus, ut nihil hic opus sit eadem repetere.

saes & sufficientes introducebant, quarum effectus à voluntatis nutu assentiente vel dissentiente penderet, nos abhi fuisse declaravimus, ut nihil hic opus sit eadem repetere.

Cum igitur haecenus Augustinus responsum Pelagianam, quae postea Massiliensium fuit, disputando ventilasset ac propugnasset, tandem ad veram solutionem propositae quaestionis illius, unde voluntas credendi proficiscatur, accedens, ita loquitur: Haec disputatio si quaestioni illi solvenda, sufficit, ut de hoc sufficiat. Ecce disputacionem non solutionem quaestionis. Ecce dubitationem, si sufficiat, non assertionem quod sufficiat. Unde refellens eam eodem prorsus modo, quo supra ex libro de peccatorum meritis videmus, Si autem, inquit, responderetur, cavendum esse ne quisquam Deo tribuendum putet peccatum, quod admittitur per liberum arbitrium, si in eo quod dicitur, quid habes, quod non accepisti? Proprietas etiam voluntas qua credimus, dono Dei tribuimus, quia DE LIBERO EXISTIT ARBITRIO, QVOD CVM CREAREMVR ACCEDIMVS. Ecce rejectam responsum ipsissimis illis verbis, quibus à Pelagianis concepta, & à nostris recentioribus velut Augustini doctrina atrepta fuit, quod videlicet ideo voluntas credendi sit donum Dei, quia vocante Deo surgit de libero arbitrio, quod homo naturaliter cum crearetur accepit. Unde suam veramque solutionem asserens, cum iterata praedictae responsum condemnatione, ipsdem iterum verbis quibus concepta fuerat, subiicit Attendat & videat, non ideo tantum istam voluntatem divino muneri tribuendam, quia ex libero arbitrio est, quod nobis naturaliter concreatam est, verum etiam quod visoriarum susceptionibus agit Deus ut velimus &c. Quae sane manifestissime ostendunt Augustinum in loco qui obiectus fuit, non tradere doctrinam suam, sed adversariam; non docere, sed disputare; non asserere, sed refellere; adeoque mirabili hallucinatione, recentiores nostros, objectionem pro solutione, Pelagianam responsum pro Augustini doctrina, errorem pro veritate accepisse. Ut nemini profecto mirum videri debeat, si post istam capitalem offensionem, qua jugulum divinae gratiae petiit, tota illius intelligentia perturbata sit, & loco gratiae, quae sibi humanam cui datur, subiicit voluntatem, gratias congruas & sufficientes, & omnibus hominibus communes, quae suis effectibus ex arbitrij libertate frustrentur, jam olim ex adversarijs veteris gratiae excogitatas defendi audiamus.

CAPVT XXXI.

Solvitur alius locus ex libro primo quaestione secunda ad Simplicianum, ubi similiter hallucinati sunt.

ALIVS locus à multis profertur solet ex libro 1. quaestione secunda ad Simplicianum, ubi sic loquitur Augustinus: *Aliter Deus praestat ut velimus, aliter praestat quod volumus. Ut velimus enim & sum esse voluit & nostrum, suum vocando, nostrum sequendo. Quod autem volumus, solus praestat, id est, posse bene agere, & semper beate vivere.* Ex quo colligunt dari quendam gratiam sufficientem cui voluntas resistere possit, ita videlicet ut quemadmodum loquitur Suarez, mentem excitet, semper tamen consensus voluntatis nobis committatur, eo modo quo hoc ipsi explicare solent. Nam est quidem certum consensum voluntatis homini committi, sed non ita sicut ipsi putant, ut voluntas quodammodo sua libertate gratiae, sed potius ut gratia, sua efficaciam voluntati dominetur. Hunc ergo locum afferunt Suarez, Bellarminus, Lessius.

Respondeo & istum locum ab Augustino pro suo errore, quo ante Episcopatum tenebatur disputando profertur, & postea in eodem loco refutari. Quod ut perspicue cerni queat, observandum est, Augustinum ante Episcopatum existimasse fidem seu primam bonam voluntatem, quae ab initio fidei incipit, sic tribuisse libero arbitrio, ut tamen vocationem Dei praecedere fateatur: quae posita non existimabat fidem à Deo peculiari benevolentia inspirari, sed eam à libera voluntate pendere ut crederet, quisquis vellet. Post conceptam tamen fidem fatebatur hominem non posse ulterius progredi quantumcumque progredi vellet, sed id quod vellet, hoc est, potestatem bene operandi seu opera bona, divinitus ei esse tribuenda. Ideoque putabat electionem ex fide fieri, ita ut volenti credentique gratiam operandi Deus infunderet. Tradit hanc doctrinam clarissimis verbis in libro expositionis quarundam propositionum ex epist. ad Rom. num. 60. 61. & 62. quam arripuerunt libentissimè Massilienses, ut Hilarius in litteris ad Augustinum datis, & Augustinus ipse rescribens retractansq; restatur.

Cum ergo in isto libro ad Simplicianum Augustinus primum ex illo errore respiceret, semetipsum ex professo refellendum suscipit. Quod ut praestaret solidissimè, primo Catholicam doctrinam, quam Deo, ut proficitur, revelante hauserat perspicue tradit: *Noverit enim (Deum) sibi praestitisse ut crederet qui miseretur inspirando fidem, cuius miseratus est ut adbe infidelis vocationem in pervires. Iam enim discernitur fidelis ab impro. Quid enim habes quod non accepisti, quid gloriari quasi non accepisti? Hoc itaque iacto fundamento, incipit ulterius disputare, undè nal-*

Acatur, quod alicui illa desit Dei misericordia qua velit & credat. An ex humana voluntate, quae nolit credere, an aliunde? Objicit igitur: *Respondeo quidem hoc, nempe quod tradiderat, homini fidem à Deo miserante inspirari, sed cur haec misericordia subtrahita est ab Esau, ut non sic vocaretur, ut & vocato inspiraretur fides, & credens misericors fieret (Esau) ut bene operaretur?* Et quaerit primò, an hoc oriatur ex humana voluntate: *An forte quia noluit?* Refellit hoc ex Apostoli verbis: *Si ergo Iacob ideo credidit quia voluit, non ei Deus donavit fidem, sed eam sibi ipse volendo praestitit, & habuit aliquid quod non accepit.*

Adversus istam veracem refutationem objicit solutionem Semi-pelagianam, quam ipse hactenus tenebat, nempe, quod quamvis nemo nisi volendo credat, praecedere tamen debere vocationem Dei, ratione cuius illa voluntas est donum Dei, quam vocationem alius sua libertate contemnat: *An, inquit, quia nemo potest credere nisi velit, nemo velle nisi vocetur, nemo autem sibi potest praestare ut vocetur, vocando Deus praestet & fidem? Quia sine vocatione non potest quisquam credere, quamvis nullus credat invitus. Nemo itaque credit non vocatus, sed non omnes credi vocatus &c. volentes autem sine dubio crediderunt. Hoc est ipsissimum, quod se Augustinus ante Episcopatum tenuisse tradit, quando dicit: *Neque enim putabam fidem Dei gratia praeveniri, ut per illam nobis daretur, quod posceremus utiliter: nisi quia credere non possemus, si non praecederet praecognitionis veritatis, hoc est, vocationis, ut hic vocat: Ut autem praedicato nobis Evangelio consentiremus, nostrum esse proprium & nobis ex nobis esse arbitraber. Hoc est, esse volentis, seu propriae voluntatis. Unde in epist. ad Rom. ubi istum errorem ex professo docuit, illae phrasae eius erant familiares: *Nostrum est credere & velle: Neque velle possumus nisi vocemur, & huiusmodi. Quibus tunc significabat Deo tribui voluntatem credendi, ratione impertitae misericorditer vocationis: sed illa semel data, esse propriae voluntatis, seu esse volentis, quod credamus, Dei verò gratiae quod credentibus facultas bene operandi tribuatur.***

Adversus hanc igitur Semi-pelagianam imaginationem statim objicit suo nomine Aug. *Quid est ergo quod sequitur (in Epist. ad Rom. cuius partem susceperat exponendam) Igitur non volentis neque currentis, sed miseratus est Deus? Nam ista Scriptura significari videtur, post vocationem non oriri discrimen ex humana voluntate, sed ex misericordia Dei. Huic objectioni responderet iterum ex adversantium persona, longè aliam interpretationem illorum verborum suggerendo quam praeseferant; nempe non significari quod non sit volentis, seu quod non pendat ex solà humana*

manā voluntate, ut post vocationem Dei credat, verum non esse volentis ut adipiscatur rem illam quam credendo adipisci cupit, sed hoc esse solum misericordiae Dei. Audi verba respondentis ad istam Scripturam ex adversarij persona: *An quia nec velle possumus, nisi vocati, & nihil valet velle nostrum, nisi ut perficiamus adiuvet Deus?* Hoc est, ut per charitatem bene operemur. Quibus paucis verbis continetur ipsissimus error Massiliensium qui & Augustini olim fuit. Sentiebant enim nos quidem, quamvis non absque vocatione Dei, credere & velle posse iustitiam, non tamen perficere. Hoc est, quod etiam dicere solebant, gratiam Dei non ad inchoandum per fidem, sed ad perficiendum esse necessariam. Hunc igitur sensum uberius consequenter explicat ipsissimis illis verbis, quae nobis in initio praesentis capituli obiecta sunt: *Opus est ergo velle & currere. Non enim frustra diceretur. Et in terra pax hominibus bonae voluntatis. Et sic currite ut comprehendatis. Non tamen volentis neque currentis, sed misericordis est Dei, ut quod volumus, id est, rem quam volumus, seu poeitatē bene vivendi, adipiscamur, & quo volumus perveniamus. Noluit ergo Esau, & non cucurrit: sed & si voluisset & cucurrisset, Dei adiutorio pervenisset, qui ei etiam velle & currere, non voluntatis inspiratione, sed vocando praestaret, nisi vocatione contempta reprobus fieret. Alio enim Deus praestat ut velimus, aliter praestat quod voluerimus. Ut velimus enim, & suum esse voluit & nostrum: suum vocando, nostrum sequendo. Quod autem voluerimus, hoc est, rem volitam seu desideratam, solus praestat. Quid est autem res illa volita? Id est, inquit, posse bene agere, & semper beatē vivere. In quibus verbis manifeste, non aliter istud (ut velimus) vult esse Dei, nisi vocando, hoc est, ut supra exposuimus, nisi quia praecedere praconium veritatis: quo procedente, nostrum, seu nostrae voluntatis esse vocantem sequi. Sed quod volumus, seu ipsum posse bene agere & bene vivere, & ad beatitudinem pervenire, quod volendo cupimus adipisci, à solo Deo per gratiam esse praestandum. Non quasi sine nostra voluntate hoc effici posse sentirent: hoc enim absurdissimum, & ab eorum mente remotissimum; sed quia bonas operationes, seu potestatem bene agendi, non autem potestatem volendi & credendi, per veram gratiam homini dandam arbitrabantur. Namque dilectionem Dei & operam bonam tam Augustinus cum erraret, quam Semipelagiani libentissimè ascribebant Deo, fidem voluntatemque, nullo modo, nisi quatenus hominem vocando praevirent. Nam hinc illud in opere quod errando se scripsisse profitetur: *Quod ergo credimus, nostrum est, quod autem bonum operamur, illius est qui creditibus in se dat Spiritus. Et mox adiungit: Est autem gratia, ut vocatio peccatoris prorogetur, cum eius merita nulla, nisi ad damnationem praecesserint. Quod si vocatus vocantem secutus fuerit, quod est iam in libero arbitrio, merebitur & Spiritus sanctum per quem bona**

In lib. de prof. quorundam propf. in epist. ad Romanos. n. 60.

possit operari. Et rursus cum Dei vocantis misericordiam praecedere debere docuisset, ut homo velle possit & credere, sic subnequit: *Non ergo eligit Deus bene operantes, sed credentes potius, ut ipse illos faciat bene operari. Nostrum enim est credere & velle, illius autem dare volentibus & credentibus facultatem bene operandi. Quibus locis idem omnino significatur, quod in illo loco qui nobis obijcitur, nempe, quod ut velimus & credamus, Deus & suum esse voluit & nostrum: suum vocando, nostrum sequendo, id autem quod voluerimus, hoc est, ipsum posse bene agere, & semper beatē vivere, quod credendo assequi cupimus, solus nobis praestet Deus. Hoc autem ex erroneo se dixisse sensu aperitissimè in retractationibus profitetur, quando postquam admissa Dei vocatione dixerat: *Quod ergo credimus, vocanti Deo, nostrum est: quod autem bonum operamur, illius est, qui credentibus in se dat Spiritum sanctum, per quem facultas bene operandi conferatur, statim corrigendo subiungit: Hoc profecto non dicerem si iam scirem fidem inter Dei munera reperiri, quae datur in eodem Spiritu.**

Quapropter etiam in ipso eodem ad Simplicianum loco, noluit nos celare perspicacissimus Doctor, se ex errantium sensu ista respondisse. Nam illa statim aggressus verba, non volentis neque currentis sed misericordis est Dei, quorum perverfam interpretationē responsio praedicta continebat, palam ostendit non ita explicari posse, ut solum id quod volumus, seu ipsum bene agere beatēque vivere, Dei misericordiae tribuatur, quia voluntas hominis sola non sufficit, sed ita potius ut etiam ipsum velle tribuatur miserenti Deo, qui hoc in nobis ipsis operatur: illa etiam verba, inquit, si diligenter attendas, Igitur non est volentis neque currentis, sed misericordis est Dei; non hoc Apostolus propterea tantum dixisse videbitur, quod adiutorio Dei ad id quod volumus, perveniamus, sed etiam ex illa intentione, quae & alio loco dicit, *Contimore & tremore vestram ipsorum salutem operamini. Deus enim est, qui operatur in vobis & velle & operari pro bona voluntate. Vbi satis ostendit etiam ipsam bonam voluntatem in nobis operante Deo fieri. Non solā videlicet vocatione seu praconio veritatis praecedente, cui assentiendo vel dissentiendo homo velit aut nolit, sed per interiorē gratiam, quae facit ut velit. Nam si propterea solum dictum est, non volentis neque currentis, sed misericordis est Dei; quia voluntas hominis sola non sufficit, ut iuste recteque vivamus, nisi adiuvemur misericordia Dei, praestante videlicet, ut bene possimus operari, seu ut perfectionem ejus quod post vocationem volendo inchoavimus, bene agendo consequamur, potest & hoc modo dici: Igitur non misericordis est Deus, sed volentis est hominis, quia misericordiae Dei sola non sufficit, nisi consensus nostra voluntatis addatur, nempe credendo praecedenti vocationi Dei: At illud manifestum est, frustra nos velle, nisi Deus miseretur. Illud autem nescio quomodo dicatur, frustra Deum misereri, nisi nos velimus. Si enim Deus miseretur, ergo iam volumus. Ad eandem quippe misericordiam pertinet ut velimus. Deus est enim*

est enim qui operatur in nobis & velle & operari &c. Quibus verbis & consequentibus plenissime docet etiam ipsum velle, quod illa superior responsio errando homini, solâ vocatione præcedente arrogaverat, Deo miserenti & operanti, non tantum vocanti ascribendum esse: ac proinde non esse sic partendum cum Deo velle & operari, ut dicamus velle esse Dei & nostrum, Dei vocando, nostrum sequendo; id verò quod volumus, hoc est, ipsum bene agere esse solius Dei: sed potius sicut hoc ex professo explicat: *Vtrumque & velle & bene agere, nostrum est, propter arbitrium voluntatis, & utrumque tamen datum est per Spiritum fidei & charitatis.* Quis enim dubitet & velle & operari nostrum esse, cum sit impossibile velle aut bene operari nisi arbitrio voluntatis? Sed & operari &

ipsum velle Deus in ipsa voluntate operatur, non si homo velit, & consentiat, & operetur (*quoniam non potest effectus misericordie Dei esse in hominis potestate, at frustra ille miseretur si homo nolit*) sed ita ut sine dubio homo velit & consentiat & operetur. Et hæc sufficiunt, ut perspicue lector intelligat, quantâ absurditate, & veritatis indagandæ tradendæque præiudicio, & gratiæ perdendæ periculo, huiusmodi loca quibus errores gratiæ capitaliter perniciosi ab Augustino refelluntur, ad gratiam Neotericorum explicandam asserendamque rapiuntur. Quid enim Lector sobrius, & in Augustino versatus suspicari aliud potest, quàm à viris, licet bonis, imprudentibus & nescientibus, eorum sibi doctrinam tradi quorum principia tantopere verbaque placuerunt?

CAPVT XXXII.

Solvitur difficultas de vocatione congrua, ex eadem quaestione secunda ad Simplicianum.

ALIVS est in eadem quaestione secunda Augustini locus, ubi sapius mentionem facit congruæ vocationis: *Igitur non volentis neque currentis sed miserentis est Dei, qui eo modo vocavit, quo aptum erat ei, qui secuti sunt vocationem:* Et paulo post: *Si vellet etiam ipsorum misereri, posset ita vocare, quo modo illis aptum esset, ut & moverentur, & intelligerent & sequerentur.* Et iterum inferius: *illi enim electi, qui congruenter vocati: illi autem qui non congruebant, neque contentabantur vocationi, non electi, quia non secuti quamvis vocati.* Et infra: *Quia etsi multos vocet, eorum tamen miseretur, quos ita vocat, quomodo eis vocari aptum est ut sequantur.* Et paucis interpositis: *Cuius miseretur, sic eum vocat, quomodo scit ei congruere, ut vocantem non respiciat.* Et cum ejus rei multa exempla protulisset, tandem concludit generaliter. *Cum ergo alius sic, alius autem sic moveatur ad fidem, eademque res aliis modo dicta moveat, alio modo dicta non moveat, aliumque moveat, alium non moveat, quis audeat dicere defuisse Deo modum vocandi, quo etiam Esau ad eam fidem mentem applicaret, voluntatemque coniungeret, in qua Jacob iustificatus est?* Et libro de dono perseverantiæ: *Ex quo apparet habere quosdam in ipso ingenio divinum naturaliter minus intelligentia, quo moveantur ad fidem, si CONGRUA SVIS MENTIBVS vel audiant verba, vel signa conspiciant. Quæ congruitas etiam illis libris de Spiritu & littera indicari videtur: Cur illi ita suadeatur ut persuadeatur, illi autem non ita, duo sola occurrunt interm quæ respondere mihi placeat &c.* Ex quibus locis collegerunt Scholastici quidam gratiâ suam congruam, quæ videlicet tali tempore & loco datur, quo per scientiam conditionatam prævidetur Deo voluntatem hominis ei congruam præbituram: quamvis pro sua natu-

rali indifferentia ad agendum & non agendum, possit ei non consentire, & aliquando alia voluntas eodem modo affecta non consentiat. Nam per istam Dei præscientiam conditionatam dicunt se omni Angustia & perplexitate liberari, in declaranda videlicet libertate voluntatis. Ex quo fit etiam, ut alii simpliciter efficacem gratiam esse dicant eam, cum qua voluntas operatur, ita ut ab effectu efficax dicatur.

Responderunt nonnulli hoc argumento territi Augustinum hoc libro disputare potius quàm resolvere, ventilare quaestionem quàm definire. Sed quamvis revera sanctus Augustinus in hoc libro veritatem investigando, multum in utramque partem disputer, tantâ quidem contentione ut fatiget intentionem lectoris, & nisi vigilantiter attendat proclivis admodum sit lapsus quo disputatio pro resolutione capiatur, satis tamen perspicue videntur allegata loca mentem resolventis ac docentis exprimere. Quare alii dicunt Augustinum eo libro disputare potius quàm planè, plenèque gratiæ Christi vim, naturamque explicare. Sed quamvis verum sit, uberius eum contra Pelagianos de natura gratiæ disputasse, utpote qui se fateatur proficenter Deo miserante scripsisse, non tamen à perfectione capisse; nihil tamen omnino, quod sciam, ex ista quaestione retractavit; ac proinde quicquid in ea de gratia Christi docuit, verum esse cõfessus est.

Respondeo igitur, quicquid obiectum est ex illa quaestione de vocationis divinæ congruitate, nos admittere, sed nihil eorum inde cõsequi pro stabilienda tali gratiæ congruitate, vel voluntatis indifferentia, qualem ipsi præscientiæ conditionatæ beneficio statuunt, idque propter duas causas.

K 3

Prima

Prima est quia Augustinus non loquitur de congruitate interna, gratiæ qua cor mollitur & frangitur, sed externæ vocationis, quæ alicui congrua dicitur, quia affectibus ejus adaptata est. Quod ita perspicuum est ex illo ipso istius quæstionis loco, ubi de congruitate disputat, ut non videatur in dubium posse revocari. Nam statim in initio istius objecti loci, congruam vocationem explicans ita loquitur: *Vt quamvis multi uno modo vocati sunt, tamen quia non omnes uno modo affecti sunt, illi soli sequuntur vocationem, qui ei capiendâ reperuntur idonei.* Ecce multi uno modo vocantur, & tamen unius affectibus congruit, non alterius; & illi sequuntur quorum affectibus congruit. Externa est igitur vocatio & congruitas ejus. Nam interna vocatio ipsos affectus quibus congruit vocatio, non invenit sed inferit. Quod ut intelligatur, animadvertendum est, ipsos affectus quibus vocatio congruit, & per quos idonei sunt homines ut sequantur vocationem, ut eam capiant. ut eam capere apti sint, prout Augustinus loquitur, per ipsam gratiam, insonante foris vocatione, intrinsecus inspirari. Illis autem inspiratis, mox incipit placere quod promittitur & jubetur, displicere quod vetatur, & ita fit capax vocationis, ita fit ad eam sequendam idoneus, ita denique ut Augustinus loquitur, incipit ipse *congruere & contemperari vocationi*: cui nunquam per affectus rerum terrenarum, quibus ante affectus gratiæ inspiratos, plenus est, congruet aut contemperabitur. Proinde quod aliquoties ibidem ait, ita Deum vocare, *prout scit congruere ut vocantem non respuat* &c. de externa vocationis congruitate sermo est, qui utpote res divinas proponenti, & ad divina diligenda provocanti, nunquam congruet homo ante gratiam acceptam & affectus novos, quos se recipientibus tribuit.

Quod si cui forte in ista decertatione obscuritas, vel in Augustini verbis ambiguitas aliqua adhuc supersse videatur, ea statim luculentissime in consequentibus tollitur, dum exponens diversitatem vocationum, quarum alijs alijs congruant, nullas omnino nisi externas meminit, quatenus omnia signa comprehendunt, & ab internis voluntatis motibus distinguuntur: *Cur ergo, ait, Esau non sic est vocatus, ut vellet obedire? Videmus enim alios aliter IISDEM REBUS DEMONSTRATIS VELL SIGNIFICATIS ad credendam moveri.* Sicut exempli gratia, Simeon in Dominum nostrum Iesum Christum adhuc infantem parvulum credidit, SPIRITU EI REVELANTE COGNOSCENS. Nathanael ad unam sententiã, quam ab illo audivit &c. respondit, *Rabbi, tu es filius Dei, tu es Rex Israel.* MIRACULO FACTO IN CANA GALILEE, crediderunt in eum discipuli eius multos LOQUENDO incitavit ad fidem, multos nec SUSCITATIS MORTUIS crediderunt. De cruce atque morte eius contentum etiam discipuli turbaverunt, & tamen latro tunc credidit, cum eum non prestantorem videret in operibus, sed CONSORTIO CRUCIS & QVALEM. Unus etiam de numero discipulorum

^A post eius resurrectionem, non tam viventibus membris, quam RECENTIBVS CICATRICEBVS credidit. Multi ex eorum numero, à quibus crucifixus est, qui videntes eum MIRACVLA FACIENTEM contempserant, DISCIPVLIS EVM PRÆDICANTIBVS, & in nomine eius TALIA FACIENTIBVS crediderunt. Quis non videt, omnes istos tam diversos vocationis modos non nisi externos esse, prout etiam omnia signa intellectui ferventia complectuntur? Vnde clarissime subiungit: *Cum ergo alius sic, alius autem sic moveatur ad fidem, eademq; res sepe alio modo dicta moveat, alio modo dicta non moveat, aliamq; moveat, alium non moveat; quis audeat dicere deesse Deo modum vocandi, quo etiam Esau ad eam fidem mentem applicaret, voluntatemq; converteret?* Quid est alius sic, alius autem sic movetur ad fidem, nisi alius revelatione, alius unâ sententiã, alius miraculo, alius loquendo, alius mortui suscitatione, alius videndo Domini cicatrices, alius discipulorum prædicatione, alius alijs rebus demonstratis vel significatis, quos alios diversos vocationis modos explicaverit? Nam idem discretioni adjungit, quod eadem res alio modo dicta moveat, alio modo dicta non moveat, eo quod uno modo dicta congruat, alio non congruat movendæ voluntati. Istos autem dicendi modos, ex quibus ista congruitas nascitur, externos esse, nemo sanæ mentis dubitare permittitur. Itaque ut omnis dubitatio tolleretur in subsequentiis, alios externos vocationis modos profert, quibus vel effectum congruitatis, qui est movere voluntatem, vel ipsam etiam congruitatem expressis verbis tribuit: *Conqueritur autem in se de peccatoribus Deus, tanquam de his, quos peccare ipse non cogit. Simul etiam ut hi, quorum miseretur, hanc quoque habeant vocationem, ut dum conqueritur Deus de peccatoribus, compungantur corde, atque ad eius gratiam convertantur.* Hoc est ut Dei de peccatoribus querimonia, sit alijs congrua vocatio, ad conversionem. Et paulo inferius: *Hac demonstratio potentia Dei contra Pharaonem, & annuntiatio nominis eius in universa terra, predest eum ut timeant, & vias suas corrigant, quibus VOCATIO TALIS CONGRUIT.* Ecce gravis illa flagellatio Pharaonis, & inde secuta nominis Dei gloriosa prædicatione, congrua quorundam sit vocatio, quam externam fuisse dubitari non potest. Vt proinde ex istis valde perspicuum sit, immerito obtortoq; collo loca quæ de congrua vocatione loquuntur, ad illud genus gratiæ internæ congruæ rapi, quam Neoterici tuendam susceperunt.

^D Nam si reliquas quoque sancti Doctoris lucubraciones percurrere liberet. eaque expendere, quæ de congruis verbis aut rebus aut operationibus passim docuit, sapissime reperiremus eum tribuere congruitatem vocationi seu fassioni & similibus, per quæ homini sit quedam testificatio aut significatio rei per voluntatem amplectendæ aut respuendæ, gratiæ verò nunquam. Nam vocatio, prout nomen sonat sub genere signorum cõtinetur, eoque modo ab Augustino accipi solet. *Quis, inquit, p-*

Lib. 1. q. 2. ad simplic.

testi credere, nisi aliqua vocatione, hoc est, aliqua re-
rum testificatione tangatur? Et in libro de Spi-
ritu & littera: Neque enim credere potest, qualiter
libro arbitrio, si nulla sit sua visio vel vocatio cui cre-
dat. Testificatio vero sicut & suasio sub signis
continentur, quæ ad externos internosque
sensūs cognitivos pertinent, quemadmodum
etiam in utroque loco significat. In primò
quidem quando immediate subijcit; Quis ha-
bet in potestate, tali viso (id est phantasmate vel
cogitato ad illam vocationem pertinente)
attingi mentem suam, quo eius voluntas moveatur
ad fidem? Hoc est, quod sit ei congruum. In
secundo vero quando præmittit: Visorum sua-
simbus agit Deus, id est, vocat nos ut velimus &
ut credamus. sive extrinsecus per Evangelicæ exhor-
tationes, ubi & mandata legum aliquid agunt, si ad
hoc admovent hominem infirmitatis sue, ut ad gra-
tiam insufficientem credendo confugiat, sive intrinse-
cus, ubi nemo habet in potestate quid ei veniat in
mentem: sed consentire vel dissentire propria voluntate
sua est. Sed alibi multò manifestius: Et quo-
niam nec visile quicquam potest nisi admonitus & vo-
catus sine intrinsecus ubi nullus hominum videt (per
visibile scilicet) sive extrinsecus per sermonem sonantem
aut per aliqua signa visibilia. Et paulò inferius de
Pharaone: Illius rei gestæ (per Ioseph) cognitio,
vocatio eius fuit, ut populum Israel misericorditer tra-
stans non esset ingratus. Ex quibus documentis
vides Augustinum vocationem, quam subindè
& suasionem & testificationem vocat, illam
intelligere, quæ veluti signum divina volun-
tatis, vel sensibus externis illatur, ut ad
mentem deferatur, vel etiam intrinsecus im-
mediatè menti per visa præsentetur, ut ei vo-
luntas consentiat vel dissentiat. Sicut ergò
vocatio veluti signum quoddam ad cognitivas
facultates pertinet, & eatenus etiam ad intelli-
gentiam, quatenus objectum amplectendum
aut respiciendum offert voluntati, ita congrui-
tas eius, eiusdem ordinis est, hoc est, in genere
signi: Et utraque quamvis in ipsa quoque
mente locum habere possit, externa tamen est,
comparatione voluntatis.

Augustinus igitur attentè notione & naturâ
vocationis, itemque suasionis & exhortationis,
& testificationis, per quas homines ad fidem
spem charitatemque vocari solent, non solum
in illa secunda ad Simplicianum quæstione,
sed alijs plurimis locis, congruitatem rebus
aut operationibus externis tribuit, quibus
homo ad aliquid agendum aut relinquendum ac-
commodatè vocatur & impellitur, nunquam
verò, ut dixi, gratiæ voluntatis internæ.
Nam hinc est, quod congruitatem illam ali-
quando generaliter signis tribuit, quibus om-
nis aut penè omnis vocatio peragitur: Ex quo
apparet habere quosdam in ipso ingenio divinum na-
turæ aliter munus intelligentiæ, quo moveatur ad fi-
dem, si CONGRVA suis mentibus vel ad dicant verba,
vel signa conspiciant. Aliquando etiam tribuit
visis, quæ signorum externorum quædam esse
effecta sunt, intus ex externo sensuum tactu pul-
sulantia; quamvis & sopitis vel vigilantibus
sensibus per seipsa intrinsecus nasci, vel divi-

nitus excitari possint: Vt alij ad salutem suam cre-
derent, alij ad naturam suam, non crederent, ipse
utique non in carne, sed in Spiritu veniebat, VISIS
CONGRVIS alloquens, quos volebat, sicut volebat.
Et in libris de Trinitate: Missa sunt nobis divini-
tatis VISA CONGRVA peregrinationi nostræ, qui-
bus admoneremur non hinc esse quod quaerimus; sed
illuc ad ipsa esse redeundum. Et in eadem supra
objecta secunda quæstione ad Simplicianum:
Quam rabida voluntas Pauli, quam furiosa, quam
caeca! Qui tamen quâ desuper voce prostratus, occur-
rens utique tali viso, quo mens illa & voluntas, re-
fractâ sententiâ, retorqueretur ad fidem. Aliquando
tribuit etiam congruitatem verbis ac sermoni-
bus, quia inter signa quibus fit vocatio, prin-
cipatum tenent. Locum jam statim ex libro
perleverantiae capite decimo quarto vidimus.
Et in libris de doctrina Christiana: Nesther ora-
vit, ut in os eius Deus CONGRVVM sermonem da-
ret, ad movendum videlicet ac persuadendum
Regem. Et libro octavo de Trinitate vocat
bonam locutionem, quæ suaviter docet, & CON-
GRVENTER movet auditorem. Et in sermonibus
de verbis Domini: Adsit misericordia Dei, & ite-
rum à nobis dici faciat, ut vos AUDIRE OPOR-
TET, & nos dicere, hoc est, congruè. Quod ali-
bi dicit: Adjuvet me Deus, ut ea dicam quæ vera
sunt & APTA sunt vobis. Aptum enim & con-
gruum esse, idem sunt. Et in alio sermone:
Vt sic dicam, quomodo vos audire expecto, ut vi-
delicet sequatur assensus voluntatis, & ex
assensione edificatio & profectus, sicut hoc
explicat alibi: Tunc sermo noster CONGRVVS erit,
si in se aliquid edificationis habeat, quod utilitati
animarum nostrarum, Deo vos interiori edificatione
proficiat. Aliquando tribuit istam congrui-
tatem scriptis quoque rerum explicationibus:
nam & illa signa sunt, quibus multos Deus ad
salutem vocat: Quod Dominus præstabit, ut ita
explicem, quemadmodum novit tibi CONGRVVM
ac salutem fidei tuæ. Aliquando tribuit etiam figu-
ris allegoricis quæ in sermone vel scriptis, ad
movendos animos assumuntur. Si quis autem si-
gura similitudinum non tantum de celo & sideribus,
sed etiam de inferiori creatura dicuntur ad dispen-
sationem Sacramentorum, eloquentia quædam est do-
ctrina salutatis, MOVENDO AFFECTIVI DIS-
CENTIVM ACCOMMODATA. Et quia non
omnes omnibus moventur modis figurisque
dicendi, sed alij alijs pro affectuum diversitate
diversis, hinc salubriter docet, congruitatem
sermonis nostri cum auditoribus à Deo
esse postendam: Cum enim de vnaquaque re qua
secundum fidem, dilectionemque tractanda sunt,
multa sint quæ dicantur, & multi modi quibus di-
cantur, ab eis qui hæc sciunt, qui novit quid ad præ-
sens tempus vel nobis dicere, vel per nos expectat (id
est congruat) audiri, nisi qui corda omnium videt?
Et quis facit, ut QUOD OPORRET, & QVEM-
ADMODVM OPORRET dicantur à nobis nisi in cu-
ius manu sunt & nos & sermones nostri. Nonne
ad ipsum prorsus hic respicit, quod quæstione
secundâ ad Simplicianum, ubi dicit: Quod alius
sic, alius sic moveatur ad fidem. eademque res sæpè
alio modo dicta moveat, alio modo dicta non moveat,
aliumque

Epist. 29.

Lib. 4. de Trinitate. c. 7.

Lib. 1. c. 2. ad Simplicianum. in hoc.

Lib. 4. de doctrina Christiana. c. 30.

Lib. 8. de Trinitate. c. 4.

Serm. 18. de verbis Domini. cap. 4.

Serm. 51. cap. 2.

Serm. 145. de temp. cap. 2.

Serm. 2. de temp. c. 17.

Epist. 243.

Epist. 113. cap. 7.

Lib. 4. de doctrina Christiana. c. 15.

lib. 4. de Trinitate. c. 7.

lib. 8. de Trinitate. c. 4.

lib. 4. de doctrina Christiana. c. 15.

aliumque moveat, alium non moveat, ideoque modum dicendi CONGRVVM auditoribus persuadendis in Dei à quo potestatis est, esse potestatis? Aliquando tribuit istam congruitatem rebus ipsis externisq; Dei vel hominum operationibus. Non solum enim verbis & scriptis, sed factis etiam frequentissime docemur, & si congrua sint, ad aliquid faciendum vel cavendum trahimur. Habent enim res ipsæ, & facta Dei atque creaturarum diversas cum diversis affectibus congruentias atque incongruentias, quas Deus per occultissimas providentiæ suæ vias temporibus locisque oportunis novit adhibere, ut homines ad salutem vocet. Res enim & facta movent suadendo vel dissuadendo potentissime, si personarum & animorum affectibus & circumstantiis congruant.

Hinc est igitur, quod huiusmodi congruitatem seu congruam suadendi movendique vim subinde tribuat poenis ut homines corrigatur. Nam inde est illud quod in illa secunda questione citata de Pharaonis flagellis, dicit, quod ista demonstratio potentia Dei, & amantissio nominis eius in universa terra, prodest eis, ut timeant, ut vias suas corrigant, quibus vocatio talis CONGRVET. Inde est illud quod alibi eodem sensu dicit, Deum sustinuisse patienter impietatem Pharaonis, donec ad illud tempus perduceretur, quo OPORTVNE in eum vindicta procederet, ad correctionem eorum quos ab errore constituerat liberare & ad cultum suum pietate vocando perducere. Nam illa poenæ demonstratio erat quorundam congrua vocatio. Inde & istud de poenis generaliter: *Non quid malitia eorum vel nequitia Deus auctor est, de quorum iusta poena consulit, QUIBUS HOC MODO consulendum esse constituit? Non utique.* Vt enim ibidem altissimâ consideratione salubriter docet, malos istos eorum salutem Deus deputat, quos in hoc genere ita creavit, ut ad bonum proficere nisi malorum comparatione non possint.

Ista quippe malorum hominum, poenarumque contemplatio, congruentissime est quorundam vocatio ad timorem, ad correctionem, ad animi submissionem, ad gratitudinem. Inde & illud quod in Psalmis dicit: *Si non blanderetur Deus, nulla esset exhortatio, si non minaretur, nulla esset correctio.* Nam quidam promissis blandientibus, quidam poenarum comminationibus, tanquam congruis vocationibus corriguntur, juxta illud Augustini de poenis infligendis ac disciplinâ servandâ sategentis: *Multi amore, id est, blanditijs, multi timore correcti sunt. Sed per tremorem timoris ad amorem pervenerunt.* Hinc est quod eandem congruitatem subinde ascribat laboribus ad persuadendam hominibus peccati magnitudinem justitiæque custodiam diligentiorum. Nam tractans illud Psalmi sexti: *Sed tu Domine usquequo, sic illam exclamationem ponderat: Quis non intelligat significari animam luculentam cum morbis suis: dum autem dilatam à medico, ut ei persuaderetur, in qua mala se peccando precipitaverit? Quod enim facile sanatur, non multum cavetur. Ex difficultate autem sanationis erit diligentior custodia re-*

cepta sanatur. Itaque statim adijcit quod Deus hoc faciat tanquam BONVS PERSVASOR ANIMARUM, quid mali sibi ipsa pepererit. Nepe quia dissuadendo sanitatem, congruentissimum adhibet persuadendi modum. Qualis & ille, ubi de justitiæ custodiendâ difficultate dicit: *Quare vix tenemus quod facile amissimus? Ne facile recipiendo quod amissimus, discamus perdere quod tenemus. Laborerit homo ut teneat: tenebit ad firmitatem, quod tenuerit post laborem.* Qualis & ille quo permittendo suos etiam electos in deceptionem Hæreticorum aut pseudo-Prophetarum labi, dissuadet eis oportune superbiam, qua de sua sagacitate præsumebant. Qualis & ille, quo tres pueros à camino ac Daniele à leonibus liberando, Regibus Babyloniz congruâ quadam vocatione consuluit, septemque fratres non liberando, Regem Syriæ duriores fecit: *Hos enim erat in occulto iudicio & misericordia Dei, ut illis Regibus eo modo consuleret ad salutem. Antiocho autem Regi, qui Machabæos poenis crudelibus interemit, noluit ita consuleri, sed eorum gloriosissimis passionibus cor duri Regi acriori severitate punxit.* Istis enim & ejusmodi infinitis vocandi modis utitur Deus, non solum per scripta vel verba, sed, ut diximus, etiam per facta, sive hominum, sive sua, quæ vel congruant eis, quibus ad salutem consulit, vel non congruant, quibus ita non esse consulendum occultâ providentiæ suæ severitate constituit. Sed omnes isti modi quamvis etiam in ipsa phantasia & intelligentia, sive dormientium, sive vigilantium per congrua visa vel aliter fiant, extrinsecus tantum voluntatem feriunt, non intrinsecus ipsos ejus motus operantur. Hoc est enim propriè gratiæ Dei, quæ si deserit, frustra adhibetur quicquid adhibetur; sicut frustra plantatur & rigatur nisi incrementum dederit Deus.

Ex his itaque satis superque constare arbitror, congruitatem quam Augustinus passim in scriptis suis vocationi & suasioni & similibus ascribit, non esse nili vocationis & suasionis externæ, hoc est, extra voluntatem patientis partes suas: ac proinde absone obortoque collo ad gratiam illam internam voluntatis trahi; ut genus gratiæ medicinalis novum habeatur, cui quantum ad influxum actualem voluntas suâ indifferentiâ dominetur. Nam, ut ante etiam dixi, nunquam in scriptis suis universis Augustinus illam Christi internam gratiam, CONGRVAM appellavit, multo minus INCONGRVAM, Quod aliqui recentiores ausi sunt. Cujus rei si quis radicem scire velit, meminisse debet, nullam gratiam actualem ab Augustino pro illa vera Christi gratia agnosci, quam tanquam medicus infirmæ voluntati attulit, nisi quæ agit & peragit effectum: omnis alia qualicumque fuerit ab ipso ad legem doctrinamque relegatur. Ex quo nascitur, ut si nomen congrui vel incongrui usurpandum esset, omnis Christi gratia deberet potius dici congrua, quia omnis omnino efficit ut voluntas sive tenuiter sive fortiter velit, quemadmodum supra diximus.

Lib. 1. c. 2. ad Simplic.

In expositione quarundam propositionum epistolæ ad Romanos, num. 63.

Lib. 11. de Gen. ad lit. cap. 11.

Philos.

In Ps. 144.

Serm. 94. de temp. cap. 8.

In Psalm. 6.

mus. Vnde quodam loco dicit Augustinus: *Gratia vero Dei semper est bona.* Et effectum ejus adæquatam duplicem, videlicet voluntatem seu volitionem infirmam ac fortem statim explicans: *Et per hanc, inquit, etiam fit, ut sit bona voluntatis, cum prius fuerit voluntatis male.* Per hanc etiam fit, ut ipsa bona voluntas, que iam esse capit, augeatur & tam magna fiat, ut possit divina implere mandata que voluerit, cum valde perfectior voluerit. Vbi quod dixit gratia Dei semper est bona, non alium sensum habet, nisi quod semper hominem efficiat bonum & consequenter semper congrua sit & congruè moveat voluntatem. Nimirum quia semper voluntatem determinat ad influendum iecum, non à voluntate ad influendum determinatur. Hanc sine perpetuam gratiæ cum effectu secuturo congruitatem, si ita vocare libet, satis indicavit Augustinus, quando gratiam non semel Apostolicè phrasi **INCREMENTVM** appellat, quemadmodum & in præcedentibus declaravius. Incrementi enim ratio non potest ab effectu voluntatis realiter consequente separari, quemadmodum hoc in arboribus manifestum est. Si enim homine extrinsecus congruè plantante, Deus intrinsecus dat incrementum, re ipsa crescit quod plantatum est. Congruitas enim prædicationis seu vocationis ita se habet ad motum voluntatis bonam, sicut congruitas plantationis ad accretionem ejus quod feritur: quarum utraque quidem valde ad producendos effectus istos utilis est & potè necessaria, sed ab illis tamen separari potest, si Dei desit operatio, qua intrinsecus incrementum tribuit, sive per naturam sive per gratiam. Nam inde est illud celeberrimum Augustini, *Agnoscamus gratiam que facit prodesse doctrinam*, hoc est, quæ incrementum tribuit.

Ex his jam subluceat secunda causa, cur, etiam si concederemus in ista secunda ad Simplicianum quæstione **CONGRVAM** dici vocationem internam, vel potius externam, prout internam vocationem sibi conjunctam habet

(nimis enim est manifestum quod de sola interna gratia non loquatur) nihil tamen pro Neotericorum opinione sequeretur. Diceretur enim hominem vocare congruè seu congruenter, quia causam adhibet accommodatam ad illum effectum quem vult, concurrente voluntate, producere: sicuti Deus rebus omnibus producendis causas congruas instituit. Consequenter igitur Deus diceretur ita vocare, *quomodo aptum est eis qui sequuntur vocationem: vel, quomodo aptum est, ut moveantur; quomodo scit ei congruere ut vocantem non respiciat, quia novit efficaciam suæ vocationis, quæ ex externo signo & inspiratione constat; qua sic vocat alios ut vorando convertat, alios ut votando roboret, & fortissimos reddat.* Quæ locutio similis esset, ac si diceretur, Christus ita vocavit filium viduæ & Lazarum, quomodo sciebat esse suscitandos. Non enim hoc intelligeretur, vel de sola interiori operatione, qua vitæ reddebantur, nec de sola exteriori vocatione, vel de aliqua præscientia conditionata, sed de utraque vocatione simul unam completam causam constituyente suscitationis, cujus vim ita pervenit Deus, ut inde effectus infallibiliter secutus sit. Inter istos autem duos solutionis modos, ista differentia est, quod juxta priorem, congruitas externæ vocationis respicit affectus quos gratia inspirat tanquam terminum congruitatis, nam per istos homines vicissim congruit, & contemperatur vocationi, prout Augustinus loquitur, *ut eam capiat, eique sequenda sit, idoneus.* Juxta posteriorem verò, congruitas externæ internæque vocationis respicit ipsum voluntatis motum seu effectum vocationis qui intenditur, & affectibus illis inspiratis naturâ posterior est tanquam terminus congruitatis. Tunc enim dicitur congrua vocatio, non quia inspiratis affectibus contemperata, sed quia conveniens est movendæ voluntati, ut aut velit, aut fortius velit: cujus motionis causa est illa affectuum novorum inspiratio, tanquam videlicet ipsa interior vocatio. Sed de congrua vocatione satis

CAPVT XXXIII.

Alia difficultas tollitur ex duobus æqualiter tentatis, ex libro duodecimo de Civitate Dei.

OBIECTVR alius ex libro 12. de Civitate Dei locus, ubi docet August. solam libertatem voluntatis esse causam voluntatis malæ. Ponit enim duos equaliter affectos animo & corpore videre unius corporis pulchritudinem, quæ visâ unus eorum ad illius præsumendum moveatur, alter in voluntate pudica stabili perseveret. Addit inferius eos etiam eadem tentatione pulsari: Nam ut hoc quoque impedimentum ab ista quæstione tollatur, si eadem tentatione ambo tententur, & unus ei cedat atque consentiat; alter idem, qui fuerat perseveret, quæ posita circumstantiarum æqualitate subjungit: *Quid*

aliud apparet nisi unum voluisse, alterum noluisse à castitate deficere? Vnde nisi propria voluntate, ubi eadem fuerat in utroque corporis & anima affectio? Amborum oculis pariter visa est eadem pulchritudo: ambobus pariter instituit occulta tentatio? Ex quibus colligunt re ipsa fieri posse, ut eum eadem omnino gratia, unus velit, alter nolit, non alia videlicet ex causa, nisi ex sola libertate & indifferentia voluntatis, utpote cujus sit, hic & nunc gratiam ad influendum determinare, vel non determinare ut ipsi loquuntur. Ex quo consequi videtur, etiam nunc gratiam relinquere in libero arbitrio, utpote quæ tribuat

Vide Franciscus Suarez, lib. 3. de concupiscentia r. 20.

ei posse fieri, ipsum velle vel nolle permittendo indifferentia voluntatis.

Ad hunc locum alii aliud respondent, magis, quantum videtur, ut vim argumenti evadant, quam ut genuinam Augustini sententiam assequantur. Itaque dicunt aliqui, non exacte in isto loco tractare Augustinum de gratia, dum totum reducit ad voluntatem, quod aliis in locis gratia Dei tribuit. Addunt itaque casum Augustini nunquam accidere posse. Alii tentationem, de qua Augustinus, sine gratia superari posse, viribus arbitrii naturabilibus, nec illam victoriam futuram opus supernaturale; atque ita perperam inde concludi aliquid contra naturam necessitatemque gratia, quae determinet voluntatem ad opus supernaturaliter bonum. Alii alia dicunt, quibus recensendis non est opus immorari.

Dico itaque duobus modis ad hanc difficultatem posse responderi. Primus est, Augustinum illo loco indagare causam voluntatis mala, eoque rem deducere, ut constet eum qui cadit non cadere nisi propria voluntate. Quod verissimum esse nemo sane mentis dubitat: quamvis etiam propria voluntate fiat, aditum tamen esse posse peculiari auxilio gratia Dei; ut firmius quam alter staret. Non enim erat quaestio de causa standi, sed cadendi. Non enim idcirco alter non recidit sola propria voluntate, quia alter qui stetit etiam sua voluntate, sed adiuta permanferit.

Cum ergo dicit: *Quid aliud apparet nisi unum voluisse, alterum noluisse a castitate desicere?* Verissimum dicit, proximamque causam discretionis illius adducit, sed si ulterius etiam indagare cogeretur, an etiam bona voluntas sicut mala, ex sola libertate nasceretur, responderet fortassis id quod aliis de mala lapsorum hominum voluntate interrogatus, cur homo non esset sine peccato, respondit, *Possum*

facillime ac veracissime respondere, quia homines nolunt. En causam proximam peccatorum, sed si ex eo quaeritur, quare nolunt, inus in longum. Ita & hic de bona permanente voluntate dixit, quia noluit a castitate desicere. Sed si causa istius firmitatis quaeretur, fortassis ostium divinae gratia panderet. Nam in libro de praedestinatione Sanctorum discretionem credentium a non credentibus, eodem plane modo non semel ad humanas reducit voluntates, sed tanquam ad causam proximam discernentem homines. Quod ne quis in praedictum divini adjutorii traheret, sicut nunc iste locus ex libro de Civitate Dei trahitur, statim adiecit causam istius discretionis, altiorum videlicet gratiam Dei. Nam cum docuisset; *Credere vel non credere, esse in arbitrio voluntatis humanae*, quo nihil apertius dici potest, quam homines credere, quia volunt, non credere, quia nolunt, confestim subiungit, *sed in electis preparatur voluntas a Domino.* Et iterum inferius, cum obsecisset aliquis pro libertate voluntatis humanae qua homines discernuntur: *Multi autem dicunt verbum veritatis, sed alij credunt, alij contra dicunt. Volunt ergo isti credere, nolunt autem illi.* Res-

pondet Augustinus: *Quis hoc ignoret? Quis hoc neget? Sed cum alijs preparatur, alij non preparatur voluntas a Domino discernendum est utique quid veniat de misericordia eius, quid de iudicio.* Et adhuc paucis interpositis aperitissimè: *Et tamen illi, quia voluerunt, crediderunt, illi quia noluerunt non crediderunt.* Et mox subiicit causam discretionis ulteriorem: *Misericordia igitur & iudicium in ipsis voluntatibus facta sunt. Electio quippe ista gratia est &c.* Ecce quoties Augustinus causam discretionis credentium a non credentibus in voluntatis humanae refert, sicut revera referenda est: sed cum ultimus cardo etiam istius diversitatis voluntatum quaeretur, clarissimè recurrit ad misericordiam & iudicium Dei, quae in ipsa etiam hominum voluntatibus fuerit.

Nec verò ista adjutorii differentia repugnat hypothese, qua ponit utrosque aequaliter affectos animo & corpore; hoc enim sine incommodo de naturali constitutione intelligitur. Adde quod ipsemet in fine exponit illam constitutionis aequalitatem, ante visionem atque tentationem: ut nihil obstat Augustino, si post illam disparas adjutorio asserantur: quod mirum videri non debet, quia illud adjutorium quod facit velle, cum ipso velle intime conjunctum est, ut cum eo unum quodammodo censetur. Quae quidem responsio non videtur esse contemnenda, & ostendit nihil omnino pro Neotericorum opinione ex isto Augustini loco sequi. Sed ut verum fatear, non videtur genuinum istius loci sensum attingere.

Itaque secundo respondeo, etiam hic (quemadmodum & in praecedentibus nonnullis objectionibus) ostendere Scholasticos, qui illo loco pro sua gratia congruae firmamento & illa decantata indifferentia voluntatis utuntur, cuiusmodi gratiam pro Christi gratia inferre, conentur: illam videlicet, quae primis hominibus innocentibus, atque Angelis data fuit, prout Massilienses ex aliqua parte tenuerunt: atque ita vires hominis post peccatum non solum illatae, sed etiam fortiores esse censentur, quam ante lapsum fuerit.

Hoc igitur ut intelligatur, observandum est, Augustinum in isto loco, non de qualitate disputare, causamque inquirere, unde nascatur. Patet hoc liquidissimè ex illa ipsa quam tractat hypothese quanam videlicet causa fuerit, deficientis voluntatis Angelorum. Nam de illa statim initio capitis dicit: *Hic primus defectus, & prima inopia, primumque vitium eius naturae &c.* Huius porro male voluntatis causa efficiens si quaeratur, nihil invenitur. Et infra cum causam eius ad aliam malam voluntatem priorem disputando & inquirendo, non asserendo produxisset, eademque quaestio de illa priore & alia quacumque praecedente nasceretur, tadem ut omnis ambiguitas tolleretur: *Ut sit aliquis, inquit, inquirendi modus, causam primam voluntatis mala inquirere. Non est enim prima voluntas mala, quam nulla (legendum videtur ulla) fecit voluntas etiam mala, sed illa prima est quam*

Responz. 1.
parie disp.
98. r. 7.

Leonard Co.
quans in il.
lino August.
locum.

L. de pra.
dest. S. 1.
cap. 3.

Cap. 6.

L. 10

Civil

quam nulla fecit. Nam si precesit, à qua fieret, illa prior est qua alteram fecit &c. Et infra: Si ergo non erat sempiterna, quis eam fecerit quæro. Ad hanc igitur questionem luculentius illustrandam, ponit etiam in duobus æqualitatem corporis & animi, paritatem tentationis, ceterarumque circumstantiarum; sed ita ut & hic multis insinuet modis se de prima mala voluntate prosequi disputationem suam. Nam hinc est quod modum tentationis exprimens, non nisi suggestionis & qualiscumque suasionis meminit, relicta delectatione concupiscentiæ, per quam homines juxta constantem doctrinam ejus, jam post lapsum, hoc est, post primam voluntatem malam, ad omnia peccata propelluntur. Hinc est quod dicit ante istam voluntatem malam, nihil esse hominem nisi naturam bonam, cuius auctor Deus, cum tamen ipse semper in hominibus lapsis gravissima agnoscat vitia, quorum non est auctor Deus. Hinc est denique, quod concludens istam de duobus æqualiter tentatis disputationem, discretè dicit: *Inveniet, voluntatè malam non ex eo esse incipere, quia natura est, sed ex eo quod de nihilo natura facta est.* Si ex eo incipit ergo de prima mala voluntate sermo est, quæ nullis omnino sit pena peccati. Hanc autem certissimum est, nullam esse juxta doctrinam sancti Præsulis, nisi illius qui inter Angelos, aut homines primus cecidit. Nam lapsorum hominum omnia peccata ita peccata sunt, ut sint simul supplicium præcedentis malæ voluntatis, quemadmodum ex professo alibi secundum ejus principia tradidimus. Ad hunc igitur colligans perpetuò Augustinus intentionis susceptæ scopum, etiam in reliquis que sequuntur capitibus, per easdem lineas de prima mala voluntate reciprocatur disputationem suam, quærens latissimeque differens, utrum cum illa mala voluntate creati sint, an à bona voluntate deficiendo mutati. Ut sanè nihil manifestius esse possit, quàm de prima mala confessione voluntatis sermonem esse, quæ videlicet nullo adhuc vitio concupiscentiæ, contra ejus violentos impetus victrix gratia requiritur, depravata sit.

Quæ si vera sint, sicut esse vera discursus Augustini & apertissima ejus verba nos confiteri cogunt, profectò locus iste non solum ni-

hil adversarios juvat, sed etiam jugulat. Non juvat quidem, quia non loquitur de lapsæ naturæ statu, de cujus gratia nobis disputatio est; sed de statu innocentie hominum & Angelorum, in quibus prima voluntas mala, & bonæ voluntatis permansio non ex adjutorij, sed ex voluntatis diversitate nascebatur, quemadmodum nos ex professo, tum hoc libro, tum alio loco juxta sanctum Augustinum demonstravimus. Jugulat verò eos ille ipse locus, quia cum Augustinus voluntatis primæ, stantis cadentisque differentiam non ab adjutorij diversitate, sed ab indifferentia voluntatis petat, & ipsi doctrinam istam ad lapsas infirmasque voluntates pertinere contendunt, perspicue declarant, indifferentiam libertatemque voluntatis, & consequenter gratiam qua voluntas lapsorum hominum adjuvatur, juxta sententiam suam, non esse jam alterius rationis, quantum ad operandi & adjuvandi modum, quàm in Adamo, hoc est, quàm in præstantia primæ libertatis fuit. Nempe volunt eodem modo (sicut hoc Augustinus de Angelis & hominibus primis omni concupiscentiali motu carentibus docuit) ita gratiam nunc etiam adjuvare voluntatem, quæ tentationibus premitur, ut eas possit superare si velit, ut in adjutorio gratiæ permaneat si voluerit, ut autem velit, in ejus libero relinquatur arbitrio. Denique sic per illud adjutorium muniri voluntatem, ut quàmvis non sine adjutorio stet, stare tamen & cadere, ab illa dominatrice voluntatis indifferentia suspendatur; ideoque cum eodem adjutorio, omnibus paribus, non solum diversos homines, sed etiam eundem ipsa posse, nunc stare, nunc cadere, prout ei pro sua libertate placet. Nam propterea ut hoc omnibus persuadeant, tum istum præsentem locum de duobus æqualiter tentatis, quem Augustinus de prima mala voluntate intellexit, facillimèque pro nutu liberæ indifferentisque voluntatis caveri potuit, tum verò omnia quoque superiora loca, quæ Semi-pelagianorum sententiam continebant, tanquam sententiæ suæ ad ungem concinentia, tanto studio ac sedulitate corradunt. Hoc autem ab Augustini & Ecclesiæ doctrina remotissimum esse, satis in superioribus demonstravimus.

CAPVT XXXIV.

Explicantur alia quædam quæ ex Augustino proferuntur, quod velle & nolle, consentire ac dissentire sint propriæ voluntatis; quod sint nostra, quod habere dona Dei sit accipientis & habentis &c.

SED alia nonnulla loca pro sua opinione proferre solent, quibus Augustinus aliquoties docet, non solum in Angelis & primis hominibus, sed etiam post peccatum, Dei esse vocare, suadere, excitare, & consentire, ac dissentire; velle ac nolle esse propriæ voluntatis. Ita loquitur libro de Spiritu & littera, ubi de gratia lapsorum hominum ex professo disputat: *Visorum suasionibus agit Deus ut velint, & ut credamus &c. sed consentire vel dissentire propriæ voluntatis est.* Quod mox iterum repetit: *Consentire vocations Dei, vel ab ea dissentire, sicut dixi, propriæ voluntatis est.* Et libro de gratia & libero arbitrio: *Velle & nolle propriæ voluntatis est.* Similia dicit Aug. libro 1. de peccatorum meritis & remissione, libro de predestinatione Sanctorum & alijs locis. Ergo non recte statuitur ista differentia inter primum hominem & posteros ejus, quod presente Dei adiutorio, velle & nolle, consentire ac dissentire, in primi hominis libero relinquatur arbitrio; nunc verò per ipsum adiutorium conferri debeant. Sed potius è contrario significari videtur, inquit, quod Deus non astringit voluntatem in alterutra partem, sed utrumque relinquit in indifferenti ipsius potestate, ut seipsum determinet ad alterutrum. Addit alius, semper in his & hujusmodi locis, dicere Augustinum determinationem esse propriam voluntatis.

Respondetur hujusmodi loca sancti Augustini apud eos qui in ejus doctrina tantillum versati sunt nullam continere difficultatem, vel omnino quicquam quod faciat pro alterutra sententiarum de quibus agimus, vel pro ulla omnino, quæ liberum arbitrium in hominibus superesse fateatur. Non enim significatur aliud istis & similibus locis, quam quod velle & nolle, consentire ac dissentire, credere & non credere sint officia voluntatis & libertatis; seu quod idem est, creaturam rationalem non posse velle aut nolle, consentire aut dissentire, credere aut incredulam esse, nisi libero voluntatis arbitrio. Quod in ipsis illis quæ producentur locis, satis perspicue illis patet, qui magis sensum auctoris intelligere quam suum ex auctore stabilire contendunt. Nam in libro de gratia & libero arbitrio, ubi secundus ille locus reperitur, quo dixit, velle & nolle esse propriæ voluntatis, cum quo profusus idem est, quod dicit consentire ac dissentire esse propriæ voluntatis, ex professo probandum susceperat, esse in homine liberum voluntatis arbitrium. Hoc autem probat,

A toto capite secundo ac tertio Scripturis innumeris, quæ jubent, suadent, consulunt, vetant hominem aliquid velle vel nolle. Ex quibus tandem concludit: *Nempe ubi dicitur, noli hoc & noli istud; & ubi ad aliquid faciendum vel non faciendum in divinis monitis opus voluntatis exigitur, satis liberum demonstratur arbitrium.* Et rursum: *Nemo ergo, cum aliquid secundum Deum operatur, alienet hoc a propriâ voluntate.* In quo probandi genere cum etiam capite tertio perrexisse ostendendo & illos qui ignorantiam rerum agendarum querunt, itemque qui concupiscentiam reluctantem superare nolunt, suam voluntate peccare, concludit verbis illis quæ recentiores truncata producent: *Et utique cui dicitur, noli vinici, arbitrium sine dubio voluntatis eius convenitur: velle enim & nolle propriæ voluntatis est.* Quid evidentius quam hoc unicum istis & similibus locis probare Augustinum, quod homo velle & nolle, sive peccando sive bene faciendo, non possit, nisi suâ voluntate? Quod qui negat, hæresis manichææ reum esse manifestum est. Sed inde concludere velle, quod in operibus bonis determinatio fiat vel à voluntate, vel etiam à gratia, paralogismus est ab Augustini mente remotissimus. Habet enim ista doctrina in omni omnino statu locum, sive hominum, sive Angelorum, sive stantium, sive lapsorum, sive damnatorum, sive Beatorum, cum quocumque adiutorio genere liberè operantium. Intactum enim hoc dicendo relinquit Augustinus, utrum voluntas libera gratiam ad influendum rapiat, an gratia voluntatem; in id utrum cum gratia, an sine gratia, bene, vel malè voluntas operetur. Utrovis enim modo fiat, velle & nolle sive bonum sive malum, propriæ voluntatis est, & sine propriâ voluntate, sicut sine libero esse non potest arbitrio. Implicat enim contradictionem, ut sine propriâ voluntate velit aut nolit, consentiat aut dissentiat, credat aut incredulus fiat, quocumque tandem modo adiutorium aliquid simul juvet aut non juvet. Hoc igitur est, quod similiter dicit in libro de peccatorum meritis: *Vbi duo isti tam diversa merita contraxerunt, non dico ut iste credat, ille non credat, quod est propriæ voluntatis: sed ut iste audiat, quod credat, ille non audiat? Ne enim non est in hominis potestate. Audire namque & non audire potest quæpiam etiam nolens, credere aut non credere, nemo nisi volens seu nemo nisi propriâ voluntate potest.* Hoc est idem quod in libro de predestinatione Sanctorum dicit: *Non quia est de peccatore credere vel non credere, non est in arbitrio voluntatis deit. Sicut humana cap. 5.*

Lib. de Spir. & Litt. c. 24.

Lib. de grat. & lib. arb. cap. 3.

Lib. 1. de pecc. mer. in c. 22.

Lib. de predest. Sanct. cap. 5.

Ita Lesius lib. de gratia offic. c. 5. num. 9.

Snarez lib. 3. de concursu c. 13. n. 19.

Lib. de grat. & lib. arb. cap. 2.

Lib. de grat. & lib. arb. cap. 2.

Lib. 1. de pecc. mer. in c. 22.

Lib. 1. de pecc. mer. in c. 22.

Lib. de predest. Sanct. cap. 5.

humana: sed in electis preparatur voluntas a Domi-
no, hoc est, in electis gratia Dei facit ut ere-
dere sit in arbitrio voluntatis humane, nempe
quia gratia preparans voluntatem facit
ut homo propria voluntate credat.

Ex his jam perspicue constat, perperam
Scriptorem illum recentiore asserere, quod
semper Augustinus dicat, determinationem esse
propria voluntatis. Hoc enim nunquam Au-
gustinus dixit, sed ei ab isto Scriptore attri-
buitur, quasi ex Augustini principijs confi-
ciat, determinationem ita voluntati esse pro-
pria; ut non conveniat gratie. Invertit
enim sanctissimi Doctoris verba, qui cum
dixerit velle & nolle, hoc est, si ita inter-
pretari libet, determinationem ad volen-
dum & nolendum, esse propria voluntatis; ipse
substituit, esse propria voluntatis. Itaque deter-
minatio ad volendum est quidem propria
non aliena voluntatis, sed ita tamen ut ad
eam determinandam nunc, gratia preceptus
partes egat, juxta illud Augustini: Non quia
crede vel non credere, nos est in arbitrio voluntatis
humana, sed in electis preparatur voluntas a Domi-
no. Hoc est, Dominus in electis facit ut ve-
lit. Et juxta illud Certum est nos velle cum volu-
mus, hoc est, est propria nostra voluntatis, sed
ut facit ut velimus bonum. Et juxta illud: Certum
est nos facere cum facimus, sed ille facit ut faciamus,
præbendo vires efficacissimas voluntati. Vbi signifi-
catur nos esse, quidem qui nos determinamus
ad volendum atque faciendum, sicut nos sumus
qui volumus atque facimus, sed Deum esse, qui
efficacissimam suam motionem facit ut nos deter-
minemus, juxta illud item Augustini ille facit
ut faciamus, cui dicit homo, Domine Domine custodi ser-
mones, hoc est enim dicere sicut ponam custodiam ori meo.

Juxta hæc Augustini principia non est diffi-
cile & alias nonnullas phrasas intelligere, in
quibus admittendis vel negandis nonnulli
hæsitant. Nam subinde negat Augustinus,
velle, credere, facere bonum, & hujusmodi
ESSE NOSTRA. Hoc enim dicit, non quasi
istiusmodi operationes non essent officia
propria voluntatis, sed quia non ita sunt
propria voluntatis, ut istorum operum fons
voluntas sit. Nam ea voluntati tribuit gratia
Dei, dum facit ut velit, ut credat, ut ope-
retur. Hinc ergo sunt illæ locutiones Augu-
stini: ut quando dicit tardius aliquando à
Deo vitia nostra curari, ne facilitatem in omni-
bus asserat, nostrum putemus esse quod eius est. Ut
quando dicit: Quæcumque sunt bona opera mea,
deus te mihi sunt, & ideo tua magis quam mea sunt.

Ut quando post Cyprianum sæpius dicit, in
nullo gloriamur quando nostrum nihil est. Et illud,
ne qui confessionis aut passionis gloriam suam dicat.
Ut quando dicit: Nihil nobis reliquit in quo tan-
quam in nostro gloriamur. Ut quando Massilien-
ses clamantes inducit: Quid nos hortamini?
Quid & corrigitis, si nihil boni habeamus quod sit
nostrum? His enim & similibus phrasibus
tantomodo negatur ita esse nostrum ut
non sit datum à Deo; hoc est, negatur esse
nostræ solius voluntatis quam non nobis de-

derit, & in nobis operata sit gratia Christi.
Sic enim exponit eam locutionem in eodem
capite: Illi tales antiqui Doctores dicentes non esse
aliquid, de quo tanquam de nostro, quod nobis Deus
non dederit, gloriamur. Hoc ergo sensu id quod
Augustinus negabat esse nostrum, hoc Pela-
giani confidenter nostrum esse statuebant:
Nostra est victoria inquit Celestius, sicut & contra
via nostrum est quando vincimus. Nempe quia
sentiebat victoriam nostram; ut ibidem dicitur,
non ex Dei esse adiutorio, sed ex libero arbitrio, hinc
& Pelagius, Non peccato nostrum est. Et alibi:
Quod bene vel agimus, vel loquimur, vel cogitamus,
NOSTRUM EST. Quæ Augustinus graviter
reprehendit. Hoc eodem sensu, quando ipse
sanctus Doctor adhuc Massilientium errore
tenebatur, quo putabat fidem non donari à
Deo, sed esse humanæ officium voluntatis,
dicere solebat: Quod credimus nostrum est, quod
autem bene operamur illius est, qui creditibus dat
spiritum sanctum &c. Hoc est, quod bene ope-
ramur non est nostrum sed Dei. Et in eodem
libro iterum: Nostrum est credere & velle,
illius autem dare creditibus & volentibus facultatem
bene operandi. Hoc eodem sensu sæpius pecca-
ta soli tribuit nostre voluntatis; ab illo (Deo)
averimur, nostrum est. Et iterum in eodem libro:
Quæcirca quod à Deo nos averimus, nostrum est,
hec est voluntas mala. Nempe quia nec Pela-
giani ad operandum, nec Augustinus olim
ad credendum, nec unquam ad peccandum,
Dei auxilium voluntati liberæ necessarium
esse arbitrati sunt, quo Deus faceret ut vo-
luntas ageret, crederet, aut peccaret.

Iam vero rursus è contratio subinde Au-
gustinus disertè docet, nostrum esse quod
bene volumus, quod credimus, quod bene
vivimus. Non tamen eo sensu quasi bene
velle, credere, recteque vivere, sola nobis
voluntas nostra tribue retiam cum concen-
rente gratia Dei, sed quia impossibile est
velle, credere, recte vivere, ut supra dixi-
mus, sine propria voluntate. Sic enim seip-
sum exponere solet Augustinus: Hæc Dei dona
sunt, & vestra quidem sunt, sed non ex vobis. Et in-
ferius luculentius: Quia etsi etiam ex illa propter
arbitrium proprium, sine quo non operamur bonum,
non tamen sicut ille dixit, non nisi ex illa. Proprium
quippe arbitrium nisi Dei gratia augetur, nec ipsa bona
voluntas esse in homine potest. Et in libro primo
Retractionum, exponens quomodo &
credere & operari, quæ olim distinguere sole-
bat, quamvis utraque per gratiam darentur,
nostra tamen dici possent: Utrumque ergo no-
strum est, inquit, propter arbitrium voluntatis, &
utrumque tamen datum est per spiritum fidei & cha-
ritatis. Et paulo post, id quod ante dicere
solebat, nostrum est credere & velle, illius
autem dare facultatem creditibus bene
operandi, statim subiiciendo corrigit: Pe-
rum est quidem, sed eadem regula, utrumque ipse
est, quia ipse preparat voluntatem; & utrumque
nostrum, quia non fit nisi volentibus nobis. Hoc
est quia non fit nisi propria nostra vo-
luntate. Et in homilia decima quarta expo-
nens

Hemil. 14. cap. 1. nens illud, in patientia vestra possidebitis animas vestras, ita loquitur: In vestra patientia, inquit, non enim esset patientia tua, si non ibi esset & voluntas tua. In vestra patientia, sed unde vestra? Nostrium est, quod à nobis habetur: nostrum est & quod nobis donatur. Quomodo enim aliquid donas, nisi ut eius sit cui donas? Aperta est enim illa confessio, ab ipso enim patientia mea. Dicu nobis ipse, In vestra patientia, dicamus illi & nos, Patientia mea ab ipso est. *Tuum fecit donando; noli ingratus esse tibi assignando.* Quod ibidem de pane nostro quotidiano sumptâ similitudine illustrat: Panem nostrum quotidianum da nobis. Ecce nostrum, Ecce da nobis. Illo dante se nostrum. Si illo dante sit nostrum, nobis supervenientibus sit alienum. Quibus omnibus hoc docet Augustinus, velle, credere, diligere, ceterasque quaslibet operationes bonas, quamvis non nisi gratia eas operante & largiente in nobis esse non possint, rectè tamen dici nostras, quia sine propria nostra

ibidem. voluntate esse non possunt. Vnde illud præcisissimum & verissimum: *Quid autem meum dicam prorsus non inuenio; si voluntas qua volo & nolo non est mea.* Quod sanè nihil omnino aliud est, quam id quod in initio capitis huius objectum est, consentire aut dissentire, velle aut nolle, credere aut non credere, esse propria voluntatis.

Hinc etiam jam facile intelligitur & ista phrasis, in qua nonnullos etiam difficultatem invenisse aut fecisse, velut nodum in scirpo, memini, quando tractans illum Apostoli locum: *Quid habes quod non accepisti*, in libro de Spiritu & littera dicit: *Accipere & habere utique accipientis & habentis est.* Nam & inde nonnulli exculpere moluntur, quod actum propter quem gratia datur, accipere & habere, ab indifferentia voluntatis accipientis habentisque pendeat. Sed revera phrasis ex antedictis plana est. Nihil enim aliud significatur, quam ea dona fidei, charitatis, continentiae, hoc est, quod credimus, diligimus, continemus, & huiusmodi quæ nobis per gratiam suam largitur Deus, non posse à nobis accipi & haberi, nisi consentiendo propriâ voluntate, ut ita fiant accipientis & habentis. Nam talia dona Dei, quæ in ipsorum actuum liberorum productione sita sunt, non possunt accipi vel haberi, nisi propriâ nostrâ voluntate velimus atque consentiamus. Sic enim seipsum explicat Augustinus in eodem loco: Nam cum dixisset, *consentire ac dissentire esse propriae voluntatis*, hoc est, fieri non posse nisi propriâ voluntate, nequis hoc isti Scripturæ advertari

A crederet, qua dicitur: *Quid habes quod non accepisti?* Statim adiecit: *Quæ res non solum infirmat, quod dictum est, Quid habes quod non accepisti. Verum etiam confirmat.* Et quomodo, cum accipere ab alio voluntatem seu velle, & propriâ voluntate consentire, valde diversa videantur? Respondet Augustinus: *Accipere quippe & habere anima non potest dona, de quibus hoc a dicit, nisi consentiendo sive volendo: ac per hoc quid habeat, & quid accipiat Dei est: accipere autem & habere, utique accipientis & habentis est.* Hoc est, quæ dona ei conferantur, sive velle, sive credere, sive diligere, sive continere, sive sapere &c. non est ipsius, sed Dei, qui pro sua libertate donat cuique quod vult; sed ea accipere & habere, est accipientis & habentis, quia est volentis & consentientis, quia dona ista in volendo & consentiendo consistunt; consentire enim ac dissentire, propriæ voluntatis est. Quæ sanè in quocumque hominum aut Angelorum statu vera sunt, sive voluntas se per se determinet, sive per gratiam ab illo determinetur. Semper enim accipere & habere est accipientis & habentis, semper velle aut nolle, consentire aut dissentire, sive vocationi, sive tentationi est propriæ voluntatis. Hoc tantummodo discrimen est, quod quando voluntas vult aut non vult, consentit aut dissentit, sive vocationi, sive tentationi, propriis suis dumtaxat adjuncta viribus (quemadmodum peccando fieri solet) vel etiam adjutorio gratiæ sine quo non, quod ei tribuit posse si velit (sicut in Angelis & Adamo contingit) tuoc ipsa est quæ jam potentialiter ac sufficienter instructa, sibi ipsi velle tribuit, & seipsam ad velle determinat, nec ac alio sive tentante sive vocante determinatur: quando verò voluntas adjuvatur adjutorio quo fit ut velit, ipsa quidem est etiam quæ vult & non vult, consentit atque dissentit, & ad volendum sese, consentiendumque determinat, sed sic, ut ipsum velle & consentire, ac sese determinare, ipsi ab alio adjuvante tribuatur. Tunc enim Deus per illud adjutorium in ea operatur velle & consentire, & sese ad volendum consentiendumque determinare. Est enim tale adjutorium, quod à nullo dicitur corde respuitur. Cujus ratio est, quia ideo tribuitur, ut cordis durities primitus auferatur. Denique est adjutorium quod cum datum fuerit, non expectat ut voluntas velit, sed facit ut velit, facit ut consentiat, facit ut faciat, facit ut determinet.